IVRISCONSVLTORVM VITAE.

BERNARDINO RVTILIO AVTORE.

ROMAE.
APVD ANTONIVM
 BLADVM.
M.D.XXXVI. M. APRILI.
CVM PRIVILEGIO.

AVTORES ADHIBITI.

LATINI.

Cicero.
C. Iulius Cęsar.
M. Varro.
Liuius.
Oratius & interpretes
Valerius Maximus.
Paterculus.
Asconius Pedianus.
Seneca.
Persius.
Plinius Secundus.
Plinius Cecilius.
Silius Italicus.
Iuuenalis.
Quintilianus.
Cornelius Tacitus.
Suetonius Trāquillus.
Iulius Frontinus.
Iustinus.
Florus.
Aulus Gellius.
Spartianus.
Lampridius.
Capitolinus.
Lactantius Firmianus.
Aurelius Victor.
Eutropius.
D. Augustinus.
Orosius.
Macrobius.
Libri legum.
P. Victor.
Festus Pompeus.
Diomedes.
Nonius Marcellus.
Priscianus.
Boetius.
Beda. & Cassiodorus.
Marmora: iscriptionū
Anastasius Bibliothe.
Politianus.
Cotta.
Riuallius Allobrox.
Zasius.

GRAECI.

Polybius.
Dionysius Alicarnass.
Diodorius Siciliensis.
Strabo.
Athenęus.
Philo Iudęus.
Iosephus Iudæus.
Plutarchus.
Appianus Alexandri.
Dion.
Herodianus.
Eusebius.
Procopius.
Suidas.

PAVLVS PAPA III.

VNiuersis & singulis præsentes literas inspecturis, salutẽ & Apostolicam ben, Cum, sicut dilectus filius Bernardinus Rutilius Vicẽtinus nobis nuper exponi fecit, ipse vitas Iurisconsultorum ab eo editas & aliquot libros Diodori Siculi de Græcorum historia & successoribus Alexandri Magni nũc primum ab eo e græco in latinum versos typis excusos emittere paret, vereaturq;, ne alii, sumpto postmodum inde exemplo, vitas & libros prædictos imprimant, seu imprimi faciant, atq; ex aliena industria & labore lucrũ sibi concinnent, & propterea nobis humiliter supplicari fecerit, vt sibi in præmissis oportune prouidere, de benignitate Apostolica dignaremur. Nos huiusmodi precibus inclinati, omnibus & singulis nobis non subditis sub excommunicationis latæ sententiæ, nobis vero & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, mediate vel immediate subiectis, etiam sub librorum omnium amissionis, & cẽtum ducatorum auri de Camera, quorum

quinquaginta fabricæ Basilicæ principis Apostolrũ de vrbe. Reliquos vero quinquaginta eidem Bernardino, & accusatoribus ꝓ rata applicari volumus, pœnis ipso facto per inobedientes incurrendis, præcipimus & inhibemus, ne intra quinquennium A DIE IMPRESSIONIS computandum, vitas & libros prædictos imprimere, seu imprimi facere, vel impressos vẽdere, aut venales habere, vel vendendos tradere vllis in locis, Absq; ipsius Bernardini licentia, audeant vel præsumant. Mandãtes propterea vniuersis & singulis locorum ordinariis eorumq; Vicariis in spiritualibus Generalibus, necnon status nostri ecclesiastici Gubernatoribus, ac aliis Officialibus, vt præmissa omnino obseruari faciant, & mandent, cõtrariis non obstantibus quibuscuunq;. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris Die xviii. Octobris. M. D. XXXV. Pontificatus Nostri Anno Primo.

BLOSIVS.

AMPLISS. CARDINALI Nicolao Rodulpho, patrono suo opt. & beneficentiss. Bernardinus Rutilius. S.P.D.

HIstoriã, cuius laudes, a veteribus multis expositas, ego prætereundas mihi esse existimaui, quadrifariam tractari solere non ignoras. aut enim potissimum seriem temporũ sequimur, vt apud græcos diligentissime Thucydides, e nostris T. Liuius, aut locorum, vt Appianus, aut hominum, vt Suetonius & Plutarchus, aut actionum rerumq; gestarũ formas similitudinesq; coniungimus, vt latinorũ vnus, qui extet, Val. Max. Atq; hæc scribendi varietas a naturæ videlicet initiis proficiscitur, cuius æterna lege omnia, quæ agimus, quadripartita sunt. quidquid n. agitur, & loco & tempore & personis & ipso agendi genere continetur. Earũ autem scriptionum omnium illa, quæ vitiis atq; virtutibus distinguitur, & proponendis exemplis, non solum officii

& facultatis, sed etiam copiæ ac frequentiæ, vno eodémq; loco abunde admonet, cæteris omnibus ad vtilitaté, meo quidem iudicio, antecellit. proxima est ea ratio, quæ certis hominibus adiũgitur, propterea q̃ nemo fere est, quin se ad alicuius vnius exemplum formare atq; instituere malit, quam ex vario & confuso ac dissito bonorũ malorumq; moru n quodam quasi seminario salubria, & frugifera a perniciosis sterilibusq; excerpere. Inest tamen & reliquis duobus operibus suum emolumentum. Ac me interdum in ea cogitatione versantem atq; intentum admiratio subit, quid sit, q̃, cum multi vitas principum & ducũ, quorum nulla prope magna laus ferro vacat & sanguine, diligentissime cõscripserint, atq; inde genus hoc scribendi profectum, paulatim ad eos homines peruenerit, qui leniores quodammodo virtutes profitentur, Philosophos dico, Medicos, Oratores, Poetas (nã nostris idest christianis diuinæ cuiusdá virtutis hominibus neminem comparandũ puto) donec ad Rhetores ac Grammaticos deuentum est, nemo adhuc extiterit,

rit,qui sibi legum latorũ & iuris prudẽtum vitas in argumentum iusti & peculiaris operis desumpserit. cũ præsertim vnam omnium maximam maximeq; necessariam humano generi virtutem iustitiam colant atq; pertractent. vt reliquarum artium ac disciplinarum paucę cum hac cognitione conferri, nulla præferri possit. est enim tota prudentiæ, quam, vt tu præclare intelligis, peripatetici omnibus scientiis reliquisq; animi virtutibus, præter vnam sapientiam, anteponunt. Idemq; disputant ciuili intelligentiæ cæteras subesse & parere omnes. Neq; immerito fons ille & caput philosophorum Socrates apud Xenophontẽ queritũ & miratur, multos fuisse Athenis cerdonũ, fabrũ, equitum eruditores atq; magistros, legum & tractandæ iustitiæ, quam regiã virtutem appellat, nullos. Quod vitiũ cum Ro. veteres, qui multa ipsi excogitauere, multa a græcis accepta fecere meliora, tum nostra paulo q; superior ætas egregie fugit. iuris enim cõsultos ac pfessores maximis præmiis atq; honoribus prosecuti sunt. Itaq; indignum

& minime ferēdum erat, veterum iuris peritorum memoriam in obscuro esse. prçter enim Lycurgum, Solonem, & Numam, vix vllum habemus satis cognitum, & singulari argumento tractatum latorem legum aut interpraetem. Ro. aliquot, neq; tamen plurimos, quidam nostri homines strictim attigere, atq; ita strictim, vt nihil pene nisi operū eorum nomina collegerint, vnde nihil admodum, aut, qui fuerint, scire, aut exēpli tibi vel ad cauendum vel ad imitandū capere possis, qui fructus praecipue esse historiae debet. cum praesertim eiusmodi viri extiterint, qui apud Ro. iuris prudentiam professi sunt, vt non modo nulla litterarum studia omiserint, quae quidem essent personae & dignitatis, verum etiam officio fortis & boni ciuis atq; imperatoris, dum stetit Resp. abūde satisfecerint. Vtinamq; extaret Cincius, qui libros aliquot de officio iuriscōsulti fertur scripsisse, vt intelligerēt, qui nunc isti disciplinae passim vacant, quā magnum munus, & quanti quamq; absoluti ciuis sustineant. Quod quia frustra desiderabamus, idemq; alia ratione

consequi

consequi licebat, nos pro præceptis exempla posuimus, omnes enī Ro. iuris interpretes hoc opere diximus, & quidem quam plenissime ea res scribi potuit, sine tamen digressionibus, a quibus magnopere abhorremus. argumētum immensi atq; abditi operis, vt quod supra bis millesimum repetatur annum, & ab infinitis prope autoribus, iisq; īter cisis & mancis (illi enim perpetui & quasi ordinarii magna ex pte perierāt) colligēdum fuerit. vt mihi videar posse non arroganter dicere, Esculapium illum, qui est in fabulis, discerptum in frustra Hippolytum, compactis membris vitæ restituisse, toties me esse imitatum, quot hominum vitas (sunt autem ad centum) cōfecerim. In quibus si cui forte videbor veterum autorū verbis nimium inhęsisse, eaq; interdum pene trāscripsisse omnia, is sic habeto, maiorem a me veritatis, quæ sępe mutādis verbis amittitur, habitam esse rationē, quam eloquentiæ. & si tantum mihi nō sumo, vt putem eadem omnia a me potuisse dici facundius aut ornatius, quā sint ab antiquis scriptoribus exposita. Il

lud

lud quidẽ certe cauimus,quod ego so-
leo inter pręcipuas corruptę eloquẽtię
causas ponere,ne studio loquendi uoui
ter,antiquorum sententias,splendide ac
ꝓprie & optimis verbis expositas, mu-
tarem in deterius, maluiq; imitator dici
quam deprauator.erant.n.dicenda eadẽ
& si nollem eodẽ modo. Deniq; , si mi-
hi elocutionis gloria detrahatur (quãq̃
multa mihi videor quorundam dixisse
melius)facile patiar,& illa inuentarum
rerum,aut,si id quoq; adimant,colloca-
tionis compositionisq; vna laude contẽ
tus ero.ac ne eam quidem ipsã magno
pere exigam.fuit enim illud mihi hoc
labore propositum,quod omnibus esse
scriptoribus debet, non mihi comparã
di nominis,sed , siquid possem , vitę in
vniuersum consulendi.Quo etiam effe
ctum est,vt,siquid incidit, quod parum
vere ab aliis scriptum videretur,nec no
strorum hominum nec veterum auto-
rum nominibus pepercerim, non sugil
landi gratia,sed vt sic tracta in cõtrouer
siam veritas clarius elucesceret.quod ex
emplum si in me recidat,ęquissimo ani
mo laturus sum, modo citra amarulen

tiam

tiam atq; acerbitatem fiat, & veri non cō tentionis, studio. homines. n. sumus, credoq; mecum certaturos posteros, vt & nos fecimus cum prioribus. Quod eo liberius apud te loquor, patrone opt., quo te huius animi mei testem laudatoremq; habeo. tuoq; hoc iudicio & testimonio tutus, omnium obtrectatorum linguas facile contemnam. es enim mihi vnus, vt Cicerōi quōdam Cato, pro centum millibus, vel potius, vt Plato Antimacho, pro omnibus. Vtinamq; tibi tot (vt ita dixerim) viuas vitas, quot scriptas, darem. neq;. n. paucioribus es dignus. Vale sęculi decus.

Romę ex ędibus tuis, id. Apr.
M.D.XXXVI.

SCIPIO BONGALLVS
ABBAS F.

Ecce Catonum agmen, lucem, superosq; reuisit,
Ecce redit legum, rursum animosa cohors.
Ad Rodulfum ideo tam recto tramite pergūt,
Nam, quæ illos ducit, Rutiliana via est.

INDEX NOMINVM IVRISCONSVLTORVM.

ERRATA	CORRECTA	
absoleta	obsoleta Pag.	25.
per magnum	permagnum	45.
Lenino	Leuino	85.
Tuberon	Tuberones	98.
Aelius sextus	Aelius Sextus.	112.
zarpeia	Tarpeia	162.
iis	Is	162.
P.ille	M.ille	197.
primum coss.	primum cos.	208.
facere noscitis	facere nescitis	209.
vagationes	vagantes	216.
indum	inditum	290.
obtutricem	obrutricem	291.
reperi ocos.	reperio cos.	286.
eo quoq;	eum quoq;	333.

Erant & alia minus insignia, quæ diligentem ac candidum lectorem nihil offensura videbantur ideoq; omisimus.

PETRVS CVRSIVS.

Quot veterum iure insignes tegit Itala tellus,
Tot Rutili in lucem docta Minerua refert,
Horum clara licet iam facta aboleuerit ætas,
Et sua cum fastis nomina polluerit.
Et mirere, vni Hippolyto si reddita quondam,
Mille simul si nunc reddita vita viris.

IDEM.

Vt mors Rutilium sensit tot reddere vitę,
Styx vale, ait, vitę iam patefacta via est.

BARTHOLOMEVS CROTVS.

Exciri vt legum latores sensit ab Orco
Inuida mors, fusis protulit hæc lacrimis,
Quam vere eiusdem est inferre, auferreq; leges,
Lege horum cum lex pene refixa mea est.

IANVS VITALIS.

Viuitur in cartis, Rutili felicius ipsis,
Cum videat mortem marmora & æra suam.
Absumpsit priscos legum libitina peritos,
Tu facis in scriptis viuere & esse tuis.
Quam merito illi igitur dicent, æternior ære
Est tua, & æternis pagina marmoribus.

INCERTVS.

Phœbus tot iuris vates, tanto ante sepultos,
Rutilium vt vitæ restituisse videt,
Inuentæ pudet artis ait studiiq; medelæ,
Hic potuit cineri restituisse animas.

IVRIS CONSVLTORVM VITAE, PER BERNARDINVM RVTILIVM.

PAPIRIVS MAIOR.

PApirius, siue, vt tum loquebantur, Papisius inter Ro. iuris peritos principem locum obtinuit, licet, si iuris ipsos conditores recenseas, Numa Pompilius cæteriq; Reges ãtea ciuitatem legibus instruxerint. Eum Pomponius modo Sex. modo P., Dionysius nunc C. nunc Manium, vel (ut est in Greco Vaticano codice) Mamium Papirium appellant. AEque Pont. Max. ne, an Rex Sacrificulus fuerit, in incerto est. Nam Dionysius antiqui-

tatum autor diligentiſſimus eundem Papirium alibi Pont. alibi Regem Sacrificulum nominat. Etenim, cum, eiectiõe Regum mutato ſtatu ciuitatis, rerum diuinarum cura haberetur, ſeu quia quedam publica ſacra per ipſos Reges facti tata erant, necubi Regum deſyderium eſſet, ſiue ut nomen Regum, qui profuiſſe plurimum Reip. videbantur, in perpetuum ſeruaretur (nam utrunq; traditur) iuſſi Pontifices atq; Augures ex ſenioribus aptiſſimum vnum deligere: qui nullius rei præterq̃ diuini cultus poteſtatem haberet, ab omni alio ciuili bellicoq; munere liber, Regis Sacrificuli titulo, ita vt id ſacerdotium Pontifici ſubiiceretur, ne additus nomini honos aliquid libertati, cuius tunc prima erat cura, officeret. Ii ergo Mamium Papiriũ gente iam tum patricia, virum honeſto otio ac quieti deditum, primum regem ſacrificiorum creauere. Is quocũq; præ nomine, quocunq; ſacerdotio præditus (certe Papiriæ gentis fuiſſe conſtat, quã uis fruſtra apud Dionyſium Glareanus ambigat, & de immutanda lectione deliberet) in primis peritus iuris, leges o-

Glareani Lapſus

mnes Regias in unum contulit. Nam,
cum antea Ancus Martius Rex Ro. le
ges sacras, a Numa latas, in desuetudi-
nem iam abeuntes, reduxisset in Ciuita
tem, easq; ex commentariis Pōtificum
exscriptas, in foro, tabulis quernis scal
ptas, proposuisset, eiectis inde Regibus,
Papirius hic sacras omnes prophanasq;
leges, a Regibus latas, in usum publi-
cum deduxit, conscripto codice,
quem postea ius Ciuile Papirianum ap
pellarunt, nō q̄ ibi quidq̄ de suo Papi-
rius adiecerit, sed quod leges uariis tem
poribus latas, & sine ordine apud Pon-
tificum cōmentaria delitescentes, in unū
corpus cōpositas inuulgauerit. Eæ pau
lo post, cum duodecim Tabulæ ferrent̄,
tributa lege abrogatæ sunt. Vrbe inde
a Gallis Senonibus capta atq; incensa, si
mul cum cæteris ex illo incendio cōqui
sitæ, & in vulgus editæ, nisi si quæ ad
sacra pertinerent. Illæ enim a Pontifici
bus, maxime ut religione obstrictos ha
berent multitudinis animos, suppressæ.
Liber vero ipse Papirii, uel ætate Pōpo
nii Iurecōsulti extabat. Vixit Papirius
Tarquinio superbo regnante, & sub ini

tia libertatis Ro. Quo fit, ut aliũ omnino hũc esse exstimẽ ab illis, Papirio prætextato (quẽ quidã Cursoris filiũ faciũt,) et L. Papirio, q pocillũ mulsi, uel (ut Plinio placet) uini Ioui vouit: (fuit.n. id Cursoris uotum) & Cn. Papirio cum dentĩbus nato, quamuis aliter Zasio cõtra tẽporum fidem atq; ordinẽ placuerit. Duæ etenim Papiriorum familiæ, patricia una minorũ gentium, altera plebeia Romæ fuerunt. Patricia variis cognominibus clarissimos edidit viros, Mugilãos, Crassos, Cursores, Massones, in quibus Cursorẽ illum, quem Alexãdro Magno bellicis atq; Imperatoriis artibus anteponere Liuius non dubitat. Plebei minori gloria, nec sane utiles Reip. Carbones, Turdi, Pæti, extiterunt. Vt Cicero quoq; non satis diligenter fecerit, q̃ primũ patriciæ Papiriorum familiæ numerauerit. L. Papirium Mugilanum censoriũ.

Zasii error

Ciceronis idiligẽtia

Appius Claudius Decẽuir.

E Claudiorum patricia gente duo inter consultos iuris censentur, Appius. s. Claudius Decẽuir, quem quidam

Regillanũ vocant, & is, qui Cæcus & erat & vocabatur. Ea familia Sabina origine fuit, ab eo propagata, qui Clausus apud suos dictus, cum ea gens bellum in Romanos moliretur, ipse pacis author a turbatoribus pressus, nec factioni par, abs Regillo oppido, magna clientiũ comitatus manu, Romã Sexto fere post axactos Reges ãno trãsfugit. Huius ex filio Appio Cõsulari, hoĩe acri & plebi infesto Nepos Appius hic iuris peritus, familiæ gloriam afflixit magis quam honestauit. Patri tamẽ ad populum reo, ante iudicii diem seu morbo seu sua manu extincto pietatem egregie præstitit. Allato enim in forum cadauere, aditis Consulibus ac Tribunis postulauit, vt sibi de more laudare defunctum patrem pro concione liceret. Vocato a Consulibus ad concionem populo, cum Tribuni collaudationem impedire conarentur, denunciarentq; adolescenti, vt mortuum de medio tolleret atq; auferret, plebs fraudari solemni honore supremum diem tanti viri noluit, & laudationem tam æquis auribus mortui audiuit, q̃ viui accusationem audiue

rat.& exequias frequẽs celebrauit. Exta
bãt & alia variis temporibus,in Remp.
collata ab Appio officia. Cæterum
poſt aliquot annos,cum propter inteſti
nas diſcordias,ꝙ patres ferre plebiſcita
indignarentvr,plebei ſe nimium premi
patrum decretis fremerẽt,placuiſſet Po
pulo Ro.leges a Græcis peti ciuitatibus,
eæq; per legatos Ro.allatæ eſſent,inten
te inſtabant Tribuni plebis, vt tandem
ſcribendarum legum initium fieret.Cõ
ſules,vbi aliquandiu variis calumniis rẽ
inuiſam patribus extraxere ,tandem,vt
in alios transferrent onus, comitia ante
diem indicunt, ſucceſſuros ſibi ad legiti
mum tempus conſules creant Appium
Claudium. T.Genutium. Ac,cum nihi
lo æquiore animo diem ſolemnem in
eı̃dis magiſtratibus plebes expectaret,
Tribuni ad deſignatos ,præcipue Appi
um confugiunt ,modo in concionibus,
modo ſemotis orant arbitris,vt plebi cõ
ſulant,addunt ſpem precibus ,honores
atq; ingentes a plebe opes pollicẽdo ,do
nec peruincunt,vt legum conſcriptio re
preſentetur. Cæperat Appium cupido
extraordinarii magiſtratus,quo leges pa

triæ daret,futuras ciuilis cõcordiæ ac pa
cis,iã pridem inter ordines labefactatæ
perpetuum ſtabilimentũ, præclaro me
diusfidius conſilio,ſi non mox,poteſta-
tis magnitudine nimium delectatus,ani
mum ad tyrannidem cõuertiſſet. Igitur,
adducto in ſuam ſententiam collega, vo
catus ſæpe in concionem a tribunis ,ali
quando proceſſit,multiſq; verbis huma
niter diſſeruit,vehementer placere ſibi
atq; item Collegæ ferri leges ,quæ oẽm
æqui boniq; contentionem dirimerent,
idq; ſe ſententiæ loco dicere, ſi poteſtatẽ
inito magiſtratu habeant, creaturos lato
res fore,quando de legibus cõueniat,de
latore non eſſe diutius diſcrepandũ ,ſeu
de patrum,ſeu de plebis corpore place-
at.Quin agite(inquit)conſules,comitia
creandis latoribus legum indicite,me ac
collega(vt pro eo etiam ſpondeã)non
modo non aduerſantibus,quin ex patrũ
ſentẽtia eligantur ,ſed adiuturis etiã,gra
tiamq; inſuper habituris ſingularem .
Quod ſi propter deſignatos nos nouũ
alium inducere conſulari poteſtate in
Remp.magiſtratum veremini ,nihil im
pedimento ſumus, ſufficiendis in locũ

nostrum honore cedimus, modo id senatus probet. Collaudate Appii orationem vniuersa concione, victus studio plebis Sextius Consul, solus, quãdo morbus collegam domi detinebat, Senatum vocat, de legibus ferendis refert. Dictis compluribus in vtranq; partem sententiis, alii peregrinas respuebant leges, ac manendum patriis institutis censebant; aliis tolli discordiarum causas placebat. Vicit tandem Appii sentẽtia, quam primus rogatus dixerat assentiente collega. Placet creari decemuiros sine prouocatione, qui confestim magistratum ineant, & ne quis eo anno alius magistratus esset, vtq; ii, ex patriis institutis græcisq; legibus optima quæq; deligentes interpretantesq;, Reip. futura commodo iura conderent ac dirigerent. Ea ita rata sanctaq; futuris iudicibus & magistratibus fore, si Senatus probasset, iussissetq; Populus. Admiscerentur ne plebei, controuersia aliquandiu fuit. Postremo concessum patribus, modo ne lex Acilia de auentino aliæq; sacratæ leges abrogarẽtur. Perlecto ĩ vulgus decreto, Tribuni, effusi in Senatus atq; Appii laudes, co-

mitia indicunt. Ibi designati consules magistratu sese abdicant. Ea adeo grata plebi moderatio fuit, vt legendis primoribus præcipua sit Appii collegæq; ratio habita. Creatis primis octo additi nobilissimi collegæ. Ita post trecentesimũ alterum conditæ vrbis annum nouus in Remp. magistratus inductus. Eius totius regimẽ penes Appium erat fauore plebis, adeoq; nouũ sibi ingeniũ induerat, ut plebicola repente oĩsq; auræ popularis captator euaderet ꝑ truci seuoq; insectatore plebis. Ii cũ decẽ Tabulas legũ cõfecissent, eæq; apud Populũ sancitæ essent, vulgatur rumor, authoribus (ut quidam ferunt) ipsis Decẽuiris, duas deesse tabulas, quibus adiectis absolui posse uelut corpus omnis Ro. iuris. Ea expectatio, cum dies comitiorum appropinquaret, desiderium Decẽuiros iterum creandi fecit. In maxima summorum hominũ contentione, Appius quoq;, cum diu dissimulasset ad excitandũ plebis studium, dimissa iam in discrimẽ dignitate, ea ætate, his honoribus actis stimulatus, in insequẽtẽ ãnũ eandẽ, quã gerebat, potestatẽ petit, tãta ambitiõe, vt

coitionem duobus Quintiis, Capitoli-no, & Cincinnato, & patruo suo. C claudio constantissimo viro in optimatium causa, & aliis eiusdem fastigii ciuibus, ne quaq̃ splendore vitæ pares, obstrictos sibi, Decemuiros creat, se in primis, quod haud secus factum improbabant boni, quam nemo facere ausurum crediderat. Creati cum eo M. Cornelius Malugi-nensis, M Sergius, L. Minutius, Q. Fabius Vibulanus, T. Antonius Merenda, M Rabuleius. Additi, vt quidam autores sunt, plebei tres, Q Petilius, Ceso Duillius, Sp. Oppius Cornicem, dicente Appio, cum vnus ille magistratus oĩum authoritatem teneret, haud excludẽdam honore plebem, & si contra Senatus decreuisset. Ille finis Appio alienæ personæ ferandæ fuit. Suo iam inde viuere ingenio cæpit, nouosq; collegas iã prius, quam inirent magistratum, in suos mores formare. Quotidie coibant remotis arbitris, inde impotentibus instructi consiliis, quæ secreto ab aliis coquebant, iam haud dissimulando superbiã, rari aditu, colloquentibus difficiles, ad idus maias rem perduxere, Idus tũ Mar

Appium dicturum surrexisse. Tũ Appius, quod futurum erat, suspicatus, trãseunti, non est, inquit, locus dicendi tuus Valeri, vbi rogandis ordine sẽtẽtiis vẽtũ ad te erit: post eos, qui maiore ætate, maiore magistratu vsi sunt, dices. Cũque ille nihilominus postularet, vt de Re pu liceret dicere, prohibentibus minaciter Decemviris, proditurum se ad plebem denuntians, tumultum exciuit. M. deinde Oratius Barbatus atque alii quidam atroces liberasque sententias dicunt, in Appium præcipue inuecti. Donec ille, irritatum Senatum veritus, impetrato precibus silentio, neminem, inquit, vestrum P.C. fraudamus dicendi potestate, si dicturi ordine estis, sed intempestiuos hosce atque ĩportunos cohercemus. Neque est, quamobrem succenseatis. Erit Valerio, erit Oratio, ac deinceps aliis suus dicendi locus, tantum ex veteri instituto ordine rogati, ad id, quod in presentia refertur, de bello dicant, quod si seditionem vagando ferant, intelliges profecto. M. Orati nobis a populo Consularem Tribunitiamque porestatem datas. Necdum magistratus tempus excessit.

decemuiri dicere prohiberent, Claudiũ interpellandi verecundia fuit, sententiã igitur peregit, nullũ placere senatus con sultum fieri. Omnesq; ita accipiebant, priuatos eos a Claudio iudicatos, multiq; ex Consularibus verbo assenti sunt. Aliæ inde a Consularibus dictæ senten tiæ, quorum L. Cornelius Maluginensis, M. Cornelii decemuiri frater, censuit, peracto demum bello, reddi ab Appio rationem oportere, vtrum in annũ decemuiros creasset commitiis suis, an donec leges, quæ deerant, perferrentur. Cæterum, Valerio atq; Oratio Senato ribus vociferantibus, anteq̃ de bello referretur, liberari Remp oportere, aliaq; in eam sententiam inuidiosissime differentibus, Appius, iam prope efferatus, vt, ni violentiæ eorum pati resisteretur audacia, victum imperiũ esset, erit melius, inquit, nisi de quo consulimus, vocem non misisse, & ad Valerium negan tem se priuato reticere, lictorem accedere iussit. Iam Quiritium fidẽ implorante Valerio, a Curiæ limine, L. Cornelius complexus Appium, non (quod simulabat) consulẽdo, diremit certamẽ.

perio, ad vrbem ac tyrannidem tuen-
dam relinquitur. Rei foris cũ hostibus
male gestæ, cædes Siccii clari militis iusſ
su Decemuirorum addita, cum non de
sisteret Appius Sp. q; monere collegas
arcanis nunciis, vt quæsitis causis, aduer
sæ factionis illustres clam, palam obscu
ros de medio tollerent. Arma interim,
pecuniæ, commeatus, cæteraq; oppor-
tuna omnia ad exercitus summitti, pu-
blicis simul priuatisq; bonis impotẽter
ablatis, succenturiatisq; ex omni tribu
atq; ætate, quæ ferre modo arma posset,
in cæsorum locum. Percommoda vrbis
loca occupari. Diligentissime animad-
uerti, nequid moliri factio Valerii atq;
Oratii, quæ domi creuerat, posset. Ac
nihilo scelesta minus in vrbe q̃ in ca-
strisfacinora edi. Post cædes Appium
Claudium plebeiæ virginis stuprandæ
libido cœpit. Pater eius. L. Virginius
honestum ordinem in Algido, vbi tum
erat bellum, ducebat, vir exempli recti
domi militiæq;, perinde vxor instituta
fuerat, liberiq; instituebãtur. Desponde
rat filiã. L. Icilio, viro acri, & pro cã ple
bis exptæ virtutis. Hãc virginẽ adultã,

forma excellentem conspicatus in lu-
do literario Appius, amore ardens, cũ
vxorem ducere, alii desponsam, sibi ma
rito, plebeiam patricio neq; liceret, ne-
q; liberet, precio ac spe per internunci-
as ad nutricem fæmellas, cælato nomi-
ne, iactãdis modo opibus, pellicere ad-
ortus, postq̃ omnia pudore sæpta, & ma
iorem adhibitam puellæ custodiam ani
maduertit, ad crudelem superbamq; vi
animum conuertit. M. (alii. C. vocant)
Claudio clienti, modum edocto, nego
tium dedit, vt virginem in seruitutem
assereret, neq; cæderet secundum liber
tatem postulantibus vindicias, q; pater
puellæ abesset, fore locum iniuriæ ra-
tus. Virgini venienti in forum (ibi nã-
q; in tabernis ludi literarum erant) mi
nister Decemuiri libidinis, ingenti simi
lium sui confidentium. s. & ad omne pa
ratorum facinus, comitatus globo, ma
num iniecit, serua sua natam seruamq;
appellans, sequiq; se iubebat, cunctantẽ
vi abstracturum. Alii iam ludũ ingres-
sam vi abreptam tradũt. Pauida puella
stupente, ad clamorem nutricis, fidem
Quiritium implorantis, fit concursus,

Virginii patris, sponsiq; Icilii populare nomen celebratur, notos gratia eorum, turbam indignitas rei virgini conciliat. Iam a vi tuta erat, cum assertor nihil opus esse multitudine concitata ait, se iure grassari, non vi. Vocat puellam ĩ ius. Autoribus, qui aderant, vt sequeretur, ad tribunal Appii, ius tum sine collega dicentis, conquirentisq; pecuniam, peruentum est. Hic alii ferunt, cum iam abduceretur a Claudio Virginia, concursu alienæ turbæ exortum clamorem ac fremitum postulantium expectari propinquos virginis. Id cum decreuisset Appius, affuisse breui auunculum puellæ (auum hũc alii fuisse scribunt) Numitorium, frequenti amicorum necessariorumq; stipatum manu, clarũ ipsũ inter plebeios, neq; multo post sponsũ Icilium, magna & ipsum plebeiæ iuuẽtutis caterua cinctum. Hunc, vbi ad tribunal pene exanimatus venerit, elata voce iussisse, quis virginem ingenuam attrectare esset ausus, quidq; sibi is vellet, effari. Cæterum, vbi discrepat, nos Liuii seriem sequimur. Igitur, silentio facto, ante propinquorum aduentum, notam

iudici fabulā petitor, quippe apud ipsū autorem argumenti peragit, puellā domi suæ serua natam, furtoq; inde in domum Virginii trāslatam, suppositam ei per vxorem esse, id se nouo indicio cōpertum afferre, probaturūmq; vel ipso Virginio iudice, ad quem maior pars iniuriæ eius pertineat, interim dominum sequi ancillam æquum esse. Vades daturum se sistendæ quandocunq; virginis, seu repręsentari iudicium placeat, causā tum dicturum. Addit preces plurimas, ne, φ cliens Decemuiri, φq; humili loco sit, eo minus suum ius contra potentiores aduersarios teneat. Aduocati puellę (aut secundum priorem sententiam Numitorius) cum Virginium Reip. cā dixissent abesse, biduo affuturum, si nūciatum ei sit, iniquum esse absentem de liberis dimicare, postulant, vt rem integram in patris aduentum differat, lege ab ipso lata vindicias det secundum libertatem, neu patiatur virginem adultam famę prius, q̄ libertatis periculum adire. Appius decreto pręfatus, quam libertati fauerit, eam ipsam legem declarare, quam Virginii amici postula-

tioni suæ prętendant, cæterum ita In ca firmum libertati fore præsidium, si nec causis, nec personis variet. in his n. qui asserantur in libertatem, quia qui uis lege agere possit, id iuris esse, in ea, quæ in patris manu sit, neminē esse aliũm, cui dominus possessione cædat. Placere itaq; patrē accersiri, ĩterea iuris sui iacturam assertorem non facere, quĩ ducat puellam, sistendamq; in aduentum eius, qui pater dicatur, promittat, eius se rei, & vt ex æquo disceptetur, curam habiturum. Aduersus iniuriam decreti cum multi magis fremerent, q̃ quisq̃ vnus recusare auderet, P. Numitorius & sponsus Icilius interueniunt, dataq; inter turbam uia, cum multitudo Icilii maxime interuentu resisti posse Appio crederet, lictor decresse ait, vociferantē q; Icilium summouet. Placidum quoq; ĩgenium tam atrox iniuria accendisset, ferro hinc tibi summouendus sum Appi, inquit, vt tacitum feras, quod cælari vis. Virginem ego hanc sum ducturus, nuptamq; pudicam habiturus. proĩde quoq;, omnes collegarum lictores conuocans, expediri virgas & secures iube,

non manebit extra domum patris sponsa Icilii, non, si tribunitium auxilium & prouocationem plebi Romanæ, duas arces libertatis tuendæ, ademistis, idē in liberos quoq; nostros coniugesq; regnum vestræ libidini datum est. Sæuite in tergum & in ceruices nostras, pudicitia saltem in tuto sit. Huic si vis afferetur, ego præsentium Quiritium ꝓ sponsa, Virginius militum pro vnica filia, omnes deorum hominumq; implorabimus fidem, neq; tu istud unq̄ decretum sine cæde nostra referes. Postulo Appi, etiam atq; etiam consyderes, quo progrediare. Virginius viderit, de filia, vbi venerit, quid agat, hoc tantum sciat, sibi, si huins vindiciis cesserit, conditionem filiæ quærendam esse, me vindicantem sponsam in libertatem vita citius deseret, q̄ fides. Concitata multitudo erat, calūniator Claudius ad pedes Appii trepidus refugerat, certamenq; instare videbatur, lictores Icilium circunsteterant, nec vltra minas tamen processū est. Appius primum, plebis rabiem veritus, consilii inops obstupuerat. Claudio deinde ad tribunal uocato, & cū eo

pauca summissim collocutus, indicto silentio, conuersus ad turbam, non Virginiam defendi ab Icilio, sed inquietũ hominem, & tribunatum etiã nunc spirantem, locum seditionis quærere, inqt, non præbiturum se illi eo die materiam, sed, vt iam sciret, non id petulantiæ suæ, sed Virginio absenti & patrio nomini & libertati datum, ius eo die se nõ dicturum, neq; decretum ĩterpositurũ, a Claudio petisse, vt d̄cæderet d̄ iure suo, vindicariq; puellam in posterum diem pateretur. ꝙ nisi pater postero die affuisset, denunciare se Icilio similibusq; Icilii, neq; legi suæ latorem, neq; Decemuiro constantiam defore, nec se vtiq; collegarum lictores conuocaturum ad coercendos seditionis autores, contentum se suis lictoribus fore. Longiorem dilationem postulantibus puellæ defensoribus nihil respondit. Cum dilatum tempus iniuriæ esset, secessissentq; aduocati puellæ, placuit omnium primum fratrem Icilii, filiumq; Numitorii ĩpigros iuuenes pergere inde recta ad portam, &, quantum accelerari posset, Virginiũ acciri e castris, in eo verti puellæ salu-

tem, si postero die vindex iniuriæ ad tẽpus præsto esset. Iussi pergunt, citatisq; equis nuncium ad patrem perferũt. Cũ instaret assertor puellæ, vt vindicaret, sponsoresq; daret, atq; id ipsum agi diceret Icilius, sedulo tempus terens, dũ prærriperent iter nuncii missi in castra, manus tollere vndiq; multitudo, & se quisq; paratum ad spondendum Icilio ostẽdere. Atq; ille lachrymabũdus, gratum est, inquit, crastina die vestra opera vtar, sponsorum nunc satis est. Ita vindicatur Virginia spondentibus propinqs. Appius, vt alii tradũt, e vestigio, vt alii, paulisper moratus, ne eius rei causa sedisse videretur, postq̃, omissis rebus aliis præ cura vnius, nemo eũ adibat, sublata sella: domum se tristis, atq; inflammatus cupidine recipit. Ibi anceps rem animo volutat, quo pacto productam postridie virginem, si vadetur, vi atq; armis abducat, maiori adhibita custodia, occupatisq; circa tribunal armatorũ clientum caterua locis, si forte vi atq; manu resistatur. Quod vt honestius, absente virginis patre, efficiat, ne is clam, recognita, sese e vallo proripiat, collegis

In caſtra ſcribit, ne Virginio cõmea-
tum dent, atq; etiam in cuſtodia habeāt.
Et, nequid ad intercipiendum hominē
deeſſet, ex vrbe emiſſi alii, ferentem ab
exercitu, viam inſident. Improbum cō
ſilium ſerum ac vanum, vt debuit, fuit,
& iam, commeatu ſumpto, profectus
Virginius deuiis itineribus prima vigi
lia erat, cum poſtero die mane (alii pau
lopoſt eadem nocte autores ſunt) de re
tinendo eo nequidq̄ literæ redduntur.
At in vrbe prima luce, cum ciuitas in
foro expectatione erecta ſtaret, Virgini
us ſordidatus filiā ſecum abſoleta ueſte,
comitantibus aliquot matronis, cum in
genti aduocatiōe in forum adducit. Cir
cumire ibi, & prehenſare homines cœ-
pit, & non orare ſolum precariam opē,
ſed pro debita petere, ſe pro liberis eo-
rum, ac coniugibus quotidie in acie ſta
re, nec alium virum eſſe, cuius ſtrenue
ac fortiter facta in bello plura memora-
ri poſſent, quid prodeſſe, ſi incolumi vr
be, quæ capta vltima timeantur, liberis
ſuis ſint patienda? hęc prope conciona-
būdus circumibat homines. ſimilia his
ab Icilio iactabantur. comitatus mulie-

bris plus tacito fletu q̃ ulla vox moue-
bat. Aduersus quę omnia obstinato ani-
mo, Appius, indignatus euasisse insidi-
as Virginium (tanta vis amentię verius
q̃ amoris mentem turbauerat) ingenti
stipatus manu, in tribunal ascendit, ac p
propīquos produci puellam iussit. Ibi,
vltro querente pauca petitore, ꝙ ius si-
bi pridie per ambitionem dictum non
esset, priusq̃ aut ille postulatum pera-
geret, aut Virginio respondendi dare-
tur locus (etsi Dionysius longam aduo-
catorum Virginię defensionem adscri-
bit) Appius interfatur. Quem decreto
sermonem prætenderit, forsan aliquem
verum autores antīqui tradiderint, quia
nusq̃ vllum in tanta fœditate decreti ve-
risimilem inuenit Liuius, quod consta-
bat, nudum proposuit, decresse vindici-
as secundum seruitutem. Dionysius Ap-
pium tradit, quasi ab alienato per amo-
rem atq; impotentiam sensu, neq; defen-
sorum puellę orationem satis animad-
uertisse, neq; lachrymis Virginię fra-
ctum, miserationem astantium indigna-
bundum excepisse, prorsus quasi, in du-
riorem ipse amoris seruitutem tractus,

maiore dignus omnium hominum mi
fericordia videridebuiffet. His percitũ,
atq; ad infani morem extimulatum, im-
pudentiffime ea prȩlocutum, per quȩ fi
ctam a fe calumniam aduerfus virginẽ
detegeret. Impetrato.n filentio, cum fo
renfis omnis turba, ftudio decreti tandẽ
audiendi: ad tribunal vndiq; concurriff-
fet: ore huc illuc fȩpe obuerfo: ac fami-
liarium: quibus forum repleuerat: cater-
uas luftrantem oculis: dixiffe. Ego Vir-
gini: quiq; cum eo adeftis: haud nũc pri
mum hoc factum audio: vt quod iam
diu: ante initum etiam Decemuiratũ: ita
cognouerim. Pater Claudii moriens
hunc mihi puerum in tutelam dedit: q
iam tum a maioribus familiam noftram
coluerant. Per tutelȩ tempus manauit
ad me de puella ifta rumor: vt eã a ferua
Claudii acceptam: Numitoria viro fup
pofuerit: idq; diligentius exquirens: ita
fe habere comperi. Cȩterũ prȩftare du-
xi: Claudio: vbi in fuam tutelam perue
niffet: integrum relinquere: vtrũ abdu-
cere ancillam: an apud altores feu pre-
cio feu gratis effe mallet. Ego me inte-
rim ad Rép. conuerti. Claudius factus

pubes:rem:vt fit, rationemq; familiarẽ recognoſcens:in indicium:vt ego ãtea: de ancilla venit. Aequum igitur poſtu- lat:cum ſeruam ſuam in ſeruitutem aſſe rit. Mallem equidem rem eſſe tranſactã: ſed:quando in controuerſiam & iudici- um venit:ego & teſtor:& iudico:Virgi niam ad Claudiũ pertinere. Primo ſtu- por omnes admiratione rei tam atro- cis defixit:ſilentium inde aliquandiu te- nuit. Dein:cum Claudius.circunſtanti- bus matronis:iret ad comprehendendã virginem:lamentabiliſq; eum mulierũ comploratio excepiſſet: Virginius:intẽ tans in Appium manus: Icilio (inquit) Appi:non tibi filiam deſpondi,& ad nu ptias:non ad ſtuprum: educaui. Placet pecudum ferarumq; ritu promiſcue in cõcubitus ruere?paſſuri ne hęc iſti ſint: neſcio:non ſpero eſſe paſſuros illos: q arma habẽt. Cum repelleretur aſſertor virginis a globo mulierum circunſtan tiumq; aduocatorum:ſilentium factum per prçconem. Decemuir:alienato ad li bidinem animo:negat heſterno tantum conuicio Icilii,violentiaq; Virginii:cu ius teſtem Ro. Populũ habeat, ſed cer-

tis quoq; indiciis compertum se habe- re: nocte tota cetus in vrbe factos es- se ad mouendam seditionem: itaq; se, ha- ud inscium eius dimicationis, cum ar- matis descendisse: non vt quemquã qe- tum violaret: sed vt, turbantes ciuitatis otium, pro maiestate imperii coerceret. proinde quiesse erit melius (inquit) li- ctor: summoue turbam: et da viam do- mino ad prehendẽdum mancipiũ, vos, quibus nihil hic est negocii: secedite. Cum hęc intonuisset plenus irę: multitu- do ipsa se sua sua sponte dimouit: deser- taq; pręda iniurię puella stabat. Tũ Vir- ginius, vbi nihil vsq̃ auxilii vidit: quę- so: inquit Appi: primum ignosce patrio dolori: si quid inclementius in te sum in- uectus. Deinde sinas hic coram virgine nutricem percunctari: quid hoc rei sit: ut: si falso pater dictus sum: ęquiore hic animo discedam. Data venia, seducit fi- liam ac nutricem prope cloacinam ad tabernas: quibus post nouis fuit nomẽ: atq; ibi ab Lanio cultro arrepto: hoc te vno: quo possum: ait, modo filia in liber- tatem vindico: pectus deinde puellę transfigit: respectansq; ad tribunal: te: in

quit: Appi, tuumque caput sanguine hoc consecro. Clamore ad tam atrox facinus orto: excitus Appius: indecoro motu verbisque comprehendi Virginiũ iubet. Ille ferro: quacunque ibat, viam facere: donec, multitudine etiam prosequentium tuente: ad portam perrexit. Icilius: Numitoriusque exangue corpus sublatũ ostentant populo. Scelus Appii, puellæ infœlicem formam, necessitatem patris deplorant, sequentes clamitant matronæ, eam ne liberorum procreandorum conditiõem? ea pudicitiæ præmia esse, cæteraque: quæ ĩ tali re muliebris dolor, quo est mestior imbecillo animo, eo miserabilia magis querentibus subiicit. Virorum, & maxime Icilii, vox tota tribunitiæ potestatis, ac prouocationis ad populum ereptæ, publicarumque indignationum erat. Concitatur multitudo partim atrocitate sceleris, partim spe ꝑ occasionem repetendæ libertatis. Appius, vbi hæc, quo se iam proripuerat, domi audiit, incensus ira, lictores aliquot mittit. per quos nunc vocari, nunc retractantẽ arripi, & cadauer e foro tolli, postremo, cum locus adeundi apparitori-

busnon daretur,ipſe,cum agmine pa-
triciorum iuuenum,per turbam vadēs,
in vincla duci iubet,&,quã placareiram
turbæ debuit,ſæuius agendo incēdit.Iã
circa Icilium non ſolum multitudo,ſed
duces quoq; multitudinis erant L. Va-
lerius.&.M.Oratius,qui repulſo licto
re,ſe iure agere,vindicare ſe a priuato
Icilium aiebant, ſi vim afferre conare
tur,ibi quoq; ſe haud impares fore.Hic
atrox rixa oritur. Valerium, Oratium
q; lictor decemuiri inuadit,fraguntur a
multitudine faſces.In concionem Ap
pius ad vulcani ædem aſcendit,ſequun
tur Oratius,Valeriuſq;,aut,ſi Dionyſiũ
ſequimur,alibi concionem habent,eos
cõcio audit,Decemuiro illos accuſanti
&,vt de rupe Trpeia præcipitarent̄, cē
sēti,obſtrepit̄.Iã pro ĩperio Valerius
diſcedere a priuato lictores iubebat.cũ
fractis animis deſtitutus Appius, vitæ
metuens,in domum ſe propinq̄foro,in
ſciis aduerſariis,capite obuoluto rece-
pit.Concitatis inde ea re militibus per
attrociſſimas conciones, in vtriſq; ca
ſtris a Virginio,Numitorio,Icilio ha
bitas,occupatoq; Auentino,& mox ſa

cro monte, ac viginti tribunis consulari potestate creatis, missisq; a senatu ad milites legatis ad cætera, de supplicio Decemuirorum agebatur. Sed persuasa plebs monitis legatorum cessit. Relatis ad patres plebis mandatis, alii Decẽuiri, quandoquidem, pręter spem ipsorum, supplicii sui nulla mentio fieret, haud quidq̃ abnuere. Appius truci ingenio, & inuidia pręcipua, odiũ in se aliorũ suo in eos metiens odio, haud ignaro (inquit) imminet fortuna, video, donec arma aduersariis tradantur, differri aduersus nos certamen. dandus inuidiæ est sanguis, nihil ne ego quidẽ moror, quo minus Decemuiratu abeã. Factum senatus consultum, vt Decemuiri se primo quoq; tempore magistratu abdicarent, Q. Furius Pont. Max. tribunos plebis crearet, & ne cui fraudi esset secessio militum tribunorum plebisq;. His senatus consulto perfectis, dimisso senatu, Decemuiri prodeunt in concionem, abdicantq; se magistratu, ingenti omnium lætitia. Post modo, reuocata in vrbem plebe, creatis in decem tribunis Virginio, Icilio, ac Numitorio,

fundata nouis legibus & poteſtate tribu
nitia & plebis libertate, tum tribuni, ag
gredi ſingulos tutum maturumq́ iam
rati, accuſatorem primum Virginium,
& Appium reum deligunt. Cum diem
Appio Virginius dixiſſet, & Appius,
ſtipatus patriciis iuuenibus, in forū de
ſcendiſſet, redintegrata extemplo eſt oībus memoria fœdiſſimæ poteſtatis, cū
ipſum ſatelliteſq́ eius vidiſſent. Tū Virginius, oratio (inquit) rebus dubiis inuēta ē, itaq́ neq́ ego accuſando apud vos
eum, tempus teram, a cuius crudelitate vosmetipſi armis vindicaſtis, nec iſtū
ad cætera ſcelera impudentiam in defēdendo ſe adiicere patiar. Omnium igitur tibi Appi Claudi, quæ impie nefarieq́ per biennium alia ſuper alia es auſus, gratiam facio, vnius tantum criminis niſi te vindices, ab libertate in ſeruitutem contra leges vindicias non dediſſe, in vincula te duci iubeo. Nec in tribunicio auxilio Appius, nec in iudicio
populi vllam ſpem habebat, attamen &
tribunos appellauit, & nullo morante
arreptus a viatore, prouoco, inquit. Audita vox vna vindex libertatis, ex eo miſ

ſa ore, quo vindiciæ nuper ab libertate dictæ erant, ſilentium fecit. Et, dum pro ſe quiſq;, deos tandem eſſe, & non negligere humana, fremunt, & ſuperbiæ crudelitatiq; feras non tamen leues venire pœnas, prouocare, qui prouocationem ſuſtuliſſet, & implorare præſidium populi, qui omnia iura populi obtriſſet, rapiq; in vincula egentem iure libertatis, qui liberum corpus in ſeruitutem addixiſſet: ipſius Appii, inter concionis murmur, fidem populi Ro. implorãtis, vox audiebatur: maiorum merita in Rẽp. domi militiæq; commemorabat, ſuum infœlix erga plebem Ro. ſtudium, coq; quandarum legum cauſa, cum maxima offenſione patrum conſulatu abiſſet, ſuas leges, quibus manentibus lator earũ in vincula ducatur, cæterũ ſua propria bona malaq;, cum cauſæ dicendæ data facultas ſit, tum ſe experturum, in præſentia ſe, cõmuni iure ciuitatis, ciuem Ro. die dicta, poſtulare, vt dicere liceat, vt iudicium populi Ro. experiri. Non ita ſe inuidiam pertimuiſſe, vt nihil in æquitate & miſericordia ciuium ſuorũ ſpei habeat, quod ſi indicta cauſa in vin

cula ducatur,iterum ſe tribunos plebis appellare,& monere,ne imitētur , quos oderint,quod ſi tribuni eodem fœdere obligatos ſe fateantur tollendæ appellationis cauſa, in quod conſpiraſſe Decēuiros criminati ſunt,ait ſe prouocare ad populum,implorare leges de prouocatione & cōſulares,& tribunicias,eo ipō anno latas.quem.n.prouocaturū, ſi ſibi indemnato indicta cauſa non liceat? cui plebeio & humili prçſidium in legibus fore:ſi Ap.Claudio non ſit?ſe documēto futurum,vtrum nouis legibus dominatio an libertas firmata ſit, & appellatio prouocatioq; aduerſus iniuriam magiſtratuum oſtentata tantum inanibus literis,an vere data ſit.Contra ea Virginius,vnum Ap.Claudium & legum expertem & ciuilis & humani fœderis eſſe aiebat,reſpicerent tribunal homines, caſtellum omnium ſcelerum,vbi Decēuir ille perpetuus,bonis,tergo,ſanguini ciuium infeſtus,virgas,ſecureſq; oībus minitans,deorum,hominumq; contemptor,carnificibus,non lictoribus ſtipatus,iā ab rapinis & cædibus animo ad libidinem verſo,virginem ingenuā

in oculis Populi Ro. velut bello captã, a complexu patris abreptã, ministro cubiculi sui clienti dono vindiciis dederit, vbi crudeli decreto, nefandisq; vindiciis dexteram patris in filiam armauerit, vbi tollentes corpus semianime virginis sponsum auumq; in carcerem duci iusserit, stupro interpellato magis, q̃ caede motus, & illi carcerem aedificatum esse, quod domicilium plebis Romanae vocare sit solitus. Proinde, vt ille iterũ ac saepius prouocet, sic se iterum ac saepius iudicem illi ferre, vindicias ne ab libertate in seruitutem dederit, si ad iudicem non eat, pro damnato in vincula duci iubere. Vt haud quoq̃ improbãte, sic magno motu animorum, cum tãti viri supplicio sua & plebi iam nimia libertas videretur, in carcerem, non acceptis vadibus, est coniectus, Tribunus ei diem prędixit. C. Claudius perosus Decemuirorum scelera, & ante omnis fratris filii superbiae infestus, Regillum antiquam in patriam se contulerat. Is magno iam natu, cum ad pericula eius deprecanda redisset, cuius vitia fugerat, sordidatus cum gentilibus clientibusq;

In foro prehensabat singulos, orabatq;, ne Claudiæ genti eam inustam maculã vellent, vt carcere & vinculis viderentur digni, virum honoratissimæ imaginis futurum ad posteros, legum latorẽ, conditoremq; Romani iuris, iacere vinctum ĩter fures nocturnos, ac latrones. auerterent ab ira parumper ad cognitionem cogitationemq; animos, & potius unum tot Claudiis deprecantibus condonarent, q̃ propter vnius odium multorum preces aspernarẽtur. se quoq; id generi, ac nomini dare, nec cũ eo in gratiam redisse, cuius aduersæ fortunæ velit succursum, virtute libertatem recuperatam esse, clementia concordiam ordinum stabiliri posse. Erãt: quos moueret sua magis pietate, q̃ eius, pro quo agebat, causa. Sed Virginius, sui potius vt misererentur, orabat, filiæq;. nec gentis Claudiæ regnum in plebem sortitæ, sed necessariorum Virginii, & trium tribunorum preces audirent, qui ad auxilium plebis creati, ipsi plebis fidem, atq; auxilium implorarent. Iustiores hæ lachrymæ videbantur. Itaq;, spe incisa, priusq̃ prędicta dies adesset, Ap

pius sibi manu laqueoue mortẽ consciuit. Aliis placet: cũ Tribunorum iussu extinctus esset, voluntariam vim ad declinandam inuidiam tribunos inuulgasse. Arrepto inde in carcerem, & eodem fato functo collega Appii Oppio, bona vtriusq; a Tribunis publicata sũt, Cæteri Decemuiri, confiscatis bonis, exilii causa solum verterũt, & M. Claudius assertor Virginiæ die dicta damnatus, ipso remittente Virginio vltimam pœnam, dimissus, Tibur exulatum abiit, manesq; Virginiæ, mortuæ q̃ viuæ fœliciores, per tot domos ad petendas pœnas vagati, nullo relicto sonte, tandem quieuerunt, ac Resp post duorum triumue annorum Tyrannidem suum statum recepit. Reliquit Appius Decẽuir inter liberos filium Appium: q post aliquot annos pręfectus vrbis fuit. & eodem prænomine nepotem, cognomento Crassum, vel patrem, vel auum Cæci, cuius vita subditur, ita vt e malo patre haud pœnitendi patriæ posteri prouenerĩt, omnes tamen pene hęreditario odio plebi atrociter infesti. Ab hoc Decemuiro librum de vsurpationibus, qui

ad ſua tempora nō peruenerit, ſcriptū dici autor eſt Pomponius, ſi tamen ſatis integer eſt ille locus.

Appius Claudius Cæcus.

EX eadem gente Appius Claudius, Craſſus, Cæcus, centum circiter triginta poſt Decemuirū ānis floruit, eius pronepos, aut (parum enim conſtat) abnepos. Celebris maxime eius cenſura fuit L. Papirio Curſore. v. C. Iunio Bubulco. II. Coſſ. Collega ei datus C. Plaucius, in aliis L. Claudiū, apud alios C. Fabium, qui ob inquiſitas aquæ venas Venox cognominatus ſit, inuenio. Tanta codicum varietas deprauatis propriis nominibus implicat. Nam, quod illis temporibus cenſura ſeſquiannalis erat, quibus etiam conſulibus quidꝙ geſſerit, inter autores variat. Plures illis conſulibus, alii ſequentibus aquam Appiam inductam ab eo ferunt. Verum, (quocunꝙ anno geſta res ſit), cum per annos quadringentos quadraginta amplius Tiberinis aquis aut puteorum ac fontium contentus Po

pulus Ro. fuisset, primus Appius, ut populo gratam rem faceret, Appiam a se dictam aquam in vrbem inuexit. Collegam alii obsecutum Appio, alii nullam partem operis tractasse, quidam venas tantum adinuenisse, priusq̃ se magistratu abdicaret, autores sunt, attamẽ nomẽ Appii gloriæ mansisse. Ea aqua decem millibus amplius, aut (vt quidam) sex, aut octo, procul vrbe petita. Q*d* opus magno sumptu constitit, ac sine autoritate Senatus, inuita nobilitate, ab Appio actum. Aquæductus formam, a Frontino traditam, transcribere non libuit. Viam inde Appiam, vnde & portæ nomen, quæ aliter Capena, Roma Capuam vsq; centũ triginta quinq; millibus passuum amplius muniit, eiusq; partem plurimam, lucis, qui eminerent, excisis, vallibus cauisq; per opportuna explementa complanatis, solido lapide ac silicibus longe conuectis, quadratisq;, ac leuigatis: atq; inter se apte ac q̃si adnaturalem speciem coagmentatis constrauit. In quo prouentus omnes publicos insumpsit, æternum sui ea publici commodi curatione monimentum relictu-

rus. Siquidem ea deinde via Brundusium vsq; strata, itinere in Græciam atq; orientem maxime frequentata ẽ. Neq; tamen ab Appio vltra Capuam, vt Diodorus Siculus libro vigesimo, quẽ nos latinum fecimus, & Frontinus tradunt. Neq; Strabo autorem eius monumenti Brundusium vsq; facit Appium. in quo ridicula est Zasii interpretatio, parum interesse existimantis, vtrocunq; vsq; stratam dicamus, propter minimã locorum distantiam. cum longius absit Capua Brũdusium, q̃ a Roma Capua. Quod tamen negamus Straboñe scribere: tradit aperte autor eius opusculi: quod extat de viris illustribus: parum: vt mihi quidem videtur: certa in multis historiæ fide. Latitudo viæ certior, ita nã q; patuit: vt plaustra duo sibi occurrentia laxe peruadãt. Durant in hodiernum ferendo oneri pares viæ reliquię, adeo in tantis opibus nemo postea ęquare eius monumenti vel firmitudinem vel speciẽ potuit. Appius: ne non, quacũq; in re posset: nobilitati insultaret: in legẽ go etiam Senatu plebeios quoq; liber tosq;: vel: vt tradit Suetonius: ingenuos

Zasii error

Error autoris opusculi de viris illustribus.

libertinos ex manumissis ortos multos immiscuit: nobilibus honestisque ciuibus: quorum is quasi solẽnis erat honos: prę teritis. ad hęc infamem nullum senatu mouit: quod facere censores solebant. Cuius inuidię verecundia victus collega magistratu sese abdicauit. Appius: inde antiquitus insitam pertinaciam familię gerendo: solus censuram obtinuit. Et eo autore, corrupta precio quĩquaginta millium grauis ęris Poticia gẽs: cuius ad arã maximam Herculis familiare sacerdotium: iam inde ab Euãdro dono Herculis ipsius: multis ante vrbẽ conditam ãnis fuerat: seruos publicos, ministerii delegandi causa, solẽnia eius sacri docuerat. Traditur inde dictu mirabile, & quod dimouendis statu suo sacris religiõem afferre facile possit, cum duodecim familiæ ea tẽpestate Poticiorum essent, puberes ad triginta, omnes intra aunum trigesimũque adeo intra diẽ: cum stirpe extinctos, nec nomen tantũ Poticiorum interiisse: sed censorem etiam Appium memori deum ira post aliquot annos luminibus captum. Quidã cum expleto magistratu: vt Senatus in

uidiam declinaret, cæcitatem simulasse, ac se domi continuisse: Autores sunt: qꝫ bus tamen in re Ro. haud plusq̄ latinis habeas fidei. Sed insecuti Coss. initio anni, questi apud populum, deformatū ordinem praua lectiōe Senatus, qua potiores aliquot lectis pręteriti essent, negauerunt eam lectionem se, quæ sine recti prauiq; discrimine ad gratiam ac libidinem facta esset, obseruaturos, & Senatum extemplo citauerunt eo ordine, qui ante censores Appium Claudiū & C. Plautium fuerat. Verum Appius, posteaq̄ eam lectionem nemo ratam habuit, nec in curia adeptus erat, quas petiuerat, opes vrbanas, humilibus ꝑ omnes tribus diuisis, forum & campum corrupit. Potestatemq; omnibus, in qua quisq; tribu poni &, vbi censeri uellet, effecit. Ea forensis factio quinto post anno C. Flauiū Gn. Filium scribam Aedilē curulem dixit. Quæ comitia tantum indignitatis habuerunt: vt plęriq; nobiliū annulos aureos deponerēt & phaleras. Apud quosdam creatum Aedilē ab Appio censore Flauium inuenio, eūq; Appii scribam fuisse, & hortatu eius fastos

dies excepisse, consultando assidue saga ci ingenio, promulgasseq;. Alii, cũ Ap. ipse composuisset, & ad formam redegisset legitimas actiones, subripuisse Flauium Appio librum ac populo tradidisse ferunt, ac, licet de suo nihil adiecisset; sed Ap. labore compositæ conscriptæq; actiones essent: Ius tamen Flauianum esse appellatũ, fuisseq; eius rei grã non modo AEdilẽ, sed & Senatorem & tribunum ac prętorem etiam factum. Sed nos Liuium pręcipue sequimur. His igitur rebus conflatam sibi apud clarissimos uiros ĩuidiam sentiens Appius, cauit, ne quem aliorũm ciuiũ offenderet, propugnaculum sibi aduersus odia nobilium in vulgarium beneuolentia collocans. Recensendĩs. n. equitibus nemini equum ademit. Tibicines tantũ prohibuit in æde Iouis vesci, quod traditũ antiquitus erat. Illi ægre passi Tybur vno agmine abierunt, vixq; per somnum in plaustris reuecti, restituto iure, auctaq; licentia, retenti sunt. Illud mini me ambigitur, secundo censuræ anno, cum permulti iam anni essent, ex quo ĩter patricios magistratus tribunosq; nul

la certamina fuerāt, ex ea familia, quę velut fatalis cum tribunis ac plebe erat, certamen ortum, cum.n. decem iam & octo legitimis censuræ mensibus exa≠ctis, nulla vi Appius ad deponendum eum magistratum compelli posset, P. Sempronius Sophus, qui tum tribuna≠tum gerebat, longa habita oratione, minime parentem Appium præhendi & in vincula duci iussit. Approbantibus sex tribunis actionem, collegæ tres appellanti Appio auxilio fuerunt, summaq; inuidia omnium ordinum solus cen≠suram quinquenio (quod initio spatiū eius honoris fuerat) gessit. Neq; prius dimoueri honore potuit, quam Consul cum L. Volumnio est factus, interpellatis tamen commitiis per L. Furium Tribunum plebis, donec se censura abdicaret. Creatus Consul, ne imperium Fa≠bio prioris anni Consuli in suum annū a senatu prorogaretur, omni studio in≠cassum ānisus est. Et, cum collegæ no≠uum bellum Salentini hostes decerne≠rentur, quando belli decus penes alios esset, Romæ administrandis rebus vr≠banis mansit. Nec quidq̄ eo magistratu

lem non accipiebat, Marcum Curium
tribunum ple. patres ante autores fieri
coegisse, quod fuerit per magnum non
dum lege Mænia lata. Triennio post,
cum Consulum comitiis summo stu-
dio Q. Fabius a cunctis centuriis crea-
retur, Appius consularis candidatus, vir
acer & ambitiosus, non sui magis hono
ris causa, quam vt patricii recuperarent
duo consularia loca, cum suis tum toti-
us nobilitatis viribus incubuit, vt se cũ
Q. Fabio Consulem dicerent. Cum ille
recusasset Consulatum, L. Volumnius
de plebe cum Appio Claudio Consul
est factus, priore itẽ cõsulatu inter se cõ
parati. Nobilitas ĩde obiectare Fabio,
fugisse eum ne Appium Collegam ha
beret eloquentia ciuilibusq; artibus ha
ud dubie præstantem. Eo annò Resp. ĩ
Samnio egregie gesta, multæ vrbes ca-
ptæ, multa millia hominum cesa capta-
q;. Cæterum, quia, cuius auspiciis id bel
lum gestum sit, ac maior pars scripto-
rum ad consules vtrosq; trahit, non est
visum Appio ascribere, cum pręsertim
certis ipse rebus clarus illustrisq; abun-
de sit. Eodem nanq; anno concitato in

ſa erãt, dimidium fere eius captum. Et Lucanorum ſeditiones, a plebeis & egẽtibus ducibus ortas, ſumma optimatiũ voluntate per Q. Fabium procõſulẽ, miſſum eo cũ veteri exercitu, compreſſerat. Decio populãdos hoſtium agros relinquit, ipſe cum ſuis copiis in Etruriam ad collegam pergit. Quem aduenientem læti omnes accepere. Appiũ ex conſcientia ſua credo animum habuiſſe haud immerito iratum, ſi nihil ſcripſerat, illiberali, & ingrato animo, ſi eguerat ope, diſſimulantem. Vix. n. ſalute mutua reddita, cum obuiam egreſſus eſſet, ſatin ſalue, ĩquit, Luci Volumni? vt ſeſe in Samnio res habent? quæ cauſa, vt prouincia tua excederes, induxit? Volũnius in Samnio res proſperas eſſe ait. literis eius accitum veniſſe, quæ ſi falſæ fuerint, nec vſus ſui ſit in Etruriam, extemplo conuerſis ſignis abiturũ. Tu vero abeas (inquit) neq; te quiſq̃ moratur. Eteñi minime conſentaneum ẽ, cum bello tuo forſitã vix ſufficias, huc te ad opem ferendam aliis gloriari veniſſe. Bene Hercules verteret, dicere Volumnius, mallefruſtra operam ĩ sũ

ptam, quam quidq̃ incidisse, cur non satis esset Hetruriæ vnus consularis exercitus. Digredientem iam Cos. legati tribuniq; ex Appiano exercitu circunsistunt. pars imperatorem suum orare, ne collegæ auxilium, quod accipiendũ vltro fuerit, sua sponte oblatum sperneretur, plures abeunti Volumnio obsistere, atq; obtestari, ne prauo cum collega certamine Remp. perdat. Si qua clades incidisset, desertori magis quam deserto noxiæ fore, eo rem adductam, vt omnis rei bene, aut secus gestę ĩ Hetruria, decus dedecusq; ad L. Volũniũ sit delegandũ, neminem quæsiturũ, quę verba Appii, sed quæ fortuna exercitus fuerit. dimitti ab Appio eum: sed a Rep. & ab exercitu retineri, experiretur modo voluntatem militũ. Hæc monendo obtestandoq; prope restitantes Coss. in concionem pertraxerunt. Ibi orationes longiores habitæ in eandem ferme sententiam, in quam ĩter paucos certatum verbis fuerat. Et, cum Volũnius, causa superior, ne infacundus quidẽ aduersus eximiam eloquentiam collegæ visus esset, cauillansq; Appius sibi

acceptum referri diceret debere, quod ex muto, atque elingui facundum etiam Cos. haberent, priore consulatu, primis vtique mensibus, hiscere eum nequisse, nunc iam populares orationes serere, quam mallem (inquit Volumnius) tu a me strenue facere, q̄ ego abs te scite loquididicissem. Postremo conditionem ferre, quæ decretura sit, non, orator (neque n. id desyderare Remp.) sed imperator vter sit melior, Hetruriam, & Samnium prouincias esse, vtram mallet, eligeret: suo exercitu se vel in Hetruria vel in Samnio rem gesturum. Tum militū clamor ortus, vt simul ambo bellum Hetruscum susciperēt. Quo animaduerso consensu, Volumnius, quoniā in collegæ voluntate interpretanda, inquit, erraui, non committam, vt, quid vos velitis, obscurum sit, manere, an abire me velitis, clamore significate. Tum vero tantus est clamor exortus, vt hostem e castris exciret. Armis arreptis in aciem descendunt, & Volumnius signa canere, ac vexilla efferri e castris iussit. Appium addubitasse ferunt, cernentem, seu pugnante, seu quieto se, fore collegę vi

ctoriam, deinde veritum, ne suę quoque legiones Volumnium sequerentur, & ipsum flagitantibus suis signum dedisse. Ab neutra parte satis commode instructi fuerunt. Nam & Samnitiũ dux Gelius Egnatius pabulatum cũ cohortibus paucis ierat, suoque ĩpetu magis milites, quã cuiusque ductu, aut imperio pugnam capessebant. Et Romani exercitus nec pariter ambo ducti, nec satis tẽporis ad instruendum fuit, prius concurrit Volumnius, quàm Appius ad hostẽ perueniret. Itaque fronte inæquali concursum est, &, velut sorte quadam mutante assuetos inter se hostes, Hetrusci Volumnio, Samnites parumper cũctati, quia dux aberat, Appio concurrere. Dicitur Appius in medio pugnæ discrimine, ita vt inter prima signa manibus ad cœlum sublatis cõspiceretur, ita precatus esse, Bellona, si hodie nobis victoriam dederis, ast hic ego tibi templum voueo. Hæc precatus, velut instigante Dea, & ipse collegæ, & exercitus virtutem adæquauit ducis. Imperatoria opera exequitur, & milites, ne ab altera parte prius victoria incipiat, annitũtur. Et

gofundunt, fugantq; hostes, maiorem
molem haud facile sustinentes, quam
cum qua manus conferere assueti fue-
rant. Vrgendo cedentes, insequendoq;
effusos compulere ad castra. Ibi interuē-
tu Gelii cohortiumq; Sabellarum pau-
lisper recruduit pugna. iis quoq; mox
fusis, iam a victoribus castra oppugna-
bantur, &, cum Volumnius ipse portæ
signa inferret, Appius Bellonam victri-
cem identidem celebrans, accenderat
militum animos. Per vallum, per fos-
sas irruperunt, castra capta, direptaq;, p̄-
da ingens parta, & militi concessa ē. Se-
ptem millia actrecenti hostium occisi,
duo millia & centum viginti capti. In
de reuocatus nouis Samnitiū tumulti-
bus, Volumnius audaciores Tuscos fe
cit. Itaq; redintegratum bellum, Idē
populi sollicitati congregatiq;. Qua de
re indictum Romæ iustitium, delectus
studiose habiti. Crebræ afferebantur li-
teræ Appii, monētis, ne regionis eius
motum negligerent, quatuor gentes cō
ferre arma, Hetruscos, Samnites, Vm
bros. Gallos, Iam castra bifariam facta
esse, quia vnus locus capere tātam mul

titudinem non posset: Ad hæc iam appetebat tempus comitiorum. Igit., creatis consulibus summis duobus viris in Rep. sæpe alias collegis: ꝙ ex discordia Cõsulum prioris anni magnopere pereclitatum fuerat, Appius ad verborum linguæq; certamina quam armorum exptior, callidus, solersq;, Iuris atq; eloquentię consultus, vt Iuri ac foro pręsideret, prętor absens ad iura reddenda creatus est. Fabius alter consulum, cui Hetruria prouincia data, literis Appii de periculo ac magnitudine belli sępe recitatis, in Hetruriam proficiscitur, & ad opidum Aharnam, vnde haud procul hostes erant, in castra Appii pręto ris pergit, paucis citra millibus lignatoris ei cum pręsidio occurrũt, cumq; iussi a Fabio retro redissent, terrorẽ in castris atq; ipsi Appio fecerunt. Appius prætor postridie Romam dimissus, paulopost relatione sua: qua ad senatũ belli pondus auxit, Fabium eodem retraxit, vt quidã autores sunt, quasi dux vnus suffecturus non esset, neq; exercitus vnus aduersus quatuor populos, periculosum esse, siue iuncti vnum pre-

mant, siue id diuersi gerant bellum, ne ad omnia simul obire vnus non possit, duas se ibi legiões Ro. reliquisse, & minus quinq; millia peditum equitumq; cũ Fabio venisse, sibi placere P. Deciũ consulem primo quoq; tempore in Hetruriam ad collegam proficisci, L. Voluũnio Samnium prouinciam dari, Si Cõsul malit in suam prouincia ire, L. Voluũnium in Hetruriam ad consulem cum iusto exercitu consulari proficisci. Cum magnam partem moueret oratio prętoris, placuit Consulem Romam ad belli molem exponendam acciri. Sunt, qui scribant Fabium absentem ab Appio ad populum criminatum esse, cumq; redisset, prętoris aduersus eum contumaciam. Eodem anno victis a consule Samnitibus, deductoq; exercitu, bellum redintegratum est. Aduersus eos Appius Claudius prętor cum exercitu mortui Consulis missus, Samnitum legiones cum partem Appius, partem L. Volumnius proconsul sequeretur, in Agrum Stellatem conuenerunt. ibi & Samnitium legiones omnes considũt. & Appius Volumniusq; castra coniun

gunt.Pugnatum infestissimis animis, hinc ira stimulante aduersus rebellantes toties, illinc ab vltima iam dimicantibus spe. Cęsa ergo Samnitium sexdecim millia trecenti, capta duo millia septingenti. ex Romano exercitu cecidere duo millia septingenti. Felix annus bellicis rebus, pestilentia grauis, prodigiisq; sollicitus, nam & terram multifariam pluisse, & in exercitu Appii plærosq; fulminibus ictos nuntiatum est, libriq; ob hęc aditi. Post aliquot deinde ānos, quadringentesimo sexagesimo quarto.s.ab vrbe condita, Pyrrhus Epiri Rex, Alexandri magni successorum opibus adiutus, per speciē ferendi Tarētinis auxilii, bellum in Romanos gerens, cum eos ita profligasset, vt Prænestę vsq; milliario ferme ab vrbe vigesimo processisset, admiratus Fabricii cęterorumq; Ro. vt ferunt, constantiam, legatū Cineā nomine missit, qui pacem ita peteret atq; offerret, vt partem Italię, quam iam armis occupauerat, retineret. Senatus clade perterritus, & grauiora metuens, ad pacem societatemq; eam iā propemodum inclinabat. Sed Appius

vir amplissimusquidem, cæterum sene ctute & orbitate oculorũ a Reip. muneribus vacans, auditis iis, quæ a Rege nuntiabantur, ac rumore obtinente Senatum pacem esse decreturum, tolerare non potuit, sed in curiam se deferri iussit. Latus Igitur ĩ lectica per forũ, vbi ad ianuam Curiæ peruenit, filii simul. & gener suscipientes ipsum stipãtesq; in senatum duxerunt. Cum patres ad conspectum tanti Senatoris obmutuissent, Ille. vbi suo loco constitit, ita dicere est orsus. Equidem antea P. C. meam hanc oculorum fortunã permoleste ferebam, nunc autem doleo atq; angor, quod nõ vltra cæcitatem ipam, surdus etiam sim, ne turpes consultationes ac sententias vestras, quæ huius vrbis gloriam subuertunt, audire compellerer. Vbi enim illa est ferocia, quã crebro verbis vsurpare soletis, affirmãtes, si magnus Alexãder in Italiam profectus nobiscum adolescentibus aut cũ patribus nostris tunc florentibus gessisset bellum, nequaq̃ eum tunc vt inuictum gloriam relaturum, sed aut fuga aut morte sua maiorem huic vrbi glo-

riam nomenq; relicturum fuisse? hanc igitur verborum insolentiam nunc rebus ostendite. Chaones & Molossos, q semper Macedonum prçda fuere, & Pyrrhum Regem eorum formidatis, q vnum ex Alexandri satellitibus semper secutus est ac coluit. Et nũc, nõ tã Tarẽtinis auxilium ferens, quã hostes domi fugiens, in Italia versatur, ausus profiteri principatum in Italia cum potentia, quæ ad exiguam Macedoniæ partẽ conseruandam sufficere non valuit. Itaq; nõ hunc remouebitis, si amicũ feceritis, sed alios contemptu nostri inuitabitis, quasi superare nos facile sit, si Pyrrhus abeat nõ mõ pœna non data eorum, quæ contra nos gessit, verum etiã mercede accepta fœderis eo autore cũ Tarẽtinis Sãnitibusq; recipiẽdi. Itaq; acerba in patres oratione inuectus, pacẽ vt insalubrem diremit, & ad belli studiũ animos traduxit. Neq; id modo, sed etiam admitti in vrbem Pyrrhum, inspiciẽdi amice gratia id orantem, vetuit. Renuntiatum est igitur Pyrrho a Senatu, eum cum Ro. nisi ex Italia recessiset, pacem habere non posse, & quoad in ar-

mis eſſet, Populũ Ro. in eum geſturũ bella, vel ſi mille Conſules viciſſet. Itaq; Cineas legatus, admiratione plenus reuerſus, quęrenti Pyrrho reſpondit regum ſe patriam, & conſeſſum vidiſſe, talisq; Romę eſſe omnes ſigillatim, qualis vnus Pyrrhus apud Epirum & reliquã Græciã putaretur, & aduerſus Lernęam quandam hydram pugnari, tãtũ eſſe & militum & populi numerum. Salubre Appii conſilium euentus cõprobauit, nã paulo poſt Pyrrhus vi victus atq; expulſus Italia eſt. Eius orationis initium Ennius in annalibus ita expreſſerat, Quo vobis mentes, rectæ quę ſtare ſolebant ante hac, dementi ſeſe flexere ruina? ſed & Appii oratio ipſa & nõ nullæ mortuorum laudationes vſq; ad Ciceronis extremã ætatem peruenere, adeo non omnibus improbatæ, vt inuẽti ſint, qui Appium quam Catonẽ magis imitarentur. Actiones etiam ab eo ſcriptas Pomponius tradit. Legimus & carmen quoddam ab eo relictum, a Pythagorçorum inſtitutis non abhorrẽs, quod Panetius Stoicus philoſophus quadam ad Q. Tuberonem epiſtola valde

laudarit. Ab eodem affirmare videtur Pomponius vsum R literæ ī multis nominibus traductum, quæ prius per S enunciabantur, vt pro Valesiis Valerii, pro Fusiis Furii essent. Quod verisimilius facere videtur Cicero, ad Pætū scribens, L. Papirium Crassum, in cuius senectutem incidit iuuenta Appii, primū desiisse vocari Papisium, & Papiriū appellatum. Neq; tamen dissimulauerim haud satis integrum videri eum Pōponii locum, cum enim ad tertium quēdā Claudium Iurisconsultum quidam trahunt. Quod quando nobis adhuc parū in comperto est, vitam eius non adiunximus, quem illi cognomento Cētinianum vel Centimalum (nam vtrumq; legitur) vocant. Ea de re nos apud Pomponium longius verba fecimus, ostendimusq; existimari posse, cognomen id aut toti Claudiorum familiæ, aut certe parti cuidam ex ea esse impositū. Nā, quin de Cæco sentiat Pomponius, dubitari non potest, vel ex ordine enumerationis, vel ex rebus eius gestis paucis, quæ ab eo quasi noctæ loco ascribūtur, vel etiam ex Liuio. Illud quoq; (ni fal

Ior) ad Cæcum pertinet, quod ſapiẽter ſolitum dictitare Ap. Claudium accepimus, negociũ Populo Ro. meliusq̃ ocium committi, non ꝙ ignoraret q̃ iocundus tranquillitatis ſtatus eſſet, ſed ꝙ animaduerteret præpotentia imperia agitatione rerum ad virtutem capeſſendam excitari: nimia quiete in deſidiam reſolui. Et ſane negocium nomine horridũ ciuitatis Ro. mores in ſuo ſtatu continuit, blandæ appellationis quies pluri mis vitiis reſperſit. Infinitum prope annorum numerum orbatus luminibus exegit Ap. quatuor filios, quinq; filias, plurimas clientelas, rem deniq; P. fortiſſime, hoc caſu grauatus, rexit, ita vt nec priuato nec publico muneri defuerit.

Inter filios duos reliquit Tib. Claudium Neronem (id cognomẽ lingua Sabina fortẽ ac ſtrenuum ſignificabat) & Ap. Claudium Pulchrum. Ab illo paternum, ab hoc maternum genus poſt multos annos Tiberius Auguſtus, ĩ familiam tamen Octauiam aut Iuliã aſcitus, ducebat, cũ duobus aliis Auguſtis, C. Caligula, & Claudio, etiam inter diuos relato, aliiſq; aliquot Cæſaribus, qui

bus præpropera mors ademit imperiũ, Drusis tribus, Germanico, Nerone, Britannico, in quo, Domitii Neronis adoptiui fratris fraude sublato, gẽs Claudia, imperatoria quidem, defecit. Vbi illud quoq; singulare contigit, φ ante Neronem hunc Domitium Cæsarem, pestẽ humani generis, nemo vnq̃ p adoptionem nomini Claudio insertus est. Legitur etiam C. vel Ap. Claudius Cæci F. Russus, qui cum Tuditano Consul fuerit anno post V. C. (vt quidam ferunt, nam inter autores non conuenit) quadringentesimo octuagesimo, quibus nõ nulli quinq; adiiciũt. Et P. Claudius Cęci N. Pulcher, vicennio post cum L. Iunio Pullo Cos.

P. Sempronius Sophus.

GEntẽ Sẽproniã antiquæ inter patritias nobilitatis fuisse nõ ãbigiẽ, vt in quam tertiusdecimus a regibus eiectis Consulatus venerit. Sed & plebeios quosdam Sẽpronios legimus. Primum eis cognomen Atracinũ (Atratinum, Atacinum habent varie codi

ces)tũ deinde Sophos, Tuditanos, Lon gos, Gracchos inuenio. Consulatus q̃tu or, totidem Tribunatus Consulari po- testate, omniumq; adeo primus, vnum equitum Magisterium familiæ, perdiu futuræ nobili, ante iurisconsultum con tigerant. Hinc igitur ortus P. Sempronius Longus, quẽ populus Ro. primum Græco sapientiæ nomine So phum appellauit, Tribunus Pl. cum es set, in Ap. Claudium, qui postea Cæcus est dictus, censorem, circumactis decẽ & octo mẽsibus, (quod tẽporis AEmi lia lege finitum cẽsuræ spatium erat) cum C. Plautius collega eius magistra tu se abdicasset, summa contumacia, ne deponeret, recusantem, finiendæ intra legitimum tempus censuræ actionẽ su scepit, non popularem magis, quam iu stam, nec in vulgus quã optimo cuiq; gratiorem. Is, cum identidem legẽ AE miliam recitaret, autorẽq; eius Mamer cum AEmilium dictatorem laudibus ferret: qui quinquennalem ante cẽsurã, & longinquitate potestatis dominantẽ, intra sex mensium & anni coegisset spa tium: dic agedum (ĩquit) Ap. Claudi,

quidnam facturus fueris, si eo tempore, quo M.furius, & M.Geganius cẽsores fuerunt, censor fuisses? Negare Appius interrogatiõem Tribuni magnopere ad causam pertinere suam, nam, & si tenuerit lex AEmilia eos censores, quorum in magistratu lata esset: quia post illos censores creatos eam legem populus iussisset: quodque postremum iussisset, id ius, ratumque esset: non tamen aut se aut eorum quenquam, qui post eam legem latam creati cẽsores essent: teneri ea lege potuisse. Hæc sine vllius assensu cauillante Appio, en (inquit) Quirites illius Appii progenies, qui Decemuir in annum creatus altero ãno se ipse creauit: tertio nec ab se, nec ab vllo creatus, priuatus fasces, & imperiũ obtinuit: nec ante continuãdo abstitit magistratu, q̃ obruerẽt eum male parta, male gesta, male retenta imperia. Hæc est eadem familia Quirites, cuius vi atque iniuriis compulsi extorres patria Sacrum mõtem cæpistis: hæc, aduersus quam tribunitium auxilium vobis comparastis. hæc, propter quam duo exercitus Auentinũ insedistis hæc, quę fœnebres leges, hęc, quę a

grarias ſemper impugnauit. hęc cõ-
nubia patrũ & plebis interrupit. hęc ple
bi ad curules magiſtratus iter obſepſit.
Hoc eſt nomen multo quã Tarquinio
rum infeſtius veſtræ libertati. Ita ne tã-
dem Ap. Claudi, cum centeſimus iam
ãnus ſit ab Mamerco AEmilio dictato
re, tot cenſores fuerint nobiliſſimi, for-
tiſſimiq́; viri: nemo eorum duodecĩ ta-
bulas legit: nemo id ius eſſe, quod po-
ſtremo populus iuſſiſſet: ſciuit? immo
vero oẽs ſciuerunt: ideo AEmilię poti
us legi paruerunt, quã illi antiquæ, qua
primum cenſores creati erant, quia hãc
poſtremum iuſſerat populus: & qa, vbi
duæ contrarię leges ſunt, ſemper anti-
quæ abrogat noua. An hoc dicis Ap-
pi, non teneri AEmilia lege populum?
an populum teneri, te vnũ extra legem
eſſe? Tenuit AEmilia lex violẽtos illos
cenſores M. Furium, & M Geganium,
qui, quid iſte magiſtratus in Repu.
male facere poſſet, indicarunt: cum ira
finitæ poteſtatis Mamercum AEmiliũ,
principem ætatis ſuæ belli domiq́;, æra-
rium fecerũt, tenuit deinceps omnes cẽ
ſores intra centum annorum ſpatium

tenet C.Plautium collegam tuum,iisdē auſpiciis,eodem iure creatum.An hūc, non,vt qui optimo iure cenſor creatus eſſet,populus creauit? tu vnus eximius es:in quo hoc prę̨cipuū ac ſingulare valeat? En quem tu regem ſacrificiorꝝ cre es,amplexus regni nomen,vt,qui optimo iure rex Romæ creatus ſit,creatum ſe dicat. quem ſemeſtri dictatura, quē interregno quinqꝫ diebus contentū fore putes? quem clauifigendi,aut ludorū cauſa dictatorem audacter crees? quam iſti ſtolidos,ac ſocordes videri creditis, eos,qui intra viceſimum diem ingentibus rebus geſtis dictatura ſe abdicauerunt? aut qui vitio creati abierunt magiſtratu? Quid ego antiqua repetam? nuper intra decem annos C.Menenius dictator,quia,cum quę̨ſtiones ſeuerius, quam quibusdam potentibus tutū erat, exerceret:cōtagio eius,quod quærebat, criminis ipſi obiectata ab inimicis eſt: vt priuatus obuiam iret crimini,dictatura ſe abdicauit.Nolo ego iſtā in te modeſtiam:ne degeneraueris a familia imperioſiſſima,& ſuperbiſſima : non die, non hora citius,quam neceſſe eſt,magi

ſtratu abieris: modo ne excædas finitum tempus. ſatis eſt aut diem aut menſem cenſuræ adiicere. Triennium, inquit, & ſex mẽſes, vltra quam licet AEmilia lege, cenſuram geram: & ſolus gerã, hoc quidem iam regno ſimile eſt. an collegam ſubrogabis? quem ne in demortui quidem locum ſubrogari fas eſt. Pœnitet enim, quod antiquiſſimum ſolenne, & ſolum ab ipſo, cui fit, inſtitutum deo, ab nobiliſſimis antiſtitibus eius ſacri ad ſeruorum miniſterium religioſus cenſor deduxiſti, ac gẽs antiqor originibus vrbis huius, hoſpitio deorum immortalium ſancta, propter te, ac tuam cenſurã intra ãnum ab ſtirpe extincta ẽ, niſi vniuerſam Remp. eo nefario obſtrinxeris: quod ominari etiã reformidat animus. Vrbs eo luſtro capta eſt: quo demortuo collega C. Iulio cenſore L. Papyrius curſor, ne abiret magiſtratu, M. Cornelium maluginenſem collegam ſubrogauit, & quanto modeſtior illius cupiditas fuit, quam tua Appi? nec ſolus, nec vltra finitum lege tempus L. Papyrius cenſuram geſſit: tamen neminem inuenit, qui ſe poſtea autorem ſequeretur:

omnes deinceps censores post mortẽ censoris collegæ se magistratu abdicarunt. Te nec quod dies exiit cẽsurę, nec quod collega magistratu abiit, nec lex, nec pudor cohercet: virtutem in superbia, audaciam in cõtemptu deorum hominumq; ponis. Ego te Ap. Claudi pro istius magistratus maiestate ac verecundia, quem gessisti, non modo manu violatum, sed ne verbo quidem inclementiori a me appellatũ vellem: sed & hæc, quæ adhuc egi, peruicacia tua & superbia coegit me loqui, &, nisi AEmiliæ legi parueris, in vincula duci iubebo: nec, cum ita comparatum a maioribus sit, vt comitiis, nisi duo confecerint legitima suffragia, nõ renunciato altero, comitia differantur: ego te, qui solus censor creari non possis, solum cẽsuram gerere patiar. Hæc taliaq; cum dixisset, prehendi censorem, & in vincula duci iussit, approbantibus sex Tribunis actionem collegæ, tres appellanti Appio Auxilio fuerunt: summaq; inuidia omnium ordinum solus censurã gessit. Sophus idem quinto post anno consul, cum P. Sulpitio Auerriõe fuit: quo tempore Roma

ni cum Samnitibus bellum gerebant. Qui cum eo anno legatos de pace Romam misissent, responsum est P. Sẽpronium Consulem cum exercitu breui in Samnio fore, eum, ad pacem bellum ue inclinarent animi, falli non posse. comperta omnia senatui relaturum: decedentem ex Samnio cõsulem legati sequerẽtur. Itaq;, cum pacatum Samnium exercitus Ro. benigne prębito commeatu, peragrasset, fœdus antiquum, post annorum circiter vigĩti bellum, Samnitibus redditũ. Ad Aequos inde veteres hostes, cæterum per multos annos sub specie infidæ pacis qetos versa arma Ro. quod incolumi Hernico nomine, missitauerãt simul cum his Samnitiauxilia, & post Hernicos subactos vniuersa p pe gens sine dissimulatione consilii publici ad hostes desciuerat, &, postq̃, icto Romæ cũ Samnitibus fœdere, feciales venerant res repetitum, tentationẽ aiebãt esse, vt terrore incusso belli Romanos se fieri paterentur: quod quantopere eẽt optandũ, Hernicos docuisse, cũ, quibus licuerit, suas leges Romanæ ciuitati præoptauerint, quibus legẽdi, qd

mallent,copia nonfuerit,pro pęna necessariā ciuitatem fore. Ob hæc vulgo in conciliis iactata Romanus bellū fieri Aequis iussit,consulesq; ambo ad nouum profecti bellum,quattuor millia a castris hostium consederunt. AEquorū exercitus(vt qui suo nomine per multos annos imbelles egissent)tumultuario similis,sine ducibus certis, sine imperio,trepidare,alii exeundum in aciē, alii castra tuenda censent,mouet plęrosq; vastatio futura agrorum,ac deinceps cum leuibus pręsidiis relictarum vrbiū excidia. Itaq;,post quā inter multas sententias vna,quæ, omissa cura communium,ad respectum suarum quenq; rerum auertisset,audita, vt prima vigilia diuersi e castris ad deportanda oīa tuendaq; mœnibus in vrbes abirent: cuncti eam sententiam ingenti assensu accepere. Palatis hostibus per agros,prima luce Romani signis prolatis in acie consistunt:&,vbi nemo obuius ibat,pleno gradu ad castra hostium tendunt. Cæterum,post quam ibi neq; stationes pro portis,nec quenquam in vallo,nec fremitum consuetum castrorum animad-

uerterunt: insolito silẽtio moti, metu insidiarum subsistunt. transgressi deinde vallum, cum deserta omnia īuenissent: pergunt hostem vestigiis sequi. Sed vestigia in omnes æque ferẽtia partes, vt inde lapsis passim, primo errorem faciebant: post per exploratores compertis hostium consiliis, ad singulas vrbes circunferendo bello, vnum & quadraginta oppida intra dies sexaginta omnia oppugnando cœperunt: quorum plęraq; diruta atq; incensa: nomenq; Aequorũ prope ad internitionem deletũ. deq; his celebri pompa triumphatum. exẽploq; eorum clades fuit, vt Marrucini, Marsi: Peligni, Ferentini mitterent Romam oratores pacis petendæ amicitiæ q. iis populis fœdus petentibus datum. Hæc omnia ideo ascripsimus, q alii auspiciis Sẽpronii tm̃ gesta memorãt, pręcipuam certe eius operam in eo fuisse bello id argumẽto est, q & Senatus hostibus responderat Sempronium in Sãnio fore. Tertio deinde anno, cũ post magnam contentionem obtinuisset plebs, vt sui ordinis hominibus sacerdotia quoq; communicarentur, Sem

pronius Pontifex creatus. & proximo anno censor, cum eo, quem in consulatu collegam habuerat (tametsi corrupta Liuii exemplaria opinor, vt pro P.Sempronio scriptum sit P.Sulpitio Auerrione, & pro P.Sulpitio Auerrione suppositum mendose P.Sulpitio Sopho) tribus duas Aniensem & Tarentinam addidit. Duobus post annis prętor (nam ne post maiores quidẽ magistratus is honostum spernebatur) cum nũtiatũ eẽt, Etruscos, Vmbros, Samnites, Gallos etiam in armis esse, & iam vrbi minitari, summæ rerum a senatu prępositus, iustitium indixit, delectum omnis generis hominum habuit, nec ingenui modo aut iuniores sacramento adacti sunt, sed seniorum etiã cohortes factę, libertiniq; centuriati, & defendendę vrbis consilia agitabantur. Eodẽ anno iussus est plebiscito triumuiros creare, q Sinuessam nouos colonos deducerent. Hæc de eo Sempronio inuenimus, qui primus omnium Sophus ẽ dictus, de quo dubio procul sensit Põponius. Post quem Sempronii ꝑmulti, variis cognominibus atq; honoribus

illustres.nanq; P. Sempronium Sophū anno postsuperioris(patris opinor)cō sulatum circiter trigesimo quinto Con sulem cū Ap. Claudio Russo, Cęcifi- lio, in breuiariis reperio, tum Sempro. Blesum bis Cos. & M. Semproniū Tu- ditanum aliquāto post, mox T. Sempr. Gracchum, deinde T. Semproniū Lon gum anno primo secundi belli punici, postq; T. Sempr. Gracchū bis Cos. ante eū Sophū, cuius vitā hic addemus. Equidem non ignoro P. illum Sempr. Sophū iuris cōsultū, d quo supra scripsi mus, nō posse eundē esse cū P. Sempr. Tutidano, cuius vitā subiecturi sumus, neq; is sum, qui erroris notā facile scri ptoribus antiquis impingi velim, sed tamen, cum videam eum quoq;, quem centies amplius Tuditanum Liuius vo cauerat, & sub eo nomine inter multas laudes etiā cognitiōe iuris pontificii ho nestauerat, nihil tale de primo illo locu tus, eundem libro eius quarto & trigesi mo Sophum appellari, putaui, siue dece ptus esset Pomponius, corrigendum, si ue is Tuditanus filius forte, aut certe in ter posteros primi illius fuisset Sophi,

Locus Pomponii ancep-

coniungendos esse atq; ampliandos familiæ honores. Itaq; P. Sēpronius Tuditanus Sophus, cum bello punico secundo Cānēsi acie afflictis Romanis, qui superstites fuerant, alii in maiora castra (nam bifariam metati erant) alii in minora sese recepissent, ibiq; semiermis multitudo sine ducibus esset, nuntium, qui in maioribus erant, mittunt, dū prœlio, deīde ex lætitia epulis fatigatos quies nocturna hostes premeret, vt ad se transirent. vno agmine Cannusiū abituros esse. Eam sententiā alii totā aspernari. cur enim illos, qui se accersant: ipsos non venire: cum æque coniungi possent? quia videlicet plena hostium omnia in medio essent: & aliorum, quam sua, corpora tāto periculo mallent obiicere. Aliis non tam sententia displicere, quam animus deesse. P. Sēpronius Tuditanus Tribunus militum, capi ergo mauultis, inquit, ab auarissimo & crudelissimo hoste? æstimariq; capita vestra? & exqri prçcia ab interrogātibus, Romanus ciuis sis, an latinus socius? vt ex tua contumelia & miseria alteri honos quæratur: non tibi. Nō vos quidem L.

Aemilii, qui se bene mori, q̄ turpiter vi uere maluit: & tot fortissimorum viro rum, qui circa eum cumulati iacent: simi les estis. Sed, antequam opprimat lux: maioraq; hostium agmina obsepiant iter: per hos, qui inordinati, atq; incom positi obstrepunt portis: erūpamus. Fer ro, atq; audacia iter fit quam vis per con fertos hosteis, cuneo quidem hoc laxū atq; solutum agmen, vt si nihil obstet: trāsibimus. Itaq; ite mecum, qui & vos metipsos, & Remp. saluam vultis. Hæc vbi dicta dedit: stringit gladium: cuneo q; facto per medios vadit hostes: &, cū in latus dextrum, quod patebat: Numi dę iacularentur, translatis in dextrā par tem scutis, in maiora castra ad sexcētos euaserūt: atq; inde protinus alio magno agmine adiuncto Cannusium incolu mes perueniunt. Hæc apud victos ma gis impetu animorum, quem ingeniū suum cuiq;, aut fors dabat: quam ex cō silio ipsorum, aut imperio cuiusquā age bantur. Quarto inde anno, cum ædilis curulis esset, primusq; ludos scenicos per quatriduum cum collega edidisset. prætor est in sequentem annū

designatus, & Ariminum prouinciam (ita tum Cisalpinam Galliam appella- bant) habuit, ita vt duas legiones a M. Pōponio, cui succedebat, acceperit. In eo magistratu Aternum oppidum ex- pugnauit: amplius septuaginta hominū cœpit: & æris argentiq; signati aliquan- tum. Itaq; prorogatum ei in annum cū suis copiis imperium est, atq; inde in al terum, neq; eo biennio quidq̄ gestū ab eo memoria dignum reperio. Biē nio post, antequam Consul fieret, censu ram obtinuit cum M. Cornelio Cethe go, vtq; agrum Campanum fruendum locarent, ex autoritate patrum latum ad plebē est: plebesq; sciuit. Senatus lectio- ne contentio inter censores de principe legendo tenuit. Sempronii lectio erat. cæterum Cornelius morem traditum a patribus sequendum aiebat: vt, qui pri mus censor ex iis, qui viuerent, fuisset: eum principem legerent: (is T Man lius Torquatus erat) Sempronius: cui dii sortem legendi dedissent: ius libe rum eosdem dedisse deos. se id suo arbi trio facturum: lecturumq; Q. Fabiū Ma ximum: quem tum principem Roma-

næ ciuitatis esse, vel Annibale iudice, victurus esset. Cum diu certatū esset verbis: concedente collega, lectus a Sēpronio prīceps in senatu Q. Fabius Maximus Consul. Inde alius lectus senatus: octo præteritis: inter quos L. Cæcilius Metellus erat, infamis autor deserendæ Italiæ post cānensem cladem. In Equestribus quoq; notis eadem seruata causa. Sed erant perpauci, quos ea infamia attigeret: Illis omnibus (& multi erāt) adempti equi: qui cannensium legionū equites in Sicilia erant. addiderunt acerbitati etiam tempus: ne præterita stipendia procederent iis: qui equo publico meruerant: sed dena stipendia equis priuatis facerēt. Magnum præterea numerum eorum conquisiuerunt: qui equo mereri deberent: atq; ex iis, qui principio eius belli sexdecim annos nati fuerant: neq; militauerant: omnes ærarios fecerunt. Locauerūt inde reficiēda, quæ circa forum incendio consumpta erāt, Vii tabernas, macellum, atrium regiū. At vero insequenti anno (nam sesquiannalis censura erat) lustrum condidit cū collega, censa sunt ciuium capita centū

populisq; oriretur: magnis itineribus Apolloniam contendit: quo Sempronius se receperat: misso Lectorio legato cum parte copiarum, &. XV. nauibus in Aetoliam aduisendas res, pacemq;, si posset, turbandam. Philippus agros Apolloniatum vastauit: & ad vrbẽ admotis copiis, potestatem pugnæ Romano fecit. Quem posteaquam quietum muros tantum modo tueri vidit: nec satis fidens viribus, vt vrbẽ oppugnaret, & cũ Romanis quoq;, sicut cum Aetolis, cupiens pacem, si posset: si minus, inducias facere, nihil vltra irritatis nouo certamine odiis, in regnum se recepit. Per idem tempus, tædio diutini belli, Epirotæ, tentata prius Romanorum voluntate, legatos de pace communi ad Philippũ misere, satis confidere conuenturam eam, affirmantes, si ad colloquium cũ P. Sẽpronio Imperatore Romano venisset. Facile impetratum, (neq; enim ipsius quidem Regis abhorrebat animus) vt in Epirum transiret. Penice vrbs est Epiri, ibi prius collocutus Rex cũ Eropo, & Darda, & Philippo Epirotarum prætoribus, postea cum P. Sempronio con

punici belli erat)Brutii ei prouĩcia(ea nũc Calabria eſt)ita vt nouas ſcriberet legiones,decreta,vtq; P. Licinius prioris anni Conſul,qui eam prouinciã geſſerat,eandem cum duabus legionibus obtineret,quoad eum in prouincia cũ Imperio manere e Rep.Sẽpronio viſũ eſſet.Itaq; conſules delectum habere inſtiterunt,& ad nouas ſcribẽdas in Brutio legiones,& in cæterorum(ita enim iuſſi ab Senatu erãt)exercituum ſupplementum.Vbi id actum,eiuſq; rei ergo auxilia a coloniis acerbiſſime exacta; curatumq;,vt collatæ a priuatis in publicum pecunię reſtituerẽtur,& Locrẽſibus,poſt deploratas longa oratione miſerias,tandem,per conſules rogatis patribus.inter varias ſententias remediũ malorum excogitatum eſt: egreſſus in Brutios prouinciam Sempronius, in agro Crotonenſi per æſtatem cum Annibale in ipſo itinere tumultuario prętio conflixit:agminibus magis,quam acie pugnatum eſt.Romani pulſi:& tumultu verius,quam pugna,ad mille & CC.de exercitu Conſulis interfectis,in caſtra trepidi rediere, neq; oppugnare

tamen ea hostes ausi. Cæterum silentio proximæ noctis profectus inde consul, præmisso nuntio ad P.Licinium procõsulem, vt suas legiones admoueret, copias coniunxit, ita duo duces, duo exercitus ad Annibalem redierunt. nec mora dimicandi facta est, cum consuli duplicatę vires, Pœno recens victoria animos faceret. In primam aciem suas legiones Sempronius induxit: in subsidiis locatæ P. Licinii legiones. Cõsul principio pugnæ ædem Fortunæ primigeniæ vouit, si eo die hostes fudisset. Composq́ eius voti fuit. Fusi, ac fugati Pœni. supra quatuor milia armatorum cæsa, paulo minus trecenti viui capti, & equi. XL. &. XI. militaria signa. Perculsus aduerso prœlio Annibal Crotonem exercitum reduxit. Eadem æstate in Brutiis, iam Petilia a consule deducta, Cosentia & Pandosia & ignobiles aliæ ciuitates voluntate in deditionem venerunt. Exacto anno, in insequentẽ annum ei prorogatum imperium est, ita vt in locum. P. Licinii succederet. nã eodem Gn. Seruilius Cæpio cum summo imperio mittebatur. Sempronius enim

bello quoq; bonus habitus, ac cætera, q
bus nemo ea tempestate instructior ci-
uis habebatur, congestis omnibus hu-
manis a natura fortunaq; bonis, nobilis
idem, ac diues erat, forma, viribusq; cor
poris excellebat, facundissimus habeba
tur, seu causa oranda, seu in Senatu, &
ad populum suadendi, ac dissuadēdi lo-
cus esset, iuris pontificii peritissimus. su
per hæc bellicæ quoq; laudes cōsulatus
compotem fecerant. In ea prouin
cia, q̄ summum imperium cōsulis fuit,
quæ gesta sunt, nequaq̄ Sēpronio ascri-
buntur. Reuocatus inde Romam, Bien
nio post cum duobus collegis ad Pto-
lomęum Aegypti Regem missus est,
vt annuntiarēt victum Annibalem pœ
nosq;, & gratias agerent regi, quod ī re
bus dubiis, cum finitimi etiam socii Ro
manos desererent, in fide mansisset, &
peterent, vt, si coacti iniuriis bellum ad
uersus Philippum Macedoniæ Regem
suscepissent (quod futurum videbatur)
pristinum animū erga Populum Ro.
conseruaret. Alexandriam cum venis-
sent, peractalegatione, cum audissent, a
Philippo Rege Abydum oppugnari,

de collegarum cōsensu. M. Aemilius natu minimus ad eum venit. questusq; Romanorum sociis illatam iniuriam, apud superbum Regem nihil profecit. Significare videtur Liuius hunc Sempronium iterum censorem fuisse, atq; ædem primigeniæ fortunæ, quam consul vouerat, in colle Quirinali censorē locasse, sed eam censuram a Liuio suo loco expositam non reperio. Illum vero Sophum, quem supra quasi primi F. posuimus, patrem huius non absurde existimauerim, certe ille etiam censor fuit per secundum punicum bellū cum. M. Valerio Max. ita tres magistri morum continua serie ex eadem petiti domo. illud nō satis scias, adquē horū ptineat, quod īter seueritatis exempla numeratur Sophus, qui coniugem repudii nota affecit, nihil aliud, q̄ se ignorante ludos spectare ausam.

T. Coruncanus.

Corūcanorum familia Camerio oriunda, Romæ illustris fuit, ex ea ortus Tiberius, vel (vt alibi

est)Titus coruncanus,publice primus Iusprofessus traditur,superiores n.velut in latenti ius ciuile retinere cogitarant, solumq; consultoribus vacantes haud ferme discere volentibus se prçstabant. Qui & prius deplebe Pont.Max.Creatus ē,qngētis circiter ab vrbe cōdita annis.Sed prius annis plus minus quinq; ac viginti consulem fuisse eum cum P. Valerio Lenino apud quosdam īuenio, cuius temporis,quod Liuii annales deperditi sunt,sigillatim res gestas prodere non licet. Illud non ambigitur, constititq; vel ex commentariis pontificum,eum ingenio plurimum valuisse & peritissimum fuisse pōtificem,eoque de numero hominum, qui sapientiam cum eloquentia(quantum illa ferebant tempora,nam præ illis insecutis literariis sæculis asperc loquebantur,sed fuere contenti eloquentia suorum tēporū) coniunxere,& se ad remp.gerēdam dederunt.nam & ea sapiētia fuit,vt ad eū de omnibus diuinis atq; humanis rebus referretur.idemq; & in Senatu, & apud populum,& in causis amicorum, & domi,& militiæ,consilium suum fidemq;

præstabat, ac quotidie solebat trãsuerso ambulare foro: quod erat insigne, eum, qui id faceret, facere ciuibus omnibus liberaliter consilii sui copiam. ad quem olim & ita ambulantem & in solio sedẽtem domi, sic adibatnr, non solum vt de iure ciuili ad eum, verum etiam de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo. de omni deniq; aut officio aut negocio referretur. Huius iam tum ętate sua nullum extitisse scriptum Põponius ait, sed complura & memorabilia fuisse responsa, quorum autoritatem Seneca quasi suo sęculo extantium citat, itemq; Cicero illud in legibus: qui tantundem caperet: quantum omnes hęredes: sacris alligari. Ab eisdem inter paupertatis exempla ponitur: crediturq; facile ęquales suos Curium & Fabriciũ singulares viros omni virtutum genere assecutus. Male eum Põponius & Fabio & Nasicę posteriorem tradit: cum floruerit: si Ciceroni credimus, per Pyrrhi bella, in ipsumq; adeo cõsulatus eius annum prima cum Pyrrho pugna inciderit collegę eius Valerio Leuino.

Error Pomponii

Inuenio etiã apud autores, & Polybi

um:circa hæc tempora,cum Illyrii ma,
ria atq; italos mercatores infestarent, cũ
q; id ad se antea sæpe relatum contem
psissent Ro.tandem multis in senatu cõ
querentibus,legatos in Illyricum mis
sos C.& L.Corũcanos,quibus dato di
cendi,quæ vellent,a Regina Theuca tẽ
pore,de iniuriis sibi illatis disseruisse,
& a Regina superbe nimium atq; inso
lenter auditos. cũque illi dicendi finẽ
fecissent,effecturam sese dixisse, nequa
ab illyriis iniuria publice Romanis in
ferretur,prohibere vero Illyriis, ne pri
uatim e mari,quam quisq; possit, vtilita
tem capiat,haud esse regii moris. ad ea
reginæ verba iunior legatus intrepide
quidem magnanimum responsum, sed
non satis pro tempore dedisse fertur. at,
quoniam(inquit)Ro.Theuca optimus
mos est, priuatas iniurias publice vlci
scendi,iuuandiq; iniuria affectos , dabi
mus operam,diis volentibus, vt nõ lon
ge post regias istas consuetudines coga
ris emendare. ad hæc Regina temere
sane ac muliebri ingenio eo iracundiæ
prorupit,vt,neglecto iure gentium , cũ
legati reuerterentur,miserit post eos, q

iuniorem illum autorem eiusmodi verborum obtruncarent. itaq; legatus ne gladio quidem, sed, vt victima, securi percutitur. Patrato facinore, quidam alterū quoq; legatum & cæteros comites sibi ipsos manum intulisse adiiciunt. sunt & qui, cum legatos vtrosq; cæsos, tum autorem eius iniuriæ non Teucam (tametsi eam probatiores tradūt) sed Agronem virum eius etiam tum superstitem ferant. Ro. summa rei in vrbem perlata, bello Illyriis illato, & domita ac subacta late gente, legatorum manibus litauere. statuasq; eis de more Populus Ro. tripedaneas (ea mēsura honorata tunc erat) in foro posuit. Hæc tametsi mihi parum adhuc constet, an ab hoc Coruncano gesta sint, hic tamen ad scribēda visa sunt, quod & is autor eorum esse potuit. (Illis enim temporibus viguit) quamuis prænomen: vt in plerisq;: vacillet: & q vel ad filios vel ad familiæ certe dignitatem pertinebant. Neq; ferme plura de Coruncanis vllis inueniās: vt credi possit: hoc Reginæ scelere vniuersam gentem ad internitionem esse in iis duobus legatis extinctam.

HErculem Alcidem Fabia gens
originis autorē ferebat, nomē
q; a fouea, in qua ex coitu Etru
scę virginis filiū genuerat, seu ꝙ is pri
mus captandorum foueis vrsorum lu
porumq; artem monstrauerat: principi
generis fouio: mutatisq; post literis: Fa
bio inditum proditur. Quod alii malūt
a Fabis (multa.n.a leguminibus Roma
norum nomina) deducere Multa mul
torum Fabiorꝫ egregia merita in Rēp.
extabant. Magistratum gessere, quod le
gerim, primum quęsturam per Cęso
nem anno post eiectos reges quarto
& vigesimo. Septē proximis, consula
tus in tribus fratribus Cęsonis F. Q.
Cęsone, M. alternis, tertio Cęsoni ad
dito, continuauit Quo tempore vna fa
milia Veiens bellum sibi priuatim de
poscere ausa, trecentis ex Fabii, re aliq̄
diu bene gesta, cęsi ad vnum omnes, at
q; vnum modo prope puberem ętate
Q. Fabium M F. relictum traditur, stir
pem genti Fabię, dubiisq; rebus Populi
Ro. sępe domi belliq; vel maximum fu
turum auxiliū. His omnibus, proximis

ꝙ cognomen Vibulanorum addit, posteri Ambusti, Maximi, Gurgites, Pictores, Buteones, Licinii, Verrucosi, Labeones, Pamphili, aliisq́ę pręterea cognominibus nuncupati. perniciem patrię Ambusti pene attulerũt, cũ ad Gallos Clusium legati missi iniussu Reip. pugnauere, inde.n. irritati senones captã urbẽ inflammarunt. Ex hac stirpe genus duxit Q. Fabius, quem tamen Pomponii plęraq; vulgata exemplaria. Q. Mutium falso vocant. Is belli punici secundi anno primo, aut, si Polybium sequimur, proximis ante Coss. duplici (ni fallor) legatiõe functus est. nã, cũ Annibal pęnus, serendis circa bellis, Sagũtum Hispanam vrbem contra fœdera Romanoꝝ & Carthaginiensium violaturus videretur, ac Saguntini bellum prouidentes, Legatos Romam petitum auxiliũ misissent. ac paulopost, omniũ spe celerius, Saguntum iam oppugnari allatum esset, P. Valerius Flaccus & Q. Fabius Pamphilus legati Saguntũ ad Annibalem atq; inde Carthaginem, si non absisteretur bello, ad ducẽ ipsũ in pœnam fœderis rupti deposcen-

dum, ſimulq́ꝫ ſpeculatum acta Annibaliſ, cui, ſi videretur digna cauſa, denunciarent, vt ab Saguntinis ſociis Populi Ro. abſtineret, aut inde in Africam eorum querimonias deferrent, ac res ſociorum inſpicerent, miſſi ſunt. Cum in Hiſpaniam veniſſent, duplex fama eſt: alii admiſſos ad Annibalem, quę voluerint, facta poteſtate, locutos, denūciaſſe ſcribunt, vt a Saguntinis abſtineret quaſi Populi Ro. ſociis, deinde ne Iberum (quod id fœdere quodam caueretur) tranſcenderet, cum reſpōſo accepto appareret non deſtiturum bello Annibalem, Carthaginem profectos. alii obuiam legatis ad mare miſſos ab Annibale, qui dicerent, nec tuto eos adituros inter tottam efferatarum gentium arma, nec Annibali in tanto diſcrimine rerum operæ eſſe legationes audire. Certe Carthaginem profectos cō ſtat, req́ꝫ in ſenatu acta, iiſdemq́ꝫ denunciatis, perorante Valerio, parum amice reſponſum eē, itaq́ꝫ vana atq́ꝫ irrita legatio fuit. Legati Romam reuerſi, hoſtilia omnia retulerunt. Inde, nuncio expugnatæ Sagunti accepto, altera eodē an

no legatio missa. Cuius quia Q. Fabiū Pamphilum verisimile est cognitione itineris & tractatæ rei caput fuisse, hæc quoq; adscripsimus huius Fabii vitæ, cum presertim Silius vtriusq; legationis sententiam in vnam concludat. Igitur, vt oĩa iusta añ bellũ fierent, Fabius natu grandior a Pp̄lo. Ro. dux legatiõis cũ q̄tuor pnectæ ætatis collegis in Aphricam est missus, ad percunctandos Carthaginienses, publico ne consilio Annibal Saguntum oppugnasset, & si (id quod facturi videbantur) faterentur ac defenderent publico consilio factum, peterent, vt vel Annibal in pœnam rupti fœderis dederetur Ro. vel ĩdicerent populo Carthaginiẽsi bellum. Legatis, postq̄ Carthaginem venerunt, cũ Senatus datus eẽt, & Q. Fabius nihil vltra, quam vnum, quod mandatũ erat, non sine Carthaginiẽsiũ indignatione, percunctatus esset, Anno autem factionis Barchinę princeps, Annibalis fautor, longa oratione de iure fœderũ disseruisset, ad extremumq; ita perorasset, proinde omittite Romani mentionem Sagunti atq; Iberi facere, & quod diu

parturit animus vester, aliquando pariat. tum Fabius legatorum natu Maximus. cum eam de iure fœderum disceptationem vt alienam a dignitate Populi Ro. atroci oratione respuisset, eam ita tolerari posse inquiens, si res Saguntinorum integra esset, nunc vero excisa Sagũto, violatisq; iniquissime fœderibus, vel patratorem sceleris dedendum Romanis, vt appareret Saguntum publico Carthaginiensium consilio minime oppugnatam, vel, si id nollent, ac suo consilio expugnatam vrbem faterentur, vt se ad bellum pararent, vbi tergiuersantes pœnos animaduertit, verbum non addidit, sed sinum e toga factum senatui ostendens, hic, inquit, vobis bellũ pacemq; portamus vtrũ & eligitis? vtrũ placet, sumite. sub hãc vocem haud minus ferociter, daret, vtrum vellet, vel (vt alii tradunt) bellum, succlamatum est. Fabius, iterum effuso in media Curia sinu, bellum dare se dixit, non sine horrore, quasi plane id in sinu ferret, accipere se illi omnes alacri vultu responderũt, &, quibus acciperent animis, iisdẽ m esse gesturos, Pomponius rem omnẽ pau-

lo aliter explicat, sed nos vetustissimis quibusq; autoribus plurimum fidei habemus, quibus tamen ipsis hac in parte non satis conuenit, nam M. Varro, Tesserulas, in quibus simulachra fuerīt hastæ & caducei, belli & pacis signorum, missas Carthaginem scribit, alii hastam ipsam & caduceum. Illud inter omnes peræque constat datam ab eo Carthaginiensibus optionem belli pacis ve eligēdæ, non acceptā ab illis, sed relatam siue Imperatori (nam & hic variant) siue legato Ro. Fabio. Cæterum ea directa percunctatio ac denūciatio belli magis ex dignitate Populi Ro. visa est, quā de fœderum iure verbis disceptare, cū ante, tum maxime Sagunto excisa. Legati ab Carthagine, sicut his Romæ imperatum erat in Hispaniam, vt adirent ciuitates: ac in societatem pellicerent: aut auerterent a Pœnis: traiecerūt: Ad Bargusios primum venerunt, a quibus benigne excepti: quia tædebat imperii punici: multos trans iberum populos ad cupidinem nouę fortunæ erexerūt. Ad Volcianos inde est ventum. quorum celebre per Hispaniam responsum cæte

ros populos a societate Romana auertit. Ita enim maximus natu ex iis in cõcilio respondit. Quæ verecũdia ẽ, vos, Romani, postulare, vti vestram Carthaginensium præponamus amicitiæ? cũ qui id fecerunt, Saguntinos, crudelius quam Pœnus hostis perdidit: vos socii prodideritis. Ibi quæratis socios, cẽseo: vbi saguntina clades ignota est. Hispanis populis sicut lugubre, ita insigne documentum Sagunti ruinæ erunt: ne qs fidei Romanæ, aut societati confidat, inde ex templo abire finibus Volcianorũ iussi, ab nullo deinde concilio Hispaniæ benigniora verba tulere. Itaq; nequicquam peragrata Hispania, in Galliam transeunt. In his noua, terribilisq; species visa est: quod armati (ita mos gentis erat) in concilium venerunt. Cum verbis extollentes gloriam virtutemq; Populi Ro. ac magnitudinem imperii, petissent: ne Pœno bellum Italiæ inferenti, per agros, vrbesq; suas transitum darent: tantus cum fremitu risus dicitur ortus: vt vix a magistratibus, maioribusq; natu iuuentus sedaretur, adeo stolida, ĩpudensq; postulatio visa est: censere: ne

in Italiam transmittant Galli bellum: ipsos id auertere in se: agrosq; suos pro alienis populandos obiicere. Sedato tãdem fremitu, responsum legatis est: neq; Romanorum in se meritum esse: neq; Carthaginensium iniuriam: ob quae aut pro Romanis, aut aduersus Pœnos sumant arma: Contra ea audire sese: gentis suae homines agris, finibusq; Italiae pelli a Populo Ro. stipendiumq; pẽdere: & caetera indigna pati. Eadem ferme in caeteris Galliae conciliis dicta, auditaq;. Nec hospitale quicquam, pacatũue satis prius auditum: quam Massiliam venerunt: ibi omnia ab sociis inquisita, cũ cura ac fide cognita: praeoccupatos iam ab Annibale Gallorum animos esse. sed ne illi quidem ipsi satis mitẽ gentem fore: (adeo ferocia, atq; indomita ĩgenia esse) nisubinde auro, cuius auidissima gens est: principum animi conciliẽtur. Ita, peragratis Hispaniae & Galliae populis, legati Romam redeunt: haud ita multo post, quam consules in prouĩcias profecti erant. ciuitatem omnem in expectatione m belli erectã inuenerunt: satis constante fama iam Iberum Pœ-

nos transisse. Cætera, quæ ad hūc Q. Fabium pertinere possent, quia parum constat, qui fuerit, prętermittemus, q̄ si cui forte placeat, hunc fuisse Q. illum Fabium Max. quinquies Cos, qui cunctator, qui verrucosus, qui ouicula sit dictus, qui Annibalem primus cessando restinxerit, quoniam e natu grandioribus misso sposteriores hosce oratores scribit Liuius, efficeret, vt non idem esset cum illo Fabio Pamphilo, qui priore legatione est missus. mouet me etiam, quod oratorem fuisse hunc Fabium Verrucosum testatur & Cicero & Plutarcus, quod facile fieri pt vt cum iuris cognitione iunctum fuerit. Si is igitur iure consultus ille ē Verrucosus, reliqua ad vitam eius pertinentia in vnum corpus a Plutarco collecta sunt, inde, qui volet, petat. fuerat autem ante secundum punicum bellum bis cō sul. quorum annorum res gestas & in Liuio amisimus, neq; Plutarcus attigit, sed & a Polybio, atq; Eutropio omnino prętertiti, vt appareat in summa pace nihil memorabilis rei esse gestum. Quicunq; fuerit, eum perperam Pomponi- Error Pomponii

us & Nasicę postponit, & Coruncano anteuertit.

P. Aelius Pætus.

AElia gens quamquam inter plebeias futura illustris, sero tamen ad magistratus summos admissa est, consulatum quidem non nisi centesimo circiter trigesimo a Regibus eiectis anno in sua domo vidit, auguratũ aliquãto post, quo primũ tempore plebi cõmunicata sacerdotia. Cognomen pæti, quod a lasciuia oculorum traxit, cõmune illi cum Aemilia domo (nisi uocis propinquitas deprauat codices) Papiria, Cæsonia, Fuluia: nõnullisq; aliis fuit. Tuberones quoq;, Stilones, Galli, Aelii fuere. Neq; aliud significasse arbitror grammaticum Festum, cum ait gentem Aeliam appellari, quæ ex multis familiis conficiatur. Quintiam Tuberon: ex Aeliis Pætis fuisse indicat Tacitus, qui Aeliam Pætinam familiæ Tuberonum ascribit. Ex Pætis, orti Q. Aelio patre, eo (nisi me coniectura fallit) qui Pont. pugna Cannensi

cecidit,

cecidit, duo fratres, ex quo uno eorum filius, celebre nomen in iuris scientia & Reip. administratione obtinuerunt. Horũ P. Aelius Pætus, quo anno ædilis Pl. erat, & per triduum ludos Plebeios cũ Collega dederat & Iouis epulũ, prætor creatus est, duobus Gn. Seruiliis Cepione, Gemino Cos. per bellũ Punicum secundum. in eo honore vrbanã iurisdictionem sortitus est, forte eo anno Scipio, qui post Aphricanus maior est dictus, Carthaginẽses magna clade prostrauerat, ac Regem Syphacem cõprehenderat, eo cum primioribus Numidarum captiuis per Lælium Romã missis, Prætor, coacto senatu, Lelium, quæ in Aphrica gesta essent, omnia ordine exponere patribus iubet, auditus est ingenti omnium, & in præsens lætitia & in futurum spe, consulti inde per Prætorem patres, Regem in custodiã mittendum Albam censuerũt, Lælium retinendum, donec legati Carthaginenses venirent. Supplicatio in quatriduũ decreta est, Prætor senatu misso, & concione inde aduocata, cum C. Lælio in rostra ascendit. Ibi uero audiẽtes, fusos

Carthaginensium exercitus, deuictum & captum ingentis nominis Regem, Numidiā omnē egregia uictoria peragratam, tac tum continere gaudium nō poterant, quin clamoribus, quibusq; aliis multitudo solet, lætitiam immodicam significarent. Itaq; prætor extemplo edixit, vti æditui ædes sacras omnes tota vrbe aperirent, circumeundi, salutandiq; deos, agendiq; gratias per totū diē populo potestas fieret. Postero die legatos Masinissæ in senatū produxit. Gratulati primū senatui sunt, quod P. Scipio prospere res ī Aphrica gessisset, deinde gratias egerunt, quod Masinissam non appellasset modo Regem, sed fecisset, restituendo paternum regnum, in quo post Syphacem sublatum, si ita patribus uisum esset, sine metu & certamine esset regnaturus, deinde, quod collaudatum pro concione amplissimis decorasset donis, quibus ne indignus esset, & dedisse operam Masinissam, & porro daturum esse, petere, ut regium nomen, cæteraq; Scipionis bēneficia & munera senatus decreto confirmaret, &, nisi molestū esset, illud quoq; petere

Maſiniſſam, ut Numidas captiuos, qui Romæ in cuſtodia eſſent, remitterent, id ſibi amplum apud populares futurũ eſſe. Ad ea reſpõſum legatis datum, rerum geſtarum in Aphrica proſpere, cõmunem ſibi cum Rege gratulationem eſſe. Scipionem recte, atq; ordine uideri feciſſe, quod cum Regem appellauerit, &, quicquid aliud fecerit, qđ honori foret Maſiniſſæ, ea patres comprobare, atq; laudare. Munera, quæ legati ferrent Regi, decreuerũt, ſagula purpurea duo cum fibulis aureis ſingulis, & lato clauo tunicis, equos duos phaleratos, bina equeſtria arma cum loricis, & tabernacula, militaremq; ſupellectilem, qualem præberi conſuli mos eſt. Hæc Regi prætor mittere iuſſus, legatis in ſingulos dona ne minus quinâ milliũ, comitibus eorũ mille æris, & veſtimenta bina legatis, ſingula comitibus, Numidiſq;, qui ex cuſtodia miſſi redderentur Regi, adhoc ædes, libera loca, lautia legatis decreta. Multis præterea rebus cum felix annus fuiſſet, abitu præſertim Annibalis in patriã reuocati, habito ſenatu conclamatũ ex oĩ pte curiæ

est, ut referret P. Elius Prætor de gratiis diis habendis, decretũq; est ut quinq; dies circa omnia puluinaria supplicaretur, uictimęq; maiores immolarẽtur cẽtum uiginti. Paucis post diebus Carthaginẽsium legatis ad vrbem Romam profectis, datoq; eis senatu, cũ lõga excusatione crimen omne in Annibalem transtulissent, prętor, more tradito a patribus, potestatem interrogãdi legatos, si quis uellet, fecit, cũq; illi parum constanter respõderent, negata pace dimissi sunt. Per eos quoq; dies Gn. Seruilius alter consulum, haud dubius, quin pacatę Italiæ penes se gloria esset (quod multę in Brutiis vrbes ad eum defecerant, ac leui quodam prælio Annibalem uicerat, secũdumq; id confestim Italia reuocatus excesserat) velut pulsum ab se Annibalẽ persequẽs, in Siciliam, inde in Aphricam transiturus, traiecit, quod ubi Romæ vulgatũ est, primo censuerunt patres, ut prętor scriberet cõsuli, senatui ęquum uideri, ut his reuerteretur ĩ Italiam. deinde, cũ Prętor spreturũ eum literas suas diceret, dictator ad id ipsum creatus P. Sulpitius

pitius pro iure maioris Imperii consu-
lem in Italiam reuocauit. Sequenti
anno Aelius a Gn. Seruilio Gemino
dictatore magister equitū est dictus: vt
comitia haberentur: quibus vltra solēne
tempus (id erat tum idus Martię) per
tempestates dilatis: creati tandem cōsu
les P. ipse Aelius Pætus, & Cornelius
Lentulus. qui cum cupiditate Aphricæ
prouinciæ flagraret: nec quicquā prius
agi pateretur: quam sibi Aphrica decre
ta esset: concedente Aelio moderato vi
ro & prudente: qui gloriæ eius certamē
cum Scipione: præterquā quod iniquū
esset: etiam impar futurū cernebat: res
ad populum agitata: postremo senatui
permissa est. patres igitur iurati (ita con
uenerat) censuerunt utī cōsules prouin
cias inter se compararēt, sortirenturue:
vter Italiam, vter classem nauium quin
quaginta haberet: multis additis: quæ al
terutrum gerere oporteret. Aelio Italia
prouincia fuit, & cum collega duas vr-
banas legiones scribere iussus, vt quat-
tuordecim legionibus eo anno cētum
nauibus longis respublica administra-
retur. Eo anno finitum secūdum puni-

cum

cum bellum, paxq; petentibus Carthaginensibus data Eodem anno cũ Romæ de bello Macedonico consultaretur, res integra ad Aelium cõsulem, qui tunc in prælio cum Boiis erat, reiecta est, nã per id tẽpus P. Aelius Cos. in Gallia cum audisset a Boiis ante suũ aduentum incursiones in agros socioꝝ factas, duabus legionibus subitariis tumultus eius causa scriptis, additisq; ad eas quatuor cohortibus de exercitu suo C. Appium præfectum socium hac tumultuaria manu per Vmbriam, quam tribum Sappiniam uocant, agrum Boiorum inuadere iussit, ipse eodem apto itinere per mõtes duxit Appius ingressus hostium fines, primo populationes satis prospere, actuto fecit, delecto deinde ad castrum Mutilum satis idoneo loco, ad demetenda frumenta (iam enim maturæ erant segetes) profectus neq; explorato circa, nec stationibus satis firmis, quæ armatæ inermes, atq; operi intentos tutarentur, positis, improuiso impetu Gallorum cum frumentatoribus est circũuentus, inde pauor fugaq; etiã armatos cepit, ad septem millia hominum

num palata per segetes sunt cæsa, inter quos ipse C. Appius præfectus; cæteri in castra metu compulsi, inde sine certo duce consensu militari proxima nocte, relicta magna parte rerum suarum, ad consulem per saltus prope inuios peruenere. Qui, nisi qd populatus est Boiorum fines, & cum Ingaunis Liguribus fœdus icit, nihil, quod esset memorabile, aliud in prouincia cum gessisset, Romam rediit. Cum primum senatum habuit, vniuersis postulantibus, ne quã prius rem, quã de Philippo, sociorũq; querelis ageret, relatum extemplo est, decreuitq; frequens senatus, vt P. Aelius Cos. quem videretur ei, cum Imperio mitteret, qui classe accepta, quam ex Sicilia Cn. Octauius reduceret, in Macedoniam traiiceret. M. Valerius Leuinus proprætor missus. Exitu anni, cũ crearentur decemuiri, qui agrum Samnitẽ atq; appulum (P. enim populi Ro. erat) metirentur, & militibus, qui cum Scipione bellum Punicum confecerãt, diuiderẽt, ĩ his & P. Aelius creatus est, decretumq;, vt, quot quisq; miles annos in Hispania aut Aphrica militasset, in

singulos

singulos annos Bina iugera acciperet, cum agrum decẽuiri assignarunt. Aelius per eosdem dies comitia creãdis magistratibus habuit. Biennio post, querentibus Narniensium Legatis ad numerum sibi colonos non esse, & immixtos quosdam non sui generis pro colonis se gerere, earum rerum causa triumuiros creare Cornelius consul est iussus, creatus P. Aelius cũ Sex. fratre & P. Cornelio Lentulo. Eodem anno, cum censores crearentur, multis claris petentibus viris, ipse prælatus cæteris, ac P. Cornelio Scipioni Aphricano collega est datus, ii magna inter se concordia & senatum sine vllius nota regebant, & portoria venalium Capuæ Puteolisq; item castrorum portorium, quo in loco post oppidum fuit, fruẽdũ locarunt; colonosq; eo trecentos (is enim numerus finitus ab senatu erat) adscripserũt, & sub Tifatis Capuæ agrũ vendiderunt. Binnnio post, cum decem legati in Macedoniam mitterentur, de quorũ cõsilio T. Quintius inibi Imperator leges pacis Philippo Macedoniæ Regi victo daret, ĩ iis & P. Aeli

us

us fuit, itaq; secuto anno, profectis legatis, leges datæ, singula eius legationis p currere, quia caput eius Aelius non fuerit, haud est visum, certe legatos pterea regum gentiumq; audiuere, & ab iis omnium earum prouinciarum status formatus est. Cũ deinde munia inter legatos diuideretur, vel diuisa prius a senatu essent, quam quisq; gentem regemq; ordinaret, ad dirimẽda inter Antiochum Syriæ & Ptholomeum Aegypti reges certamina missum cum quatuor collegis P. Aelium Sesymbriam in quibusdã locis inuenio, vnde re infecta discessum est, & Legati Romam sequenti anno rediere, ac senatui, quo in statu res orientis & Greciæ essent, quidq; egissent, retulerunt. Sequẽti anno, postulãte T. Quintio, qui Philippum deuicerat, ut de iis, quæ cum decem legatis ipse statuisset, senatus audiret, eaq;, si videretur, auctoritate sua confirmaret, Græciæ legatis ĩ senatũ introductis, auditisq;, benigne omnibus responsum, cum Antiocho quia longior disceptatio erat, decem legatis, quorum pars aut in Asia, aut Lysimachiæ apud

regem

regē fuerant, delegata est, Quinctio mādatum, vt adhibitis iis, legatorū Regis verba audiret, quibus auditis, reꝗ iterū ad senatum delata, legatos mitti ad regē eosdem, qui Lysimachiæ apud eum fuerant, placuit P. Sulpitium P. Iulium P. Aelium, iiꝗ e vestigio profecti sunt. Cogor tam n de Liuiani codicis fide subambigere, nam, quamuis in postrema hac legatione fuisse P. Aelium aperte tradat, non tamen, vbi Lysimachiæ primum cōgressum cum rege exponit, affuisse Aelium dicit, & in hac ipsa posteriore legatione exponenda, postquā ad Regem ventum est, nullā Aelii mētionem facit, & duos tātum legatos cōmemorat, nisi quod ex Claudio fuisse in ea legatione Aphricanum scribit. Vndeuigesimo inde anno P. Aelium triumuirum inuenio in coloniam Lunam duo Millia ciuium Ro. cum collegis deduxisse, ac quingena & singula iugera & semisses agri ī singulos dedisse, de Ligure captus is ager erat, Hetruscorum, antequam Ligurum, fuerat, incertum tamen facit non additum Pæti cognomē, an ad hunc ea deductio pertineat,

neat,quod fuit per ea tempora alter P. Aelius cognomine Ligur. Sequẽti demũ anno Pætus, cũ Augur esset, pestilentia obiit. In cuius locum, ne honos de familia exiret, Q. Aelius Pætus suffectus est, quem Q. Aelium ne illũ esse putem, qui a Pomponio inter iuris peritos ponit̃ vt Publii huius aut Sex. ti filius, facit, quod hũc Q. Aelium cõsulatũ gessisse reperio, quem adimere Pomponius illi filio videtur.

Sex. Aelius Pætus.

SEx Aelius Pætus, publii frater, ædilis curulis cum M Claudio Marcello, anno ab vrbe condita quingẽtesimo quadragesimo primo, frumẽti vini magnam ex Aphrica aduectam binis æris in modios populo diuisit, & ludos Romanos cum magno apparatu fecit, diem vnum instaurauit, signa ænea quinq; ex mulctatitio argento, in ærario posuit. Sequenti anno ad supplendos Narniensibus Colonos secernendosq;, qui non sui generis immisti pro Colonis se gerebant, triumuir a

cõsule

cõsule cum P. fratre & P. Cornelio Lẽtulo creatus est. Consul anno proximo creatus cum T. Quintio Flaminio, cum quo ex senatus cõsulto in Capitolio scripto sortitus prouincias, Italiam obtinuit, cum nouo omni exercitu, nã delectum habuit. Attali inde Regis legatos in senatũ cum Collega introduxit, eisdemq; senatus iussu, vt optabant, respõdit. Cũq; prodigia multa nunciarentur, supplicatio unum diem habita, & consules rebus diuinis operã dederunt, placatisq; diis in prouincias profecti sunt, Aelius cum Aelio prætore in Galliam insubrium, exercitumq; ab L. Lentulo acceptum, quem dimittere debebat, prætori tradidit; ipse nouis legionibus, quas secum adduxerat, bellũ gesturus. Neq; memorabilis rei quicquam gessit, cum duos exercitus in prouincia habuisset, vnum retentum, quẽ dimitti opportebat, cui L. Cornelius proconsul præfuerat (ipse ei C. Aeliũ prætorẽ præfecit) alterum, quẽ in prouinciam adduxit, totum prope annum Cremonensibus Placentinisq; cogẽdis redire in Colonias, vnde belli casibus

dissipati erant, consumpsit, itaque Gallia eo anno præter spem quieta fuit. Inde comitiorũ causa Romam reuersus, creauit cõsules Gn. Corneliũ Cethegum & Q. Minutiũ rufum. biduo post prætorum comitia habuit. Quadriennio post creatus censor cũ C. Cornelio Cethego, prĩcipẽ senatus P. Cornelium Scipionem Aphricanum, tunc iterum consulem, quem & priores censores legerant, legit. tres omnino senatores, neminem Curuli honore vsum præteriit, gratiam quoque ingentem sibi apud eum ordinem peperit, quod ludis Ro. imperauit ædilibus Curulibus, autore Aphricano consule, vt loca senatoria secernerent a populo, nam antea in promiscuo spectabãt, itaque senatus tum primũ secretus a populo ludos spectauit cũ magna plebis indignatione, nec sine Aphricani autoris pœnitẽtia, mos tamẽ inualuit, equitibus quoque perpaucis ademit equos, nec ĩ vllum ordinem sæuiit, atrium libertatis & villa publica ab eo refecta amplificataque, ver sacrum ludique votiui, quos vouerat septennio ante Seruius Sulpitius Galba consul,

facti, omnia cõmuniter cum collega, nã sequentibus sex mẽsibus lustrum a collega conditum. Is Sex. Aelius ex illis est, qui more veteri transuerso foro ambulantes, ciuibus omnibus consilii sui copiam faciebant, ad quos olim & ita ambulantes & in solio domi sedentes de rebus omnibus referebatur, de quo more nos latius in Coruncano diximus. Habitus est enĩ Aelius nõ modo omnium æqualium suorum iuris peritissimus, sed etiam ad dicẽdum paratus, vt non immerito Ennius poeta eũ ita laudauerit, Egregie cordatus, homo catus, Aelius sextus. Extabat liber eius Pomponii tempore, qui tripartita inscriptus erat, quod lege. xii. tabularũ proposita, iungebatur interpretatio, dehinc subtexebatur legis actio, ita veluti cunabula iuris continebat, & ius Aelianum appellabatur. Eiusdẽ tres alii esse libri ferebantur, quos tamen quidã eius negabant esse. Cicero certe ad Trebatium scribens, auctorẽ Sex. Aelium facit eius sentẽtiæ, quod possit hæres recte furti agere de furto, quod antea factũ esset. Sed & in libris de Oratore &

Topicis

Topicis cõmentarios Sexti Aelii citat, & aliquot præterea autores vetustissimi, vt appareat vehemẽter scripta Aelii ea tempestate in manibus hominũ esse versata.

Aelius Pætus, filius.

AElii filiũ inter Iureconsultos ponit Pomponius, sed ita, vt nescias Publii ne an Sexti filium intelligat, neq; prænomẽ adiicit. cęterum, cum in Liuii annalibus duo iuniores P. P. & Sex. Aeliorum tempora, Aelii nominentur, nos vtriusq; vitam in incertũ collegimus, quæ alioqui non nihil attinere ad gloriã patris ac patrui poterat, quandoquidem ne grauissimis quidẽ philosophis displicet, partem fęlicitatis in posterorũ, vtiq; proximorũ, successibus esse positam. C. igitur Aelius, ędilis plebis cum esset P. Cornelio Lentulo P. Iulio Appulo consulibus, ludos plebeios cũ collega instaurauit, epulum ludorum gratia Ioui fecit. Eodemq; anno in insequẽtem prętor creatus, Galliã insubrium prouinciam sor-

titus est, & eo cum Sex. Aelio consule patre vel patruo (vt quidem nos opinamur) profectus, nihil memorabile gessit, vt in vita Sex. Aelii scripsimus. Nouennio post C Aelium siue Heluium (nã vbiq; ea ambiguitas est) auspiciis Gn. Manlii volsonis consulis militasse in bello aduersus Gallogręcos inuenio. legatum arbitror consuli datum. in eo bello, cum ad Olympum pugnaturus consul esset, trifariam diuiso exercitu, Aelium cũ tertia parte circuire sensim per infima mõtis, deinde ab æstiuo occasu erigere agmen iubet. ille, vt & alter legatus ab alia parte, cum, quoad viam colles obliqui dederunt, ascẽdisset, posteaquam ad inuia ventum est, flexit iter in partem mõtis, quæ vna habebat iter, & sequi cõsulis agmen velut ex cõposito cepit, quod primo optimum factu fuisset, in id necessitate ipsa compulsus. subsidia enim in talibus iniquitatibus locorum maximę spei suis fuerit, vt primis forte deturbatis, secundi & tegant pulsos, & integri pugnam excipiant. itaq; hostes fusi, capta castra. a quorum direptione cum consul milites ad

Insequendum hostē diuertisset, C. Aeli us cum tertio agmine aduenit, nec contineré suos a direptione castrorum ualuit, prędaq; eorum, qui pugnę non interfuerant, iniquissima sorte facta est. Sequenti etiam anno in eadem legatione fuit. M. vero Aelius anno post Caium ędilis plebis cū fuisset, creatus in insequentem quartus est pretor. quo primum anno sex pretores creari cepti, crescentibus iam prouinciis, & latius patescente imperio. In eo magistratu vlteriorem Hispaniam prouinciam sortitus, cum Gn Sempronius Tuditanus collega eius, qui cum etiam edilitatem gesserat, citeriorem obtinuisset, a senatu terminare iussi sunt, qua vlterior ceteriorq; prouincia seruaretur. militum octo millia peditum socium ac latini nominis & quadrigentos equites accepit, vt e prouincia sua veterem mitteret militem. forte ingēs eo anno in vlteriore Hispania coortum est bellum. M. Aelius literis senatum certiorem fecit, Culcam & Luscinonem regulos in armis esse, cum Culca decem & septē oppida, cū Luscinone fidas vrbes Cer

donem & Bardonem & maritimã orã omnem, quæ nõdum superioribus bellis animum mutauerat, ad finitimorũ motus cõsurrecturam. literis lectis, successuro prętori bellum decretum est. necquidquam pręterea ab eo in ea prouincia memorabile gestum reperio, cũ triẽnium in ea fuisset. nam finito anno, in quem ei data fuerat, retentus ibi longo & graui fuerat morbo. Cęterum decedenti inde Aelio cum præsidio sex millium militum, a prętore dato, Celtiberi agmine ingenti ad oppidum Iliturgim occurrerũt. viginti millia armatorum fuisse Valerius scribit, duodecim millia ex iis cæsa, oppidum Iliturgim receptum, & puberes omnes interfectos. inde ad castra Catonis Cos. Aelius peruenit, &, quia tuta iã ab hostibus regio erat, pręsidio in vlteriorẽ Hispaniam remisso. Romam cõtendit, & ob rem fœliciter gestam ouans est ingressus. argẽti infecti tulit in ærarium quatuordecim millia pondo, septingenta triginta duo, & signati bigatorum decem septem millia viginti tria, & oscensis argenti centũ viginti millia quadringẽta
triginta

triginta octo causa negati triumphi fuit, qđ alieno auspicio & in aliena prouincia pugnasset. Sequenti anno cũ duobus collegis Triumuir coloniç deducendæ, Sypuntum in agrum, qui Arpinorum fuerat, coloniam ciuium deduxit.

Attilius Sapiens.

L. Attilius, siue, vt est ĩ Pomponio, P. (nã ego plus fidei ĩ hoc Ciceroni adhibendum puto) qui sapiens primus a populo Ro. appellatus est, quod prudens esse in iure ciuili videbatur, is (opinor) est, qui cum M. Aelio prętor postremus creatus Sardiniam prouinciã sorte obtinuit. Vbi nihil, quod magnopere memoria dignũ sit, ab eo gestum reperio. Familia, quã quam plebeia, ingentium virorũ ferax. principem in ea cõsulatus inuenio M. Attilium Regulum (nam eo potissimũ cognomento Seraniq; & Calatini Balbi ac Glabrionis inclyta) collegam M. Valerii Coruini quarto consulatu. multo ante Tr. militum Cos. potestate bis

L. Attilium, prætorem longo interuallo M. Attilium. Secutus est Regulus ille Seranus bis cos. qui raro fauere fortunam summæ virtuti docuit. captus enim à Carthaginensibus per primum bellum punicum, Romamq; ad cõmutandos captiuos, data redeũdi fide, dimissus, eã permutationem in senatu dissuasit. & ad hostem reuersus, miserabili tormẽtorum cruciatu disperiit. His aliquotq; præterea maioribus illustris Attilius noster, familiæ titulis, sapientiæ cognomen adiecit, ne sola auorum gloria niteretur; sed vt posteris, qui plurimi & clarissimi extitere, hac vera humani animi laude præluceret. Quam eandem Græco cognomine Sempronius ante obtinuerat. in quo Accursius & Zasius frustra torquentur.

Accursii & Zasii error

P. Cornelius Scipio Nasica

PAtricia gens Cornelia nobilitatis antiquæ fuit, vt quæ vigesimũ quin[...] ab eiectis regibus consulatum, [...] gesserit. inter cognomina primum Maluginense, ab

origine (ni fallor) prioris patriç, obtinuit. Cossi dein, Scipiones, Scapulç, Barbati, Lentuli, Dolabellç, Rufini, Merédç, Blęsi, Falcones, Cethegi, Merulç, Leuini, Cinnç, Syllç. Scipiones quoq; variis agnominibus distincti, Aruinç, Asinç, Calui, Nasicç, & a deuictis prouinciis Aphricani, Asiatici. Eorum primus legit P. Cornelius Scipio magister equitum M. Furii Camilli primum dictatoris, idemq; anno sequenti Tr. militum Cos. po. quinquẽnio ferc ante captam a Gallis vrbem, diuq; post primum Cos. L. Cornelius Scipio Aruina. Nasicam neminem ante hunc, cuius nunc vitam scribimus, dictum reperio. Igitẽ P. Cornelius Scipio Nasica, Gn. Cornelii Scipionis in Hispania occisi filius, frater patruelis fuit Aphricano maiori. eum inter Iureconsultos nominat Pomponius. Is, cũ bello punico secundo, M. Cornelio cethego, P. Sempronio Tuditano, Consulibus, vel pximis prioribus, Scipione. f. APhricano, & P. Licinio (nam vtrũq; Liuius diuersis locis a se ipse dissentiẽs scribit) vt alienigena hostis ex Italia

pelleretur, monitu Sibyllini carminis, Idea mater magna deũ Cybele e phrigię oppido peſſinunte Romam aduehere͂t, ac iam Tarracinam aduenisset, & recipi eam hoſpitio optimi in ciuitate viri, cõſecrariq; ex oraculo Pithyo oporteret, haud paruę rei iudicium ſenatum tenebat, qui vir optimus in ciuitate eſſet. Veram certe victoriã eius rei ſibi quiſq; mallet quã vlla imperia honores ve, ſuffragio ſeu patrũ ſeu plebis delatos. Patres conſcripti iurati P. Scipionem Naſicam adoloſcentem nõ dum quęſtoriũ (quibus virtutibus non traditur) iudicauerunt in tota ciuitate virum optimũ eſſe. Quæ laus vni huic a condito æuo contigit. Itaq; explica totos faſtos, conſtitue omnes currus triumphales, nihil tamen in eorũ principatu ſpecioſius reperies. Igitur cum omnibus matronis Hoſtiam ire iuſſus obuiam Deę, iſq; eam de naue accipere. & in terram delatam: tradere referẽdam matronis. Poſtquã nauis ad hoſtiũ amnis Tyberini acceſſit, ſicut erat iuſſus, in ſalum naue euectus, ab ſacerdotibus deam accepit, extulitq; in terram,

lapis,

lapis erat, quem matrem deum incolæ dicebant, ab Attalo rege Asiæ Romanis traditus. Matronæ primores ciuitatis, inter quas vnius Claudiæ Quintiæ insigne est nomen, accepere, cui dubia (vt traditur) antea fama, īducta Romā deorum matre, cum nauem, qua vehebatur aduerso Tyberi, repente in vado cōmoratā, & nullis uiribus mobilē, zona pertraxisset, precata deam, ut, si pudicam se sciret, sequeretur, clariorē ad posteros tam religioso ministerio pudicitiam fecit. Eæ per manus succedentes deinde aliæ aliis, omni effusa ciuitate obuiam, thuribulis ante ianuas positis, qua præferebatur, atq; accenso thure, ꝓcantibus vt volens propitiaq; vrbē Romam iniret, in ædem victoriæ, quæ est in Palatio, pertulere deam pridie idus Aprilis. isq; dies festus fuit, populus frequens dona deæ in Palatio tulit. lectisterniumq; & ludi fuere Megalesia appellata. Alibi Liuius ab ipso Nasica delatam Romam a mari deam in Palatium scribit, quod tamen opera mulierū, præeunte ipso, quasi ab eo factum intelligi potest. Quidam addunt deam ab

ipso

ipso priuatis etiam ædibus exceptam. Decennio inde prætor factus (nihil enĩ inter hæc scriptum de eo comperi, nisi is fuerit, qui quinq; ante annis triũuir ad supplendum Venusinis colonorum numerum cum C. Terentio Varone T. Quintio flaminio est datus, coló nosq; ascripsit. Quod & ad Aphricanũ pertinere potest. Nam vterq; P. Cornelius Scipio dicebat̃, neq; est aut Aphricani, aut Nasicæ agnomen additum, vt celebriorem accipi Aphricanum par sit) vlteriorem Hispaniam sorte obtinuit. Ibiq; trans Hiberum multa secunda prœlia fecit. Quo terrore nõ minus qn quaginta oppida ad eũ defecerunt. prætor hæc gessit. Postero anno proprætor Lusitanos, peruastata vlteriori prouincia, cum ingenti præda domum redeuntes in ipso itinere aggressus, ab hora tertia diei ad octauam incerto euẽtu pugnauit, numero militum impar, superior aliis, nam & acie frequenti armatis aduersus longum & impeditum turba pecorum agmen, & recenti milite aduersus fessos longo itinere occurrerat. tertia namq; vigilia exierãt hostes, hu

ic nocturno itineri tres diurnæ horæ accesserant, nec vlla quiete data laborē vix prœlium exceperat. Itaq; principio pugnæ vigoris aliquid in corporibus animisq; fuit. & turbauerāt primo Ro. deinde æquata paulisper pugna est. In hoc discrimīe ludos Ioui, si vi fudisset excidissetq; hostes, proprætor vouit, tandem gradum Ro. acrius intulerūt. cessitq; Lusitanus, deinde prorsus terga dedit, & cum institissent fugientibus victores, ad xii. millia hostium sunt cæsa, capti quingēti quadraginta, omnes ferme equites. & signa militaria capta centum triginta quatuor, de exercitu Ro. septuaginta & tres amissi. Pugnatū inde haud procul Ilipa vrbe est, eo victo rem opulentū præda exercitum P. Cornelius reduxit, ea omnis ante vrbem exposita est; potestasq; dominis suas res cognoscendi facta; cætera uendenda quæstori data. quod inde redactum est, militi diuisum. Quæ res eo opportuniores euenere, quod Sex. Digitius citerioris Hispaniæ prætor crebra aduersa prœlia fecerat, & dimidium acceptorū militum amiserat, vt, nisi Scipio Hispa

noscontudiſſet, omnis Hiſpania ſubla tura animos fuerit. Inde Romã reuerſus, in maximo Conſulatus ambitu, cõpetitore ex patriciis L. Quintio Flamīnio, & C. Mallio Volſone in Campũ deſcendit, ſed omniũ oculi in Quintiũ & Cornelium coniecti, nam & in vnũ locum tendebant patricii ambo, & rei militaris gloria recens vtrũq; cõmendabat. Cæterum ante omnia certamen accendebant fratres candidatorum, duo clariſſimi ſuæ ætatis Imperatores, maior gloria Scipionis, &, quo maior, eo ꝑpior inuidiæ, Quintii recẽtior, vt qui eo anno triũphaſſet. Accedebat, quod alter decimum iam prope annum aſſiduus in oculis hominum fuerat. quæ res minus verendos magnos homines ipſa ſatietate facit. Conſul iterum poſt deuictum Annibalem Cẽſorq; fuerat. in Quintio noua & recentia omnia ad gratiam erant, nihil nec petierat a populo poſt triumphũ, nec adeptus erat. pro fratre germano nõ patruele ſe petere aiebat, pro legato & participe adminiſtrati belli, ſe terra, fratrẽ mari rẽ geſſiſſe. Is obtinuit, vt præferretur can

didato, quem Aphricanus frater duce-
bat, quē Cornelia gens, Cornelio Con
sule comitia habente, quem tantum prę
iudicium Senatus, virum e ciuitate op
timum iudicatum; qui matrem Ideam
pessinunte venientem in vrbem accipe
ret. L. Quintius & Gn. Domitius Ae-
nobarbus Coss. facti, adeo ne ī plebeio
quidem Consule, cum pro C. Lelio ni
teretur, Aphricanus valuit. Sequentis
tamen anni consulatum in magna rur-
sus competitorum cōtentione accepit,
vt delatum priore anno tali viro, nō ne
gatum honorem appareret. Inito ma-
gistratu, Consules a patribus, priusquā
de prouincis agerent, res diuinas face
re maioribus hostiis iussi sunt in omni-
bus phanis, in quibus lectisterniū ma
iore parte anni fieri solet, precariq;, qđ
Senatus de nouo bello in animo habe-
ret. vt ea res Senatui Populoq; Ro. be-
ne atq; feliciter eueniret, ea omnia sacri
ficia lęta fuerunt, primisq; hostiis perli-
tatum est, & ita aruspices responderūt,
eo bello terminos populi Ro. propaga
ri, victoriam ac triumphum ostendi.
Hęc cum renunciata essent, solutis re
ligione

ligione animis, patres rogationẽ ad pô
pulum ferri iusserunt, vellent iuberẽtne
ne cum Antiocho rege, quiq; secta mei
eius secuti essent, bellum iniri si ea per
lata rogatio esset, tum, si ita videretur
Consulibus, rem integram ad senatum
referrent. P. Cornelius eam rogationẽ
pertulit. Tum Senatus decreuit, vt Cõ
sules Italiam. & Grçciã prouincias sor
tirentur. cui Grçcia euenisset, vt preter
eum numerum militũ, quẽ P. Quin-
tius in eam prouinciam ex autoritate
Senatus scripsisset imperasset ve, eum
exercitum acciperet, quem M. Bebius
prçtor anno priore ex S.C. in Macedo
niam traiecisset, & extra Italiã permis-
sum, vt, si res postulasset, auxilia ab so-
ciis ne supra. v. millia numero accipe-
ret. L. Quintium superioris anni consu
lẽ legari ad id bellũ placuit. Alter cos.
cui Italia prouincia euenisset, cum
Boiis iussus bellum gerere vtro exer-
citu mallet ex duobus, quos superiores
Coss. habuissent, alterũ vt mitteret Ro-
mam, eçq; vrbanç legiones essent para
tç, quo Senatus censuisset. His ita in Se
natu, ad id, quç cuius prouincia foret,
decretis

decretis, tum demum sortiri Consules placuit. Attilio Gręcia, Cornelio Italia euenit. Certa deinde sorte, Senatusconsultum factum est, quod populus Ro. eo tempore duellum iussisset cum rege Antiocho esse, quiq; sub Imperio eius essent, vt eius rei causa supplicationem imperarent Consules. Supplicatio paulo post ab duobus Consulibus edicta per biduum fuit. Cum instaret in Gręciam & Antiochum regē Syrię bellum, adeo in apparatū curaq; eius belli ciuitas ītenta fuit, vt P. Cornelius Consul ediceret, qui Senatores essent, qbusq; ī Senatu sententiam dicere liceret, quiq; minores magistratus essent, nequis eorum ab vrbe Roma longius abiret, quam vnde eo die redire posset, ne ve vno tempore qnq; Senatores ab vrbe Roma abessent. Deinde, priusquam in prouinciam suam ad bellum, quod cum Boiis gerendum erat in Cisalpina Gallia, proficisceretur, postulauit ab Senatu, vt pecunia sibi decerneretur ad ludos, quos prętor in Hispania inter ipsum discrimen pugnę vouisset. Nouum atq; ini

quum postulare est visus. Censuerũt ergo, quos ludos inconsulto Senatu ex sua vnius sententia vouisset, eos vel de manubiis, si quam pecuniam ad id reseruasset, vel sua ipse impensa faceret, eos ludos per dies decem P. Cornelius fecit. Per idem fere tẽpus ędes matris magnę ideę dedicata est, quam deam is P. Cornelius aduectã ex Asia in Palatium a mari detulerat. Locauerant ędem faciendam M. Liuius C. Claudius Cẽsores, M. Cornelio T. Sempronio Coss. Tertiodecimo anno postea, quam locata erat, dedicauit eam M. Iunius Brutus, ludiq; ob dedicationem eius facti, quos primos scenicos fuisse Valerius Antias est autor Megalesia appellatos. quidam ab ipso Nasica factam dedicatamq; ferũt. Cũ adhuc Romę maneret, nunciatis prodigiis, iussus a Senatu est, vt qbus diis quibusq; hostiis ędixissent decẽuiri, sacrificaret. placatis diis nunc votis rite soluendis, nunc prodigiis expiandis, in prouinciam proficiscitur, atq; inde Gn. Domitium proconsulem dimisso exercitu Romã decedere iussit, ipse in agrũ
Boiiorum

Boiiorum legiones induxit, ac duobus fere post mensibus cum Boiiorum exercitu signis collatis egregie pugnauit. duodetrigīta millia hostium cæsa Antias Valerius scribit, capta tria millia & quadringentos, signa militaria cxxiiii. equos mille ducentos triginta, carpēta ducenta quadraginta septem, ex victorībus mille q̄dringentos octoginta quattuor cecidisse. vbi in numero scriptorī parum fidei sit. quia in augendo eo non alius intemperatior est. magnam tamē victoriam fuisse apparet, q & castra capta sunt, & Boii post eam pugnam extemplo dediderunt sese, & q supplicatio eius victoriæ causa decreta ab senatu, victimęq maiores cæsę. Inde primo obsidibus a Boiiorum gente acceptis, agri parte fere dimidia eos multauit, quo, si vellet, Populus Ro. coloniā mittere posset. Inde Romam vt ad triumphum haud dubium decedens, exercitum dimisit, & adesse Romæ ad diem triumphi iussit. ipse postero die, quam uenit, senatu in ædem Bellonæ vocato, cum de rebus ab se gestis disseruisset, postulauit, vt sibi triumphanti liceret in

in vrbem inuehi. P. Sempronius Blæsus Tribunus plebis non negandum Scipioni sed differendum honorem triumphi censebat, bella Lygurum Gallicis semper iuncta fuisse, eas inter se gẽtes mutua ex propinquo ferre auxilia, si P. Scipio deuictis acie Boiis aut ipse cum victore exercitu in agrum Lygurum trãsisset, aut partem copiarum Q. Minutio misisset, qui iam tertiũ ibi annum dubio detineretur bello, debellari cum lyguribus potuisse: nunc ad triumphum frequentãdum deductos esse milites, qui egregiam nauare operã Reip. potuissent, possent etiam, si senatus, qđ festinatone triũphi prętermissum esset, id restituere, differendo triumpho, uellet, iuberent Cos. cum legionibus redire in prouinciam, dare operam, vt lygures subigantur. nisi illi cogantur in iusditionemq; populi Ro. ne Boiios quidem quieturos. aut pacem aut bellum utrobiq; habenda. deuictis lyguribus paucos post mẽses procõsulem P. Cornelium multorum exemplo, qui in magistratu non triumphauerunt, triũphaturum esse. Ad ea Consul, neq; se lygu-

res

res prouinciam sortitũ esse ait, neq; cũ
lyguribus bellum gessisse, neq; trium-
phum de iis postulare, Q. Minutium
confidere breui subactis iis merito triũ-
phum postulaturum atq; impetraturũ
esse. se de Gallis Boiis postulare trium-
phum, quos acie vicerit, castris exuerit,
quorum gentem biduo post pugnam
totam acceperit in deditionem, a qbus
obsides abduxerit pacis futuræ pignus.
Verum enimuero illud multo maius
esse, quod tantum numerum Gallorũ
ceciderit ĩ acie, quod cum tot millibus
certe Boiiorum nemo ante se impera-
tor pugnauit, plus partem dimidiam ex
quĩquaginta millibus hominũ cæsam,
multa millia capta, senes puerosq; boiis
supesse. Itaq; id queq̃ mirari posse, cur
victor exercitus, cum hostem ĩ prouin-
cia neminem reliquisset: Romam vene
rit ad celebrandum Cos. triumphum?
Quorum militum si & in alia prouin
cia opera vti Senatus velit, vtro tãdẽ
modo promptiores ad aliud periculũ
nouumq; laborem ituros credat. si per
soluta iis sine detractatione prioris peri
culi laborisq; merces sit? an si spẽ pro

re ferentes dimittant, iam semel in prima spe deceptos? Nam, quod ad se attineat, sibi gloriæ in omnem vitam illo die satis quæsitum esse, quo se virũ optimum iudicatum ad accipiendam matrem Idęam misisset Senatus. hoc titulo, & si nec Consulatus nec triumphus adiicitur, satis honestam honoratamq; P. Scipionis Nasicæ imaginem fore. Vniuersus Senatus non ipse modo ad decernendum triumphum cõsensit, sed etiam tribunum ple. autoritate sua compulit ad remittẽdam intercessionem. P. Cornelius Cos. triumphauit de Boiis, in eo triũpho Gallicis carpentis arma signaq; & spolia omnis generis transuexit, & vasa ænea Gallica, & cum captiuis nobilibus equorum quoq; captorũ gregem traduxit, aureos torques transtulit M. cccclxx. ad hæc auri pondo. ccxlv. argenti infecti factiq; in Gallicis vasis non infabre suo more factis duo milia. cccxl. põdo: bigatorum numum ccxxxiiii. militibus, qui currum secuti sunt, centenos vicenos quinos asses diuisit, duplex centurioni, triplex equiti. Postero die, concione aduocata, de re-

bus

bus ab se gestis, & de iniuria tribuni, bello alieno se illigantis, vt suæ victoriæ fructu se defraudaret, cum disseruisset, milites exautoratos dimisit. Habitis inde comitiis sub anni exitum, Consules L. Cornelium Scipionem, quem ipse competitorem in cõsulatu habuerat, C. Lælium creauit. Biennio inde cẽsuram cum multis magnæ dignitatis viris cum petisset, repulsum tulit. Iterũq; quinquẽnio post petitam cum octo cõpetitoribus, haud obtinuit. Anno proximo triumuir ad Aquileiam coloniam latinam deducendam creatus, & cũ T. Quintio Flaminio, ac L. Scipione Asiatico ad Prusiam Bithyniæ regem est missus, vt quidã autores sunt, nam variant. satis constat in gratiam Populi Ro. contendere legatione; effectũ a Prusia, vt Annibal pœnus imperator, qui apud eum forte tum erat, obseptis præsidio militum omnibus cubili exitibus, sumpto veneno occumberet. Biennio post Nasica cum collegis coloniam Aquileiam deduxit tria millia peditum, quibus data quinquagena iugera, centurionibus centena, centena

quadragena equites acceperunt. Intercesserant anni vndecim, cum Hispanis, qui per legationem se spoliatos uexatosq; a magistratibus Ro. apud senatum querebantur, facta ab eo potestas est, vt apud datos recupatores quattuor patronos eligerent, qui suam causam tuerent. dissensione inter duarum prouinciarū legatos orta, citerioris Hispaniæ populi M. Porcium Catonem & Nasicam sumpserūt patronos, vlterioris L. Paulum & C. Sulpitiū. ac duobus prætoribus repetundarum reis in exilium expulsis, cæteri silentio obliterati, in futurum Hispanis consultum ab Senatu. P. is noster Nasica Iurisperitus maiorē natu e duabus P. Aphricani maioris: patruelis sui filiam a patre collocatam in matrimonio habuit. Huic etiam publice domus in sacra via data est, quo facilius consuli posset. Huius esse arbitror illud dictum, simulatiōe stultitiæ bellū, cum enim ad poetam Enniū venisset. eiq; , ab hostio quærenti Ennium, Ancilla dixisset, domi non esse, Nasica sensit, illam domini iussu dixisse: & illum intus esse. paucis post diebus, cū ad Nasicam

sicam uenisset Ennius, & cum a ianua quæreret, exclamat Nasica, se domi nõ esse. tum Ennius, quid? ego nõ cognosco vocem (inquit) tuã? hic Nasica, homo es (inquit) impudens, ego, cum te quęrerem, ancillæ tuæ credidi, te domi non esse, tu mihi non credis ipsi?

Iuuat post iocos inserere hoc loco ueteris paupertatis cum summa gloria cõiunctæ exemplum. Sororem is Nasica habuit, cuius iam adultæ virginis dotẽ cum pater Hispaniæ præfectus senatui scripsisset sine se expediri non posse, ac proinde peteret, vt sibi successor mitteretur, Senatus, ne Resp. bono duce careret, patris sibi partes desumpsit, consilioq; vxoris ac propinquorum Scipionis constituta dote, summã eius ex ærario erogauit, ac puellam nuptui dedit, dotis modus quadraginta millia æris. qua parsimonia vixisse tũ priuatos putemus, cum Ro. Resp. quæ iam tũm vniuersam Italiam, Hispaniam, Siciliam, Sardiniã, & circũiectas insulas numerabat in censu, haud amplius quam aureos nostrates .cccc. filiabus suis in dotem daret? Plinius de nostro hoc

ſcriptum reliquit, bis in toga candida a populo repulſa notatum eſſe, quod po teſt ad illas duas cẽſuræ, quas diximus, petitiões pertinere, tametſi antea quoq; in petitione conſulatus ſemel repulſus erat. ſed, quod adiungit, non licuiſſe ei in patria mori: vereor ne per errorem ex alio Naſica ortum dixerit. nam ille Gracchanæ cædis inuidia cedere Italia coactus apud Pergamum Aſiç interiit. Plures enim (nequid cuipiã forte præ teritum a nobis in huius vita videat̃) poſt hũc fuere Naſicæ cognomine, pri‐ mus ille, quem appellatum Corculum ait Cicero, qui bis Conſul & Cenſor fu it, & habitus eſt eloquens. quem ego prope eſt, vt huius noſtri filiũ exiſtimẽ, Error Cottæ licet eum cũ hoc iuriſperito Cotta Me diolanenſis eũdem eſſe falſo tradat. In‐ de Naſica Serapion, q Gracchum per‐ culit, quem nepotem, & alium inde P. Naſicam, qui Iugurthæ bellum ĩdixit: quem pronepotem fuiſſe puto ex Bru‐ to Ciceronis. oſtendit id Paterculus pla niſſime libro poſteriore, cum de occi‐ ſore Gracchi loquereẽ, P. Scipio Naſi‐ ca (inquit) eius, q optimus a Senatu iu‐

dicatus

dicatus erat: nepos, eius, q censor porticus in capitolio fecerat, filius, pronepos autem Gn. Scipionis celeberrimi viri, P. Aphricani patrui, tametsi falso scriptum est patruus, apud paterculū. Hoc ĩ genere etiam a Valerio Maximo peccatum est, qui putauit eundem esse hũc nostrum Nasicam cum eo, qui Cos. Iugurthæ bellum indixerit, & qui multas & pestiferas seditiones oppresserit, qui aliquot annos princeps senatus fuerit. Itaq; non videt Valerius duorum triũ ve hominũ ac forte quattuor res ĩ vnũ congeri, & Consulatus, annorum inter se octuaginta ĩteruallo distantes, ĩ vnũ hominem conferri. Sed &, quod addit de repulsa, vereor ne non adhuc pertineat, eiusq; errorem forte secutus sit & Plinius in vniuersa illa laudatione. Id vero tale est (nam adscribere in incertũ libuit) cum ædilitatem curulem adulescens peteret, ac manum cuiusdam rustico opere duratam, more candidatorũ tenacius apprehendisset, ioci gratia interrogauit eum, num manibus solitus esset ambulare. Quod dictum a circunstantibus exceptum ad populum manauit,

Locus paterculi emẽdatus.

Val. max. lapsus.

Plinii peccatum.

uit, causamq́ repulsæ Scipioni attulit. omnes namq́ rusticæ tribus, pauperta tem sibi ab eo exprobratam iudicãtes, iram suã aduersus contumeliosam eius vrbanitatem distrinxerunt. Igitur ciuitas Ro. nobilium iuuenum ingenia ab insolentia reuocando, magnos & vtiles ciues fecit, honoribusq́, non patiendo eos a scurris peti, debitũ autoritatis põdus adiecit. Ne illud quidem omittẽdũ, in quorũdam breuiariis nostrum hunc M. dici non P. quod ego magis mendo librarii, quam autoris mendacio, factũ interprętor. Hæc sunt, quæ de Nasica viro optimo ab optimis relata autoribus inuenias. Cęterũ, qa Cicero cõiecturam prębet, & autor leuis opusculi de viris illustribus plane indicat, iuris scientia excelluisse illum, q propter hãc cognitionem & eloquẽtiam & prudẽs ingenium sit cognominatus Corculũ, quem nos supra huius viri optimi filiũ fuisse ostendimus (licet eundem cũ patre filium idem autor inscite faciat.) fit, vt verear, ne Pomponius patrem pro filio ĩ hũc cẽsum retulerit, vtq́ ea, quæ sparsim de Nasica Corculo apud auto-

Error autoris de viris illustribus.

Error Pomponii

res

res leguntur, tamq̄ ad Nasicam iurispe ritum vel suo nomine magis, vel patris non multo minus pertinentia, duxerim colligenda. Sed illud in primis testatũ relinquam, quæcũq; apud autorem Liuianæ epitomes libro xlvii. xlviii. xlix. scripta sunt de Scipione Nasica, nos a Corculo gesta esse existimare, quãuis autor ille ea ex professo Scipioni viro optimo a senatu iudicato ascribat. mouet me, φ ad illa vsq; tẽpora peruenisse nõ opinor virum optimum, futurum, si peruenisset, supra octuagenarium, cũ tamen nõ sit eius senectus celebris. & φ, si eas res Corculo adimas, nihil relinquetur, quod ab eo in tantis honoribus gestũ scripsisse Liuius dici possit, quod quidem in illam epitomem sit relatum, quod mihi verisimile nõ fit. hæc autẽ fere sunt. Priore Cõsulatu Dalmatas domuit. addit Appianus, & Scordiscos gentem Illyricam a L. Scipione prope ad interni tionem esse deletã, ipsũ deinde, cũ Medis & Dardanis sacri auri, quod illi, expoliatis templis atq; oraculis, prædati fuerant, pactione corruptum iecisse fœdus, quæ sacrilegii contagio

Error autoris Liuianæ epitomes.

tagio

tagio Remp. deinde pꝑpetuis ciuilibus bellis ad tyrannidē vsq; īuoluerit, quod tamē, a Gorculo ne, q P. non. L. fuerit, gestum sit, nondum satis constitutum habeo, vt Corculo attribuā, facit, q̄ scriptor virorum illustrium ab eo consule expugnatam tradit Delminium vrbem Dalmatarum, additq; imperatoris nomen a militibus & triumphum a senatu oblatum recusasse. Illud igit̄ certius, quod traditur, cum ī finibus Carthaginensium maximus Numidarum exercitus, Archobazane Duce Syphacis nepote, diceret̄ esse: & M. Cato suaderet, vt Carthaginensibus, q exercitū specie contra Masinissam regem, sed re vera contra Ro. accitum ī finibus haberent, bellum īdiceret̄, cōtradixisse Nasicam, effectūq;, vt legati mitterent̄ Carthaginem, q specularent̄, qd agerēt̄, q̄bus missis, neq; satis benigne acceptis, cum Gulussa Masinissæ filius denunciasset Carthagine delectus agi, classem comparari: & haud dubium bellum strui, Catone suadente, vt iis bellum indiceret̄, Nasica dixit, nihil temere faciūdū. Itaq; rursus legati exploratum missi, q.

cum

cum reuersi legationem retulissent, Catone & aliis principibus senatus suadētibus, vt Aphricam cōfestim transportaret exercitus: Nasica sententiam dixit, nondum sibi iustam causam belli videri, quamuis exercitus & classis Carthagine deprehensa esset. Itaq; placuit, vt bello abstineret, si Carthaginenses classem exussissent, & exercitū dimisissent, sin minus, proximi Coss. de bello punico referrent. Interim, cum censores theatrum lapideum in vrbe, ad floralium cęterorūq; ludorum spectacula construendū locassent, is, ne fieret, grauissima oratione obstitit, persuasitq;, ne Gręcā luxuriam humilibus patriæ moribus paterent obrepere, inimicū nimū hoc fore inquiens bellatori populo, ad nutriendam desidiam, lasciuiamq; commentum: adeoq; autoritate sua mouit senatum, vt non solū vendi omnia theatro comparata iusserit, sed etiam subsellia, quibus ad breue horæ spatiū cōgestis, in ludorum spectaculo, iam vti ciuitas ceperat: ludis poni intra vrbē propius ve mille passus prohibuerit, quod factum traditur anno ab vrbe condita

circiter sexcẽtesimo.vt.s.remissioni aĩo rũ iniuncta standi virilitas propria Ro. gentis nota esset. Sed reclamat hic rursus D. Augustinus, vir, vt cęterarum literarũ, ita historiæ quoq; peritissimus, q hanc theatri ĩterpellationem Nasicæ Pon. max. tribuit, id autem sacerdotium gessit nõ Corculus, sed filius eius Serapiõ, autore Cicerone atq; aliis. Deinde, cum Cato non desisteret, quacunq; de re ageret ĩ senatu, ad extremum sententiæ exclamare delendam esse Carthaginẽ, Nasica dissentiens ĩstitit ĩ hũc modum contrariam tueri sententiam, vt semper haberet ĩ ore, e Rep. sibi videri, Carthaginem nõ euerti, potissimũ quoniam populus Ro. secundis rebus elatus & ĩsolẽs a multis iam sceleribus contineri non posset, q prosperitate rerum adeo luxuriaret, vt, quo impetus aĩorum ferret, eo per vim atq; impotentiam grassaret̃, hunc ergo metum moderatorem & salutarem quasi frenum quoddã temeritati multitudinis retinendum censebat. Carthaginenses enĩ, quẽadmodũ Romanos supare nõ possent, sic satis esse ad populum Ro. ĩtra mode

D. Aug. Lapsus.

rationis terminos continendum ad extremum tamen peruicit Catonis snia, non multo magis, si ex euētu rerum iudicandum est, Reip. salutaris, quā Nasicæ. placuit tamen, vt vrbs tantum loco moueret̄, nihil n speciosius visum, quā esse Carthaginē, quæ nō formidaret̄. Idē aliū quoq; cōsulatū gessit, & cū se aduersis auspicia consulem a Graccho nominatū comperisset, magistratu se abdicauit. a Tiberio enim Graccho, ad collegium augurū literis ex prouincia missis, quibus significabat, se, cū libros ad sacra populi pertinentes legeret, animaduertisse vitio tabernaculum captū, comitiis consularibus, quæ ipse fecisset: eaq; re ab auguribus ad senatum relata: iussu eius C. Figulus e Gallia, Scipio Nasica e Corsica Romam redierunt, & se consulatu abdicauerunt. Quod inter cultæ religionis exempla ponitur. id tamen priore eius consulatu gestū existimo, in quo habuit collegam Figulū, in posteriore M. Claudiū Marcellū ii. Censor etiam fuit. & statuas, quas sibi quisq; per ambitionē in foro ponebat, sustulit, porticusq;, vt diximus, in capitolio

lio fecit. Multa alia scripta de Nasica reperias, quæ neq; ad hunc, neq; ad patrem eius referri possint: quale illud, quod scribit Valerius, maxima libertate ad populum dixisse Nasicam, plus se quam Quirites, quid Reip. expediret, intelligere. quod ad Serapionem pertinere facile discas ex Epitome Liuii lib. lv. multa: in quibus dubites; ut quod tradit Plinius Nasicam censorem collegã Lanati primum Romæ aqua diuisisse horas æque noctium ac dierum: idq; horologium sub tecto publice dicasse. L. etiam quẽdam Porciũ Nasicã apud Ciceronem reperio.

Q. Fabius Labeo.

Q. Fabius, qui primus ĩ familiã Labeonis cognomen attulit, tametsi a Pomponio prçterea tur, a Cicerone iuris & literarũ atq; antiquitatis bene peritus esse exstimatus dicitur, ideirco vitam quoq; eius inserẽdam putauimus, fuit enim vir ĩ Repu. magnæ dignitatis. Is quçstor vrbanus cum L. Aurelio, anno ab vrbç condita Dxxxxiiii.

Dxxxxiiii. magnū certamen cum omni bus sacerdotibus habuit. Pecunia enim opus erat, ꝙ vltimam pensionem pecuniæ in bellum collatæ persolui priuatis placuerat. quęstores ab auguribus Pōt. q;, qui stipendium per bellum non contu'issent, petebāt, illi nequicq̄ tribunos appellauere, omniumq; annorum, per quos non dederant, exactum est.

Septēnio post prætor classem sortitus, ī Asiam ad mare venit. quod pacatum adepto, cogitantiq; Fabio, cui rei potissimum īsisteret, ne ociosam prouinciam habuisse videri posset, optimum visum est ī Cretam īsulam traiicere. Cydoniatæ bellum aduersus Gortynios Gnosiosq; gerebāt, & captiuorum Ro. atq; Italici generis magnus numerus ī seruitute esse per totam insulā dicebāt. Classe ab ępheso profectus, cū primū Cretæ litus attigit, nuncios circa ciuitates misit, vt armis absisterēt, captiuosq; in suis quemq; vrbibus agrisq; cōquisitos reducerent, & legatos mitterent ad se, cum quibus de rebus ad Cretenses pariter Ro. q; pertinentibus ageret. Nihil magnopere ea Cretenses mouerūt,

captiuos præter Gortynios nulli reddidere. Valerius Antias ad quatuor millia captiuorum, quia belli minas timuerint, ex tota insula reddita scripsit, eamque causam Fabio, cum rem nullam aliam gessisset, naualis trumphi impetrãdi ab senatu fuisse. A Creta Ephesũ Fabius rediit, inde tribus nauibus in Thraciæ oram missis, ab Aenio & Maronia præsidia Antiochi reduci iussit, vt in libertate eæ ciuitates essent. Sequentis anni Cos. mãdat Fabio, q adhuc classi ꝑerat, vt Patara extẽplo proficisceretur, quæque ibi naues regiæ essent. cõcideret, cremaretque, Profectus ab Epheso, quinquaginta tectas naues aut concidit, aut incẽdit. Telmessum eadem expeditione, territis subito aduentu classis oppidanis, recepit. ex Lycia protinus, iussis ab Epheso sequi, qui ibi relicti erant, per insulas in Græciam traiecit. Athenis paucos moratus dies, dum Piræeum ab Epheso naues venirẽt, totam inde classem in It[illegible]iam reduxit. Quidam autores sũt, cum ipse Antiochum bello vicisset, pactusque esset in fœdere, vt sibi dimidia nauium regis pars daretur, medias omnes

secuisse

secuisse, vt eum tota classe priuaret. Romã inde delatus, petito triumpho, cum obstarent Tri.pl. iactarentq; non modo non iustum bellum ab eo gestũ, sed hostem omnino non visum, a senatu deterriti sunt. ita ille triumphauit. Quadriennio post eum cõsulatum petisset, tanta ambitio exarsit, vt e quattuor plebeis cõpetitoribus P. Claudius Censulis tum Ap. Claudii frater, Consulem secum sine lictoribus toto foro circũducens, Fabium deiecerit, opinione omnium iam Consulatui destinatum, clamitantem cum maiore parte senatus, meminisse Ap. Claudium debere prius, se Consulem populi Ro. quam fratrẽ P. Claudii, esse quin ille sedens pro tribunali aut arbitrum, aut tacitum spectatorem comitiorum se præberet, cohercere tamen ab effuso studio nequiuit. magnis contentionibus Tribunorũ quoq; pl. qui aut cõtra Consulem aut pro studio eius pugnabant, comitia aliquoties turbata, donec peruicit Appius. Eo anno Fabius Polẽtiam in Picenum, Pisaurum ĩ Gallicum agrum colonias cũ collegis deduxit, singulis sena iugera

distribuit. Consul anno proximo, cum de prouinciis cum collega ad senatum retulisset, Lygures cum iisdē exercitibus, quos proximi Consules habuerant, ipse & collega decreto obtinuere. qui, priusq̄ eo proficiscerētur, legationes transmarinas in senatum introduxerūt, quę tantę nunq̄ Romæ fuerant. Tum profecti. sed Fabius in Lyguribus nihil admodum memorabile gessit. Eodem anno deductam coloniam Ro. ciuium a Q. Fabio Labeone cū collegis triūuiris Saturniam ī agrum Caletranum, & iugera ī singulos data d. na, inueni io, sed, idem ne fuerit, qui Consul, autores non tradunt. cæterum verisimillimum videtur diuersum esse, q̄ Consul ī prouincia perseuerauit, ita, vt, cum Romā scripsisset Apuanos ad rebellionē spectare, periculumq; esse, ne impetum in agrum Pisanum facerēt, cum exercitu, quem habebat, ei prorogatum in annū imperium sit. verum ne tum quidem, quia eodem profecti sunt cum imperio Consules ambo, quidquā auspiciis aut consilio Labeonis gestū reperio. Pōtifex in demortui locum triennio post

suffectus

ſuffectus eſt. De Q. Fabio Labeone id quoq; traditur, cum arbiter Nolanis & Neapolitanis de finibus agri conſtituẽdis datus eſſet a ſenatu, & ad locum veniſſet, cum vtriſq; ſeparatim locutum, nequid cupide agerent, nec appeterẽt, atq; vt regredi, quam progredi mallẽt, id cum vtriq; moti autoritate viri feciſſent, aliquãtum agri in medio relictum eſt. itaq; illorũ fines, ſicuti ipſi dixerãt, terminauit, in medio relictum qđ erat, populo Ro. adiudicauit, ſi id iudicare fuit, non decipere. videlicet imitatus eſt ſcaptium illum ſenem concionalem de plebe, qui po. Ro. perſuaſit, vt agrum, de quo Ardeates atq; Aricini po. Ro. iudicem ſumpſerant, ſibi adiudicaret. Verum, idem ne cum Conſule, aut idẽ ne Cõſul, & triumuir ille, quiq; iurecõſultus, nõ ſatis cõpertum habeo.

Q. Fabius Pictor.

QVi primus Fabij generis dictus ẽ Pictor, ideo appellatus creditur, q; pingeret, tametſi ea res tum viro nobili apud Ro. non ſatis

daretur. Autor eius cognominis post vibulãos, ambustos, maximos, familiæ multis titulis nobilissimæ fuit Q. ille Fabius, q sua manu parietes pinxit in æde Salutis, quam C. Iunius Bubulcus dictator dedicauerat, eiscp nomen suũ inscripsit anno. V.C.ccccl. vnde ad huius nostri præturam centũ amplius anni intercessere: quem nostrum cp quidã maximum etiã vocant, indicio est principem agnominis filium fuisse Q. Fabii Rutiliani, qui primus est Maximus cognominatus per Bubulci tempora: Pictores duos sub bella Pyrrhi iuenio, vt appareat cognomen id Fabiæ genti a primo illo mansisse. Itacp Q. vel Ser. Fabius Max. Pictor, quem ne ipsũ quidem numerat Pomponius, iuris & literarum & antiquitatis bene peritus. Prætor eodem, quo Fabius Labeo: anno fuit ab V.C. DLi. flamen Quirinalis eo anno inauguratus fuerat. Sardiniam prouinciã sortitus, anteq̃ eo proficisceretur, certamen cum P. Licinio Pont. Max. habuit, tenebat enim Fabium, ne in prouinciam exiret, & in senatu, & ad populum magnis contentionibus certatum

tatum est,& imperia inhibita vltro ci- troq;, & pignora capta,& mulctæ indi- ctæ,& Tribuni appellati,& prouocatũ ad po. est.religio ad postremũ vicit, vt dicto audiens esset flamen Pontifici, & mulctæ ex iussu Po.remissæ. Ira pųin- ciæ ereptæ Prætorem magistratu abdi care se conantem patres autoritate sua deterruerũt,& ,vt ius inter peregrinos diceret,decreuere. Neq; aliud ab eo ge stum in Rep. sed anno quarto ac vige simo post vitam obiisse apud Liuiũ cõ perio,tametsi corrupte. M. pro Q. scri ptum est, solet enim mortes sacerdotũ diligenter colligere,quã Pictoris nunq̃ antea tradidit. Versatum hunc in puni- cis bellis & Pontificẽ fuisse quidam au tores sunt,certe annales conscripsit, in quibus cætera quidem breuiter, sui ve- ro temporis res gestas,quo tempore se natu interẽrat,bello scilicet punico se- cundo,fusius pſequebat̃,primusq; Ro. scripsisse res dicit̃.scripsit autem grçce, vt fragmenta illa duorum librorum, quæ sub eius nomine circũferunt̃,col- lectitia sint ex variis autoribus, q Fabii testimonio sint vsi,qualia & nos multa

collegimus, quæ fragmentorum titulo aliquando fortasse edentur.

M. Porcius M. F. Cato.

Marcus ille Porcius Cato Censorinus princeps Porciæ familiæ, quæ inter plebeias subsistit, Tusculo oriundus, ita inter suæ ætatis iurecõsultos est habitus (quamuis & eloquẽtiæ laudibus & impatoriis senatoriisq; excelleret) vt, præterq̃ q laudatẽ a Pomponio, non dubitet scribere Cicero fuisse eum iuris ciuilis omnium peritissimum: sed, q de vita eius est Plutarchi libellus diserte conscriptus, ac etiam in latinum sermonem iampridem versus: actum (quod aiunt) non agam: tametsi haud sane pauca adiici illis posse videãtur ex Cicerone: Liuio: aliis autoribus. ex quibus duo illa quin ponam: temperare mihi nõ possum: q dicere solebat literarũ radices amaras esse: fructus iucundos: item leges neruos esse ciuitatum. Is Cato filios duos genuit: vnum ex priore vxore: alterum ex Salonina. Prior ille a Pomponio in numerum

numerum iurisprudétum refert. Is ex matre longe magis antiquitate generis quam diuitiis nobili natus, & materno lacte nutritus, tátopere a patre dilectus est, vt e foro, quoties lauaretur puer, pã nisq; iuolueret, domum (nisi quid ma ioris publici negocii impediret) visum veniret. quoq; gratior seruis dominus foret, ancillarum quoq; suarum pueros mater vberibus admouebat. Hunc, vbi primum per ætatem capere literas potuit, pater ipse erudiuit, quamuis Chilonem grãmaticum celebrẽ inter seruos haberet, qui etiam tum pluribus pueris ludum aperuerat, indignum ratus, natũ suũ, si forte discẽdo tardiusculus esset, a seruo castigari, & vulsis auribus distorqueri, & doctrinæ insuper gratiam mancipio debere. itaq; ipse filio literarũ præceptor fuit, ipse leges docuit. ipse exercendi corporis magister, nõ modo iaculandi, tractandi arma, equitãdi, sed etiam pugno dimicandi, & calorem ac frigus tolerandi, ac rapides fluuios & asperrimos gurgites tranãdi artibus instruxit, quin & propria manu historias maiusculis literis exarasse tradit, vt anni

quæ virtutis exēpla filiolo esse vsui atq; adiumento domi possent. Eo presente sic a verborum obscenitate abstinuit, quasi cum vestalibus virginibus loqueretur, nec cum eo vnquam lauit, vt cęteri solebant. omnia deniq;, quæ ad ingenium ac mores pertinerēt, a patre filius percepit. Cuius cū corpus natura mollius esset, quā vt bellicis laboribus suffecturum videret, stricte ac castigate viuēdi leges sibi remisit. studio tamē atq; industria, adeo in re militari excelluit, vt, cum in pugna Pauli Aemilii aduersus Persea regem Macedoniæ multa fortitudinis atq; audaciæ facinora ediderit, tandem, dum īter confertissimos hostes insigniter dimicat, equo delapsus, pedestre prœliū adolescēs aggrederet. nam cadentem manipulus hostium cū horrido clamore, velut iacentem obtrūcaturus, circūsteterat. at ille, citius corpore collecto, magnas strages edidit. Cū ad vnum opprimendum vndecūq; hostes conuolaīēt, dum procerum quendam petit, gladium e manu præ sudore in ictu prolapsum traditur amisisse. qui cum in mediam cohortem hostium cecidisset,

ci lisset, ipsum, vt egregii animi adolescentem, multisq; disciplinis prędit um, & magno patri magnæ virtutis debitorem, nequaquam sibi viuendum existimasse, si eius spolio potiretur hostis. Itaq; per prœlium discurrentem, vbi quem amicum aut familiarem cōspexisset, eū sibi in auxilium adiunxisse, atq; ita collecta iuuenum manu, impetuq; in hostes facto, multisq; vulneribus ac cædibus repulso hoste, nudatoq; circulo co, gladium quæsisse. sunt, qui vmbone se pro tegentem, inspectante vtroq; exercitu, inter īfestos hostiū mucrones irruisse, ac multa vulnera accepisse scribāt. Quē postq̄ tandem in magno armorum & cadauerum aceruo inuenerit, exultantem lætitia cum sodalibus rursus maiore impetu in hostes irrupisse, cęterisq; audaciam eius imitatis partam esse victoriam. Quo audito Paulum imperatorem socerum eius (nam filiam suam adolescēti nuptui dederat) magna esse cum admiratione tum voluptate affectum. extabat & patris ad filium epistola, in qua studium id recipiendi ensis magnopere laudabatur, scilicet imitatus in eo patrē

fuerat,

fuerat, qui cũ ab hoste in acie vehementi periculo peteret, vagina gladius eius elapsus decidit, quem subiectum proeliantium globo, atq; vndiq; hostilibus pedibus circũdatum, post quã abesse sibi animaduertit, adeo constanti animo in suam potestatem redegit, vt illum non periculo oppressus raperet: sed metu vacuus sumere videretur. quo spectaculo attoniti hostes, postero die ad eum supplices pacẽ petentes venerunt. Fuit igitur ea indole virtutis hic Cato filius, vt, præterquã q̃ sua magis dignitate, quã splendore patris, affinitatem Aemilii sibi comparararat, sedulitate, industria, diligentia, & paternæ, & omnium hominũ expectationi satis respondisse videatur. Illud præterea, quod ad rem militarem attinet, de eo traditur, cum in exercitu Popilii imperatoris Tyro militaret, visumq; Popilio esset legionẽ, in qua Cato militabat, dimittere, cum inter alios exautorasse: sed cum is amore pugnãdi in exercitu remansisset: scripsisse ad Popilium Catonem patrem, vt, si filium suum pateretur in exercitu remanere, secũdo cum obligaret militiæ sacramẽto, quia

qui priore remisso, iure cum hostibus pugnare non posset, & extabat senis Catonis ad filium epistola, ĩ qua scribebat, se audisse, eum missum factũ esse a Cõsule, cum in Macedonia bello Persico miles esset, monebat igitur, vt caueret, ne prœliũ iniret, negabat enim, ius esse qui miles non sit, pugnare cum hoste. adeo summa erat Ro. populi obseruatio in bello mouẽdo. Scripsit prę terea ad eum cõmẽtarios pater, in qbus eum admonebat, vt omne medicorum genus deuitaret, ĩstruebatq;, quo pacto incolumitatem vel tueri posset, vel recuperare, quo ĩ opere de valitudinis obseruatione, vt ex oraculo aliquo prodidit, senilem iuuentam prœmaturæ mortis esse signum. Sed & ĩ medicinam prę sertim Græcorum ita inuehebatur, dicã de istis Græcis, M. fili, quid Athenis exquisitum habeam, & quod bonum sit illorum literas aspicere, non perdiscere, vincam nequissimum & ĩdocile genus illorum, & hoc puta vatem dixisse, quãdocunq; ista gens suas literas dabit, omnia corrumpet: tũc etiam magis, si medicos suos huc mittet. Iurarunt inter se

Catonis uerba ĩ græcas literas & medicos.

barbaros

barbaros omnes necare medicina. sed hoc ipsum mercede faciunt, vt fides his sit, & facile disperdant. Nos quoque dictitant barbaros & spurios, nosque magis quam alios opicos appellatione fœdant. ea viuendi austeritate cum aliquandiu familiam in sanitate continuisset, tandem vxorem amisit, cum iam vxorem filio tradidisset. Tum delectatus senex puellæ cuiusdam coloni sui clientisque filiæ, coitu, quæ ad eum ventitabat, vtebatur, id facile propter domus angustias deprehensum est. filius, cum mulierculam impudentius ac tumultuosius ad patris thalamum profectam itellexisset, verbum nullum fecit, sed quasi rei turpitudinem affectus, grauius in eam oculos coniecit, quod vbi pater intellexit, nihil questus, nullo doloris vestigio vel vultu vel fronte ædito, cum in forum descendisset, nouercam filio superinduxit. Audita re filius, ægre passum patrem arbitratus, collectis sodalibus hominem conuenit, veniam orat, quod cum sua contumacia senem ad secundas nuptias impulisset. cui pater, meliora quæso, inquit, fili; tua me omnia voluptate afficiunt, neque

est quidquam, quod tibi succenseam, verum id consilii cæpi, vt tui similes multos mihi filios, patriæ ciues relinquere. Post aliquot annos filius hic designatus prætor, vel, vt alii scribunt, cum ī imperio rem gereret, patre superstite, vita excessit. cuius funus tenuissimo: vt valuit (nam pauper erat) pater, sumptu fecit, eiusq; : vt viri optimi memoria a patre multis est scriptis celebrata. Hic: cum esset patris disciplinam secutus: cõplures egregios de iuris scientia libros reliquit: vnde illud annotat miraturq; Cicero: vel apud eum L. Crassus orator: nominatim fere referri: quid alicui de iure viro aut mulieri responderit: quasi in nominibus non in re consultationis aut dubitationis causa esset: quo tamen in exemplo etiam insecutus iurisperitorum ordo pseuerauit. vt: quidquid quãtumuis generaliter: aut disputent: aut respondeant, prępositis personarum propriis nominibus tractent: quod non videtur satis intellexisse Zasius: prętercß̃ q; de paternis libris accepit. extãt hodie in libris legũ regula catoniana ad legata p̃tinẽs, & de diuidẽdis stipulationibus p̃ Error zasii

subtilis

subtilis doctrina, aliæq; aliquot sententiæ. Reliquit & filiũ: q nõ leuis orator fuit, multasq; orationes ad exẽplũ aui scriptas reliquit: & vir clarissimus ac potentissimus, Consul cum Q. Martio Rege, ĩ Aphricam profectus, ibi extinctus est: relicto & ipse filio: qui cum ædilis curulis & prætor fuisset: in Galliã Narbonensem profectus moritur: hæc proles per gradus ex Catonis filio iureconsulto progenita est. Ex secundis nuptiis tulit Cato pater filium, qui materno cognomine Salonianus est dictus: is: cum esset imperator, moritur superstitibus filiis L. & Marco: ex M. qui tribunatũ plebis functus, præturæ candidatus interiit, natus est Cato ille: qui se vtice bello Cæsariano manu sua ĩterfecit: cuius vitam Plutarchus idem conscripsit: quamuis Plutarchus hunc Marcũ scribat Vticensis auum non patrem: & Cõsulatu etiã esse functũ: sed potior est apud nos in Ro. rebus Latinorũ fides, nã & Cicero Pliniusq; & alibi Plutarchus ipse & Solinus: Catonẽ illũ primũ Censoriũ: proauũ dixit esse Vticẽsis, & id diligentissime Gellius confirmat.

NObilissima īter patricias gēs Manilia, eademq; Manlia & Mallia, decimum ab eiectis regibus consulatum in M. Manlio Tullo, cui quidam addunt agnomen Longi, assecuta plurimos deinde summos honores gessit. Inter cognomina Tullos, Cincinnatos, Volsones, Capitolinos, Torquatos Vitulos, Regulos, Atticos, Lucrones, Accidinos, Maximos habuit. Multa eius familiæ egregia in Remp. merita produ͂tur, inter quæ nobile Capitolini adolescentis factum, cui tumultu Gallico detractus ī singulari certamine ferocienti hosti torquis cognomen Torquati dedit. Idem antea patrem, quāuis in se acerbissimum, &, vt vocabatur, imperiosum, ab insectatione Tr. pl. audaci consilio exemerat. admissus. n. domi a Tr. quasi accusationē instructurus, stricto ferro iusiurandum haud vltra vexādi patris extorsit. Idem iii. Consul, cum latini populi per Annium Setinum legatum in senatu peterent, vt consulem vnum ex suis Romano collegam quotannis darent, & senatus pars æqua

vtrinq; esset, vnus po. vna Resp. fieret, adeo non tenuit iram, vt, si tanta dementia P.C. cepisset, vt ab Setino homine leges acciperent, gladio cinctum in senatum se esse venturum, palam diceret, ac, quemcũq; latinum in curia vidisset, sua manu interempturum. & ad secutũ inde bellum imperator missus, filium contra sua edicta cum hoste pugnare ausum atq; victorẽ securi percu.iit. vnde Maniliana imperia in prouerbium seueritatis venere. Ex eadem domo fuerat M Manlius Capitolinus, qui capitolio a Gallis seruato, tyrannidẽ dein affectare visus, de rupe zarpeia præcipitatus est, adiectaq; præter publicam notam, ne quis patricius in arce aut capitolio habitaret, gentilica quoq;, ꝙ gẽtis Manliæ decreto cautum est, nequis dein M. Manlius vocaretur. & si quidã non M. prænomine, sed cognomine capitolini interdictum familiæ tradunt. vt cunq; est, (ego tamen abolitum longo tempore domesticum decretum interpretari malim) is, cuius vitam scribimus, M. est dictus, & ex Capitolinis Torquatis fuit. iis (vt quidam autores

ferunt)

ferunt cęso matris vtero i lucē editus, cū L. Martio, vel (vt apud Eutropiū & alios Mallio, Censorino, consul fuit, anno ab vrbe condita sexcentesimo, vt quidam, secundo, vt alii, quinto, vt Cicero, sexto, nam apud Paterculum, vbi est DCXXXXI. mendū esse suspicor, hūc vt pro eo accipiam, quem vt iurecōsultū Pomponius & alii plærisque celebrāt, suadet, quod nullum prætereà M. Maniliū per hæc tempora cōsulem reperio, nā quod Zasius quasi ex Ciceronis Bruto Catonem Censorinum cum M. Manilio cōsulem facit, errore labitur, Catonisque nomen de suo falso adiicit, neque erat, cur Censorinum dictum fuisse solum Catonem interpraetaretur, cum significet, sicut consularis, qui consulatum, sic Censorinus, qui censuram gessit, neque enim Cato cum Manilio consulatum, sed, illo & Martio Censorino coss. mortem obiit, vt est in eodem Bruto Ciceronis. Iis igitur consulibus tertium bellum punicum exortum est, & vterque eo M. Manilius pedestribus copiis L. Martius equestribus præfectus, missi sunt. eis clam mandatum a senatu

Locus paterculi mēdosus.

Error zasii

erat, ne prius Carthagine exercitũ de-ducerent, quam vrbem euertissent. Per actis sacris, e Sicilia soluentes vticam versus nauigare pergunt, quinquere-mes quinquaginta, sexquiremes centũ vnam ducentes, has onerariæ & rostra tæ naues quãplurimæ sequebant̃, quæ octoginta millia peditũ, equitum quat-tuor millia ex habitis vndecunq; dele-ctibus secum vehebãt, cum omnes fer me ciues, omnes socii, veluti ad insi-gnem quandam militiam & speratam victoriam vltro accederent. Territis no uitate rei Carthaginẽsibus, legatisq; cõ festim Romam destinatis, responsum a senatu est, si consulibus in Sicilia exi-stentibus intra diem trigesimum trecen tos pueros e nobilissimis obsides dedis sent, fore, vt cæteris, quæ dicturi essent, aurem pberent. Sed aliud clam ad Cos. scribunt patres, placere sibi. itaq; pueri aducti in Siciliam, Romam a consuli bus missi sunt, & ab eisdem responsum Carthaginensibus, se eis ad finem belli cætera ad vticam dicturos. ita classe de-lati in Aphricam, castra locãt, pedites, vbi antea sub Scipione, tabernacula po nunt.

nunt.naues in vticæ portu ſtant.profe-
ctis inde ad eos Carthaginenſium lega
tis. Coss.in ædito quodam loco conſe-
dere,ducibus ac tribunis militum eos
circunſtantibus,quos vniuerſus dein-
de exercitus longo ordine inſignibus
obibat armis,vexilla recta ſtetere,vt co
ram legati multitudinem copiarum in-
tuerentur.poſtremo Coss. indicto per
tubas ſilentio, accedere legatos per tu
bicinem iuſſere,illi per ingentia profe-
cti agmina, neutiq̃ ad Conſulum tribu
nal admiſſi ſunt,ſed eo tabernaculo,qđ
in medio ſitum erat,perſtitere. Inde, ſi
quid vellent,faria Coſſ. iuſſi, longa &
miſerabili oratione habita,datoq; a L.
Martio Conſule reſponſo, vt omnia
Carthaginis arma,naueſq; traderentur.
iiſq; traditis ad eum numerum, vt faci-
le Aphrica ex his tota armari potuerit,
cum omnibus inſtrumentis belli,ſiqua
Carthagine erant, atq; incenſa in ipſo
vrbis conſpectu,uniuerſa claſſe,cũ pe-
tiſſet cõſul,vt vrbs dederetur, quo pro
ſenatus iuſſu funditus dirueretur,mul-
tis vltro citroq; habitis orationibus (tã
gebat enim etiam Coſſ. tanti excidii mi

ſericordia) cum permitteretur a Coſſ. euocatis principibus, vt, ſi ſalui eſſe vellent, migrãtes finibus, aliam vrbem decem a mari millibus paſſuum, nec minus, vbi liberet, conderent, inq; ea liberi ſuis legibus viuerent, neq; ea condicio a Carthaginienſibus acciperet̃, neq; ſpacium daretur mittendi Romam legatos, dolore apud Carthaginiẽſes pro atrocitate rei atq; indignitate in iras & deſperationem verſo, comploratũ publice ſtatim, & pari voce clamatum eſt ad arma, ſeditq; ſentẽtia quoquomodo rebellandum, non quia ſpes vlla iam ſupereſſet, ſed quia patriam ſuam mallẽt hoſtium, q̃ ſuis manibus euerti, ſeſeq; & propter ipſam & cum ipſa vno eodemq; funere contumulari. Itaq; ducibus creatis duobus Aſdrubalibus, ad bellum itum eſt, tãto ſtudio ac furore, vt ad fabricanda arma, deficiẽte iam ferro atq; ære, in officinis, aurum & argentum cõflaretur. tecta domuſq; in vſum nouæ claſſis reſciſſe ſint. matronæq; in tormentorum vincula crines ſuos contulerint. Coſſ. pænitentiam eorum deſperationemq;, quaſi obſidentes, opperiebant̃

riebant. Masinissa interim non sat apto animo cum Coss. agens, cum ab eo illi auxiliũ petissent, tum se missurũ respõdit, cum eis opus fuisset. paulo deinde post: cum ad Coss. misisset, siquid opus esset, paratum se fore, Coss. superbiam eius non ferentes, & quasi iã præ senio desipienti minus cõfisi: respondere: missuros se: cum indiguissent. exercitui interim commeatum omni cura studioq́ parabant: ex oppidis: quæ Romanæ ditionis erant. Paucis inde diebus Carthaginem versus mouere copias: partito inter se exercitu ad pugnam instructi: Manilius a mediterraneo supra collum vrbis: repleturus fossam: ferebatur: vt breui murum: q illi imminebat: & ab illo altiora mœnia inuaderet: Cẽsorinus a mari aggressus est. Situs Carthaginis huiusmodi fuisse dicit. viginti duo, vel: vt alii: vigĩtitria millia passuũ muro amplexa: cingebat pene tota mari præter fauces: quæ trium milliũ spatio a continente patebãt. Is locus murum triginta pedes latum habuit saxo quadrato: altum cubitos quadraginta. Arx: cui Byrsæ nomen fuit: paulo am-

plius quam duo millia passuum ample
xa: murum ex parte vna communẽ vr-
bi habuit imminentem mari, quod sta
gnum vocabant, quoniam obiectu pro
tentæ linguæ tranquillabatur. Igitur
Coss. ambo, veluti iter inermes pugna
turi, quippe traditis antea armis, grassa-
bantur: donec nuper armatis occurren
tibus inopina virorum multitudine de
iecti repelluntur, ita ea soluta oppugna
tio est. sed, cum pugnam iterassent, rur
susq; pellerentur, Carthaginiẽsibus cre-
uere animi. Itaq; Asdrubalem ducem
Carthaginiẽsium, qui extra vrbem erat,
veriti (nam post eos haud magno iter-
uallo supra stagnum castra habebat)
exercitus ambo vallo muniunt. Censo
rinus prope stagnum ac sub ipsis mœ
nibus, Manilius supra collum ad viam,
quæ in mediteranea vertit, insederat. cõ
fectis a Censorino machinis, iterum vr
bem ambo oppugnant, iterato pellun-
tur. Manilius, cum aliquãtam muri par
tem machinis diruisset, ab incepto de-
stitit: neq; multo amplius cum profecis
set collega: reparatis noctu per Cartha-
ginienses mœnibus, ad inuadenda etiã
cum

cum facibus atq; igni castra Ro. erupe re, ac magnam eorum partem absumpsere. Sed succurrentibus Ro. in vrbē, vastatis magna ex parte castris, reuersi sunt. Postero die vix illucescēte, Romani, qui cum Manilio erant, qua murus corruerat, nondum firmiter refectis mœnibus, inuadunt, vrbemq; vi ingredi conātur. campus interiore pomerio ad pugnam accommodus late patebat, in hoc Carthaginienses primum armatos a fronte constituunt, a tergo horum inermes lignis lapidibusq; īstructi erāt. plurimos etiam super īminētes campo & viis domos collocarunt, qui hostes ingressos desuper impeterent. Romani ad pugnam acrius incensi, prorsus quasi ab inermibus despicerētur, audacius in eos feruntur, & cū neglectos ab vna parte muros duo tribuni, frustra reclamante Aphricano minore, qui tunc tribunatum gerebat militum, temere cū cohortibus irrupissent, & ab oppidanis grauiter cedentibus pellerent, Aphricanus, qui suas cohortes, plurifariā distributas, per interualla in muro statuerat, eos, repulso intra mœnia hoste, incolumes

columes recepit. Cuius rei gratia, & q̄ castellum, quod nocte ab hostibus oppugnabatur, paucis equitibus adiuuantibus, castraq; etiam ab alio nocturno impetu defenderat, donatus est a Manilio obsidionali corona, simul q̄ tribus cohortibus eductis, tres alias ab hostibus obsessas, vt suo loco dicetur, sospites reduxerat, quod statuæ eius in foro suo Octauius Augustus, postea inscripsisse fert. Sed (vt ad ordinē reuertar) eodem tempore Censorinus a mari re haud quaq̄ fœliciter gesta, paulo post Romam ad comitia decessit: relicto penes Manilium, vniuerso belli pōdere. itaq; hinc rem omnem quasi eius auspiciis gestam peragā. Carthaginiēses solito audacius soli Manilio insultabant, alii noctu armati cum plurimis inermibus congestos asseres iniicere castrorum fossis, alii vallum transcendere agressi. Romanis nocturno pauore perterritis, Scipio p eas portas, quæ auersissimæ ab oppugnatione erant, cū equitibus accurrit, inde in Carthaginiēses prouectus tātum terroris iniecit, vt relictis castris, retro in vrbem redire

compulerit

compulerit, rursusq; seruasse exercitũ Ro. sic visus. Manilius exercitum munire, preducto ante vallum muro, diligentius cœpit, & nauale præsidium ad cõmeatus custodiam a mari imposuit. ipse ad mediterranea conuersus: cum decem millibus peditum, equitum duobus millibus duces emisit, qui oram popularentur, ligna, pabulum, commeatũ omnem in castra conferrent. Ductabãt tribuni vnus post alium frumẽtatores. Sed erat Phanias quidam Himilconis præfectus equitum Carthaginiensium, vir fortis, & cuius præcipua opera pœnitebant, qui paulo ante auctis prospera pugna animis, cũ equis paruis atq; agilibus & gramine tantum pasci solitis vteretur, quibus famẽ sitimq; pati, cum oporteret, perfacile esset, in syluis delitescens ac conuallibus, nec opinato pabulantes aggrediebatr̃ Romanos, & in morem aquilæ ingruens subinde, ac fugiens, deprædabatr̃. cæterum, vbi Scipio ductaret, nusquã apparebat. Is enim pedites in ordinem dispositos & paratos equites in promptu habere, in metendo non prius solui ordines pati, quam

quam campum,in quem eūdum esset, peditibus occupasset, eqtibus circūmunisset,ipse cum aliis equitum turmis p̄sens astitisset, quippe qui in egressum ordine aut corona militē grauiter animaduertere soleret. Itaq; Phanias cum Scipione congredi nevtiquam audere, ex ea re crescere ī dies Scipiōis gloria. Quod cum cæteri intelligerēt tribuni, per inuidiam detrahere homini, quasi necessitudine inter Scipionem & Phaniam iam inde ab auo perdurante,non desistere.eueniebat etiam,vt pœnos intra oppida & castella,qbus abundabāt, se se recipiētes cæteri tribuni simulatis fœderibus circūuenirent, Scipio autē seruata fide domos quosq; suas dimitteret.Itaq; nemo dedere se ante audebat, quam interuenisset Scipio.tanta illi virtutis ac fidei opinio breui etiam apud hostes creuerat.Sed,redeūtibus aliquādo a pabulatione Romanis, Carthaginienses nauium custodiam inuaserant, clamor quoq; varius ac multiplex ciuium,ad tumultum conclamātium, in vrbe audiebat̄. Manilius cū strepitus causam ignoraret,copias intra vallum continuit.

tinuit. Scipio, pauidas secum duces cohortes, præire cũ accẽsis facibus iubet, neq; per noctem cõgredi hostibus, sed cum igne huc illuc discurrentes ingentis agminis præbere speciem, metumq; hosti incutere, quo pauore vtrinq; perculsi Carthaginienses in vrbem refugere. Scipio omnium in ore esse, dignus Paulo patre, dignus auo adoptiuo Scipione existimari. Paulo post Manilius aduersus Asdrubalem, qui cum altera manu iniquum saltum insederat, mouẽdum censebat. Nepheris iugo nomen erat. Scipio, qui per rupes & conualles præruptaq; loca iter esse faciendum videbat, suasit primo Consuli, ne tam iniquo loco confligeret. Ille tamen processit, cumq; iam haud amplius quingẽtis passibus ab Asdrubale abessent, & transmitti fluuium oporteret, vereri rursus, & suadere de reditu cepit, quasi alio tempore atq; ordine in Asdrubalẽ eundum esset. Sed victus complurium tribunorum sententiis, qui & prudentiæ eius & virtuti inuidebãt, ignauiæq; nõ consilii esse dicebant, si in cõspectu hostium cederent, qui, fugam opinati, ex

templo

templo se a tergo inuaderent, monere eos institit: vt saltem vallum ante amnẽ iacerent, vt, si forte pellerent, tutus receptus superesset, cum fugæ nullus aliunde relinqueretur locus. Id vero irridere tribuni, vnus etiam abiecturũ se ensem iracunde minatus est, si non Manilius, sed Scipio esset imperator. Igitur Manilius ex plurium sententia trãsmisit exercitum, & saltum sequente etiam Scipione ĩgressus est. cui statim Asdrubal ex aduerso occurrit. cedes vtrinque magna exoritur. Asdrubal, postquam intra vallum se receperat, nihil aduersi pati poterat. tantum vt abirẽt Romani, operiebãt, quo eos a tergo inuaderet. Romani, sera erroris pœnitentia adducti, regredi incipiũt, cum fluuio appropinquassent, & sub ordinibus transire vado angusto atq; aspero non possent, necessario turbant ordines, quod conspicatus Asdrubal, sũma alacritate eos eos aggressus, plærosq; fœda pstrauit strage, cum omnibus in fugam versis, nulla pars exercitus alteri subueniret. Tribunos tres occubuisse cõstat, ex iis, qui ducem in primis ad prœlium impulerant,

pulerant. Scipio trecentos circiter equites, quos secũ habuit, additis aliis, quotcunq; cogere in vnum potuit, in duas diuisit acies, easq; in hostẽ emisit, iussas celeri cursu, per vices iaculando, incurrere: vt pars icesseret: pars regrederet, & cõtinue iaculandis missilibus sese inuicem quodam quasi circulo commutarent. Id cum illi assidue ac sine intermissione fecissent, pœni, in eos conuersi, in Scipionẽ ferebant. Ita abeũtes Romani, minus infesto hoste, Scipioneq; iugiter in eum adequitando dimicãte, traiicere flumen permissi. Interea quattuor Romanorum cohortes (tres alii, quidã duas, alii octo scripsere) pugnæ initio per hostem a fluuio iterclusæ, ad tumulum quemdam confugerant. quẽ Asdrubal obsidere cœpit. ea res nõ prius, quam in castra redierint, animaduersa, tum demum vehementer omnium animos perculit. nonnullis deserendas cohortes cẽsentibus, ne totus exercitus paucorum causa indiscrimen veniret, Scipio aperte ostendit, priusquam inciperent, consilio & prudentia, in illo suo rũ periculo, si boni fortesq; essent, ma

nuum

nuũ atq; animi prõptitudine esse opus, ipse cum nonnullis delectis equitibus aut alacriter rediturum in castra: aut cũ cæteris læto animo occasurum se polli citus, sumptis duorum dierũ cibariis, cunctis de reditu eius desperãtibus, iter peregit. cum ad tumulum peruenisset, assensum quẽdam, qui tumulo præmi nebat, superat cursu, sic vt vna dũtaxat vallis inter illum & hostes ĩtercederet. tũ vero pœni obsessos acrius vrgere, ac prædicare neutiq̃ a Scipione pro pter itineris difficultatẽ auxilium suis afferri posse. at Scipio, radices vtriusq; tumuli & interiacentem contemplatus vallem, extẽplo per eã in hostes fert. qui statim vtrinq; circũuenti, in fugam vertuntur. eos Scipio numero militum haud quaquam par (nam aut tres tantũ cohortes, aut, quod alii tradũt, exiguas equitum turmas eduxerat) libere abire passus, obsessos in castra incolumes re duxit. quem cæteri a longe venientem cum sociis, præter spem saluum adesse conspicati, clamoribus maximis ingen tiq; lætitia excepere, non sine opinione fauentis ei numinis, a quo etiã Scipioni maiori

maiori auo eius futura sæpe numero prænunciata esse vulgo ferebãtur. Manilius in castra vrbi proxima reuersus, multam comminatus est, siquis in recipiendis copiis Scipioni dicto audiens non fuisset. cæterum mœrebat vniuersus exercitus, ꝙ cæsi ad Nepherim Tribuni & milites insepulti iacerent. Scipio captiuũ quẽdam dimitti ad Asdrubalem iussit, qui iusta cadaueribus impetraret. Asdrubal perquisita corpora & ex annulis agnita (aureis enim tribuni, cæteri ferreis vtebantur) sepulturæ tradidit, seu communem mortalitatis conditionem miseratus, seu ꝙ Scipionem iam tum reueritus, inire ab eo potissimum optatit gratiam. Euenerat etiã, vt, Romanis ab Asdrubale redeuntibus: Phanias recenti clade perculsis occurreret, & ab alia parte Carthaginiẽses facta eruptione inuaderẽt. Ibi aliquot, qui cum impedimentis & sarcinis erant, occisi sunt. Interea Senatus in Aphricam miserat, qui diligentissime omnia, quæ gererentur, cognoscerent, apud quos Manilius cæteriꝗ pro se qſꝗ duces Tribuniꝗ omni

depoſita inuidia: exercituſq; omnis Sci
pioni ob res ab eo fortiſſime fœliciſſi-
meq; geſtas teſtimonium virtutis præ-
buit. quæ cum legati Romam renun-
ciaſſent, Senatū gaudio repleuere. Sed,
quia plæraq; haud ſane pſpere ī Aphri
ca euenerant, placuit ad Maſiniſſam in
uiſendum legatos mitti, qui illum hor-
tarentur, & ad bellum ſtrenue in Car-
thaginienſes gerendum incitarent. ve-
rum ille, propterea φ ſenio ac valetudi
ne confectus iacebat, a legatis adiri nō
potuit. rogatu eius Manilius Scipionē,
quem ille inſtanti iam fato curatorem
liberis dare præſentem cupiebat, ad re
gem tranſmiſit. Is, poſt Maſiniſſæ mor
tem, compoſitis inter regulos rebus fa-
miliaribus, cum rediret ī caſtra, Guluſ-
ſam regis filium in ſocietatem belli ſe
cum duxit, cuius conſilio potiſſimum
Phaniæ inſidias, quibus Romanos aſſi-
due infeſtos habebat, repreſſit. forte cō
tigit, vt Scipio & Phanias per crepidi
nem quandam, quæ vaſtam in medio
habuit & inacceſſum vallem, ducerent,
ita ſe alter alterum aggredi non poſſet.
ueritus Scipio, ne quis locum ponen
dis

dis insidiis antecaperet, progressus tri bus dumtaxat comitantibus, cuncta ri matur. Id conspicatus Phanias, vnico ex suis comite, processit obuiam. ratus igitur Scipio esse, quod ille communicatum vellet, vnico & ipse comitatus accedit. ibi cum appropinquassent, vt se inuicem audire possent, Scipio audacter (præiuerat enim & Phanias Carthaginienses) cur (inquit) de salute tua non cogitas Phania, quando communem desperatam vides? at ille, quid est, qđ mihi salutis sperare possim hoc rerum nostrarum statu, qui tanta mala vobis intulerim? tum Scipio, spondeo (inquit) & præstabo, veniam tibi apud Romanos & gratiam non defuturam. annuit Phanias, &, cum se minime dubitare dixisset, quin tantum apud suos valeret Scipio, dirempto colloquio vtriq; recessere. Manilius pudore cladis ab Asdrubale acceptæ, sumptis quindecim dierum cibariis, rursus ad Nepherim mouit. &, cum appropinquasset iugo, castra posuit, vallum fossa muniit, & cum nihil opportuni omisisset, pa

uere tamen ac trepidare videbatur, ne abeuntibus a tergo instaret Asdrubal. Interim nuncius ab exercitu Gulussæ epistolam Scipioni reddit, eã acceptã, sicut erat, obsignatam imperatori tradidit, cum aperuissent, in hanc sententiã scriptum inuenere. hoc ipso die eo loci veniam, tu, cum quibus placuerit, accedito, custodibus impera, vt ad se venientem noctu accipiant. nihil plus literis ne nomen quidem autoris inerat. Quã obrẽ Scipio a Phania missam esse credere, Manilius Scipionis saluti metuere, callidum & ĩsidiosum pœnum dicere. ad extremum mitti Scipionem placuit, qui Phaniæ incolumitatem polliceretur, honorem aut beneficium nullum certum, sed pro meritis, quæ ille apud suos renunciasset, non defuturam ei apud Ro. gratiam. Sed ne id quidem expectauit Phania, sed, vbi primum in Scipionis conspectum venit, satis se ei de sua salute fidei habere professus, quã tum sibi a Ro. gratiæ referrẽt, in eorũ potestate fore affirmauit. hæc fatus, postero die aciem instruit, & cum cæteris ducibus progressus in medium, quasi

 aliud

aliud cōsultaturus, cum suos hortatus esset, vt, quando communi nō possent, saluti suæ cōsulerent, seseq; imitarent̄, cum equitatu suo & præfectis aliquot ad summam equitum duum milliū ducentorum amplius ad Ro. transiit, quos & Hanno cognomine Leucus imitatus est. reuertēti Scipioni cum Phania obuiam profectus exercitus, quasi triūphantem lætis clamoribus excepit. Manilius imperator gaudio elatus, cum haud amplius periculosum iter arbitraretur, nec Asdrubalem metu territum vlterius a tergo insecuturum putaret, tādem necessitate rerum compulsus, recessit. septimum enim ac decimū agebat diem, & defecto bidui cibariis triduum insuper in reditu absumendum erat, famesq; perferenda. Verum Scipio cum Phania, & Gulussa, cæterisq; suis, Italica præmissa manu, ad campū processit, quem magnum Barathrum incolæ vocant, ingentemq; vim frumēti & commeatus exercitui per noctem supportauit. Cognito deinde Manilius successorem sibi Calpl.urnium Pisonem cum imperio mitti, Scipionem

cum Phania Romam dimisit. qui incre
dibili dolore militum profectus in vr-
bē, honoribus muneribusq; a Senatu
vt Phanias exciperetur, effecit. Manili-
us paulo post & ipse tradito Pisoni im
perio, cum, præter res superius exposi-
tas, Tenzagā quoq; vrbem, cæsis duo-
decim millibus Aphrorum, sex milli-
bus captis, expugnasset atq; diripuisset,
Romam ex prouincia decessit. Biēnio
post a Scipione consule victa ac dele-
ta Carthago, quam primus Ro. Mani-
lius per vim cum exercitu intrauerat,
vt supra demonstrauimus. Is pru
dens etiā orator est habitus. tres libros
de iure ciuili scriptos reliquit, ex qbus
multa, præsertim de venalium venden
dorum legibus, & actionibus, ac vete-
rum verborum proprietatibus a Cice-
rone & Varrone citantur. Deniq;, præ
ter egregia multa raræ dignitatis, sacro
rum quoq; Pontificalium peritissimus
fuit, & ex illis, qui transuerso foro am-
bulantes consilii sui copiam omnibus
facerēt, quiq; omnia, quæquidem tum
Ro. ciuitas nosset, vt sapientiæ gloria
excellerent, complecti solebant. fuit P.
Sceuola

Sceuola æquali ſuo oratione copioſior nec multo minus prudens. Pater næ etiam ſeueritatis inſigne exemplum edidit. Nam, cum ad Senatum Macedonia de filio eius, qui a patris nomine cui in adoptionem datus fuerat, Decius Syllanus dicebatur, qui eam prouinciã prætor obtinuerat, querelas per legatos detuliſſet, q pecunias cæpiſſe arguerẽt, a P.C. petiit, nequid ante de ea re ſtatuerent, quam ipſe Macedonum filiiq; ſui cauſam inſpexiſſet. ſummo deinde tum ampliſſimi ordinis, tum etiam eorum: qui queſtum venerant, conſenſu, cognitione ſuſcepta, domi conſedit, ſoluſq; vtriq; parti per totum biduum vacauit, ac tertio die, pleniſſime, diligentiſſimeq; auditis teſtibus, ita pronunciauit, Syllanum filium meum pecuni as a ſociis accepiſſe mihi probatum ſit, neq; talem fuiſſe in imperio, quales maiores mei fuerint. & Rep. eum & domo mea indignum iudico, protinuſq; e conſpectu meo abire, nec redire vltra iubeo. tam triſti patris ſententia percuſſus Syllanus, lucem vlterius intueri non ſuſtinuit. ſuſpendioq; ſe proxi

ma nocte consumpsit. Peregerat iam Torquatus seueri patris, religiosi iudicis, partes, satisfactum erat Reipu. habebat vltionem Macedonia, potuit tam verecundo obitu filii, patris inflecti rigor. attamẽ ille neq adulescentis exequiis interfuit, &, cum maxime funus eius duceretur, consulere se volentibus domi de more sedens vacuas aures accõmodauit. uidebat enim se in eo atrio consedisse, in quo illius imperiosi Torquati seueritate cõspicua imago posita erat. prudentissimoq viro succurrebat, effigies maiorum suorum cum titulis suis idcirco in prima ædiũ parte poni solere, vt eorum virtutes posteri non solum legerent, sed etiam imitarẽtur. Hæc quasi de iurecõsulto scribi a Valerio Maximo dubitari nõ potest, quem cum Titum prænominet, Cicero vero Lucium, eiq collegam in consulatu Cn. Octauium ascribat libr. i. de finibus, magnopere verebar, ne M. ille Manilius, cui res multas bellumq præsertim punicum tertiũ attribuimus, nihil omnino ad numerũ iurisperitorum pertineret. sed tamẽ, cũ

videam apud eundem sæpe Ciceronē, M. Varronem, & in libris iuris ciuilis perpetuo M. Manilium autorē respō- sorum & rerum legitimarum nomina ri, fit, vt temerē putarit Valerius, seuerū illum Sillani patrem, collegā Octauii, cum extitisse, qui studio rerum ciuiliū & iuris claruerit, & facilius possis iure consulto hanc grauitatis laudem: quā belli decora, & superiorem gloriam de trahere. Ne illū quidem arbitror fuisse iurisperitum, quem tradit Plinius sena torem maximis nobilem doctrinis do- ctore nullo, qui primus atq; diligentissi mus togatorum de phenice prodiderit, neminem extitisse, qui viderit vescētē. scripsit enim ille P. Licinio M. Corne lio Coss. quīquaginta annis post nostri consulatum. Vale. max. incuria.

M. Brutus.

IVniæ familiæ celebris antiqtas no- stræ scriptionis præconia parum de siderat, quippe cum Ilio oriunda, in Italiam cū Aenea uenerit, affinitateq; Ro. reges cōtigerit. & ille liberator po.

Ro. L. Iunius cognomento ſimulatæ ſtoliditatis Brutus, M.patre V.C.geni tus, matrē habuerit Tarquiniam Tarquinii priſci regis filiam, qui quidē necati fraude regia patris fratriſq́, ſimul & violatæ pudicitiæ vīdex accerrimus, Tarquinum ſuperbum regem, auunculum aut amitinum ſuum regno deiecit. neq́ minus fortis vltor tentatæ libertatis, non modo vim Hetruſcam ad mortem vſq́ ſuſtinuit, ſed etiam duos filios inſidiantes patriæ virgis cæſos ſecuri pcuſſit. Supſtitibus ne liberis aliis deceſſerit, incertū facit autorū diſſenſio. Plutarchus ei alios pterea fuiſſe filios tradit. Dionyſius & antiquior, neq́ minus diligēs, teſtimonio etiam certiſſimorū autorū negat, Iunioſq́ & Brutos, qui poſtea extiterint: plebeios fuiſſe, hunc patricium, ſcribit, niſi forte, vt de Octauis quoq́ traditur, ad plebem ſe ſponte cōtulerint. certe ab eo Iuniorum nemo per prope ducentos annos ædilitatem aut tribunatum exceſſit, donec Iunius Brutus a P.Philone dictatore magiſter equitum dictus, & duodecim poſt annis T. Iunius Brutus Sceua conſul eſt

factus

factus, cum iam plebeis quoq; is ho-
nos pateret. Succeſſit vir inſignis Iuni-
us Brutus Bubulcus, vilia nomina, ſed
in ſordidis titulis honeſtæ virtutes late
bãt. Libones dein, Peræ, Pulli, Syllani,
Iuliani ex adoptionibus. Hinc
itaq; genitus M. Brutus iurecõſultus,
præturam, vt Pomponius putat, nõ ex-
ceſſit, ideo difficilius: & quis fuerit, &
& quid geſſerit, dictu eſt. Ab eo reli
ctos ſeptem libros de iure ciuili idem
eſt autor, quorum tamen tres tantum
vere fuiſſe Bruti Cæſar apud Cicero-
nem ſe ex Scæuola audiſſe, & alibi Ci-
cero ipſe confirmat. Inde illi L. Craſſi
oratoris ioci. nam, cum is Brutus, M.
filium reliquiſſet (qui magiſtratus nõ
petiuit, ſed fuit accuſator vehemens &
moleſtus, vt facile cerneres naturale
quoddam ſtirpis bonum, pater enim
vir optimus & iuris peritiſſimus fue-
rat, degeneraſſe vitio deprauatæ vo-
luntatis. accuſatoriam enim artẽ profi
tebatur) cum igitur eũ filiũ reliquiſſet
Brutus, magnum generi dedecus, eum
in quodam iudicio ex his libris mirifi-
ce vexauit Craſſus. nam, cum Brutus
duos

duos lectores excitasset, & alteri oratio nem Crassi de colonia Narbonensi le gẽdam dedisset, alteri de lege Seruilia, & cum contraria inter sese de Rep. ca pita contulisset, Crassumq́; ꝙ primus peregrini marmoris columnas Romã ad palatinas ædes suas instruendas ad uexerat, Venerem Palatinam appellas set, Crassus facetissime tres patris Bruti de iure ciuili libellos tribus lectotibus legendos dedit. in libro primo ita erat, forte euenit, vt ego & M. filius in Pri uernati essemus, tum Crassus. Brute, te stificatur pater se tibi Priuernatem fun dum reliquisse. deinde ex libro secũdo, in Albano eramus ego & M. filius. hic Crassus, sapiens videlicet homo cum primis nostræ Ciuitatis norat hunc gur gitem, metuebat, ne, cum is nihil habe ret, nihil esse ei relictum putaretur. tũ ex libro tertio, in Tiburti forte assedi mus ego & M. filius. Crassus hoc loco, vbi sunt ii fundi Brute, quos tibi pater publicis cõmentariis cõsignatos reliqt. ꝙ nisi puberem te (ĩquit) iam haberet, quartum librũ composuisset, & se etiã in balneis locutum cum filio scriptum

reliquisset

reliquisset, nam forte nuper Brutus filius Balneas paternas vendiderat. Vnde ille etiam eiusdem Crassi iocus, cũ enĩ se Brutus sine causa sudare in facili & aperta causa diceret, minime mirũ (inquit Crassus) modo enim existi de balneis. Hæc, quæ ad fortunas, filium, cõmentarios M. Bruti iureconsulti pertinebant, non putaui indigna, quæ adscriberentur, vt sunt apud Ciceronem. Illa quoq; sententia de actione furti testatori facti danda hæredi apud hunc erat, sicut apud Sex Aelium, M. Manilium. sed & sedulitatẽ adhibuit, vt multa verba, quæ iã maioribus fugitiua obliuione præreptafuerant, retraheret. Tenuit is Brutus nonnullum etiam inter oratores locum, neq; honorem vllum (vt diximus) pratura maiorem gessit, pudendo Zasii apud Pomponium errore. M. etiam Brutum, M. Bruti diuini hominis, qui C. Iulium Cæsarẽ tyrannum interfecit, patrem existimat Cicero non modo acutum oratorem, sed etiam iuris publici & priuati sane peritum fuisse: eum Pomponius non numerat. Is Marianus secutus partes, Error zasii

primo

primo cum Cn. Pompeio etiam tum adolescente conflixit: quo in prælio turbatis equitibus Bruti, peditatus quoq; in fugam est versus. ita fusus fugatusq; Brutus. Prætor inde cum esset, Mario intra vrbem incluso, Senatum conuocauit, in quo a Mario multi diuersæ factionis principes occisi. Aliquot post annos, mortuo Sylla, Lepidoq; Marianas partes rursus capescente, eum sectatus est Brutus. Galliam Cisalpinam is a Lepido victã tenebat, contra eos missus est Pompeius magnus, qui cum cætera facile vicisset, Brutum ĩ reditu diutius Mutinæ obsedit, sed ille siue a militibus proditus, seu sponte mutato ad defectionem animo, salutem suam ac militum Pompeio commisit, deinde equitibus quibusdã præmissis ad castellum quoddam iuxta Padum consedit, eo postridie cum Geminius Pompeii iussu uenisset, Brutus apud Regiũ occisus est. cuius cædes magno crimini Põpeio fuit. cum enim initio captæ Mutinæ ad Senatum scripsisset, volũtariam a Bruto deditionem esse factam, post cædem deniq; eũ per alias literas apud

Senatum

Senatum criminatus est, in quo perfidi am prius ac crudelitatem exercuerat. Neq; vero a Cæsare fœlicius Bruto fu it. siqdē Cæsar (vt impudicitiæ & adul teriorum cupiditate flagrabat) vxorem Bruti Seruiliam etiam tum viuo viro, adolescens turpissime ante alias adama uit. cuius etiam post viri mortē allatas ad se in Senatum literas, Catoni Vticē fi uterino Seruiliæ fratri, dum is vehe mētissime in Catilinæ coniurationem inueheretur, Cæsar legendas præbuit, cum eum Cato ex earū lectione in su spitionem traheret. eidem Seruiliæ pri mo suo consulatu sexagies sestertium margaritam mercatus est, & bello ciui li sup alias donationes amplissima præ dia ex auctiōibus hastæ numo addixit. cum quidem plærisque vilitatem mi rantibus: facetissime Cicero, quo me lius (inquit) emptum sciatis, tertia deducta est, existimabatur enim Ser uilia etiam filiam suam Tertiam conci liare Cæsari. quo adulterio & quod cum Cæsar inter vulnera filium ap pellauit, quidam natum esse Brutum suspicati sunt, illum tyrannicidam.

P.Mutius

IN Sceuolarum familia complures iuris cognitione celeberrimi extitere, vt non immerito quasi hæreditaria eius gentis existimata sit. Origo Sceuolæ nominis sub initia Ro. libertatis a Mutio iamtum nobili familia spectatæ virtutis adolescēte, qui, cum, Porsenam Etruscorum regem interfecturus, in castra eius Romam obsidentis venisset, voti impos in volam idest manum, quæ pro rege scribam obtruncasset, igni impositā seuierit. Ex hac gēte primus P. Mutius P. F. Sceuola iuris scientiæ gloriam est adeptus. Is P. (tametsi C. pro P. ī breuiariis reperio) anno ab vrbe condita Dcxxi. vel (vt apud alios, nam tota hæc consulum series triennio fere aut non multo secus apud autores variat) vndeuicesimo, cōsul, cum L. vel, Cn. Calphurnio Pisone fuit, vere enim tradi quidquā propter depditos hinc Liuii annales vix licet. In eo magistratu, cū Tiberius Gracchus Tribunus plebis legem agrariam ferre vellet, ei in consilio fuit, sed obscurius, non vt seditionem suscitaturus, sed

ſed legis æquitatem inueni aſſentiens. atq; ex ea re ciuitate commota, conuocatoq; per Mutium Senatu, in ædem fidei publicæ, & īterrogatis patribus, qd nam in tali tempeſtate faciendum eſſet, (nam ea lex patres vt diuites offendebat) Scipio Naſica Serapion cunctiq; patres conſulem ad Remp. capeſſendā cohortati, id ab eo reſponſum accepere, ſe nec autorem inteſtini belli fore, nec ciuem Ro. in dicta cauſa necaturū, nec, ſiquid per vim ad populum Gracchus tuliſſet, pro lege habiturum, quod Zaſius per errorem Q. Mutio Auguri attribuit. quinetiam tribus coegit, cum ille leges ferret. Idem tamen, qui in gerenda Rep. putabatur fuiſſe ſegnior cō ſul atq; lāguidior, geſta, multis ſenatuſ conſultis Naſicam, qui Gracchum interfecerat, extemplo reum factum non modo defendit, ſed etiam ornauit, & iure optimo ſumpta eſſe vel a priuato in tribunum arma contendit. ita maiorē Iuſtitiæ quā fortitudinis ex eo negocio laudem reportauit. Pontifex etiam maximus fuit, poſtq; eum ait Cicero deſitum eſſe a Pontificibus maximis conſi

Error Zaſii

ci annales maximos, quos ab initio rerum Ro. ad eum conscripserant, vt res singulorum annorum mandarent literis, publicæ memoriæ retinédæ causa, afferreq; in album solebant, & tabulam domi proponere, potestas vt esset populo cognoscendi. In pontificatu illud gestum ab eo traditur, cum Licinia virgo vestalis, summo loco nata, sanctissimo sacerdotio pdita T. Flaminio Q. Metello cons. aram, & ædiculam & puluinar sub saxo sacro dedicasset, eam rem ex autoritate senatus ad collegium pontificum Sex. Iulius prætor retulit. tum P. Sceuola pontifex maximus pro collegio respondit, q in loco publico Licinia C. F. iniussu populi dedicasset, sacrũ non videri esse. Senatus prætori vrbano negocium dedit, vt curaret, ne id sacrum esset, & vt, si quæ essent incisæ aut inscriptæ literæ, tollerentur. adeo autoritas Mutii valuit. Is Mutius, cum P. Crassum Mutianum oratorem fratré adoptiuum haberet, iuris eum doctrina imbuit, quantum esse oratorio muneri necessarium existimauit. Sceuola ipse nonnullum inter oratores locum

tenuit,

tenuit,dicebat enim valde prudenter,& acute,& paulo etiã,quam multi æqua les sui,copiosius. Iudex iniuriarum cõ demnauit eum ,qui L. Acciũ poetam ledendi gratia in scena nominauerat,cũ C.Cælius absoluisset eum,qui Lucilliũ poetam in scæna nominatim læserat. Reliquit de iure ciuili libellos.x.

Huic illud etiam ridicule contigit, ꝙ, cum eum Scipioni multis probris one rato M.Flaccus iudicem tulisset, eiero, inquit Scipio , iniquus est. cumq; esset admurmuratum,ah(inquit)P. C. non ego mihi illum iniquum eiero, verum omnibus. Is P.pila etiam & duo decim scrupis atq; alea optime lusisse dicitur,ita vt illo duodecim calculorũ lusu tanta diligentia fuerit, vt, cum ali quando calculum promouisset, essetq; victus,dum rus tendit , repetito totius certaminis ordine,quo loco errasset re cordatus,redierit ad eum,qui cum luse rat,isq; ita factum confessus sit. Ita non vno diuerticulo animũ forensibus mi nisteriis fatigatum recreare côtetus fu it,sed,cum bene ac diu iura ciuium & deorum cerimonias ordinasset,& in re

bus feriis Sceuolam egisset, in iocosis agebat hominem. quamquam hæc magno errore Valerius Maximus de Q. Mutio augure memoriç prodidit, vt in eius vita longius demonstrabitur.

Vale. Max. error.

P. Licinius Crassus Mutianus.

Plebeia gẽs Licinia prima suo ordini tribunatum militum cos. potestate dedit in P. Licinio Caluo, post multas cõtentiones vix extortum patribus. eundem ipsa primum ex patriciis antea honoribus nacta. &, cum idem P. quadriẽnio post reficeretur, impetrauit a tribubus, vt sua vice filium legerent. idemq; (opinor, nam apud Liuium variant prænomina P. C. q;. atq; in de scriptoribus breuiarii coss. errandi occasio, & Caluos cum Stolonibus cõfundendi) ipse P. F. Caluus primus de plebe magister equitum dictus, breuiq; post cos. Eadem domus C. Liciniũ Stolonem dedit virum in causa plebis expertæ virtutis. qui Tr. pl. decimum refectus, collega L. Sestio, tandem rogationes pertulit, frementibus patribus, de

Glareani error.

ære alieno minuendo, de finiendo modo agrorum, deq; consulatu plebi communicãdo. quo munere delinita plebs vtrunq; deinceps vno interposito primos ex suo corpore coss. fecit. Inter cognomina gentis fuere & Vari, & Crassi. Crassum primum inuenio dictũ eum, qui per secũdum punicum bellũ, nondum ædilitius Q. Fuluium Flaccum & T. Manlium Torquatum bis coss. & cẽsorios, ĩ petitione pont. Max. deiecit. cum ante intra centum & viginti annos nemo præter vnum creatus esset pont. max. qui sella curuli non sedisset. idem postea magister equitum & coss. fuit. accessit genti ex opulentia diuitum agnomẽ, multiq; ex ea principẽ locum in Rep. tenuerũt. inter quos P. ille Crassus, qui conspiratiõe cũ Pompeio & Cæsare inita, cæsus deĩde a Parthis, optimatium dignitatem illis debilitatam reliquit. illustrauit gentem & Licinius Macer vetus annalium Ro. scriptor. Quidam & Lucullos Liciniis annumerant. Igit̃ P. Licinius Crassus Mutianus, cognomine diues, naturalem ortum e Crassorum gẽte habuit,

ſed adoptione ī familiam Mutiam trā ſiit. Is ſexcenteſimo circiter ab vrbe cō dita anno, quæſtor eſt factus. Ac trienniopoſt, cum nondum a Cenſoribus in ordinem ſenatoriū lectus eſſet (quo vno modo etiam iis, qui iam honores geſſerant, aditus in curiam dabatur) & rure domum reuerteretur, Q. Fabius Max. ignarus Craſſum Senatorem nōdum eſſe, narrauit in itinere, quod ſecreto in curia de tertio bello punico indicendo actum erat. Quamobrem a conſulibus obiurgatus ē Fabius. Craſſus a P. Scæuola fratre domeſticā iuris diſciplinā hauſit, & valde probatus eſt orator habitus. nam ingenio præterea valuit & ſtudio, & ſummo oratori Ser. Galbę, cuius filio Caio filiam ſuam collocauerat, affinitate ſeſe deuinxit. In eo induſtriam ſummam conſtat fuiſſe, maximamq; gratiam, cum & conſuleretur plurimum, & diceret. Itaq;, etiam cum ædilitatem peteret, de iure conſulebat, &, cum ruſticanus quidam conſulendi gratia acceſſiſſet, eumq; ſeduxiſſet, atq; ad eum retuliſſet, reſpōſumq; ab eo verum magis, quam ad ſuam rem accommodatum

modatum abstulisset, Galba, qui Crassũ in petitione assectabatur, vbi tristem rusticanum vidit, nomine appellauit, quæsiuitq́, qua de re ad Crassum retulisset. ex quo vt audiuit, commotumq́ vt vidit hominem, suspenso (inquit) animo & occupato Crassum tibi respondisse uideo. deinde ipsum Crassum manu ꝑhendit, &, heus tu, (inquit) quid tibi in mentem venit ita respondere? Tum ille fidenter, homo peritissimus, cõfirmare, ita se rem habere, vt respõdisset, nec dubium esse posse. Galba autem alludens varie, & copiose, multas similitudines afferre, multaq́ pro æquitate cõtra ius dicere, Crassus, cum differendo par summo oratori Galbæ esse non posset, ad autores confugit, & id, quod ipse diceret, & in P. Mutii fratris sui libris, & in Sex. Aelii commentariis scriptũ protulit, ac tamen concessit, Galbæ disputationem sibi probabilem, & prope verã videri. Edilis itaq́ factus functus est edilicio maximo munere. primus enim argento auroq́ folia imitatus coronas dedit, accesserunt lemnisci quoq́, quos adiici ipsarum coronarum honos erat,

propter Hetruscas, quibus iungi nisi aurei non debebant. Is quoque Tiberio Graccho legem agrariam ferenti, quod filiam suam alteram C. Graccho fratri Tiberii in matrimonium locauerat (id enim & a pluribus tradi ait Plutarchus, & Cicero affirmat, cui ego maxime credo, quamquam alii Bruti putent) palam in consilio fuit. quo interfecto senatus, iram plebis leniturus, impugnare legem destitit, & in Tiberii locum diuersorem P. Crassum legit. Cõsulatũ inde cum L. Valerio Flacco gessit, anno ab V.C. Dcxxiii vel, vt alii, secũdo .i. biẽnio post P. Sceuolam fratrem. in quo magistratu, cum ferretur ad populum, quem ei bellum contra Aristonicum gerere placeret, Crassus, qui tum pont. max. erat, Flacco collegæ, quod erat flamen Martialis, & eam prouinciam ambiebat, mulctam indixit, si a sacris discessisset, quam mulctã populus Ro. remisit, pontifici tamen flaminem parere iussit. neque tamẽ ad priuatum detulit bellum, quamquã erat Africanus, qui anno ante de Numantinis triumphauerat. qui cum longe omnes belli gloria

& virtute

& virtute ſuperaret,duas tantum tribus tulit,& popu'us Ro.cōſuli potius Craſſo,quam priuato Aphricano bellū gerendum dedit.igitur in Aſiam ad debellandum Ariſtonicum, qui mentitus regiæ ſtirpis origine̅(ſunt,q Eumenis regis nothum filium tradāt, & Attali fratrem,eius,qui Aſiam populo Ro. teſtamento reliquerat) eam prouinciam occupauerat,cum imperio,& inſtructiſſimo exercitu eſt miſſus,cum eſſet Conſul & idem pont.max. quod nunquam antea factum erat , vt pont. max. extra Italiam proficiſcerẽ. habebat Craſſus infinita regū auxilia,nam & Bithyniæ rex Nicomedes , & Mithridates Ponticus , & Ariarates Cappadox , & Pilemenes Paphlagon Romanos iuuere. ibi , cum obſidionem oppugnationeꝙ Leucatis oppidi moliretur, opuſꝙ eſſe firma ac procera trabe ad arietem muris quatiendis conficiendū animaducrtiſſet,recordatus duos a ſe opportunos ei rei malos Athenis viſos, Architectū Athenienſium armamẽtarii per literas monuit,vt maiorem ad ſe mitteret. ille re cauſaꝙ eius perſpecta,commodiore̅

arbitratus

arbitratus minorem, misit. accitum eũ Crassus, iterrogatumq́, quid ita alium, quam quem petierat, malum misisset, excusationem eius rationesq́ non accipiens, nudatum virgis cædi iussit, corrũpi ac dissolui omnẽ imperatoris dignitatem atq́ officium ratus, si quis ad id, quod facere est iussus, nõ obsequio sed consilio irrequisito respondeat. Illã etiam incredibilem ĩ eo magistratu laudem est memoriæ consecutus, vt qnq́ græci sermonis differẽtias sic breui penitus perdidicerit, vt, qua quisq́ apud eũ lingua ad tribunal eius postulasset, eadem ius sibi & decreta referret. quæ res maximum ei sociorum amorem cõciliauit. Sed, cum bellum gereret, vel, vt aliis placet, e prouincia decederet, ab hostibus prælio victus est. sunt, qui Attalicæ predæ quam bello intentiorem, extremo anni tempore inordinata acie prælium conseruisse asserãt. cæso igitur exercitu, Thraces, quorum magnum numerum Aristonicus in præsidio habuit, recipiẽtem se Crassum inter Eleã & Smyrnam intercepere. Sed ille memor, & familiæ, & nominis Romani,

ne in

ne in ditionem hostis perueniret, dede-
cus accersita ratione mortis fortiter effu
git. virgam enim, qua ad regẽdũ equũ
vsus fuerat, in oculum custodientis se
barbari direxit, ita vt eccæcarit. ille, vi
doloris accensus, latus Crassi mox sic-
ca confodit. dumq; se vlciscitur, impera
torem Ro. maiestatis amissæ turpitudi-
ne liberauit. itaq; ostẽdit fortunæ Cras-
sus, quam indignum virum tam graui
contumelia afficere voluisset, quando
quidem iniectos ab ea libertati suæ mi
serabiles laqueos prudẽter simul & for
titer rupit, seq; iam Aristonico donatũ
dignitati suæ reddidit. Caput tamẽ mor
tui Aristonico oblatũ est, corpus Smyr
næ sepultum. sed breui post Crassi suc-
cessor Perpenna stragẽ eius, capto Ari
stonico & Romæ in carcere strangula
to, vindicauit. Traditur Crassus
Mutianus multis ac præcipuis bonis
ornatus fuisse, qnq; præsertim, ꝙ ditissi
mus, ꝙ eloquentissimus, ꝙ nobilissi-
mus, ꝙ iurisconsultissimus, ꝙ Pont.
Max. Sane P. ille Crassus, quem
bello ciuili Syllano, sua manu interfe-
ctum Cicero scribit, Lucanus vero &
florus

Florus laceratum a fimbria cum patre, alium ab hoc Mutiano fuisse temporũ etiam ordo indicat. Putarem citius Mutiani filium, si patris mors concederet, aut si alioqui relictũ a Mutiano filium constaret. nam de morte facilius Ciceroni accedam. Sed & alius P. Crassus fuit, quem veterem appellat Cicero, q cum superiore Africano Cõsul fuit, & ipse diues vocatus. nam eorum, quæ Zasius Mutiano apud Pomponium tribuit, nihil ad eum pertinet.

Zasii error.

C.Liuius Drusus.

Liuiorum familia quamquam plebeia, seroq; ad magistratus patricios admissa, tamen & ipsa admodum floruit, octo cõsulatibus, censuris duabus, triumphis tribus, dictatura etiã & magisterio equitum honorata, clara & insignibus viris, ac maxime Salinatore Drusisq;. princeps in ea cõsulatus M. Liuius Denter anno ab V. C. ccccii. dein M. Liuius post duos consulatus & dictaturam Salinator dictus, q in cẽsura nouum vectigal ex salaria annona

cõmentus

commentus putabatur ex odio populi, ꝙ iniquo eius iudicio post consulatum multa irrogata se damnatum dolebat. qua quidem etiam indignitate vniuersas tribus, præter vnam Mediã, leuitatis nomine notauit, & ærarias reliquit, ꝙ & innocentem se condemnassent, & condemnatum, iterum consulem ac cẽsorem fecissent, neq̃ inficiari possent, aut iudicio semel, aut comitiis bis ab se peccatum esse. collegam quoq̃, qui se dempto equo inter ærarios retulisset, pari nota affecit. Post C. Liuius Drusus, hostium duce Druso cõminus trucidato, sibi posteris q̃ suis cognomen inuenit. traditur etiam proprętor ex prouincia Gallia retulisse aurũ, Senonibus olim in obsidione capitolii datum, nec (vt fama est) extortum a Camillo. is & coss. fuit cũ Africano minore. eius abnepos, ob eximiam aduersus Gracchos operam, patronus senatus dictus: filiũ reliquit, quem in simili dissensione multa varie molientem diuersa factio per fraudem interemit. Ex hac stirpe natum C. Liuium Drusum tanta laude iuris scientię celebrari a Valerio Max. deprędi,

Pomponii incuria.

deprçhendi, vt, licet a Pompouio prç-teritum, inuolui silentio paſſurus non ſim. ea namq; induſtria ac ſtudio fuiſſe hominem tradit, vt & çtatis viribus & acie oculorum defectus, ius ciuile populo benigniſſime interprçtatus ſit, vtiliſſimaq; diſcere id cupientibus monimẽta compoſuerit, nam, vt ſenem illũ natura, & cçcum fortuna facere potuit, ita neutra interpellare valuit, ne nõ animo & videret, & vigeret. Sane, qui nam prçcipue is fuerit, aut quibus temporibus, pro certo non poſuerim. Cicero tres in oratorum numerũ Druſos refert, M. Druſum C.F. qui in Tribunatu C. Gracchum collegam iterum tribunum fecit, virum & oratione grauẽ, & autoritate, eiq; proxime adiunctum C. Druſum fratrem, & M. Druſum patritium, auunculum magnum M. Bruti, eius, qui Cçſarem occidit, qui fuerit grauis orator, ita dũtaxat, cum de Rep. diceret. quem ego illũ eſſe opinor, quẽ poſt multa Paterculus in Tribunatu iuuenem occiſum tradit. Ex his ego illũ Caiũ C.F. opinor iuris conſultũ fuiſſe, quem ſecundo loco poſui, M. Druſi fratrem.

tremi. video enim Drusum cęcum ab eodem Cicerone alibi Caium vocari, tametsi in iis maxime pręnominibus mendosi codices sunt. Idem Cicero de hoc iureconsulto scriptum reliquit, domum eius (vt acceperit) compleri consultoribus solitam, & cum, quorum res esset: sua ipsi non viderent: cęcum adhibebāt ducem. Durauit genus ad imperatoria vsq; tēpora. Fuit enim M. Drusus consul cum Calphurnio Pisone: anno Dccxxxix. ab V.C. vt apud quosdā inuenio: principatu. C. Octauii Cęsaris. Sed & Liuius Drusus in hanc familiā per adoptionem insertus: cum naturale genus ab Ap. pulchro Ap. Claudii cęci filio duceret, Liuię Drusillę pater (tā etsi apud paterculum mendose scriptū est Iulię) eius, q̄ postea Octauius vxorē duxit qui partibus Bruti & Cassii, in qbus fuerat, victis, ne tentata qdē hostis misericordia, ipse se in tabernaculo interemit. filia augustū honorē p maritū Liuiæ genti addidit, Tiberio filio, pro nepote Caio Caligula, nepote D. Claudio fastigium imperatorię dignitatis adeptis.

Locus paterculi emendatus.

C. Martius

ANcum Martiũ regem Ro. Numę Pompilii ex filia nepotem, principem Martii generis ferũt, cuius filii duo prope puberes relicti, ne cęso quidem Tarquino prisco successore patris, regnare potuerunt. sed suessã pometiam in exilium sponte profecti damnatiq; subsistere. regii tamen tituli honos durauit in gente, Romam (opinor) exactis regibus reuersa. sunt enim dicti Martii Reges. eorum nemo coss. legitur pręter vnum Q. Martium collegam M. Catonis nepotis, anno ab V. C. Dcxxxvi. adeo summi generis amplitudo semel prostrata, diu interdũ iacet. ea tamen prope reuixit in Iulio Cęsare, siquidem auia eius paterna huius nominis fuit. Legimus & Martios Rutilios, & Tremulos, & Philippos, & Figulos, & Rallas, de plebe omnes.

Ex Figulis primũ coss. reperio C. Martium cũ Nasica Corculo, anno ab V. C. Dxcii. & septennio post iterum cum Cornelio Lentulo. Is filium genuit C. iuris ciuilis studio celeberrimum. qui cur a Pomponio pręter missus sit, equidem satis mirari non possum. eum etsi

Pomponii incuria

mãsuetissimi

man suetissimi ingenii, ira tamen prudẽtiæ ac moderatiõis aliqñ ĩmemorẽ reddiderũt. nã, cũ in petitione consulatus repulsam tulisset, tanto dolore accẽsus est: atq; eo magis, φ illum honorem bis patri suo datum meminerat, vt, cum ad eum postero comitiorum die multi cõsulendi causa venissent, omnes dimiserit, ita præfatus, omnes consulere scitis, consulem facere noscitis. dictum grauiter & merito, sed tamen aliquanto melius non dictum. Nec quidquam vltra de eo comperi.

P. Rutilius Rufus.

NAutia gens, quæ Rutiliorũ cognomen assumpsit, Troianę originis fuisse prodit. Nautius nãq; autor generis, cum Aenea domo profugus, sacerdos Palladis vrbium custodis fuit, eiusq; simulachrum in Italiam transtulit. quod inde Nautii per manus traditum custodiuere. Neuii quoq; (nisi fallũt codices Liuii) Virginii patriciæ gentes, & Martii plebeia eodem cognomine fuerũt, vt non falso grammatici, quibus ista consectari curæ fuit, scribe-

re videantur, antiquas mulieres, quod studiose rufi .i. rutili coloris fuerint, primũ Rutilas Rutiliasque dictas, quasi valde rufas, itemque viros Rutilios. Ex Nautiis & Virginiis Rutiliis multi sub initia Ro. libertatis cõsulatus summosque alios honores gessere, primus Sp. Nautius V. C. annis duobus & viginti post pulsos reges. plurimi deinde Nautii, Virginii, Martii, quorum omnium titulos exequi longum est. Cæterũ qui primus Rutilii nomen, non cognomen, habuerit: legitur Sp. Rutilius Crassus, gente patricia, tribunus cõsularis anno ab. V. C. cccxxxix. Fuit & M. ille Rutilius Censorinus, qui iterũ creatus censor, ad cõcionem vocatum populum, quam potuit grauissima oratione, corripuit, quod eam potestatẽ bis sibi detulisset, cuius tempus, quia nimis magna videretur, maiores coartãdum iudicassent. vterque recte, & Censorinus, & populus: alter enim vt moderate honores crederẽt, præcepit, alter se moderato credidit. Insertus est familiæ & Q. Fabius Rutilianus (tametsi quidam Rollianum malunt) qui primus ex Fabiis ob virtutẽ

Maximi

Maximi cognomen adeptus, hæredita
riũ generi reliquit. qui cõsulatus quinq;
tres triumphos, dictaturam, censurãq;
vnam gessit, alterã repudiauit. cui mor
tuo tantum æris liberalitate populi con
gestum est, vt inde filius visceratiõnem
& epulas publice dederit. Inter cogno
mina & Calui fuere. Familiã iis hono-
ribus illustrem, excepit P. Rutilius Ru
fus hic iure consultus, non minus di-
gnam seriem posterorum, vt in seruic-
te Rep. post se habiturus. Is itaq;
P. Rutilius Rufus M. F. adolescens P.
Mutium Sceuolam sectatus est, ab eoq;
& iuris scientiam & innocẽtię morũq;
opinionem hausit. Tribunus ple
bis, cum prius eius honoris candidatus
repulsam tulisset, C. Mancinum procõ
sulem, Numantinis ex senatusconsulto
in pęnam turpis cum illis initi fęderis
deditum, neq; acceptum, demũ reuer-
sum, & in senatum venire ausum, extra
hi iussit, q; eum ciuẽ negaret esse, quia
sic esset memoriæ proditum, ei, quem
populi Ro. iussu pater patratus dedi-
disset, nullum esse ius postliminii.
Cõsulatum inde cum petissetcum M.

Aemilio Scauro, acri homine, & vehementi, repulsusq; esset, non modo accusauit ipse ambitus competitorem Scaurum designatum cõsulem, sed & a Scauro absoluto vocatus est ipse in iudiciũ. in quo illud acute atq; concinne coniectura explanatum est, aliter, quã esset. Nam, cum accusator Scaurus ostenderet in Rutilii tabulis literas A.F.P.R. idq; ita interpretaretur, actum fide P. Rutilii, Rutilius autem ita, ante factum post relatum: C. Cannius eques Ro. qui Rutilio aderat, exclamauit, neutrũ illis literis significari. & , cum Scaurus ĩterrogasset, quid ergo? Aemilius fecit, plectitur Rutilius, inquit Cannius. Postea tamen consul fuit, cum C. Mallio, anno ab V C. Dcil. quo in magistratu armorum tractãdorum meditationem militibus tradidit, ac, nullius ante se imperatoris exemplum secutus, ex ludo C. Aurelii Scauri doctoribus gladiatorũ accersitis, vitandi atq; inferẽdi ictus subtilitatem ac rationem legionibus ingenerauit, virtutemq; arti, & artem rursus virtuti miscuit, vt illa impetu huius fortior, hæc illius scientia cautior fieret.

Idemq;

Idem quoq; de iure tribunorum militarium, vt a consule non a populo fierent, legem tulit. vnde illi Rufuli Rutiliq; dicti. neq; aliud quidquã propter scriptorum paucitatem ab eo dignum memoria gestum in cõsulatu reperio. Asię inde proconsul fuit. Sed & in Saturnini tumultu Remp. adiuuit.

Admirabile etiam exemplum constantiæ, grauitatis, innocẽtiæ prębuit. cum enim aliquãdo amici cuiusdam iniustę rogationi resisteret, isq; indignatus dixisset, quid ergo mihi amicitia tua, si nihil abs tę impetro, opus est? respondit Rutilius, immo quid mihi tua, si propter te inhonesti aliquid facturus sum? Nec tamen quamuis innocẽtissimo fortunæ & improborum vim effugere licuit. in iudicium enim ordinum magis dissensione, quam sua culpa reus a M. Scauro repetundarum nomine vocatus est, conspirantibus in eum publicanis, propterea quod legatus C. Marii proconsulis ab eorum iniuriis Asiã defenderat, quamuis eorum ordini adolescens ipse reo aliquando non defuerat. sed plus valuit recens iniuriarum me-

moria. quo quidem in iudicio mirifice Rutilii virtus cōstantiæ enituit. nā nec mutare vestem sordidamq; induere sustinuit, neq; insignia senatoris deponere, neq; capillum barbam ve ad cognitionis vsq; diē summittere, nec supplices ad iudicum genua manus tendere, nec dicere quidquam, quod non splendori præteritę ætatis suæ, & gestorum magistratuum responderet. &, cum ea tempestate florerent in rep. eloquentissimi viri L. Crassus, & M. Antonius consulares, adhibere eorum neutrum voluit. dixit ipse pro sese, & pauca C. Cotta, q; sororis eius erat filius, & is quidem tamen vt orator, quamquam erat admodum adolescēs, & Q. Mutius, enucleare ille quidē & polite, vt solebat, nequaquam tamen ea vi atq; copia, quam genus illud iudicii & magnitudo causæ postulabat. Igitur pertesus iudicium cū multa, tametsi falso, se īdigna, quæ ad suspitionem stuprorum ac libidinū pertinerēt, audire cogeretur, vir totius æui non modo sui sæculi inter Ro. optimus, innocentissimus, sanctissimus, tēperatissimus, Mariana seditione & iudi

cum

eũ, qui cãm dicẽt oĩbus sæculis, piurio victus, ab ingrata ciuitate in exiliũ abi re maluit, damnatusq́ꝫ est equitum sen tẽtiis, qui tum Gracchanis legibus iudi cia obtinẽtes, in optimum quemq́ꝫ ma xime seuiebant, præsertim si publicani qui ex eodem erant ordine, anniteren tur. Cæterum illo Rutilii iudicio cõuul sam penitus esse remp. existimatũ est. Illam certe in maximo gemitu ciuita tis laudem tulit, vt Socratem, quo nemi nem vnquam in terris vixisse meliorẽ hominem philosophi putant, egregie imitatus homo Ro. & consularis vide retur. Sic enim damnationem suam tu lit, tanquam illi nihil molestum esset ali ud, quam ꝙ male iudicaretur. Asiã igitur petenti vt exuli, triumphare con tigit, siquidem omnes illius prouinciæ ciuitates legatos ei obuiam miserunt. orantes, pro se quęq́ꝫ, vt tanti viri hospi tio atq́ꝫ exilio ornarentur. ipse Smyrnã incoluit. ibiq́ꝫ, cum ei reditum in patriã Syllana victoria præstaret, in exilio, nequid contra leges faceret, aut ciuili seditiõe reuocatus videretur, quamuis reuocãte Sylla, substitit, ei reditum suũ

negare ausus, cui nihil tūc negabatur. neq; tantum solus dictatori aliquid ne-gauit, & reuocatus non rediit, sed longius etiam fugit: viderint, inquit, hoc isti, quos Romæ depræhēdit fœlicitas tua. videant largum in foro sanguinem: & supra Seruilianum lacū (id enim pro-scriptionis spoliariū est) Senatorū capita, & passim vagationes per vrbem, percussorum greges, & multa millia ciuium Ro. vno loco post fidem, immo per ipsam fidem trucidata: videant ista, qui exulare nō possunt. Itaq; passus est iniquiore animo eripi sibi exilium, quā se patriæ. Ergo literarū studiis vacans ī Asia Smyrnæ consenuit, & ciuitatis dono vltro affectus ciuis eē Ro. desiit. quin &, cum ab amico quodam prius consolaretur, diceretur q; instare arma ciuilia: breui futurum esse, vt cum exulibus cæteris reduceret̄, qd tibi (inqt) mali feci, vt mihi peiorem reditum q̄ exitum optares? malo vt patria in exilio meo erubescat, quam reditum mœreat. Ibi dum esset, versareturq; ī Asia, exorto inter Mithridatem regem ac Romanos bello, Mytilenis a rege depræhen-

sus

fus,cum rex vno die Ro omnes,qui in Asia erãt,per literas occidi iussisset,crudelitatem eius in togatos vestitus mutatione vitauit,sibiq; soccos & palliũ græco more ĩduxit,quod erat homini Ro. alioqui dedecori. Sylla inde ĩ Asia res gerente,cum fimbria,desperatis omnibus,colloquium Syllæ expetisset,ille Rutilium(hunc opinor)ad fimbriã misit, qui oranti veniã fimbriæ pollicitus est,fore,vt a Sylla vsq; ad mare tutus dimitteretur,si ex Asia, cuius procõsul Sylla esset, enauigare vellet. quod ille ęgreferens,paulo post manus sibi ipse intulit. Eodem Mithridatico bello, cum Marius & Eumachus duces a Mithridate aduersus Lucullũ missi essent, magno exercitu breui congregato, cũ P.Rutilio(nescio an hoc nostro)apud Chalcedoniã cõgressi, eum plurimãq; exercitus eius partem ceciderunt.Hæc in vita & moribus,illa in doctrinis præstitit Rutilius.Inter oratores nõ obscurum locum tenuit, sed in quodam tristi ac seuero genere dicendi versatus est, & natura vehemens, & acer, & studio etiã stoicæ philosophiæ,cui pręceptore

Panetio

Panetio operā dedit, græcis literis non modo eruditus, ac doctus, sed prope in stoicis perfectus, quorum peracutū & artis plenum orationis genus, sed tamē exile, nec satis populari assentioni accō modatum. itaq; illa, quæ propria est hu ius disciplinæ, philosophorum de se ip sorum opinio, firma in hoc vno & sta bilis inuenta est. In forensibus actioni bus ac patroni munere multa opa, mul taq; industria fuit, quæ erat propterea gratior, q idem magnum munus de iu re respondendi sustinebat. ergo oratio nes reliquit Ciceronis iudicio ieiunas. multa insuper præclare de iure scripta composuit, quorum interdum testimo nio posteriores vsi sunt, & habitus est ī stoicis oratoribus. eum ita doctum exi stimauit Lucillius, vt ī suis illis publicis eruditorum reiectionibus, Tarentinis, Cōsentinis, Siculis se scribere diceret, propterea quod Rutilii, Persii, Scipio nis iudicium reformidaret. Inter oratio nes vnam reliqt de modo ædificiorū, q̄ postea Augustus recitauit Senatui, & notam populo per edictū fecit, quo ma gis persuaderet, eam rē non a se primo

animaduersam,

animaduersam, sed antiqs iam tũ curę fuisse. Neq; vero sibi tantũ seuerus Rutilius fuit (quamuis hoc præcipua laude dignum) sed & alios oratoriis fucis in iudicio vtentes non dubitabat vituperare, & fures flagitiososq; dicere: vt L. Crassum: & Galbam cæterosq;. Panetio præceptori suo plurimum tribuit: itaq; solebat dicere, vt nemo pictor esset inuentus: q Veneris eam partem: quam Apelles incohatam reliqsset: absolueret (oris.n pulchritudo reliq corporis imitandi spem auferebat) sic ea: q̃ Panetius ĩtermisisset: & nõ perfecisset: propter eorum: quæ fecisset: præstantiã neminem esse prosecuturum. reliquit etiã historias & libros de vita sua: quorum nihil ad nostram ætatem seruatũ est. Peruenit vsq; ad Ciceronis tẽpora: vt a quo visus audituſq; sit. fundum in Formiano habuit. Sane nõ satis cõstat: an is sit P. Rutilius: quẽ tradit leui morbo ĩpeditum: nũciata fratris in petitiõe consulatus repulsa, illico expirasse: nam tres P Rutilios hoc tempore intra triginta prope annos repio consules: hũc Rufũ: & cũ: qui aliquãto ante cũ Popi-

lio

lio Lenate Consul fuit, alium P. Rutilium Lupum, qui post Rufum hunc nostrum annis quindecim honorem eundem gessit. Certe constat hunc iuris peritum in exilio īdignissime mortuum, vt qui maleuolentiæ immerito non sacer, fortunæ aduersæ impetum non ad imminutionem virtutis sed ad experimētum contulit. Sororem habuit Rutiliam, quæ pari virtute C. Cottam filiū, cum is depulsus per inuidiam tribunatu, non multis ab eo tempore mēsibus, eiectus esset e ciuitate, secuta est in exilium, & vsq; eo fuit indulgentia constricta, vt mallet exilium pati quam desyderium, nec ante in patriam quam cum filio rediit. Eūdem iam reductum & in Rep. florentem tam fortiter amisit, q̄ secuta fuerat. nec quisquam lachrymas eius post elatum filium notauit. ī expulso virtutem ostendit, in amisso prudentiam. nam & nihil illam a pietate deterruit, & nihil in tristitia superuacua stultaq; detinuit. Fuit & Rutilius Lupus, q Gorgiæ Græci rhetoris sui temporis quatuor libros de figuris ī vnū suū trāstulit, qui nunc versatur in manibus.

Q. Aelius

TVberonũ, quos ex Aeliis Pætis fuisse supra ostendimus (nam & posthumios Tuberones & Tubertos legimus) primum inuenio P. Aelium prætorem sub finem belli punici secũdi. Ea quoq; familia haud vno fuit iureconsulto contenta. E duobus, qui sane ætatibus distincti sunt, maior, Q. Aelius Tubero, natus est ex Q. vel vt alibi est C. Aelio Tuberone cognomento Catelio (vel vt est apud Plinium, Cato Aelio. & si fere suspicor vtrunq; deprauatum ex C. Aelio: neq; enĩ hic fuit ille Catus Aelius Sextus) & Aemilia L. Pauli, qui Persem deuicit, filia. itaq; auunculum habuit P. Africanum minorem, qui Pauli & ipse filius, in Scipionum familiã per adoptionem venerat. Pater Tubero, vir fuit optimus, & magnæ in Rep. autoritatis, sed ita tenui patrimonio, vt sex & decẽ viri ex Tuberonum familia simul vnis ædibus, & quidem modicis, cum coniugibus & liberis habitarent, eodem loco, quo postea fuerunt Mariana monumẽta: erat iis vnus ĩ agro veiente fũdus multo pauciores cultores desiderans, q̃ habere

Plinii locus suspectus.

haberet dominos: inq; maximo circo Flaminio ſpectaculi locus: quæ qdem loca ob virtutem publice donata poſſidebant. eadem gens nullum antea ſcrupulum argenti habuit, quam Paulus, Perſe rege deuicto, huic Q. Tuberoni genero ſuo phialam quinq; pondo argenti ex prȩda donaret. in talē tamē domum princeps ciuitatis Aemilius collocare filiam ſuam non recuſauit, ipſe quoq; gloria quam pecunia ditior. Tuberoni vero iureconſulti patri hoc quoq; glorioſum contigit, quod, cum in expeditione contra Perſem eſſet, ſocerū comitatus, dedenti ſe Perſeo & ī caſtra Ro. proficiſcenti obuiam miſſus eſt a Paulo, Tuberoniq; cuſtodiendus traditus eſt rex, magni Alexandri inter ſucceſſores inclytus. Eidem cōſulatum gerenti, in quem ſocero ſucceſſerat, cum Aetolorum gens omnis vſus vaſa argentea magno pondere, exquiſita arte fabricata per legatos miſiſſet, q ſuperiori tempore gratulandi cauſa ad eū profecti, retulerant: fictilia ſe in eius mēſa vaſa vidiſſe, monitos, ne continentiæ, quaſi paupertati ſuccurrēdum putarēt,

cum

cum suis sarcinis abire iussit. quā bene Aetolicis domestica ꝑtulerat, si frugalitatis eius exemplū posterior ætas sequi voluisset. Sed quo paulo postea ventū est! a seruis vix īpetrari poterat, ne eā supellectilem fastidirēt, qua vti consul nō erubuerat. Plinius.n. eundem hunc esse tradit, q fuerit Aemilii gener. Ex hoc patre ortus Tubero iurisperitus, vita seuerus durusq; fuit, & congruens cū stoica disciplina, quā colebat, & a Panetio græco philosopho dies noctesq; studiose hauserat, adeo vt in triūviratu cōtra Africani auunculi sui testimonium nō dubitauerit iudicare, vacationem auguribus, quo minus iudiciis operā darent, non competere. Eundē tñ Africanū post mortē funebri laudatione a C. Lelio, vt ferē, cōscripta de more laudauit, ipse.n. nullo in oratorum numero est habitus, sed, vt vita, sic & oratione durus, incultus, horridus, deniq; mediocris ī dicēdo, doctissimus ī disputādo, qđ fere stoicis oībus ꝑp nimiā ī arguta illa & arida dialectica cōsuetudine cōtigit. itaq; honoribus maiorū pauptate orōnis rñdere nō potuit, tāetsi ad cōsulatum

latũ peruenisse eũ, scribit Põponius, qđ ego ĩ breuiariis non comperi, constans alioqciuis, & fortis sũmaqꝫ virtute & prudentia, & in primis Graccho molestus, quamobrem & Gracchi in eum oratio, & Tuberonis in Gracchũ plures relictæ sunt: cognitione vero iuris non modo nõ cessit maioribus suis Tubero, verum etiam doctrina præcelluit. Scripsit etiã historias, vnde multa citant Liuius, Dionysius, Cellius, & librũ ad C. Oppium, & de officio iudicis, existimabat etiam nullum senatusconsultũ fieri posse, non facta discessione, & ius esse præfecto vrbis latinarum causa relicto, senatus habendi. De eo illud quoqꝫ traditur; cum esset a Fabio Max. epulum populo Ro. nomine P. Africani patrui sui defuncti dante, rogatus, vt tricliniũ sterneret; lectulos ligneos punicanos pellibus hedinis strauisse, & pro argenteis vasis samia exposuisse, cuius rei deformitate sic omnes esse cõmotos, vt, cum alioqui vir egregius haberetur, cõmitiisqꝫ prætoriis cãdidatus in campum L. Paulo auo, & P. Africano auunculo nixus, descẽdisset, repulsa

inde

inde notatus abierit, nam, vt continentiam semper priuatim probabant, ita publice maxima cura splendoris habebatur. quo circa Ro. ciuitas non vnius conuiuii numerum sed totam se in illis pelliculis iacuisse credens, ruborē epuli suffragiis suis vindicauit. Sed qd cum populo bellua multorum capitū agas? qui sapientius æstimant, hoc vno facto Tuberonē cuiuis optimo ac sūmo viro comparare non dubitant, & Leliis ac Catonibus inserunt, quibus videtur censura illa fuisse non cœna inde illa Senecæ conquestio. o q̄ ignorant homines cupidi glorię: quid illa sit, aut quemadmodum petenda. illo die populus Ro. multorum supellectilem spectauit, vnius miratus est. omnium illorum aurum argētumq; fractum est, & millies conflatum, at omnibus sæculis Tuberonis fictilia durabunt. paupertatem enim se dignam & capitolio iudicauit, cum fictilibus in publica cœna ante ipsius Iouis cellam vsus, ostendit debere his hominem esse contentum, quibus dii etiam tum vterentur. Hunc (vt diximus) etiā Cos. fuisse autor est

Pomponius, quod equidem apud alios non inuenio. vir certe fuit & eruditus, & honestus, & nobilis, ciuis optimus, atq; integerrimus. Quædā ad eum scripsit præceptor eius Panetius, vt de dolore patiēdo, & epistolas, quibus inter cætera præcipiebat, vt Crātoris veteris academici libellum de luctu aureolū edisceret ad verbum. Discipulus quoq; Panetii Hecaton Rhodius, de officiis ad Tuberonē scripsit. Idem Tubero L. Lucullum Xersem togatum appellabat propter ea ædificia, & moles, quas in Campania mari imposuerat, quæ Tubero haud sane admirabatur.

Paulus Virginius.

PAulum quoq; Virginium hoc fere ordine Pomponius enumerat, de quo ipso nihil memini scriptum legisse. Virginia gens antiquissima patricii ordinis, vt ex qua Opiter Tricostus Ostricatus ve cognomine octauum a pulsis regibus consulatum tenuerit: is, qui Cameriā vrbem euertit. Multi deinde Virginii īsignes viri,

variis cognominibus, Tricosti, Celimontani, Rutilii. Fuit & alia plebeia, quam illustrauit ille interfector filiæ. ex vtra ortus iureconsultus, incertum.

Sex.Pompeius.

SEx.Pompeius Sex.F.Cn.Pompei magni patruus, præstantissimum ingenium contulit ad summam iuris ciuilis, & ad perfectam geometriæ ac rerum stoicarum sciētiam. Fratrē habuit Cn.Pompeium in aliquo orato rūnumero. ipse ad Ciceronis vsq; adolescētiam peruenit. De maioribus eius haud sane multa prodita monumentis legimus. consulatum primus intulit in familiam Q. Pompeius cognomento Nepos, anno ab V.C. Dcxiii. nec qsq̄ postea traditur cos. in gente ante Gn. Pompeium Strabonem, huius nostri germanum, magni patrem. qui Syllanas partes acriter sustinuit. dignitas generis a filio ad summum concessæ in libera ciuitate amplitudinis gradum prouecta, in nepotibus frustra Cæsarianæ tyrannidi obluctatis, pene funditus cō-

cidit. duo tamē Sex. Pompeii per Octauii principatum longo interuallo in numerum coss. referūtur. fuerat & Q. Pompeius Rufus, Strabonis in consulatu successor. inuenio etiam Sex. Pompeium prætorii viri patrem, Hispaniæ citerioris principem, cum horreis suis ventilandis præsideret, correptum dolore podagræ mersisse in triticum sese supra genua, leuatumque siccatis pedibus, mirabili modo, hoc postea remedio vsum esse.

L. Cælius Antipater.

L. Cælius Antipater, quāuis inter iuris peritos numeretur, maiorē tamen eloquentiæ q̄ scientiæ iuris operam dedit, neque tamen ita, vt sit magnus orator habitus, aut nimis facūde historiam conscripserit. paululū modo se supra Pictorem, Pisonē, Catonē, Fannium, Vennonium, antiquiores rerum Ro. scriptores erexit: & addidit historiæ maiorem sonum vocis, nam illi non exornatores rerum, sed tantummodo narratores fuerant. ita is illos quidē

vicit, ſed ne ipſe quidem diſtinxit hiſto riam varietate locorum, neq; verborũ collocatione, & tractu orationis leni, & æquabili perpoliuit illud opus, qđ Saluſtius poſtea, & T. Liuius egregie abſoluit, ſed, vt homo neq; ualde doctus, neq; maxime aptus ad dicendum, ſicut potuit, dolauit, & paulo inflauit vehemẽtius, habuitq; vires agreſtes ille qui dẽ atq; horridas, ſine nitore ac paleſtra, ſed tamen admonere reliquos potuit, vt accuratius ſcriberent. & tamẽ Adria nus imperator, vetuſti generis dicendi ſtudioſus, hunc Saluſtio præferebat. Deniq;, vt temporibus illis, luculentus ſcriptor fuit, iuris valde peritus, multo rum etiam, vt L. Craſſi ſummi oratoris, non P. Craſſi Muciani (in quo Zaſius fallitur) magiſter, & cum eodẽ Craſſo familiariter vixit, eſtq; vir optimus exiſtimatus. De huius quoq; maioribus pauca comperi, nec niſi circa eius tempora C. Cælium Caldũ cos. nam, quẽ alii antea P. Cælium Ligonẽ numerãt, eſt apud Liuiũ ſæpe Aelius Ligur. Ad didit deinde familiæ nonnullum decus M. Cælius Rufus, vir prætorius, non

Error zaſi

leuis orator, pro quo extat Ciceronis oratio, & eius epistolarum liber inter Tullianas. vixit. n. cū eo familiarissime.

Q. Mutius Sceuola Augur.

Q. Mutius Sceuola Augur, is est, quem Cicero in libris de Oratore facit cum L. Crasso genero suo, quem & ius ciuile docuit, de oratoris officio differentē, & in dialogo de amicitia disputātem, meminit & in Bruto, multisq; praeterea locis. cū enim adolescēs Cicero coluit, ad eūq; frequentissime ventitauit, & ius ciuile ab eo didicit. Is Mutius in oratorū quidem numero nō fuit, sed, quod pro se opus erat, ipse dicebat, vt de pecuniis repetundis cōtra T. Albutium. quo in iudicio, cū esset absolutus, belle obiurgauit Albius Granium. cū enim Granii tabulis quiddā Albutius in Sceuolam probasset, valdeq; absoluto Sceuola gauderet Granius, nō ītelligis (inqt Albius) contra tuas tabulas Grani esse iudicatum? Iuris autem ciuilis intelligentia, atq; omni prudentiae genere &

stoica

ſtoica philoſophia, vt Panetii auditor, præſtitit. quo magis miror a Pōponio iureconſulto in cōmemoratione iuriſperitorum eſſe præteritum, cum & domum eius quottidie maxima conſulentium frequentia, & maximorum hominum ſplendore celebratam legamus, ita vt prope habita ſit totius oraculum ciuitatis, niſi ꝙ forte ſcripti nihil reliqt. Habitus eſt etiam percomis, & facetus vt in eūdem accuſatorem ſuum T. Albutium, qui quū vt videretur, Græcus, vſq; ad ineptias affectaret, a Sceuola eſt prætor ſalutatus Athenis. quem quidē locum cum multa venuſtate & omni ſale poſuit Lucillius. apud quē præclare Sceuola. Græcum te Albuti, quam Romanum atq; Sabinum, municipem Pōti: Titi, Anni, Centurionum præclarorum, hominum ac primorum, ſigniferūq;, maluiſti dici. Græce ergo prætor Athenis, ꝙ id maluiſti, te, cū ad me accedis, ſaluto. inquā, Tite, lictores, turma omnis, cohorſq; hinc hoſtis Muti Albutius, hinc inimimicus. Eū etiam pedibus laboraſſe cōſtat, & tamen Sceuolam optime pila

Pomponii incuria

lusisse in certo est. in quo tamē (si fas est dicere,) suspicor hallucinatū Valerium Maximum, hæc nostro huic auguri tribuentē, quæ videtur Cicero sub Antonii persona de P. Mutio Sceuola, cuius vitā suprascripsimus, prodidisse lib. i. de oratore, his verbis. nā si (inqt) quisq̧, vt in aliqua arte, & facultate excellens, aliam quoq̧ artē sibi assumpserit, is perficiet, vt, quod præterea sciet, id eius, in quo excellet, pars quædā esse videatur. licet ista ratione dicamus pila bene & xii. scrupis ludere propriū esse iuris ciuilis, quoniam vtrūq̧ eorum P. Mutius optime fecerit. hæc Cicero: & quo minus ambigatē, illa præsente Q. Mutio hoc augure dicta sunt. de quo augure non sensisse Valerium, ne suspicandum quidem est, cum eum & Lelii generum & socerum L. Crassi dicat, tametsi pro L. Crasso P. Crassum exēplaria mendosa Valerii habeāt, lib. viii. cap. viii. Itaq̧ hæc de P. illo Sceuola ego accipio, q decem libellos reliquit, de quo supra diximus, fratre P. Crassi Mutiani. Habuit igitur Q. Mutius Lelii filiam maiorem ī mattrimonio, ab

Val. max. lapsus.

Locus Val. Max. emendatus.

coq̧

coq; in augurum collegium cooptatus est, C. Fannio altero genero præterito grãdiore. Filiam suam Mutius ipse nupsui dedit summo oratori L. Crasso. a quo ita est reueritus, vt magistratus petens, cum omnium cãdidatorum more circa forum supplex ambire populum cogeretur, nunquam adduci potuerit, vt id præsente socero suo grauissimo, & sapientissimo viro faceret. itaq; rogabat eum Crassus, vt a se, dum ineptæ rei inseruisset (quod erat blandius petere) discederet, maiorem uerecundiam dignitatis eius, quam candidæ togæ suæ respectum agens. Idem Mutius tãta moderatione erat, vt, cum de iure prædiatorio consuleretur, homo peritissimus consultores suos non nũquam ad Furium & Cassellium prædiatores reiiceret, ꝙ putabat negocium ab his aptius explicari posse, qui quottidiano eius vsu callebant. Prætor Asiam obtinuit, in qua cum esset Rhodi, sæpe cum dicendi magistris, præsertim clarissimo Apollonio contendere consueuerat, philosophiam oratoriæ facultati anteponens. Consulatum etiam gessit

anno

anno ab V.C. Dcxxxvii. in quo magistratu de Dalmatis victis cum collega triumphauit, alii collegam solum, idque sine causa, triumphasse scribunt. Cum Sylla, depulsis prostratisque inimicorum partibus, Remp. occupasset, senatumque armatus coegisset, & sũma cupiditate ferretur, vt quamcelerrime senatus C. Marium hostem patriæ iudicaret, nec quisquam senatorum voluntati eius resistere auderet, solus Sceuola de re iter rogatus dicere sententiam noluit, quin etiam truculentius sibi minitãte Sylla, licet (inquit) agmina militũ, quibus curiã circũsedisti, mihi ostẽtes, licet mortem identidem miniteris, nunquam tamen efficies, vt propter exiguum senilemque meum sanguinem, reip. hostem Marium iudicem, a quo vrbs, & Italia conseruata est. Bello etiam Marsico cum esset summa senectute, & perdita valetudine, quotidie, simulatque lucebat faciebat omnibus conueniendi sui potestatem, neque eum quisquam illo bello vidit in lecto, senexque & debilis primus veniebat in curiã. Idem confectus iam senectute, præpeditus morbo, man-

cus, & membris omnibus captus, ac debilis, cũ propter Saturnini tumultum senatus capiēda esse arma decreuisset, hastili nixus, & animi vim, & infirmitatem corporis ostentauit, nec patriæ, ne extremo quidem in spiritu defuit. Habuit Mutius subiratum Lucillium poetam satyrarum autorē, a quo etiam carminis licentia impetitus est, & quidem patientissime, unde illud est Iuuenalis.

Quid refert, dictis ignoscat Mutius,
an non.

Irridens autem Mutium Lucillius, sic loquentem faciebat in Albutium aduersarium suum,

Quam lepide lexeis compostæ, vt
tesserulę omnes,
Arte pauimento atq; emblemate vermiculato.
Crassum habeo generum, ne rhetoricoteros tu sis.

Q. Mutius Sceuola Pont. Max.

P. Mutii, a quo decem de iure ciuili libellos esse relictos supra demonstrauimus, filius Quintus cognominē

cognominem habuit Mutium augurē, cuius item vita supius scripta est. Itaq; sacerdotio distinguuntur, ille etenim Augur, hic Pont. Max. fuit. quo sacer dotio patrem quoq; eius Publium fun ctum ostendimus. Cæterum is fi lius tribunatum gessit, eoq; tū in rostris sedēte suasit Seruiliam legē L. Crassus, qui cum viro eloquentissimo postea cō sulatum gessit Sceuola, cæterosq; om nes magistratus, præter tribunatū, quē anno post, & cēsuram, quam aut semp spreuit, aut certe nūquā assecutus est. In consulatu legem tulit, ne esset pro ci ue, qui ciuis non esset. traditur etiam (hunc enim opinor) Q. Sceuola P. fili us primus omnium Romæ plurium si mul leonum pugnam in spectaculis cu rulis ędilitatis edidisse. Proconsulatum quoq; Asię obtinuit, quo exituro illud peruenuste dictum contigit per dissi mulantiam: quā ironiam gręci vocāt: nam, cū rogaretur a Septumuleio Ana gnino, cui pro C. Gracchi turbulentissi mi ciuis capite erat aurum repensum, vt se in Asiam præfectum duceret, qd tibi vis (inquit) insane? tanta malorū est

est multitudo ciuium, vt tibi ego hoc confirmem, si Romæ manseris, te paucis annis ad maximas diuitias esse venturum. Prouinciam tam sancte tamq; fortiter administrauit, vt non modo, si quis integrum magistratum dicere vellet, Q. Mutiũ eum appellaret, sed etiã senatus deinceps in eam prouinciã ituris magistratibus, exemplum, atq; formã officii Sceuolam decreto suo proposuerit. illud sigillatim traditur, nullũ ibi iudicem ex cohorte sua iudicandis rebus dare solitum. Edicto quoq; nescio cui exceptionem illam addidit, extra quam si ita negocium gestum est, vt eo stari non oporteat ex fide bona. Illud quoq; edixit, vt Græci inter se legibus suis disceptarent, atq; alia multa quæ quam plurimi postea magnę integritatis viri in sua transtulerunt. Inimicissimos vero habuit propter seueritatem suam publicanos, genus hominum morosum, & nihil non sibi pecunię studio indulgeri cupiens, Romę tamen, ꝙ splendidissimum ex equestri ordine esset, nimio plus, quã oportuisset, potens, Sceuola autem ita seuerus,

vt a iure

vt a iure ęquoq; & bono nullius causa dimoueri, ne transuci sum quidem (qđ aiunt) vnguem vnquam potuerit. gloriam iustitię, & abstinentię eo illustriorem ex prouincia retulit, q; cito decessit. nam solos nouem menses Asię pręfuit. Ciuili quoq; tumultu Saturnini armatus pro patria accurrit. Omnino moribus ornatissimis fuisse tradit, nam & parcorum elegātissimum, & in multa seueritate comem fuisse, & multis pręterea rebus elegātem hominem constat. fundum habuit, pertenui villa, vt vix messem caperet, cum eadem ętate villa Luculli fundum desyderaret. itaq; vterq; ab agriculturę peritis in eo reprehensus est. Studia hęc maxime coluit. Habitus est pręter iuris ciuilis cognitionem in patronorū atq; oratorū quoq; numero. erat. n. & disciplina iuris eruditissimus, & ingenio prudentiaq; acutissimus, & oratione maxime limata atq; subtili, verbisq; ad rem summa cum breuitate explicandam mirabiliter accommodatis, vt eum non immerito collega eius Crassus iurisperitorum eloquentissimum, eloquentium

iuris

iuris peritiſſimũ exiſtimauerit. Clariſſi ma eius oratio fuit in iudicio M. Curii, & M. Coponii apud centum uiros. cum enim ita ſubſtitutus eſſet Curius poſthumo, ſi is antea moreretur, quam in ſuam tutelam perueniſſet, Sceuola Coponium ab inteſtato hęreditatem petentem defendit, negauitq;, ſi poſthumus natus non eſſet, locum ſubſtituto factum. ita enim ſcriptum eſſe, vt & naſci eum oporteret, & pupillum decedere. Contra collega eius L. Craſſus, ex bono, & ęquo. autore Mutio Augure ſocero ſuo, ſubſtitutum admittendum eſſe contendit, etiam non nato Poſthumo, ꝙ id ſenſiſſe teſtator videretur, vt, etiam ſi non natus eſſet Poſthumus, admitti tamen ſubſtitutum vellet. vterq; vero ita ſe in ea cauſa iactauit, vt omnium iudicio laudatiſſimi diſceſſerint. multa dixit Sceuola de teſtamentorum iure, de antiquis formulis, quẽadmodũ ſcribi oportuiſſet, ſi etiã nõ nato poſthumo ſubſtitue re teſtator Curiũ voluiſſet, ꝗ captioſũ eſſet populo, qđ ſcriptũ eẽt, negligi, &

opinione

opinione quęri voluntates, & interpre tatione diſertorum ſcripta ſimplicium hominum peruertere . multa etiam de autoritate patris,qui ſemp̄ id iuris eſſe defenderat,multa quoq; de conſeruãdo iure ciuili.quę quidem omnia tam perite,ſcienter,breuiter, preſſe , ornate explicuit,vt nemo in populo fuerit , qui aut expectaret,aut fieri poſſe qnidquã melius putaret.Cuius tamen ſententia D. Marci & Veri conſtitutione reprobata tandem eſt.dixit & pro P.Rutilio repetundarum reo,enucleate,& polite. & orationes aliquot ſcriptas reliquit. eiuſdem multa in iure ciuili feruntur dicta.nam & formulam iuriſiurandi cõdidit,quo in arrogationibus vterentur, & dicere ſolitum ferunt,non eſſe vſurpatam mulierem,quę,cum Cal. Ianu. apud virum matrimonii cauſa eſſe cępiſſet,ad diem quartum Cal.Ian ſequẽtis anni vſurpatũ iſſet. non enim poſſe impleri trinoctium, quo abeſſe a viro vſurpandi cauſa ex xii.tabulis deberet, quoniam tertię noctis poſteriores ſex horę alterius anni eſſent,qui inciperet ex Cal. ſummam vim eſſe dicebat in

omnibus

omnibus arbitriis, ī quibus ageretur ex fide bona. fideiq; bonæ nomen existimabat manare latissime, idq; versari in tutelis, societatibus, fiduciis, mandatis, rebus emptis, venditis, conductis, locatis, quibus vitæ societas continetur. In his magni esse iudicis statuere, præsertī cum in plerisq; essent iudicia cõtraria, quid quemq; cuiq; præstare oporteret. Ipse cum aliquando postulasset, vt sibi fundus, cuius emptor erat, semel indicaretur, idq; venditor ita fecisset, dixit se pluris estimare, addidit centum millia: adeo a viri boni officio nõ discedebat. pontifices ab eo dictos interpretabat̃, ꝙ possent facere, nexum, quicquid per ęs et libram fieret, aut obligaret̃, pręter quã si daretur mancipio, multorumq; præterea verborum etymologias conatus est sedulo retrahere, quę fugitiua obliuio maioribus iã tum ademerat. dicebat, vt ex patre etiam audisset, pont. neminem bonũ esse, nisi qui ius ciuile cognosceret. Primus ius ciuile constituit generatim in libros decem & octo redigendo, plurimosq; auditores habuit, sed præcipuę autoritatis, Gallum Aqui

lium, Lucilium Balbum, Sex. Papiriũ, C. Iubentium. ei & Cicero adolescens operam dedit post Sceuolę Auguris mortem, ab eoq; multa didicit, quorũ meminit pręcipue de legibus, cum de iis agit, qui sacris defuncti adligentur. eum ita probauit Sceuola, vt diceret fore, vt Mariana quercus ĩ Arpinati, quã Cicero carmine celebrasset, canesceret sæculis innumerabilibus. is quamquã nemini se dabat ad docendum, tamen, consulentibus respondendo, studiosos audiẽdi docebat. fit autem, vt quum tot sint Sceuolę, multa circũferantur, quæ ad quem pertineant, incertũ sit, nisi aut prænomen, aut signũ aliud adiiciatur. nam, & si põtifex dicitur, nescias patrẽ, ne an filium accipi oporteat, vt illud, qđ est apud Macrobium, solitum Sceuolã pontificẽ dicere, qui feriis indictis cõcepris ve opus fecisset prudens, expiare non posse, quod tamẽ Varro innuit ad filium ptinere, quum scribit, prętor, qui illis feriis prudẽs sit fatus, ex Q. Murii sententia ambigi eum expiari, vt impiũ nõ posse. Itẽq; illud, Sceuola (inquit) consultus, quid agi feriis liceret, respondit.

dit, quod prætermissum noceret, tam etsi hæc promiscue dicta libentius ad filiũ retulerim, q est celebrior habitus, iuris pręsertim cognitiõe, nisi quæ aut temporũ aut alia impediat ratio. Illud vero, quod legitur, pertulisse Q. Mutiũ multa aspere, & ferociter, & libere in se dicta, ad vtrum referemus? Augurem: in quo genuinũ fregit Lucillius? an põtificem? qui proconsulatu Asiæ, ac reliqua seueritate inimicitias sibi publicanorum conflauit? & illud, quod inter moderationis animi exẽpla in Q. Sceuola excellentissimo viro adnotatũ est. testis namq; in reum productus, cum id respondisset, quod salutem periclitãtis magnopere lesurũ videbatur, discedẽs adiecit, ita sibi credi oportere, si & alii idem asseuerassent, quoniam vnius testimonio aliquem credere pessimi esset exempli. & religioni igitur suę debitã fidem, & communi vtilitati salubre cõsiliũ reddidit. Sed (vt ad huius certa & propria reuertamur) orta inter Syllam & Marium contentione, quũ pro Sylla sensisse crederetur, Marianiq; vrbem inuasissent, sub specie habendi senatus, in

ſtigante Mario filio tum cos. Damaſippi prętoris iuſſu (alii Damam, quidam Damaſcium tradunt) omnis nobilitas conuenit. obſeſſaq; curia, ſic de ſenatu, quaſi de carcere, qui iugularentur, educti. tum Sceuola fugiēs, & veſtales amplexus aras, ad Marii funus ĩ curia Hoſtilia a C. Fimbria iam grādis natu trucidatus eſt ita, vt ſanguine ſuo ſacrariū, & ſimulachrū veſtę respergeret. Quē cum ex vulnere aliquantiſper recreatū fimbria, ac poſſe viuerẽ cōſpexiſſet, adiecit ſceleri ludibrium. Sceuolam. n. apud populum accuſare inſtitit, eiq; diem dixit. interrogatus deinde, qd de eo ſecus dicturus eſſet, cui pro ſanctitate morū, ſatis digna laudatio reddi non poſſet, ille (vt erat furioſus atq; inſaniſſimus) reſpondit, ſe obiecturum illi, ꝙ parcius neq; totū corpore telum recepiſſet. At tamen Sceuola obiit, corpuſq; inde in Tyberim proiectum eſt. Hunc vir optimus, temperantiæ ac prudentiæ ſpecimen, infęliciſſimū exitum fortunæ iniuria eſt perpeſſus. mors eius tantum potuit, vt omnes ciues ſuos perdiderit, quos quia ſeruare per compoſitionem

volebat

volebat,ipse ab eis ĩteremptus est, neq̃ id imprudens,nam,cùm dicere soleret, se id fore videre,quod factum est,posset q̃ suas partes extra vrbem sequi,se id malle prædicabat,q̃,cum discessisset,armatum ad patriæ mœnia accedere.

Lucanus tamen,ante Marii patris mortem significare videtur extinctũ eẽ Sceuolam,illis versibus.

Te quoq̃ neglectum violatæ Sceuola dextræ,
Ante ipsum penetrale deæ semperq̃ calentes
Mactauere focos. paruum sed fessa senectus
Sanguinis effudit iugulo,flammisq̃ pepercit.
Septimus exequitur repetitis fascibus annus.
Ille fuit vitæ Mario modus.

Quam necem Blondus magno errore Mutio Auguri ascribit. vt contra Mediolanensis Cotta huic illud de reiiciendis ad Furiũ & Caselliũ consultoribus, qđ nos supra Auguri tribuimus:neq̃ minus ĩperite Zasius ab Augure ad hũc trãsfert illud de domo eius a Cicerone

Error Blondi

Error Cottæ

Error Zasii,

scriptū in personam L. Crassi, quæ fuerit habita totius oraculum ciuitatis, & de seditione Gracchana, cuius tempore non hic, sed pater eius P. Mutius cos. fuit. Hunc antiquissimum ferunt inter eos, quorum ex libris confecerit Iustinianus pandectas iuris ciuilis, vnumq; tantū ibi librum eius acciri definitionū.

C. Aquilius Gallus.

AQuilii generis nobilitas vtinam tam egregio quam veteri facinore constaret. Siquidem inter coniuratos reducendi Tarquinii regis per proditionem, Aquilii ex sorore Collatini cos. nati, legūtur, & cos. C. Aquilius anno xxiii. post pulsos reges, aliquotq; deīde Corui, Floriq; Galli cognomine primus inuenitur L. Aquilius, qui prætor Siciliā obtinuit anno ab V. C. DI xxviii. Hac ortus familia C. Aquilius Gallus eques Ro. a Q. Mutio pont. Max. ius ciuile didicerat, cūq; acutus eēt & exercitatus, promptam & paratā in agendo, & respondēdo celeritatem obtinuit, fuitq; maxime autoritatis apud po. Ro.

po Ro. & res multas iudicabat, transac-tionibusq́ sese interponebat, & peritissi mus existimatus est. itaq́ regnū quod-dam eius iudiciale erat, cuius gratia a petendo etiam consulatu abstinuit, cū præterea morbum iurasset. Ipse Seruiū Sulpitium ius ciuile docuit, & ab eo il-lustratus est, nā alioqui scripta eius nō talia fuere, quæ ī posterorum manibus magnopere versata sint, atq́ expetita. Celebre illud est æquitatis eius exem-plum, nā cū C. Visellius Varro graui morbo correptus, trecēta millia numū ab Octacilia Laterensi, cum qua cōmer cium libidinis habuerat, expensa ferri si bi passus eēt, eo cōsilio, vt, si decessisset, ab hæredibus eam summā peteret, quā legati genus esse voluit, libidinosam li-beralitatem debiti nomine colorando, euasit deinde ex illa tempestate aduer-sus vota Octaciliæ, quæ offensa, quod spem prędę suę morte non maturasset, ex amica obsequenti subito districtam fęneratricem agere cępit, numos peten do, quos vt fronte inuerecūda, ita inani stipulatione captauerat; de qua re C. Aquilius vir magnæ autoritatis, & sciē

tia iuris ciuilis excellés, iudex adductus adhibitis in consilium principibus ciuitatis, prudentia, & religione sua mulierem repulit. quod si eadem formula & Varro damnari, & aduersaria absolui potuisset, eius quoq; non dubito quin turpem & inconcessum errorem libenter castigaturus fuerit. nunc priuatę actionis calumniam ipse conpescuit, adulterii crimen publicę quęstioni iudicandum reliquit. Remp. etiam attigit, & optimatium partibus adhæsit. i. iis, q diligere patriam videbantur. Domum habuit in colle Viminali, consensu omnium, multo cęteris omnibus Ro. ędibus illo ęuo pulchriorem, vt existimari possit, secūdum nostrorum hominum in veteribus pecuniis æstimandis diligentiam, ducentis circiter millibus nostratium aureorum habitasse Gallus. eius nonnulli hodieq; ostendi fundamēta apđ Susannę autores sūt, qđ an ad iurisperitum referendū sit, frustra dubitat Zasius. Inter repētinę mortis exempla numeratur P. Quintius Scapula, qui apud hunc cęnās repēte animam efflauerit. Filium etiam habuit Gallus. quē

viuens

viuens amisit. Vixit cum M. T. Cicerone familiariter, collegę.n.in pręture fuerunt, eumq; orantem iudex non semel audiuit. iurisdictionem etiā de ambitu exercuit. Solebat Gallus: cū de littoribus ageretur, quęrentibus iis, ad quos ea res pertinebat, quid esset littus, ita definire, qua fluctus eluderet, describens.s. per translationes verbi ex similitudine cum quadam suauitate, vt oratores, & poetæ solent. Ac, si quando aliquis ad eum quid tale retulerat, vt de facto quęreretur, quia id nihil ad ius pertinebat: ad Ciceronem: inquibat Gallus oratoris munus esse interpręrans. Cūq; Gallus de dolo malo formulas protulisset, euerriculum malitiarum omniū (nam antea in tutela tantum xii. tabulis & circūscriptio adolescētium lege Plectoria, & sine lege: iudiciis: ī quibus ex fide bona agebatur: dolus malus erat vindicatus) quęrente de eo Cicerone: quid esset dolus malus, respondebat luculenter: vt homo peritus definiendi: cū esset aliud simulatum: aliud actum. Huius viri prudentiam populus Ro. in cauendo: non in decipiendo perspexit: iuris

iuris enim ciuilis rationem nunquam ab æquitate seiungebat. Multos annos ingenium, laborem, fidem, suam populo Ro promptam expositamque præbuit. Denique ita iustus, & bonus vir fuit, vt natura non disciplina consultus esse videretur, ita peritus, ac prudens, vt ex iure ciuili non scientiam solum quãdam, verum etiam bonitatem ei natam appareret. Eius tantũ fuit ingenium, & prõptitudes, vt, quidquid inde haurires, purũ liquidũque te haurire sentires, ideoque responsa eius maximę apud iudices autoritatis erant: ex quibus multa adhuc in libris digestorum extant, celeberrimum illud de posthumis nepotibus hęredibus instituendis.

L. Lucillius Balbus.

L. Lucillius Balbus, doctus, & eruditus ac peritissimus homo, & ipse Seruium Sulpitium instruxit in iure ciuili. In agendo, & respondendo considerata tarditate vtebatur. Eius quoque scripta parum versata sunt in posterorum manibus, sed a discipu-

lo

lo Seruio maxime illustratus ē. Is plurimum cōsulebatur. Dedit & stoicę philosophię operam, qua in disciplina tantos progressus habebat, vt cum excellentibus in eo genere gręcis compararetur. Itaq; etiā Antiochus grecus philosophus ei opus suum quoddam misit, ex quo cum Cicero partes stoicorū in suis libris defendentem fecit. P. ēt quendam Octauium Balbum iurisperitissimum, ingenio prudētissimum, fidē, religione, officio diligētissimum, nominat in oratione pro Cluentio Habito, & in Verrem, qui aliquando iudex fuerit. Vt idem esse possit, ratio temporis, vt non possit, varietas nominum facit. De origine aut antiquitate gentis vix quicquam comperi, vt inter nouos homines numerari Lucillius possit. fuit eodem nomine poeta satyrarum apud latinos autor, & qui primus condidit stili nasum, ętate paulo superior Balbo: ex Aurūca.

Cn. Aufidius, aliiq;.

CN. etiam Aufidium significat Cicero inter iuris peritos fuisse, licet eum omiserit Pomponius.

Is, cum esset cæcus, tamen & in senatu sententiam dicebat, cum esset prætorius, nec amicis deliberantibus deerat, & græcam scribebat historiam, multúq; videbat ĩ literis. Et, vt vna defũgamur opera, idẽ Cicero aliquot sparsim enumerat circa hac tempora, aut paulo ante, a Pomponio prçteritos, credo ꝙ nihil scripti reliquerant. in iis est C. Aculeo materterç Ciceronis vir, qui cum L. Crasso oratore familiariter multúq; vixit, filiusq; eius C. Visellius Varro cõsobrinus Ciceronis. C. Fimbria, Q. Lucretius Vispillo, C. Bilienus, P. Quintilius. M. Marcellus. L. Valerius ille facetissimus, Ciceroni familiaris, cum quo ꝑ literas festiuissime iocatur, & sodalẽ suum nuncupat, sed & P. consa. quẽ facetissime irrisit Cicero, nam, quum in iudicio de re quadam testis interrogatus, negasset se quidq̃ scirẽ, fortasse de iure interrogari te putas, inquit Cicero. alios prçterea recẽset non tam ciuilis quam aut pontificii, aut publici, vt L. Posthumium, aut Auguralis iuris peritos, vt Ap. Claudium çqualem suum, a quo scriptos ad se libros de iure Augurali

gurali īdicat. Hos igitur omnes nobis non est visum longius attingere.

C. Iuuentius.

C (vel, vt apud Ciceronem est) T. Iuuentius, Q. Mutii Pont. Max. & ipse auditor fuit, pcipuę autoritatis, nam & oratoriam exercuit, & in priuatis causis multum versabatᷓ, nimis ille quidem lentus in dicendo, & pene frigidus, sed & callidus, & in capiendo aduersario versutus, & prętcrea nec indoctus: & magna cum iuris ciuilis intelligentia. Cuius auditor P. Orbius, Ciceronis fere ęqualis, in dicendo non nimis exercitatus, in iure autem ciuili non inferior, quam magister, fuit. Itaq; ne huius quidem Iuuētii scripta valde ī manibus hominum versata sūt. Hunc etiam Seruius Sulpitius audiuit, & crebram in libris suis mentionē eius faciebat. Familiæ non in postremis claritas. Primum legi T. Iuuentium prętorem anno V.C. Dlx. qui peregrinam iurisdictionē habuerit, neq; multo post cos. M. Iuuentium, tum eiusdem prę-

nominis

nominis prætorem, qui sita pseudoPhi lippo in Macedonia cũ exercitu cæsus. & post iurisperitũ ille, vita & morte cõ sentaneus, & merito appellatus vir san ctissimus Iuuẽtius Lateranẽsis, q bello ciuili Antoniano, cum diu egregiam reip. operam præstitisset, & se tandem, deceptũ perfidia M. Lepidi intelligeret, cui valde suaserat, ne se cum Antonio cõiungeret, gladio se ipse transfixit, vir & fidei & animi in patriã singularis. fuit p idẽ tẽpus is quoq;, cuius mellitos ocu los lasciuo carmine celebrat Catullus. cognomen omnibus vnum propemo dum datur, sed inconstantia codicum varium. Talpas enim, Taluas, Caluas, Heluas, dictos reperias.

Sex. Papirius.

INter auditores eiusdem Q. Mutii, quorum summa extitit autoritas, fu it & Sex. Papirius, quem etiam Ser uius Sulpitius & audiuit, & scriptis su is, parum per sua ipsius monumenta ce lebrem, illustrauit. originẽ gentis & ti tulos i Papirio maiore executi sumus.

Huius Papirii prænomen ex Sex. in L, mutare nititur Zasius, ratiōe imbecilli. Error Zasii

P. Seruius Sulpitius.

SVulpitiorum familia Romæ nobilissima antiquissimaq; fuit, ut ex qua oriundus Galba Imperator, paternam originem ad Iouem, Minoemq; retulerit, proposito etiam stemmate, in atrio palatinę domus. relictam in Hetruria sobolem ferūt ex Glauco Minois filio, qui bello illis gētibus illato captus Veruleniç substiterit. Multi tamē Sulpitii, sub liberatam à regibus Romam illustres cognomento Camerini coniecturam faciūt gentem Cametio oriūdam fuisse. vtcunq;, varia gētis cognomina atq; honores exequi hoc loco non vacat. Illud non prætereūdū, ex Sulpitiis Galbis Augustum patrēq; eius inter iurisperitos a nonnullis numerari: nam pater modicç in dicendo facultatis, causas industrie actitauit: filius inter liberales disciplinas attendit & iuri. Sed res eorū gestas eleganti libello Suetonii inter Cęsares relatas repeti

ſuperuacaneum eſt. Itaq; redeo ad Seruium Sulpitium, cui quidam prænomē P. addunt, Cicero ēt Rufi & Lemoniæ cognomina. Rufum quidem Sulpitiū primum dictum inuenio poſt Camerinos, Coſſos, Cornutos, trib. conſularē anno, quo vrbs a Gallis capta ſit, vt īde durarit in gēte. Cæterum ſignificare videtur Cicero quodam loco, gentē Seruiam præcipuam quandam & a Sulpitia diuerſam fuiſſe, cum ait ad alluſionē nominis fingi poſſe, originem a Seruio rege Ro. traxiſſe. Vt cunq; ſit, auus Seruii huius nulla illuſtri laud celebratus: pater Q. Seruius equeſtrē locū non exceſſit. Itaq; P. Seruius Sulpitius Rufus Lemonia, cuius nūc vitā ſcribimus, memoriam generis ſui prope intermortuam virtute renouauit. Is adoleſcentiæ ſuæ annos eloquentiæ exercitationibus philoſophiæq; impendit, eiuſq; adipiſcēdæ gratia Rhodum eſt cum Cicerone profectus, quo melior eſſet, & doctior, & inde vt rediit, cum in eloquentia, & patronorum numero principi cuiuis par eſſe poſſet, maluit tamen in iure ciuili primum, q̄ in eloquentia Ciceroni

proximū

proximum locum obtinere. Scribit autem Pomponius, cum in causis orandis Seruius primum locum aut certe post M. Tullium obtineret, dici ad cõsulendum Q. Mutiũ Pont. Max. de re amici sui venisse: cũq; responsum Mutii de iure Seruius parum intellexisset, iterumq; Mutium iterrogasset, ne secũdum quidem responsum percepisse, itaq; obiurgatum a Mutio, q; diceret turpe esse patricio, & nobili viro, & causas oranti, ius, in quo versaretur, ignorare. ea veluti contumelia tactum Seruium, ait Pomponius iuri operam dedisse, sub Gallo Aquilio, Lucillio Balbo, Sex. Papirio, C. Iuuentio. Iuris aũt scientia ita excelluit, vt omnes nõ eiusdem modo ętatis, sed eos etiam, qui antea fuissent, lõge superauerit. & si enim iuris ciuilis magnum vsum multi ante Seruium habuerant: is tamẽ primus arte quadam eam scientiam pertractauit: dialecticam enim adhibuit, qua confusum antea ius in partes distribueret, definiret, interprętaretur, distingueret, regulam deniq; haberet, qua vera a falsis dignosceret, videretq;, quæ quibus pro

positis essent, quęq; non essent cōsequētia. adiunxit & literarum scientiam, & loquendi elegantiam. cumq; discendi causa duobus peritissimis operam maxime dedisset, L. Lucillio Balbo, C. Aqlio Gallo, Galli hominis acuti, & exercitati, promptam & paratam in agendo, & respondēdo celeritatem, subtilitate, diligētiaq; superauit, Balbi docti & eruditi hominis in vtraq; re consideratam tarditatem vicit expediendis conficiendisq; rebus, sic & habuit, quod vterq; eorum, & expleuit, quod vtriq; defuit. Itaq; sapientissime, cum duę ciuiles artes ac forenses plurimum & laudis haberent, & gratię, perfecit, vt altera pręstaret omnibus, ex altera tātum assumeret, quantum esset, & ad tuendum ius ciuile, & ad obtinendam senatoris dignitatem satis. Reip. quoq; assidue sedit. ī qua, quod memorię proditum sit, hęc fere egit. Quęsturam cū L. Murena petiit, priorq; renunciatus est, & sortitus prouinciam Hostiensem, non tam gratiosam, & illustrem, quā negotiosam & molestam, in ea fere nomen eius consedit, nullum. n. ei sors campū dedit,

dedit, ĩ quo excurrere virtus & cogno-
sci posset. Inde se ad iuris exercitationẽ
cauendi, respondendi, scribẽdi cõtulit,
plenũ sollicitudinis & stomachĩ ius ci-
uile didicit, multũ vigilauit, laborauit,
pͥsto multis fuit, multorũ stultitiã ppes-
sus est, arrogantiã ptulit, difficultatẽ ex
orbuit, vixit ad aliorũ arbitriũ, nõ ad su
um, multas indignitates deuorauit. Prę
turam inde longo interuallo cum eodẽ
Murena petiit, ac prior designatus est.
in qua casu nullos ludos edidit, cum col
lega magnificentissimos exhibuisset.
Quęstionem peculatus sorte habuit, in
q̃ Reip. gr̃a multos & ledere nõ ĩfimos
viros, q publicã pecuniã auerterant, &
scribã dãnare necesse habuit. Fũctus p-
tura exire ĩ puinciã noluit. Cũ Cicero
ne ĩ oĩ cõsuetudine, & reip. administra
tione vixit cõiũctissime, studiosũ ẽt sui
habuit M. Catonẽ Vticensẽ. Ciceronis
cõsulatu, ipse Seruius ĩ insequẽtẽ annũ
petiit: sed declaratis Syllano ac Murena
repulsam ipse tulit, accusauitq; ambitus
Murenẽ Seruius p filiũ, qđ flagrãtibus
comitiis tã cõstãter denũciatat, vt mini
tari ĩterim nõ destiterit, se, qsqs collega

rum ambitum exercuisset, accusaturs:
legem etiam ferri de ambitu nouã fla-
gitauit. lata est grauiore, q̃ cęterarum, in
reos pęna, ita vt ne morbi quidẽ excu-
sationem admitti voluerit, quin ad co-
mitia iretur. confusionem etiam flagitio-
rum flagitauit, prorogationẽ legis Ma-
nilię, ęquationem gratię, dignitatis, suf-
fragiorum: ędilitios iudices esse voluit,
loca non dari in circo aut foro amicis
aut tribubus, deniq; abiecto propemo-
dum petitoris munere, accusatoris par-
tes assumpsit. Quę omnia tametsi irri-
deat Cicero, eiq; forte apud imperitam
plebeculam offecerint, negari tamẽ nõ
potest iusti ac grauis & incorrupti ciuis
fuisse, & qn ipse plus glorię ex repulsa,
q̃ corruptores ex adepto cõsulatu, retu
lerit. Post octo deinde annos, cũ tur
bata rep. neq; Coss. creatis, res sępe ad
interregnum redisset, ipse interrex ad
extremum creatus, autore senatu, cõsti
tuendæ ciuitatis, tumultusq; sedãdi cau
sa, dedit operam, vt Cn. Pompeius Ma
gnus solus Cos. crearetur, ipsumq; ad
v. Cal. Mart mense intercalario Consu
lem renunciauit. Ipse sequẽti anno,
cum

cum se in consulatu competitorem M. Catoni professus esset, ingrati nomen apud plerosque non effugit. Catoni tamē nimia seueritate ī ea petitione vso, neque ambire populum de more sustinenti, iā in petendo cautior, sine vlla tamen, vel ipsius Catonis testimonio, corruptela, prçlatus est, collegāque habuit M. Marcellum. In eo magistratu hæc fere memoratu digna ab eo gesta esse tradunt. Ciceronem ī Ciliciam prouinciam cū imperio profecturum, legionibus militum, quibus ea contra Parthorum īcursiones defendebatur, supplementum in Italia cum scribere senatus cōcederet, Seruius Cos. non permisit. Et, cum primis temporibus collega eius adimere prouincias Gallias C. Iulio Cçs. ante tempus vellet, idque ad senatum retulisset, neue absentis in petendo consulatu ratio haberetur, Seruius, bellum ciuile cōmoueri hac Marcelli acerbitate intelligens, restitit, senatumque accuratissime monuit, collectis omnibus bellis ciuilibus, vt & illa timerent, quç ab aliis inflicta Reip. uulnera intestinis seditionibus meminissent, scirentque, cū superiores,

nullo tali exemplo antea in Rep. cogni to, tã crudeles fuissent, quicunq; postea Remp. oppressisset armis, multo ĩtolerabililiorem futurũ, quod.n exemplo fieret, id etiam iure fieri existimari, addi ꝑterea afferriq; a nouis multa de suo. neq; toto consulatu destitit ꝓdicere, q̃ esset pestiferum futurum bellum. vicit tamẽ vel dignitas vel fatũ Reip. factũq; est. S.C. pridie Cal. Oct. vt proximo anno circiter Cal. Mart. de prouinciis ageretur. Re inde sępius dilata, multis conditionibus vtrinq; propositis, neq; cõuenientibus, tandem ciuile bellum, carnis cõplutę, neq; putrefactę, sed ab auibus direptę, prodigiisq; aliis præmõstratũ, erupit, initio anni ab V.C. septingentesimi tertii. In quo Seruius eã est moderationẽ secutus, vt &, quoad licuerit, a bello abesset, neq; tamẽ destiterit, & cõciliare pacẽ, & Reip. dignitatem defendere. nam, cũ, pulso ex italia Põpeio, Romam Cęsar cum exercitu venisset, senatu paucorum habito, in quo Seruius, valetudinis impedimento retentus Romę, interfuit, ita est locutus, vt diceret (tanta fuit hominis constantia) neq;

 placere

placere sibi Cęsarem cum Rep. bellum gerere, neq; in Hispanias, vt facturum apparebat, ad Pompeii legatos exercitusq; oppugnandos proficisci, tentandã pacem, & Pompeium Senatumq;, qui cum eo magna ex parte ab vrbe fugerat, in Italiam Romamq; reuocandos. nihil deniq; pręter misit aut querelarũ aut monitorũ, quę cum frustra dixisset, Cęsare in Hispanias profecto, ipse cũ Cicerone, etiã tũ in italia circa sua pdia cõmorãte, locutus, tandẽ est, ne Reip. deesset, in Africã profectus. ibi Iubã regẽ, partes Reip. secutũ, C. Curione Cęsaris legato fuso, fugato, cęso, Vticã deduxit. Sequẽti anno, Cęsare, post victum pharsalico prçlio Pompeium, potito rerum, Seruius finem sibi belli fecit, & in Grçciam se contulit. in Italiam enim neq; audebat, neq; (q M. Antonio Cęsar Alexandria scripserat: prohiberet omnes senatores italia: nisi quorum ipse causas cognouisset: vt scilicet vafer tyrãnus eam indulgentiæ vmbrã suo sceleri nefario pretenderet) licebat. Ibi aduentu Cęsaris in Italiam diutius expectato: nunc se Athenis: nũc

Sami

Sami aliisq; Græciç locis cõtinuit. ſcholiſq; etiam Græcorum more habitis patricios Ro. inq; his M. Brutum frequẽter auditorem adhibuit, cum de iure põtificio, qua ex parte cum ciuili coniungeretur, diſputabat, ſolatia tanti mali interim a ſtudiis petens. Cum Cæſar tandem reuertiſſet, nõ modo reſtitutus ab eo, ſed Græciç quoq; prçfectus eſt. Quam prouinciam aliquãdiu ille ſumma moderatione, ſummaq; iuſtitia, ac prudentia ſingulari adminiſtrauit. Ibi M. Marcello collegç ſuo per Magiũ Chilonem clientem interfecto, funus nobiliſſimum, monumentumq; Athenis in Academiæ gymnaſio faciundũ curauit. Reuerſus in Italiam, Cçs. tãdem interfecto, autor Senatui decernẽdi fuit, ne qua tabula poſt Idus Mart. quo die cçſus ille fuerat, vllius decreti Cçſaris aut beneficii figeret. Mox tamẽ tumultuãte Antonio Cçſarianiſq;, deſperata Rep. iacebat, & ad tẽpus abfuit Roma. Octauio inde, qui poſtea Auguſti honorem, ab oppreſſa Repu. extorſit, magis q̃ meruit, in Seruii ſentẽtiam decretum a Senatu eſt, vt omnes magiſtratus

magistratus ei ante tempus annalium legum petere liceret, quod is Antonio, cōcitatis veteranis ad vrbem diripiendā properanti, restitisset. Cūq; menses aliquot summa autoritate, & optime de Rep. sentiens Seruius viguisset, bello tandem per M. Antonium triumuirū scelestissimum ciuem in Remp. renouato, cum ille Mutinę D. Brutum obsideret, creatus a senatu Seruius legatus cum L. Philippo. & L. Pisone consularibus, ad M. Antonium, si fieri posset, a perditis consiliis ad sanitatem, pacemq; reducendum, legationis eius curā, quoad potuit, valetudinis excusatione vehementer deprecatus est, quod cum non impetrasset, itinere iam, sed nondum legationis munere confecto, ingrauescēte morbo, extinctus est, vxore ac filio superstitibus, Hircio, & Pansa Coss. Ei de more, quod in legatione mortem obiisset, Cicero pedestrem ex ęre statuam faciendam & in rostris collocandam, funusq; & sepulchrum, Romam relato amplissimum sumptu publico condendum grauissima oratione cōtendit. positam statuam & ętate sua extitisse pro rostris

roſtris Auguſti,corpuſq́ eius publico funere elatum Pomponius:& D.Hieronymus apud Euſebium autores ſũt. Cęterũ: ꝙ adhuc benignitate fortunę orationem Ciceronis in manibus habemus: eaq́ ſingulari viro grauiſſimũ & virtutis:& doctrinę teſtimoniũ praeſtat:nos plura de eo ſcribere ſuperſedebimus.cõſtet modo hominem iuſtitia: fide:pudore:temperantia:grauitate:virtutibus deniq́ omnibus excelluiſſe.
Vxorẽ habuit Poſthumiam: quã adulterio a C.Cęſare corruptam: conſtans opinio eſt:filium Seruiũ:ſtudiis(ſi Ciceroni credimus)deditiſſimum: moribuſq́ & virtute pręſtantẽ: cuius etiam operum autoritate Feſtus nõ raro vtit̃. Eumſcribit idem Cicero militaſſe cũ Cęſare:& ad obſidendũ Brunduſiũ Põpeiũ a patre miſſum, quod poſtremũ ꝑ iracundiã.ſ.dictũ eſt.Reliquit & filiã: q̃ in matrimoniũ duxit Q. Tubero iure cõſultus:cuius vita paulo poſt ſuo loco ponet̃. Scripta ſua de iure Seruius pater multa iã tũ viuus edidit:quibus nulla fuiſſe ſimilia Cicero tradit.plęraq́ eorum ſcripta ad Cercinnã ĩſulã, eũq́ ibi

aliquãdiu vixisse Põponius significare videtur: ambiguis tamẽ neq; sat integris verbis. nã de Sicyone quod ait Zasius: nõ puto ad illa tempora aut peruenisse Aquiliũ, aut Seruium didicisse ab eo ciuile ius: q ipse iã tũ grãdis natu morti q̃ disciplinę aptior erat. sunt, qui & versiculos ab eo: & quidẽ interdum ludricos: & lasciuiusculos: factitatos scriptũ reliquerint. Festus eũ in duodecim sępe citat. Põponius centũ ꝑpe octuaginta libros a Seruio relictos tradit: in his duos ad Brutum per quam breuissimos: ad edictum inscriptos: quam partem iuris ille primus scripto attigit. Plinius addit commentationem ab eo factam, quãobrem mẽsa linquẽda nõ sit. quod addit Zasius: commentationem & librum ab eo compositum de claris iurisconsultis, exemplo Ciceronis: cuius extat de claris oratoribus opusculũ: vtinam vere diceretur: & ille labor extaret: melius dignitati huius ordinis quã nostra hac opera consultum esset: sed Zasius nimirum fallitur, neq; Pomponius aliam q̃ pręceptorũ suorũ habitã a Seruio i eius opibus mẽtionẽ oñdit.

Error Zasii

Error Zasii

Cuius

Cuius tamen ex tam multis monimentis nihil ad nos puenit, prçter epistolas duas ad Ciceronem scriptas, sed eas ea prudentia, eaq; verborum, ac sententiarum elegantia, & subtilitate, vt de toto homine iudiciū inde facere possimus. Illud ad extremum addemus, tātam ei curam omnis iuris percipiendi fuisse, vt non dubitauerit diligentissime per literas interrogare M. Varronem, quid fauissę verbum in iure censorio significaret, vt discant nostrates hi iuris professores, non tam pro nihilo cognitionem proprietatis verborum, & literarū politiorum professionem ducere. eas ostēdit Pompeius Festus fuisse locum iuxta templa, in quo fuerit īclusa aqua: aut in Capitolio cellis cisternisq; similes, vbi reponi ea consueuerint: quæ facta essent ī templo vetustate inutilia. Reliquit etiam Seruius ingentem discipulorum numerum: qui post Trebatium ordine referentur.

C. Trebatius Testa.

C. Trebatius Testa, eques Ro. iureconsultus, nullis, quod sciam, maioribus illustris, adolescens

in amicitiā

in amicitiam, fidemq; M. Tulli Ciceronis oratoris V.C. se contulit, eoq;, dũ vixit, patrono fortunarum suarum & honoris est vsus. nam primum, cum se Cicero Pompeio Magno annonę per omne imperium pręfecto legari passus esset, eum secum ĩ prouinciam ducere, domumq; cõmodis, & ornamentis omnibus honestissimum reducere in animo habuit. Deinde, vbi id longius fieri mutariq; fere sententiam suam videret, Cęsari, Gallias tunc cum imperio obtinenti, Trebatium cum literis misit, & sępe per literas diligentissime cõmendãdo, effecit, vt in familiaritatẽ Cęsaris intimam perueniret, vtq; ei Cęsar tribuni militum stipendia, dempto etiam militiæ labore, deferret. Quam ab vrbe absentiam initio, q in loca inamęna, & barbara venisse sibi videbatur, vix ferebat Trebatius, miroq; vrbis & vrbanitatis desiderio tenebatũ. paulatim tamẽ & Ciceronis adhortationibus, & Cęsaris gratia retentus in castris, in patriam non sine magnis emolumentis rediit. Quo magis miror, Zasium credidisse, Trebatiũ insigni inter optimates dignitate, Error Zasii

tate,

tate, secutum Pompeianas partes, interuentu Ciceronis restitutionem a Cęsare imperrasse, ac tum demum, quę diximus, cõmoda consecutum. Fuit igitur postea Trebatius semper ex intimis familiaribus Cęsaris. Orto ciuili bello Cęsariano, qđ Ro. Remp. ad extremũ funditus euertit, orare, obtestariq; Ciceronem Trebatius literis non destitit: vt vel se Cęsari coniungeret, spe certa successus, & cõmoda belli omnia cũ Cęsare cõmunia habẽdi, vel, si senectutis excusatione in detrectando bello vti vellet, in Gręciam se longe a bellis ad solitudinem otiumq; conferret. iniquo animo passus Cicero a Cęsare secũ p Trebatii potius: quam per eius literas agi, nihil aliud respondit, quã se nihil neq; dignitate sua, neq; rep. ĩdignũ esse factu rũ. Cęsare inde ex vrbe ad Hispanias profecto, tẽtatoq; p Trebatium Seruii Sulpitii cũ Cicerone colloquio, tandẽ Cicero ad Pompeiũ in castra ex Italia profectus est. Occupata deinde per Cęsaris tyrannidẽ Rep. fretus eius beneuolentia Trebatius, adeũte quondã Cęsarem cum pluribus honorificentissimisq;

simisꝗ decretis senatu, sedentem eum pro ęde Veneris genitricis admonuit, vt P.C. assurgeret. quod ille ita ęgre tulit, vt subirato vultu Trebatiũ respexerit. Quam tamen despecti senatus cõtumeliam autores inter pręcipuas Cęsarianę necis causas commemorant. Fuit Trebatius in iure ciuili singulari memoria, summa scientia. Pręceptorẽ habuit, P. Cornelium quendam maximum, non satis celebrem suo nomine iurisperitum, quo fit, vt nihil sit, quod de vita eius pręterea tradi possit. Natura fuit Trebatius familiaris, & iocosus, vt ex epistolis ad eum Ciceronis, quibus nihil fieri possit festiuius, ostendit. Familiares multos habuit, sed, vt diximus, Ciceronem in primis, a quo etiã impetrauit, vt Aristotelis topica, quæ extant, in latinum verteret, sibiꝗ dicaret, exemplis etiam ex iure ciuili adiectis. Ei, si quid Ciceroni inter orandũ aut etiam amicorũ gratia incidisset, in quo esset iure ciuili opus: sũministrare, cũꝗ eo interdũ etiã disceptare cõsueuerat. Aedes Romæ habuit in Lupercali, fundos, villamꝗ Veliæ in Lucania:

domumq; etiam Papirianam, oppidū ipsum, & Vlubras multaq; præterea in patrocinio. In honore fuisse etiam Octauii Augusti tēporibus, significat Horatius Flaccus poeta, cum ad eū satyram scribēs, patrem optimū appellat, & doctū. Deniq; Augustus dicit, cū deliberaret, an vsum codicillorū ante ea tempora insolitum sanciret, cōuocasse sapientes viros, inter quos Trebatium quoq;, cuius tūc autoritas maxima erat, & quęsisse, an posset recipi hoc, nec ab sonus a iuris ratione codicillorū vsus esset, & Trebatium suasisse Augusto, ꝙ diceret, vtilissimū, & necessariū hoc ciuibus esse, propter magnas & longas peregrinatiōes, quę apud veteres erāt, vbi siquis testamentū facere nō posset, tamē codicillos posset. Sunt, qui locū ei etiā inter poetas fuisse scribant, quod & Horatius innuit. libros certe multos de iure ciuili composuit, & de religionibus nouem. sed eius opera non nimis lectitari solita scribit Pomponius. Fuit autem peritior iuris quam eloquentior. Auditorem habuit Antistium Labeonem, eumq; ius docuit.

A. Offilius

SEruientis iam hinc ciuitatis homi
num,ac proinde minus in geren-
da Rep.illustrium,vitas peragam,
quorum ostendi maiores nequeãt, aut
certe quã paucissimi. quot n.familias,
quantum florem nobilitatis cum bellis
ciuilibus tum dominatu ac tyrannide
illa triumuirorum esse extinctum puta
mus? Sed ab intempestiuis ac nimiũ
seris querelis ad historiã reuertamur.
A. igitur Offilius eques Ro. Seruii Sul
pitii auditor, ab eo ius ciuile didicit. vi-
xit Octauii Cęsaris imperio, ita vt iam
tum viuo Seruio(quod cõiectari ex Ci
cerone licet)de iure responderit. Flo-
ruit omnino his temporibus, quibus &
Trebatius. eo autem & Cassellio, ęqua
li itẽ suo, habitus est doctior. Apparet
ab eo etiam re pecuniaria adiutum Ci-
ceronem, aut omnino aliquid interces-
sisse inter eos cõmercii. Perseuerauit
omnino ĩ equestri ordine, quamuis es-
set Cęsari familiarissimus. Libros de
Iure ciuili plurimos,& q oẽm partẽ ope
ris fundarent, reliquit, nam de legibus
vicesimę primus conscripsit, de iurisdi
ctione. idem edictum prętoris primus

diligenter compoſuit, inſtruxit etiã iuris ciuilis ſcientia Q. Tuberonem.

A.Caſſelius.

A. Caſſelius, vel, vt ĩ plęriſq; locis, eſt, Ceſelius, & ipſe eques Ro. Q. Mutii Voluſii opera ius ciuile didicit, æqualis Trebatio, atq; Offilio. ſed, cum vtroq; eſſet minus & doctus, & peritus, eloquentia ambos antcibat. Itaq; eum vt venuſtum ẽt laudat Quintilianus, conſulenti.n. mercatori, ac dicenti, nauem cum ſocio diuidere volo, perdes, (inquit) ex ambiguitate iocatus, q̃ diuiſæ nauis perdatur vſus. vrbanitatis enim miræ libertatiſq; eſt habitus. præcipue tamen is iocus eius innõtuit. lapidatus a populo Vatinius, cum gladiatorium munus ederet, impetrarat, vt ædiles edicerent, nequis in arenam aliud quam poma mitteret. Forte iis diebus a quodã cõſultus Caſellius, an nux pinea pomũ eſſet, reſpõdit, ſi ĩ Vatiniũ miſſurus eſſet, pomũ eſſe. qd' Zaſius imemoriter ad L. Ciciliũ refert, rem omnem peruertens. neq;.n. is fuit

Error Zaſii

iocus

locus Cecilii, sed ille, quod cum C. Cęsar aliis, qui secum pila lusitabant, centena sestertia, illi vni quinquaginta dari iussisset, quid? ego (inquit) vna manu ludo, non duabus, vt tantundem accipiá? Optimum tamē iuris cōsultum quoque significare videtur Horatius Flaccus, cum ait, nescit, quātū Cassellius Aulus, Sed tamen in pręcio est. mediocribus esse poetis
Non dii, non homines, non concesse re columnę.
Fuit autem questorius, nec vltra progredi voluit, cum Octauius Cęsar illi etiam consulatum offerret, credo quod cū Reip. statum, accipiendis a tyranno magistratibus, probare nollet, vir in libera ciuitate, & natus, & ad virilem vsque ętatem innutritus. dedit.n. singulare pręclarissimę libertatis exemplum, cū nullius, aut gratia, aut autoritate compelli potuit, vt de aliqua earum rerum, quas Triumuiri Reip. euertendę (non, vt ipsi se appellabant constituę) Lepidus, Antonius, Octauius, dederant. compo neret formulam, hoc animi indicio victorię eorum beneficia extra omnem

ordinem legum ponens. &, cum multa de tẽporibus Cęsaris liberius loquere, amiciqꝫ, ne id faceret, moneret, duas res, quę hominibus amarissimę videretur, magnam sibi licentiam prębere respondit, senectutem, & orbitatem. Huius etiam opera vsum se Cicero sub extrema vitę tempora significare videtur. Sane Q. Mutium Volusium, quē non tam inter iuris consultos quam vt Magistrū Casselii nominat Pomponius, satis non scio, an in hunc censum referam, satisqꝫ integra sit codicis fides, sed tamen ostendimus apud Pomponium etiam Casselii Magistrum, tamētsi a Plinio Volcatius dicatur, corrupto forte codice, Volusium esse debere. de quo illud scribit Plinius, A stutcone e suburbano redeuntem, cum aduesperauisset suasum a latronibus, a cane esse defensum. Illud certe cōstat, a moriente Cassellio Q. Mutium nepotem praeceptoris sui Mutii in honorem eius, testamēto hæredem esse relictum. Nihil aliud e scriptis Casselii extitisse suo tempore Pomponius scribit, quam vnum librū benedictorum. Alius fuit paulo antiquior

Plinii locus suspectus

quior Casselius ille prędiator, quē tamen Cotta per errorem cum iurisperito cōmiscet, & Furium prędiatorem iuris prudentibus annumerat. Alius itē Cęselius ille vindex, cuius frequenter Gellius cōmentarios citat rerum antiquarum, fuit enim ille, quantum apparet, grammaticus. Error Cottæ

Q. Aelius Tubero.

Q. Aelius Tubero, illustri familia, L. Tuberone patre, ingenioso, ac docto homine genitus, patritio Ro. qui quondā legatus Q. Ciceronis propretore Asiam obtinentis, fuerat, q̃ esset Ciceronibus propinqua cognatione coniunctus, primū orator fuit. itaq; adolescens, cum bello ciuili Cęsariano pater eius a rep. staret, & S. C. ad obtinendam pro patribus Africam missus esset (quod quidē munus ille æger pene inuitus susceperat) cum eo filius in prouinciam contendit. Sed nauibus vticam petens, cum prohibitus esset patera Q. Ligario, qui prius eam prouinciam obtinuerat, eaq; in

de ab Actio Varo occupata, orę maritimę ꝑerat, ac neq; applicare littori neq; haurire aquam ęgrum fuisset, aut filium valetudine affectū exponere in terram, sublatis anchoris recedere īde est compulsus, & in Macedoniam in Cn. Pompei castra, a quo missus in Africā fuerat, reuersus cum filio est. Ibi vterq; bello acerrime, ꝑlio etiam pharsalico interfuit. Apud victorē deinde Cęsarem, finito bello, Tubero filius Ligarium accusauit, q; patrem suum cum imperio proficiscentem in Africam repulisset, nō tam causa, apud illum ꝑsertim iudicem, quā offensa in illum Cęsaris, fretus, nam & Ligarius cum Rep. cōtra Cęsarem senserat, eoq; nomine patria etiam tum carebat. dixit autem Tubero tanta vehementia, vt Cęsar, certo iā consilio damnandi Ligarii, defensorē eius: delectationis potius gratia, quam cognoscendę causę: auditurum se dixerit. ad extremum tamē Ligariorum fratrum bene de Cęsare meritorum: ac Ciceronis ꝑces: & facundia plus apud Cęsarem, quam crimen Q. Ligarii: aut oratio Tuberonis: valuere: itaq; abso

lutus

lutus est Ligarius. Q. Tubero inde a causis dicendis ad ius ciuile transiit: & A. C. ffilio operam dedit, doctissimusque habitus est iuris publici: ac priuati: & cõplures vtriusque operis libros reliquit: sermone etiam antiquo affectauit scribere, & ideo parum grati ad posteros libri eius fuere. Is (opinor) est, qui Octauii dominatu consulatum cũ Paulo Fabio Maximo gessit, anno ab V. C. septingentesimo quadragesimo tertio: qui fuit: vt quidam computant: annus nonus ante exortum xpi Dei. Quo in magistratu qd gesserit ab autoribus nõ traditur: serua quippe iam ciuitate imago consulatus non potestas permanserat. Inuenio tamẽ de curatoribus aquarum facta esse in sententiam eius collegæque senatus consulta plurima, quæ: qd apud Iulium Frontinum extant, non apponam. Seruii Sulpitii filiam in matrimonium duxit: exque ea filiam suam scepit. Habuit & superior & insecuta proxime ætas alios quosdam Tuberonum nomine, quorum, quia ab hoc diuersi sunt: res prætermittimus.

P. Alphenus Varus.

P. Alphenus Varus, auditor & ipse Seruii Sulpitii, plurimum inter æquales autoritatis habuit. eum Vafrum appellat Horatius, cognomine ne gentili pro Varo, vt Horatianis interprętibus placuit, an totius iuris adiectiõe, quod ipsum idem alibi uafrũ nominat, incertum. Is, quocũq; cognomine, Cremonę natus, in eo municipio diu sutrinam exercuit, tandem, vt poeta iocose testatur, abiecto instrumento artis clausaq; taberna, Romã se contulit, & Seruio operam dedit, eoq; iuris ciuilis cognitione atq; exercitatione peruenit, vt vel consulatũ adipisceretur. fuit n. (vt quibusdam placet) cũ P. Vinitio Cos. Octauii Cęsaris dominatu, triẽnio post natum in terris Christum. Rerum antiquarum non incuriosus habitus, reliqt digestorũ libros: quorum vel quartum, & trigesimum citat Gellius, idemq; collectaneorum secundum. quo magis miror, fuisse, qui scriberet ex Lampridio, Alphenũ Alexandro principe iuri operam dedisse, nisi vero alter ille sit eodem nomine, & studio celeber. satis constat Alphenum

publico funere esse elatum. Fuit & alius eo nomine Bebriacensi tum ultu prę fectus castrorum, & alius, de quo multa Cicero in oratione pro Quintio, sed nihil ad hunc.

Caius.

INter Seruii auditores Pomponius numerat & Caium, cuius non modo nullum extat nomẽ, sed ne qui fuerit, quidẽ satis scitur. certe perabsurdum est, quod quidam fecerunt, credere hũc illum esse Flauium scribam, qui cornicum oculos confixerit, arcanis actionum & iuris inuulgandis. ille n. & lõge antiquior, quippe A p. cęci scriba, & Cn. prænomine fuit, neq minus inepte C. Drusum accipias, a Cicerone in iuris consultis positum. nam & ille Seruio antiquior & a nobis dudũ suo loco relatus. ætate mea venere in lucẽ Caii institutionum libri duo, vnde Iustinianus multa in suas transtulerat. sed is ne fuerit Seruii auditor, incertum. illud satis mirari nequeo, eum, quicunq tãdem fuerit, adeo aut ignobilę genere

ac maioribus

ac maioribus, aut pstāti gloria extitisse, vt solo prenomine innotuerit, & si fere suspicor nomē eius in prefatione Iustiniani scriptum, vitio exemplarium in nostri dictionē deprauatum. quid .n. ita suum appellet Iustinianus precipue hunc Caium tot ante sæculis demortuum? Sunt, qui Caium floruisse per imperium Caracallę tradāt. quod si recipimus, duos fuisse iurisperitos Caios temporum interualla fateri coegerint. quæ Riuallius parum animaduertit, quum huius posterioris septimum librum de origine vocabulorum ab A. Gellio citari prodidit, neq .n. ad illa vsq tēpora peruenit Gellius, & iuriscōsultum Caium non tam vocat, quam innuit. Cęterum, siue vnum modo, seu duos numeremus, q neuter satis est notus, & illa scripta, quibus conferti sunt legum libri, vtrius fuerint, in ambiguo est, ea hoc loco a nobis referenē, vt sunt apud Politianum, cui hanc quoq lucubrātionem nostri homines debent. sunt autem hæc. ad edictū prouinciale libri xxxii. ad leges xv. ad edictum publicum xv. q solitū reperti fuerūt. aureorum septē, dodecadelta

Locus Iustiniani suspectus.

Riuallii error

dodecadelti.i.xii tabularum, sex. institutionum tres, quę tamen Boetius duos tantum fuisse significat, quum posteriorem cōmentariorum Caii institutionū citat. de manumissionibus tres, fideicōmissorum duo, de casibus vnus, regularum vnus, dotaliciorum vnus, hypothecariæ vnus. nominat Iustinianus eius cōmentarios etiam rerum quotidianarum. præterea, quod diximus, Gellius de origine vocabulorū opus, cuius ex septimo libro testimonium citat, si modo ille est iurisperitus, illđ ad extremū testabor. prænomen hoc Caii apud Pomponium videri suppositiciū, nisi vero gemino prenomine C. Offilium C. A. vocemus. quem morem duplicandi prænominis an veteres vsurparent, nō dum satis obseruaui. est tamen apud Liuium (nisi codices fallunt) non semel Q. P. Philo. mouet, ꝙ Seruii auditores Pomponius decem numerat, plures exponit. quod cum & Zasius videret: exuberantia tamen nomina neq; expunxit, neq; ad decem homines cōtraxit. id qđ ita fiet, si, abolito, aut ad Offilium proximum ve Titium (C. enim Titium in

Locus Pōponii mendosus.

Zasii obseruatio inaccurata.

Cicerone

Cicerone & Macrobio legimus) trāſla to C. prænomine, C. deinde Atteium Pacuuium pro vno eodemq; acceperimus. duę namq; hominum appellationes decuriam illam auditorum Seruii perperā in Pomponio augēt. Ita vnus ille relinquetᷓ poſterior Caius, ſolo prænomine, & modo enumeratis operibus illuſtris, hoc ipſo loco, ad expurgandū pomponii codicem, paulo ante tempus a nobis expoſitus.

Titius Cæſius.

Eiuſdem Seruii auditor a Pomponio in numerum iuriſprudētum refertur Titius, incerto ex varietate codicum cognomine. varie. n. Cęſius, Celſuſq; dr̄. de quo quidquam tradi vix licet. Titii duo C. & Sex. fere æquales apud Ciceronem in oratoribus habentur, ſed paulo etiam, quam Seruius ætate ſuperiores, vt nihil, niſi aliqua forſitan neceſſitudine, ad hunc petineant. quorum C. eques Ro. iudicio Ciceronis eo eloquentiæ peruenit, quo potuit fere latinus orator, ſine græcis literis & ſine

sine multo vsu, puenire. eius orationes tantũm argutiarum, tãtum exemplorũ, tantum vrbanitatis habebant, vt pene attico stilo scriptæ esse viderẽtur. easdẽ argutias in tragedias, satis quidem ille acute, sed parum tragice, transtulerat, quę studuit imitari L. Afranius poeta. Sex. vero Titius orator fuit loquax sane & satis acutus, sed tã solutus & mollis in gestu, vt saltatio quædam nascere tur, cui saltationi Titius nomen esset. adeo cauendum est, nequid in agendo dicendo ve facias, cuius imitatio rideatur. Scribit idem Cicero ad P. Cæsium literas, sane quasi ad iurisconsultum: & patronum, seq; natu minorem rogat. n. homine & pro sua & pro paterna amicitia, vt P. Messenium familiarem suũ in fidem recipiat, eiusq; rem famamq; tueatur, cõmẽdat etiam Titio L. F. Rufo prætori vrbano, cum esset in cilicia procos, L. Custidium tribulem, municipem, & familiarem suum, & T. Titio T. F. legato annonę C. Auianum Flaccũ, & (nequid præterea) extat eius epistola, quã Titiũ nullo prænomine quasi virum doctum cõsolatur, super morte

liberorum,

liberorum,oppressa iam Rep.illud lō-ge a iurisconsulto alienius duco, quod ex eisdem epistolis Zasius de T. Fabio aut fadio annotat Titium etiam Festus citat,& Seruius,& Macrobius, super feriis.Horatius Titium lyricum & tragicum poetam nominat sodalem suū, & Claudii Tiberii, qui postea imperauit,comitem, eum Porphirio doctissimum fuisse, & scripsisse lyrica ad Pindari imitationem testatur.

Aufidii duo.

EX eodem Seruii auditorio prodiere Aufidius Tuca, quem alii Suram nuncupant, Aufidius Namusa, Mamusave, magno annorū numero vterq; ab illo Cn. Aufidio cæco, quem supra retulimus,disiuncti,& a tribus aliis Aufidiis,quos Zasius diligenter collegit,quibus,vt totum prope gētis nomē peragatur,adiungi potest ille T. Aufidius,qui vixit ad summā senectutem,& bonus vir & innocens, qui orator fuit per Syllæ dictatoris tēpora, sed dicebat parū,iuris autem intelligen

cia

tia callidus, T. Iuuentio & P. Orbio, quos diximus, volebat esse similis. Idē ne fuerit T. Aufidius, ambigo, qui cum asiatici publicani exiguam admodū particulam habuisset, postea totam Asiam proconsulari imperio obtinuit, nec indignati sunt socii, eius parere fascibus quem aliena tribunalia adulantem viderant. gessit se etiam integerrime ac splēdidissime, miroque id modo demōstrauit, pristinum quæstum, suæ fortunæ, præsens vero dignitatis incrementum, moribus suis assignari debere. legimus & Aufidium Bassum, & Gn. Aufidium Orestem solum in familia cos. anno V. C. Dclxxxiii. vtriusque Aufidii in legum libris nō raro laudatur autoritas. Namusa etiam dicitur volumina & scripta octo æqualium & cōdiscipulorum suorum collecta in centum quadraginta libros distribuisse.

C. Atteius Pacuuius.

IS quoque a Seruio instructus est. quē vt pro vno accipiam, facit illa numeri ratio, in Caio inita. de quo pauca

dicenda

dicenda sunt, quia nulla vel aliena vel ipsius de eo monumenta loquūtur, ne maioribus quidem eius, quod sciam, claris. nullum.n.legimus Atteium curuli honore functum, ante Capitones, quos paulopost suo loco referam.

Flauius Priscus.

A Seruio fuit Flauius quoq; Priscus, nihilo, quam Atteius, notior aut suo aut maiorum splen dore, aliamq; etiam opinor fuisse gentē Flauiam Reate oriundam, tribus augu stis Vespasiano, Tito, Domitiano postea illustrem. fuerat quidem longe antea Gn. ille Flauius Libertini generis, scriba Ap. cæci, ad quem stemma atq; originem Flauii Prisci, referre, putidū existimo. Sed quis antiquitatem omnium aut stirpem teneat? cum noui quoti die homines ac repentini ad summam euadant gloriam, nec virtus aliam, quā animi, quem incolit, nobilitatem desyderet. Macrobius, vbi de intercalandi ratione agit, Flauium nominat, & aliū M. Flauium scribam, qui, C. Cæsare tyranno,

tyranno corrigẽte annum, ſcriptos dies ſingulos ita ad eũ retulerit, vt ordo eorum inueniri facillime poſſet, & inuẽto certus ſtatus perſeueraret.

Cinna.

AVdiuit & Cinna Seruium Sulpitium. ita. n. legi apud Pomponium mihi iam pridem placuit, potiuſq̃ aut Cecinna, qui ſtudio augurali & diſciplina Hetruſca, nõ ciuili claruit, aut porcina, vt reponit Zaſius. M. enim ille Aemilius Lepidus, q eſt porcina dictus, a Priſciano laudatus, apud Ciceronem inter oratores, ſine vlla intelligentię iuris mentione numeratur, quam tamen ſolet accurate in illis ſuis oratoribus ponderare. adde ꝙ & Seruium multis annis pręceſſit. deniq; codex noricus, cuius autoritate crebro vtitur Zaſius, Cinnam habet, idemq; non raro in libris legum accitur. Familiam gentis Corneliæ fuiſſe ſupra demõſtrauimus. primum, qui Cinna ſit dictus: inuenio illum quater cos. Marianarum partiũ, patriæ ac libertatis pene oppreſ-

ſorem.&,quod ad iuriſperitum magis forte pertineat, per eius tẽpora Cinnã poetam autorem Smyrnæ: quem celebrat Catullus,& Virgilius, Lucretium quoq; Cinnã cos.ãno V.C. Dccxxxv. Octauii dominatu,& C. Cinnam magnum ſeptennio poſt natum in terris chriſtum. De ipſo iuriſperito,an ex his vnus fuerit,aut certi quidquam tradere non habeo.

P. Cecilius.

DEdit operam Seruio & P. Cecilius:cuius perfrequens in digeſtorum libris citatur autoritas. Cecilia gens antiquiſſima primũ trib. cos.habuit T.Cecilium cognomẽto Siculum,anno V. C.cccx. in quo tamen arbitror vitiatos Liuii codices, & pro Cloelio Cecilium indum. eundem.n. Dionyſius Clęlium vocat:& aliquanto ante idem cognomen Quinto tribuit, qui apud vtroſq; Clęlius dicitur. ſed & Clęlium aliũ Liuius ipſe Siculũ vocat. Itaq; rectius Cecilii generis primus nominabitur L.Cecilius Metellus cos. anno

Caſtigatus Liuii locus

anno V. C. cccclxix. multi deinde Cecilii Metelli variis agnominibus celebres extitere, quos sigillatim enumerare longum est, cum præsertim nesciã, an quidquam ad hunc nostrum pertineant: nam ne ipse quidem satis cõstat, quis aut vnde fuerit, tantam iacturam librorum fecimus, prçter vetustatem, rerum omnium, quamuis illustrium, obtutricẽ. Sane huius ille fuisse iocus creditur, quem Macrobius L. tamen nõ P. Cecilio tribuit, tralatitio: s. illo & frequenti prænominum errore. nam, cum C. Cæsar cçteris collusoribus suis pilq cẽtena sestertia dati iussisset, soli Cecilio quinquaginta; quid ego, inquit, vna manu ludo, vt nequeam tantundem capere? Fuit & alius sex. Cecilius per Traiani & Hadriani principatus, ĩ disciplina iuris ac legibus po. Ro. noscendis interprçtandisq; scientia, vsu, atq; autoritate illustri. extat eius & Phauorini Philosophi perelegans apud Gellium disputatio de legibus xii. tabularum. purgat enim Cecilius illa vitia, quæ fuerant a Phauorino illis legibus imputata, Leuitatem, duritiem, obscuritatem, remissio-

nem. Eundem cum hoc putat fuisse Riuallius illum Cecilium, quem Gallum cognominat Macrobius, & virum doctissimum appellat, qui scripserit de significatiõe verborum, ad ius ciuile pertinentium, libros aliquot: in quo ego subdubito.

Sulpitius Galba.

HOrum temporum æqualis Sulpitius Galba, poterat, vt a Põponio, præteriri: nisi eum inter iureconsultos poneret, qui de personis Horatianis scripserũt. idq; & nos supra promiseramus, sed dignitas hominis mutare sententiam coegit. Huic ab auus fuit Sergius Galba cõsularis, temporum suorum eloquentissimus: quem tradunt Hispaniæ proprętorem, xxx. Lusitanorum millibus perfidia trucidatis, Viriatini belli causam extitisse. auus ob consulatus repulsam infensus Iulio Cęsari, cuius legatus in Gallia fuerat, conspirauit in cędem eius cum Bruto & Cassio. propter quod pedia lege dãnatus est. patrem habuit clariorem studio

dio quam dignitate. nō enim egressus prçturę gradum, multiplicem, nec incu riosam historiam edidit. ipse ad consu- latum peruenit. quem tamen in breuia riis non reperio. neq;.n. is fuit P. Sulpi tius Quirinus, cum M. Valerio Messa- la ii. cos. quem nihil ad veterem & pa- triciam Sulpitiorum familiā pertinuis- se, affirmat Cornelius Tacitus, sed ortū municipio laniuino. vnus relinquitur Q. Sulpitius camerinus, quinquennio ante mortē Octauii principis, collega C. Poppei Sabini. & si Porphirio Serui um Galbam vocat. nam C. Sulpitium, qui cum Hario cos. fuit decennio ante eum Galbam, qui postea principatum tenuit, facilius crediderim iurisconsulti filium. id.n. & Tacitus & Suetonius si- gnificant. quanti tamē id refert ? eorum temporum vix habemus historias, an- nales certe nullos, nec nisi ministrorū principis res gestas. satis tum erat coss. notare annū, imperatore pro libitu rēp. administrante. itaq; res hominis priua- tas psequar corpore fuit perbreui, atq; etiam gibbo, & ad omnium cauillos ex posito. Octauius agēti apud se causam,

atq; identidem repetẽti, corrige in me, siquid reprehẽdis, ego te, inquit, monere possum, corrigere non possum. in eũdem M. Lollii vox circũferebatur, ingenium Galbę male habitat. ne grãmatici quidem dicacitatem euasit vir inter ciuitatis principes, siquidem, cum Orbilius iudicio frequẽnti testimonium diceret, interrogatus a Galba, diuersę partis aduocato, cui vel ĩcognitus erat, vel dissimulabatur ad ruborem iniiciendum, quidnam ageret, & quo artificio vteretur, respondit, a se gibbos in sole fricari, atq; inde in vmbram transferri solere, quod tamẽ in libris Suetonii minus accurate scriptis, ad Varronẽ & Murenam incõstanter pro Galba relatum legimus. nã Macrobius plane de Galba tradit, quem alibi idem ipse & Suetonius gibbosum produnt. Modicę in dicẽdo facultatis, vt diximus, causas tamen industrię actitauit. Vxores habuit Mumiam Achaiam, neptem Catuli, pronepremq; L. Mũmii, qui Corinthum excidit. ex qua liberos, C. & Sergium procerauit, quorum maior G., attritis facultatibus, vrbe cessit, prohibitusq; a Tiberio

Locus Suetonii vitiosus.

rio principe sortiri anno suo proconsulum, voluntaria morte obiit. Sergius ad imperium vsq; peruenit, sed nõ diuturnius septimestri. in secundis nuptiis habuit Liuiam Ocellinam: ditẽ admodũ & pulchram, a qua tamẽ nobilitatis causa appetitus vltro existimabatur, & aliquanto enixius, postq̃ subinde instanti, vitium corporis, secreto, posita veste detexit, ne quasi ignaram fallere videret. Laborasse hominẽ adulteriorũ ĩfamia, significat Horatius Flaccus illis versibus, quin etiam illud accidit, vt quidã testes caudamq; salacem demeteret ferro, iure omnes, Galba negabat quasi & ipse sectator matronarum. habuit & villam suppositam colli prope Tarracinã, sinistrorsum Fundos petẽtibus. in qua natus est filius postea imperator. qui & ipse, vt supra quoq; memorauimus, iter liberales disciplinas, attendit & iuri.

Antistius Labeo, pater & F.

VEtus Antistiorũ familia, Gabiis (nisi me coniectura fallit) oriunda, ibi plurimũ polluit. habuit. n.

Petronem Antistium virum pace bello'cp clarissimum, quem Sex. Tarquinius regis superbi filius, quasi insidiantem sibi, dolo sustulit, in illo simulato exilio & paternis simultatibus, cum decutiendis papauerum capitibus summis, cædem principum Gabinę ciuitatis nuncio filii tacitus indicasset, ea calamitate multis Gabinorum in exilium pulsis, multis spōte profectis, capta deinde vrbe, & pace inita, labente paulatim Gabina re, verisimile est, Antistios migrasse Romam. Ibi inter plebeos retenti, primum curulem magistratum in L. Antistio tribuno cōsulari tenuere, ante impartitum plebi cōsulatum, anno V. C.ccclxxvi. in libera ciuitate nullum reperi ocos., dominatu Octauii C. Antistium veterem, biennio ipso ante natū in hominibus Christū, aliquot deinde Antistios veteres. Labeonis cognomine primus extat is, qui prętor Siciliam sorte habuit, bello Philippi Macedonico. Ex hac prosapia ortus Q. vel (vt ant. n. in pręnomine, vt solent, exemplaria autorum) M. Antistius Labeo, patrem habuit Antistium Labeonē virū sapientia

sapientia illustrem, qui inter occisores Julii Cesaris tyranni fuit, perstititq; cõ∗stantissie in partibus, donec pharsalica acie, M. Bruto, cuius erat legatus, ab Antonio & Octauio iniquitate fortu∗næ superato, vbi eum mortuum, se ab eo cum suspirio cõmemoratũ, hostes victores cognouit, locum in tabernacu lo ad corporis sui modum effodit, ac mandata, quę ad coniugem, & liberos ferrentur, seruis ex ordine tradidit, epi∗stolasq; etiam ad familiares dedit. vnũ deinde ex seruis fidissimũ dexta appre∗hensum, & ad se versum (quod moris fuit in danda libertate Romanis) tradi to gladio, oblatoq; vltro iugulo, vt se necaret, iussit. sic illi tẽtorium pro sepul chro fuit, atq; ita manus hostium deui∗tauit. Hunc quoq; prope est, vt putem, a Pomponio inter iuris professores & Seruii discipulos numerari, cum ꝑterĩ videam ab Appiano huic sapiẽtiæ lau∗dem attribui, tametsi celebriorem iuris scientia filium facere videatur. Eo parẽ te genitus Labeo, gloriam patris adau∗xit. nam & philosophiæ operam dedit, & ius ciuile a plęrisq; suę ętatis natu

grandioribus,

grādioribus, sed a Trebatio pręsertim didicit. Plurimam studiis operā dedit, & totum annum ita diuiserat, vt Romę sex mensibus cum studiosis esset, & secederet sex mensibus, & conscribendis libris operam daret. itaq; reliquit quadraginta volumina, vel (vt alibi castigatius) quadringenta, ex quibus plurima in manibus posterorum ad multos annos versata sunt, & frequenter accita. Is primus veluti sectam quandam iuris cum Atteio Capitone exercuit, nā, illo in veteribus pceptis permanēte, Labeo doctrina atq; ingenio fretus, innouare īnstitit. quo minus fidei in nōnullis habeas scribēti Atteio apud Gellium, hominem hunc libertate quadam nimia, ac vecordia ēē vexatū, vsq; eo, vt Octauio iam principe, ac rempub. opprimēte, nihil tamen faceret, quod non iustum sanctumq; esse, in Ro. antiquitatibus legisset. quid .n. hic repręhendere iure possit Atteius? Sane cōstat Labeonem seu iniuria paternę cædis, seu īgenua libertate cōmotū, quasi in libera ciuitate vixisse. nā & ea senatus lectiōe, qua vir virū legebat (Sic.n. emendādi

codices tranquilli) P. & Cn. Lentulis Coss. legit M Lepidum hostem olim Octauii, & tunc exulantẽ, interrogatusq; ab eo, an essent alii digniores, suũ cuiq; iudicium esse, respondit. autores sunt Octauiũ ea de re suppliciũ hc ĩ in terminatũ, puerũ cũ appellasse, cũq; ille dixisset, qd n. cõmisi, si hoĩnem, quẽ tu põtificẽ esse pmittis, ĩ senatũ asciui? placatiorẽ sese Labeõi exhibuisse. cõcupiuerat. n. id sacerdotiũ Octauius Cęsar, neq; tamẽ eripere viuo Lepido, iã reliqua oĩ dignitate, ac patria spoliato, vnq̃ sustinuerat Verbis aliqñ ĩ senatu habitis, vt senatoribus ea dignitas ĩ successionẽ seruaret, Labeo, cũ neq; assentiri vellet, neq; aduersari apte posset, rogatus sñiam, sterto (inqt) neq; tñ mihi me dormitũ cõferre ante eũ licet. Ea cõtumacia effectũ ẽ, vt Octauio parũ pbaret, iccirco ĩ iniuriã eius cõsulatũ Capitoni accelerauit, vt Labeonẽ, eisdẽ ciuilibus studiis pcellẽtẽ, dignatiõe eius magratus Capito anteiret. nã illa ętas duo pacis decora simul tulit, sed Labeo ĩcorrupta libertate, & ob id fama celebratior, Capitonis hoĩs lõge minus sui capitis

Emendatus Suetonii locus.

obsequiũ

obsequium dominantibus magis pro- babatur. Igitur Labeo intra prçturam stetit, atq; ex ea iniuria cõmendationẽ assecutus est, tametsi nõ desunt, qui scri bant oblatum ei ab Octauio cõsulatũ, vt suffectus fieret, & honorẽ susciperet, a Labeone recusatum, Exemplum liber tatis eius illud quoq; fuerit, quod Attei- us vecordiam interpretabatur. Cũ a mu- liere quadam tribuni plebis, aduersus eum aditi, Gellianũ viatorem ad eum misissent, vt in ius veniret, & mulieri re sponderet, iussit eum, qui missus erat, redire, & tribunis dicere, ius eis nõ eẽ, neq; se, neq; alium quemquam in causã vocandi, q; more maiorũ Tribuni ple- bis prçhensionem haberent, vocationẽ non haberent. posse igitur eos venire, & prçhendi se iubere, sed vocãdi absen tem ius non habere. constanter itaq; fe cit homo liberi animi, qui, qđ iuris esse putabat, ab eo decedere noluit. tametsi Horatius satyrica petulantia hominem hunc insanum vocauit, in gratiam ni- mirum Octauii. quam notam Flaccus ne a suis quidem interpretibus tacitam tulit, nam, q; ille libere in Cçsarẽ Octa

uium inueheret, hoc gratificatū Octa-
uio poetam omnes annotant. certe in-
ter omnes constat legum morumq; &
antiquitatis, ac iuris ciuilis doctum ap-
prime Labeonem esse habitum, ita vt
eum Petronius arbiter Seruio Sulpitio
compararet, illo versiculo, atq; esto, quid
quid Seruius & Labeo. Inuenio etiam
apud autores Vestiliā prętoria familia
genitam vulgasse apud ędiles stupri li
centiam, more inter veteres recepto, q
satis pęnarum aduersum impudicas in
ipsa professione flagitii credebant, exa-
ctam etiam a Titidio (sic.n.scriptū est
pro Antistio forte) Labeone Vestilię
marito rationem, cur in vxore delicti
manifesta vltionem legis omisisset, atq;
illo prętendente, sexaginta dies ad con-
sultandum datos, nōdum pteriisse, satis
visum est de Vestilia statuere, eaq; in
insulam Seriphū ablegata est. Sed, quia
multi aliarum quoq; gētium Labeonis
tulere cognomen, hoc libentius eā con
tumeliam ab Antistio auerterim. est &
apud Senecam inter oratores declama-
toresq; Labeo. cuius tamen libri accura
tius scripti Labienum seruant, consen-
tient:

tiente etiam Suetonio. Cornelium Labeonem citat Macrobius. nos Fabium Labeonem supra memorauimus. Idē error ex Labieno Labeonē fecit apud Plutarchū in Pompeio, ī Gręcis quoque exemplaribus. & si Antistii etiam Pompeium affinitate contigerint. habuit.n. primis nuptiis in matrimonio Antistiam, cuius pater vir pręctorius propter eam propinquitatem quasi Syllanus in senatu iugulatus est. Illud certe de hoc Labeone traditur, primum codicillis eē vsum, atque ita factum, vt huius simul & pręceptoris sui Trebatii, quā diximus, autoritate, postea nemini dubiū fuerit, quin iure optimo suprema voluntas codicillis testata relinqueretur. Ex Labeonis operibus, inter quæ numerantē etiam ad xii tabulas, & xl. posteriorum libri, ad edictū pręt pegrini xxx., ad vrbani complures, existimat Politianus adhibitos a Tribuniano in suos legum centones, decem libros posteriorum, octo probabilium. quam sententiam Riuallius refellit ratione non insubtili, neque in eo tātū, sed & in Q. Mutio pōt. & Aquilio Gallo. Sane, quāuis Labeo principali

Plutarchi locus emēdatus.

principali studio iuris prudentiam exercuerit, & consulentibus publice respōderit, attamen cęterarum quoq; bonarū artium expers non fuit. & in grāmaticam sese atq; dialecticam literasq; antiquiores altioresq; dederat. ac latinarum vocum origines rationesq; & proprietates percallebat. eaq; pręcipue scientia ad enodādos plęrosq; iuris laqueos vtebatur. apparuit hoc ipsum in libris posteriorum, post eius mortem, vt ferunt, editis, quorũ cōtinui tres. xxxviii. xxxix. xl. pleni erant id genus rerum, ad enarrandam illustrādamq; latinam linguā ad modum conducentium.

C. Atteius Capito.

C. Atteius Capito, auo centurione Syllano, patre pręctorio, haud admodum vetere, nec tamen ignobili familia ortus, consulatum Romę gessit cū Germanico Cęsare, Octauiis ꝑerio, anno post Christum natū decimo tertio. Quo quidem in magistratu adeo nihil egisse traditur, vt ne iudicauerit quidem, collega eius omnia

iudicia pagente. error est in Coss. Cassiodori, Holoandri, Glareani, pro Atteio Fonteium scribentiũ, quos diuersos fuisse, & hunc consulẽm, etiam ex Tacito discas. Is quoq; magnã sibi in iure ciuili autoritatem comparauerat, & alterum quasi oraculum ciuitatis eo tẽpore habebatur. Doctorem habuerat Cffili um, in cuius etiam preceptis, atq; sentẽtiis perseuerabat, dissidebatq; a Labeone nõ modo disciplinę exercitatione, sed moribus etiam, & toto vitę genere, ille cum principibus contumacia certabat, hic obsequiosus dominantibus in adulationẽ vsq; erat. Quibus illecebris probatus Octauio, consulatum exq; eo honore inuidiam adeptus est, ac sequẽti anno in curatione aquarum Męcenati successit. itaq; triennio inde cum Tiberis vrbem inundasset, relabentemq; secuta esset edificiorum, & hominũ strages, remedio cohercendi fluminis a Tiberio principe pręfectus est, collega dato, L. Arruncio. Qui cum in senatu egissent, an ob moderandas Tiberis exundationes, auerti flumina & lacus oporteret, p quos augescit, auditis municipiorũ

nicipiorum & coloniarum, ad quas ea res pertinere poterat, legationibus, nihil mutari placuit. Auxit adulationis vitium Capitoni, Tiberii principis dissimulata insolentia, qui, cum nimio plus adulatoribus delectaretur, amare tamen in ciuibus, ac senatoribus libertatem dicendi simulabat. itaque eius animi non ignarus Capito, cum L. Ennius eques Ro. maiestatis postulatus, quod effigiem principis Tiberii promiscuum ad vsum argenti vertisset, recipi inter reos vetaretur a Cęsare, palam quasi per libertatem aspernatus est, non enim debere eripi patribus autoritatem statuendi, neque tantum maleficium impune habendum. sane lentus in suo dolore esset, reip. iniurias ne largiretur. intellexit hæc Tiberius, vt erant, magisque vt dicebantur, perstititque intercedere. Capitoni insignior infamia fuit, quod humani diuinique iuris sciens. egregium publicum, & bonas domi artes dehonestauisset. eodemque ipso anno est mortuus, qui fuit post Christum natum xxiii. Illa Capitonis ridicula fuit adulatio. nam, cum Tiberius edicto quedam verbum parum apud latinos vetus in-

scripsisset, eiusq; recordatio noctu principi subisset, conuocatis postridie, quot quot Romę grammaticam aut verborum interpręrandorum scientiam profiterentur, Pomponio grammatico verbum repręhēdente, Capito affirmauit, & esse illud antiquum, & ; si non esset, futurum certe iam inde, & ciuitatē in gratiam Cęsaris id verbum inter antiqua relaturam, quod adeo tacitum non tulit, vt grammaticus ad Tiberium cōuersus, mentitur Capito ; responderit, tu enim Cęsar ciuitatem Ro dare potes hominibus, verba & linguę latinę vsum non potes. eam responsionem Dion procillio cuidam senatori ascribit, sed pluris est apud me Suetonii diligētissimi scriptoris autoritas. Idem Capito Atteium philologum grammaticū dicebat inter grammaticos rhetorem, inter rhetores fuisse grammaticum: id quod hodie multis euenit. Reliquit Capito libros non paucos, quorum testimonio sępe Gellius, interdum & Macrobius & Frontinus vtūtur. Multa de Atteio Capitone Tribuno ple. sunt apud Dionem libro xxxix. sed eand patrem

Dionis incuria

trent potius iuris cōsulti pertinere, tem porum ratio indicat. quemadmodum & quæ in senatus consulto a Cęlio ad Ciceronem in epistolis misso: fortecp̃ etiã; quæ de Atteio quodã copiarũ du ctore per Octauii, & L. Antonii bellũ scribit Appianus libro v. bellorum ci uilium: sed & illud, quod scribit Pater culus, Capitonem senatorii ordinis vi rum, patruum suum, Agrippę, C. Cas sium de cęde Cęsaris lege Pedia accusã ti, subscripsisse, ad patrem melius q̃ ad filium referas, quasi iam tum ab eo hæ reditarias acceperit partes Cęsarianas fi lius, licet hoc malit Zasius filio ascribe re. Fuit & quęstor Iudęę Capito qui dam, C. Caligulæ imperio, vt Philo iu dęus scribit, quem non temere filiũ hu ius iuris consulti existimaueris; quędã etiam Capitonem ĩter primarios decla matores memorat Seneca, Plinius iuni or Titinium Capitonem scriptorē vi rorum illustrium. Sisinnium quocp̃ & Asinium Capitones inuenio. Sed, vt ad nostrum redeamus, libros hos conscri psit, commentaria ad xii. tabulas, conie ctaneorũ libros cclx. de pontificio iure,

Error Zasii

cuius consultissimus fuit, septem, de se natoris officio vnum, de iure sacrificiorum decem, commentarium etiam de iudiciis publicis. ex iis operibus pmul ta citantur a Gellio, Festo, Macrobio, Nonio, Frontino.

M.Cocceius Nerua pater, & filius.

M. Cocceius Nerua iuris consul tus, Cocceium Neruam patrẽ habuit, qui cum L. Gellio triũ uirali dominatu consul fuit, & conciliã dę inter Antonium & Octauium ami citię sese cum Męcenate interposuit. Narniense familię genus. Nerua ipse iuriscõsultus Labeonis sectam excepit, & dissensiones disciplinarum cum Ca pitonis successoribus adauxit. Is omnis diuini atq; humani iuris sciens, eaq; co gnitione illustris, familiarissimus atq; assiduus Tiberio Cęsari fuit. In curatio ne aquarum (quod munus principibus in ciuitate viris dari cõsueuerat) Satrio Rufo successit, Seruio Cornelio Cethe go L. Visellio Varrone Coss. anno post natum Christum quinto ac vigesi mo.

mo. Biennio post solus ex senatorio or dine Cęsarem in Campaniam atq; insu lam Capreas secedentem secutus est, ibiq; cũ eo annos ferme octo perman sit. Traditur etiam ante consulatu fun ctus. quod extra ordinario ac suffecti tio munere ei contigisse existimo, atq; ideo nullum annum in commentariis conficit, nec sciri potest, quibus coss. gesserit consulatum. Anno, postquã seccesserat, ferme octauo, cum Tiberi us omnia cędis ac libidine repleuisset, vir priscę probitatis Nerua, eius cõsue tudinis impatiens, integro statu, corpo re illeso, moriendi consilium cępit. qđ vt Tiberio cognitum est, assidere Ner uę, causas requirere, addere preces, fate ri postremo, graue cõscientię, graue fa mę suę, si proximus amicorum nullis moriendi rationibus vitam fugeret. auersatus sermonem Nerua, cum diu nullis ꝓcibus elici ab eo respõsum po= tuisset, abstinentiam cibi continuauit, atq; ita vitam finiuit. causę mortis prę cipue ferebantur a gnaris cogitationũ eius, ꝙ, quanto ꝓpius mala Reip. intue retur, prę ira ac metu, dum integer, dũ

intentatus esset, honestum finem volue rit. alii pręter alias hanc addūt, q̄ leges a Cęsare positas de condemnationibus reperiret, vnde infidelitatis plurimum, ac tumu tus prouenire oporteret. Cęte rum adeo commotus est tacito mortis eius conuitio Tiberius, vt cōfestim ad mitigandas vsuras vigintiquinq; sester tiorum millia in publicum contulerit, vnde gratuito indigentibus in trienniū mutuo daret, & celeberrimos, ac notissimos quosq; accusatores iusserit vno die interfici. Reliquit filium Nerua eadem iuris cognitione celebrem, qui libros de vsucapiōibus reliquit. Eo natus est Nerua ille, qui Ro. imperium optime omnium gessit, vt non modo Nerua hic probitate cōspicuus ipse fue rit, sed filio, nepote, ac deinceps propin quis, pręsertim vero arrogato Traiano opt. principe iurisq; diuini atq; humani consultissimo, deincepsq; adoptione op timorum principum ad Commodum vsq; censendus sit. Nerua filius (si Vlpiano credimus) annum agens ętatis septimum ac decimum, aut paulo plus de iure publice respondit. Fuerunt &

Syllii & Licinii Neruę, sed alię gentes, nec nisi cognomine similes.

Masurius Sabinus.

MAsurius Sabinus e plebe homo, Atteio Capitoni in disciplina iuris successit, & Cocceium Neruam emulum habuit. Receptus ē in equestrem ordinem iam grandis natu, & annorum fere quinquaginta. ei neq; amplę facultates fuerunt, sed plurimum a suis auditoribus sustentatus est. obtinuitq; a Tiberio Cęsare, vt sibi de iure respondere liceret. atq; ita publice primus rescripsit. Nam, vt obiter sciamus, ante tempora Augusti, publice respondendi ius non a principibus dabatur, sed, qui fiduciam studiorum suorū habebant, consulentibus respondebāt, neq; responsa, vtiq; signata, dabantq;, sed plęrūq; iudicibus ipsis scribebant, aut testabantur illos, ii, a quibus consulti fuerant. primus Oct. Augustus, vt maior iuris autoritas haberetur, constituit, vt ex autoritate eius responderēt. & ex illo tempore peti hoc pro benefitio cępit.

Vnde paulo post effectum est, vt pestis humani generis Caligula, inter cętera liuoris, ac malignitatis i omnes claros viros scelera, de iuris quoq; consultis, quasi scientię eorum omnem vsum abliturus, sępe iactauerit, se mehercle effecturũ, ne quid respondere possent, pręter ęquum. Postea deinde optimus princeps Adrianus, quasi pristinũ morem, & libertatem relaturus, cum ab eo viri periti peterent, vt sibi liceret respõdere, rescripsit eis, hoc nõ peti, sed pręstari, atq; effici solere. & ideo, si quis fiduciam sui haberet, placiturũ se populo, ad respondendum se prępararet. Postremo res eo deuenit, vt, retcto Augusti more, nemo iuris consultus appellaretur, aut publice ius iterprętaretur, deque eo responderet, nisi eam autoritatẽ a principe impetrasset. quorum omniũ sententię, & opiniones in tantum honoris venere, vt ex principum constitutionibus recedere ab eorum responso iudicibus non liceret. & ex horum tantummodo scriptis Iustinianus confici pãdectas suas, cęteris reiectis, voluerit.

Extat de Masurio illud in satyra Persii

carmen in persona Libertini: vindicta postquam meus a prætore recessi, cur mihi non liceat, iussit quodcunque volũtas, excepto, siqd Masuri, rubrica vetauit. & (vt quidam putant) epistola Plinii Cæcilii lib. iiii. qua eum vt religiosũ defensorem supremarum voluntatum laudat, sed ego ad illa tempora non puto peruenisse Masuriũ. Opera hæc ab eo feruntur relicta, memorabiliũ libri xii. iuris ciuilis tres, cõmentarii de indigenis, liber de furtis vnde multa Gellius Macrobiusque nominatim sumpsere.

Cassius Longinus.

CAssii patritii iam inde ab initio Ro. libertatis magni atque ampli extitere. Sp. enim Cassius, cognomento Becillinus (Vscellinum, Vicellinum autores aut librarii variant) octauo post pulsos reges anno cos. duos deinde alios, & magisterium equitum primus gessit. postremo, cum iactanda lege agraria, quæ nunquam deinde sine maximis motibus rerum agitata est, ea largitiõe captare animos plebis, & sibi

viam ad tyrannidem facere videretur, vbi primum magiſtratu abiit, dãnatus necatusq; eſt. ſunt, qui patrem autorem eius ſupplicii ferant. eum, cognita domi cauſa: verberaſſe ac necaſſe, peculiumq; filii Cereri conſecrauiſſe, ſignũ inde factum eſſe, & ĩſcriptũ, ex Caſſia familia datum. ſed, quæ familia primũ molitorem tyrannidis dederat; eadem poſt multos inſignes viros, accerrimũ vindicem libertatis protulit C. Caſſiũ, Iulij Cæſaris ĩterfectorem. Longini cognomen habuiſſe primus legitur Q. Caſſius Cos. anno V. C. Dxc. multiq; deinde ampliſſimis functi magiſtratibus, inſignis eſt in genere & L. ille Caſſius prætor, cuius tribunal, propter nimiam ſeueritatem, ſcopulus reorum dicebatur. Ex hac gente, Caſſius Longinus, natus ex filia Tuberonis, nepte Seruii Sulpitii, prope hæreditariam iuris ciuilis ſcientiam exercuit, cum proauum Sulpitium, Tuberonem auũ maternos habuiſſet. Is Maſurio Sabino ſucceſſit, & Caſſianorum nomen ſuis reliquit, princepsq; & parens eius ſcholæ eſt habitus. Hũc alii C. alii L. prænominant.

minant. Consul fuit cum Quartino quem alii M. Vinitium vocãt, anno imperii Tiberii Cesaris decimo septimo. In quo quid gesserit, vir alioqui ingentis spiritus, quoniam eius anni historia apud Tacitum desideratur, sciri non satis potest. Sequẽti anno, cum atroces in senatu sententiæ in Iuliam Tiberii quondam vxorem dicerentur, & vt bona Seiani, qui ex maxima principis gratia in seuissimam ignominiam ac necẽ deciderat, ęrario ablata ĩ fiscum referrẽtur, in iis & Cassius idem asseueratione multa censuit. Extremo deinde Caliguli ę principatu, cum Asię proconsul esset, & fortunę Antiatinę principi responsissent, vt a Cassio caueret, immemor princeps Cassium Chereę quoque a quo postea occisus est, esse nomen, interficiendum Cassium Longinum delegauerat, sed fatalis necessitas ingruens Caligulæ Longinum seruauit. Rerũ inde potiente Claudio, Cassius Syrię pręfecturam accepit Marso succendens. qua in prouincia cum esset, sacerdotalem stolam pontificis Iudęorum, qua ille solẽnibus modo sacrificiis vtebatur.

batur, magna sumptu elaboratam, ĩ cu
stodiam Romanorum redegit. ea .n.
cum antea vsq; ad Tiberii tempora in
turri, quam Barin vocabant, seruare-
tur, ita, vt pridie sacrificiorum, adhibito
pontificis iudęi sigillo & ducis pręsidii
Ro. promeretur, & peractis sacris, eodē
inspiciente, cōderetur, Tiberius in gra
tiā Agrippę regis, stolā potestati oĩno
iudęorum permiserat. hanc igitur Cas-
sius cum Cuspio Fado procuratore iu-
dęę, ĩ Antonianā (sic.n. turrim, quæ pri
us Baris dicebatur, in Antonii gratiā
Herodes rex vocari iusserat) turrim de
poni iussit. Romanos .n. vt prius, prin-
cipes esse oportere. neq; de veteri iure
quidq̄ detrahi. id .n. petiturus de iudęis
Caspius, veritus ne non obtemperaret
gens religionis & sacrorum tenacissi-
ma, cui tum ipse pręerat, Cassium ex
Syria cum magnis copiis acciuerat. ro
ganti igitur populo, vt pręsides spa-
tium indulgerent legatos ad Claudiū
Cęsarem super ea re mittendi, cōcessū
est, acceptis filiis obsidibus. tādemq; res
a Cęsare impetrata. Et, cum legati Par-
thorum Meherdatem eius gentis, qui
tum

tum Romę erat, in regem aduersus tyrannidem Gotarzis expetissent, princeps missum Meherdatem cum literis, Cassio, vt ad ripam Eufratis amnis deducat, mandat. Cassius ea tempestate cęteros pręeminebat peritia legum. militares enim artes per otium ignotę, industriosq́, ac ignauos pax in æquo tenet. attamen, quantum sine bello dabatur, reuocare pręcisum morem. exercere legiones, cura, prouisu perinde agere, ac si hostis ingrueret, ita dignũ maioribus suis & familia Cassia, per illasquoq; gẽtes, ob virtutem egregiã C. Cassii eius, qui C. Iulium Cęsarem tyrannum interemerat, & Pompei legatus eam aliquando prouinciam obtinens bella cũ Parthis gesserat, celebrata, ratus. igitur excitis iis, quorum de sententia petitus rex fuerat, positisq́; castris apd' Zeuma, vnde maxime peruius amnis, postquã illustres Parthi, rexq; Arabum Abbarus aduenerat, monet Meherdatẽ Cassius, barbarorum impetus primo acres, cunctatione inde languescere, aut in pfidiã mutari. itaq; vrgeret cępta. quod spretum fraude Abbari, Meherdatẽ in

perniciem

perniciem ac manus inimicorũ deduxit. Post nouẽnium, Nerone iam dominatum exercente, nunciata de Parthis victoria, cum finis non fieret agendis supplicationibus, referendisq; inter festos diebus, quibus parta victoria, & ad senatũ nunciata relataq; esset, aliaq; in eandem formam nimis modũ egressa decernerentur, Cassius cohiberi nõ potuit, quin, de cęteris honoribus assensus, diceret in senatu, si pro benignitate fortunę diis gratię agerentur, ne totum quidem annum supplicationibus sufficere, ideoq; oportere diuidi sacros, & negociosos dies, quibus diuina colerentur, neq; humana impedirentur. Eodem anno, tumultuãtibus seditione plebis in senatorium ordinem Puteolanis, Cassius adhibẽdo remedio delectus ẽ, cuius cũm seueritatem nõ tolerarent, precante eo, ad alios ea cura translata ẽ. Triennio inde, cum ageretur in senatu de nece Pedanii Secũdi pręfecti vrbis, quem seruus eius, seu propter negatam libertatem, cui pręcium pepigerat, siue amori exolcti infensus, & dominũ emulum non tolerans, interfecerat, & ex ve
tere

teri more familiam omnē, quæ sub eo-
dem tecto mansitauerat, ad supplicium
agi oporteret, ac concursu plebis, quę
tot innoxios protegebat, ad seditionem
vsq; ventū esset, senatoribusq; studiis in
cōtrarias partes inclinātibus, inter eos,
qui nihil mutandum censebāt, Cassius
sententię loco in hunc modum disseru
it. Sępe numero P.C. in hoc ordine in-
terfui, cum contra instituta, & leges ma
iorum noua senatus decreta postularē
tur, neq; sum aduersatus, non quia dubi
tarem super omnibus negotiis melius
atq; rectius olim prouisum, &, quę con
uerterentur, in deterius mutari, sed ne
nimio amore antiqui moris studium
meum extollere viderer. simul, quic-
quid hoc in nobis autoritatis est, crebris contradictionibus destruendum
non existimabam, vt maneret inte-
grum, si quando Respubl. consiliis
eguisset. quod hodie euenit, con-
sulari viro domi suæ interfecto per
insidias seruiles, quas nemo prohi-
buit, aut prodidit, quamuis nondum
concusso senatus consulto, quod sup-
plicium toti familiæ minitabatur. de-
cernite

cernite hercule impunitatem. atquem dignitas sua defendet, cum præfectura vrbis non profuerit? quem numerus seruorum tuebitur, cum Pedanium Secundum quadringenti non protexerint? cui familia opem feret, quæ ne in metu quidē pericula nostra auertit? an, vt quidam fingere non erubescūt, iniurias suas vltus est interfector? quia de paterna pecunia trāsegerat, aut auitum mancipium detrahebatur, pronūciemus vltro dominum iure cęsum videri. libet argumenta conquirere in eo, quod sapientioribus deliberatū est. sed, & si nunc primum statuēdum haberemus, creditis ne seruum interficiendi domini animum ita sumpsisse, vt nō vox minax excideret? nihil per temeritatem proloqueretur? sane consilium occuluit, telum īter ignaros parauit. nū excubias transiret? cubiculi fores recluderet? lumē inferret? cędem patraret? omnibus nesciis. Multa sceleris indicia pręueniunt. serui si prodant, possumus singuli inter plures, tuti inter anxios, postremo, si pereundum sit, non inulti īter nocētes agere. Suspecta maioribus
nostris

nostris fuerunt ingenia seruorum, etiā cum in agris aut domibus iisdem nascerentur, charitatemq; dominorū statim acciperent. postquam vero nationes in familiis habemus, quibus diuersi ritus, externa sacra, aut nulla sunt, colluuiem istam non nisi metu coherceueris. at quidam insontes peribūt. num & ex fuso exercitu, cum decimus quisq; fuste feritur, etiam strenui non sortiūtur? habet aliquid ex iniquo omne magnum exēplum, quod cōtra singulos, vtilitate publica, rependitur. Sententiæ Cassii, vt nemo vnus cōtraire ausus est, ita dissonę voces respondebant, numerum aut ętatem, aut sexum, ac plurimorum dubiā innocentiam miserantium. Prę ualuit tamen pars, quæ supplicium decernebat. Quadriennio post, cum Poppeę Neronis coniugi mortuę funus fieret, Cassio Nero officia exequiarū prohibuit. qđ primum illi indicium mali fuit, neq; in longum dilatum est. igitur missa ad senatum oratione, remouendum Cassiū a Rep. disseruit, obiectauitq;, φ in vetere gentili stemmate, inter imagines maiorum, etiam C. Cassii tyrānoctoni effi

cuius consultissimus fuit, septem, de senatoris officio vnum, de iure sacrificiorum decem, commentarium etiam de iudiciis publicis. ex iis operibus pmulta citantur a Gellio, Festo, Macrobio, Nonio, Frontino.

M.Cocceius Nerua pater, & filius.

M. Cocceius Nerua iuris consultus, Cocceium Neruam patrē habuit, qui cum L. Gellio triū uirali dominatu consul fuit, & conciliādę inter Antonium & Octauium amicitię sese cum Męcenate interposuit. Narniense familię genus. Nerua ipse iuriscōsultus Labeonis sectam excepit, & dissensiones disciplinarum cum Capitonis successoribus adauxit. Is omnis diuini atq; humani iuris sciens, eaq; cognitione illustris, familiarissimus atq; assiduus Tiberio Cęsari fuit. In curatione aquarum (quod munus principibus in ciuitate viris dari cōsueuerat) Satrio Rufo successit, Seruio Cornelio Cethego L. Visellio Varrone Coss. anno post natum Christum quinto ac vigesimo.

mo. Biennio post solus ex senatorio ordine Cęsarem in Campaniam atq; insulam Capreas secedentem secutus est, ibiq; cũ eo annos ferme octo permansit. Traditur etiam ante consulatu functus, quod extra ordinario ac suffectitio munere ei contigisse existimo, atq; ideo nullum annum in commentariis conficit, nec sciri potest, quibus coss. gesserit consulatum. Anno, postquã seccesserat, ferme octauo, cum Tiberius omnia cędis ac libidine repleuisset, vir priscę probitatis Nerua, eius cõsuetudinis impatiens, integro statu, corpore illeso, moriendi consilium cępit. qđ vt Tiberio cognitum est, assidere Neruę, causas requirere, addere preces, fateri postremo, graue cõscientię, graue famę suę, si proximus amicorum nullis moriendi rationibus vitam fugeret. auersatus sermonem Nerua, cum diu nullis ꝓcibus elici ab eo respõsum potuisset, abstinentiam cibi continuauit, atq; ita vitam finiuit. causę mortis pręcipue ferebantur a gnaris cogitationũ eius, ꝙ, quanto ꝓpius mala Reip. intueretur, pręira ac metu, dum integer, dũ

intentatus esset, honestum finem volue rit: alii prçter alias hanc addũt, q leges a Cęsare positas de condemnationibus reperiret, vnde infidelitatis plurimum, ac tumu tus prouenire oporteret. Cęte rum adeo commotus est tacito mortis eius conuitio Tiberius, vt cõfestim ad mitigandas vsuras vigintiquinq; sester tiorum millia in publicum contulerit, vnde gratuito indigentibus in trienniũ mutuo daret, & celeberrimos, ac notis simos quosq accusatores iusserit vno die interfici. Reliquit filium Nerua eadem iuris cognitione celebrem, qui libros de vsucapiõibus reliquit. Eo na tus est Nerua ille, qui Ro. imperium optime omnium gessit, vt non modo Nerua hic probitate cõspicuus ipse fue rit, sed filio, nepote, ac deinceps propin quis, prçsertim vero arrogato Traiano opt. principe iurisq diuini atq humani consultissimo, deincepsq adoptione op timorum principum ad Commodum vsq censendus sit. Nerua filius (si Vl piano credimus) annum agens ętatis septimum ac decimum, aut paulo plus de iure publice respondit. Fuerunt &

Syllii & Licinii Neruę, sed alię gentes, nec nisi cognomine similes.

Masurius Sabinus.

MAsurius Sabinus e plebe homo, Atteio Capitoni in disciplina iuris successit, & Cocceium Neruam emulum habuit. Receptus ę in equestrem ordinem iam grandis natu, & annorum fere quinquaginta. ei neq; amplę facultates fuerunt, sed plurimum a suis auditoribus sustentatus est. obtinuitq; a Tiberio Cęsare, vt sibi de iure respondere liceret. atq; ita publice primus rescripsit. Nam, vt obiter sciamus, ante tempora Augusti, publice respondendi ius non a principibus dabatur, sed, qui fiduciam studiorum suorũ habebant, consulentibus respondebãt, neq; responsa, vtiq; signata, dabant, sed plęrũq; iudicibus ipsis scribebant, aut testabantur illos, ii, a quibus consulti fuerant. primus Oct. Augustus, vt maior iuris autoritas haberetur, constituit, vt ex autoritate eius responderẽt. & ex illo tempore peti hoc pro beneficio cępit.

Vnde paulo post effectum est, vt peſtis humani generis Caligula, inter cętera liuoris, ac malignitatis ĩ omnes claros viros ſcelera, de iuris quoq; conſultis, quaſi ſcientię eorum omnem vſum abolitur us, ſępe iactauerit, ſe mehercle effecturũ, ne quid reſpondere poſſent, prçter çquum. Poſtea deinde optimus princeps Adrianus, quaſi priſtinũ morem, & libertatem relaturus, cum ab eo viri periti peterent, vt ſibi liceret reſpõdere, reſcripſit eis, hoc nõ peti, ſed prçſtari, atq; effici ſolere. & ideo, ſi quis fiduciam ſui haberet, placiturũ ſe populo, ad reſpondendum ſe prçpararet. Poſtremo res eo deuenit, vt, reiecto Auguſti more, nemo iuris conſultus appellaretur, aut publice ius ĩterprçtaretur, deque eo reſponderet, niſi eam autoritatẽ a principe impetraſſet. quorum omniũ ſententię, & opiniones in tantum honoris venere, vt ex principum conſtitutionibus recedere ab eorum reſponſo iudicibus non liceret. & ex horum tantummodo ſcriptis Iuſtinianus confici pãdectas ſuas, cęteris reiectis, voluerit.

Extat de Maſurio illud in ſatyra Perſii

carmen

carmen in persona Libertini : vindicta postquam meus a prętore recessi, cur mihi non liceat, iussit quodcunq; volũtas, excepto, siqd Masuri, rubrica vetauit. & (vt quidam putant) epistola Plinii Cęcilii lib. iiii. qua eum vt religiosũ defensorem supremarum voluntatum laudat, sed ego ad illa tempora non puto peruenisse Masuriũ. Opera hæc ab eo feruntur relicta, memorabiliũ libri xii. iuris ciuilis tres, cõmentarii de indigenis, liber de furtis vnde multa Gellius Macrobiusq; nominatim sumpsere.

Cassius Longinus.

CAssii patritii iam inde ab initio Ro. libertatis magni atq; ampli extitere. Sp. enim Cassius, cognomento Becillinus (Vscellinum, Vicellinum autores aut librarii variant) octauo post pulsos reges anno cos. duos deinde alios, & magisterium equitum primus gessit. postremo, cum iactanda lege agraria, quæ nunquam deinde sine maximis motibus rerum agitata est, ea largitiõe captare animos plebis, & sibi

viam ad tyrannidem facere videretur, vbi primum magistratu abiit, dãnatus necatusq; est. sunt, qui patrem autorem eius supplicii ferant. eum, cognita domi causa: verberasse ac necasse, peculiumq; filii Cereri consecrauisse, signũ inde factum esse, & ĩscriptũ, ex Cassia familia datum. sed, quæ familia primũ molitorem tyrannidis dederat; eadem post multos insignes viros, accerrimũ vindicem libertatis protulit C. Cassiũ, Iulij Cæsaris ĩterfectorem. Longini cognomen habuisse primus legitur Q. Cassius Cos. anno V. C. Dxc. multiq; deinde amplissimis functi magistratibus, insignis est in genere & L. ille Cassius prætor, cuius tribunal, propter nimiam seueritatem, scopulus reorum dicebatur. Ex hac gente, Cassius Longinus, natus ex filia Tuberonis, nepte Seruij Sulpitii, prope hæreditariam iuris ciuilis scientiam exercuit, cum proauum Sulpitium, Tuberonem auũ maternos habuisset. Is Masurio Sabino successit, & Cassianorum nomen suis reliquit, princepsq; & parens eius scholæ est habitus. Hũc alii C. alii L. prænominant.

minant. Conſul fuit cum Quartino quem alii M. Vinitium vocāt, anno imperii Tiberii Ceſaris decimo ſeptimo. In quo quid geſſerit, vir alioqui ingentis ſpiritus, quoniam eius anni hiſtoria apud Tacitum deſideratur, ſciri non ſatis poteſt. Sequēti anno, cum atroces in ſenatu ſententiæ in Iuliam Tiberii quondam vxorem dicerentur, & vt bona Seiani, qui ex maxima principis gratia in ſeuiſſimam ignominiam ac necē deciderat, ęrario ablata ī fiſcum referrētur, in iis & Caſſius idem aſſeueratione multa cenſuit. Extremo deinde Caligulę principatu, cum Aſię proconſul eſſet, & fortunę Antiatinę principi reſpondiſſent, vt a Caſſio caueret, immemor princeps Caſſium Chereę quoq; a quo poſtea occiſus eſt, eſſe nomen, in cerficiendum Caſſium Longinum delegauerat, ſed fatalis neceſſitas ingruens Caligulæ Longinum ſeruauit. Rerū inde potiente Claudio, Caſſius Syrię prefectururam accepit Marſo ſuccedens. qua in prouincia cum eſſet, ſacerdotalem ſtolam pontificis Iudęorum, qua ille ſolēnibus modo ſacrificiis vtebatur.

batur, magna sumptu elaboratam, ī cu stodiam Romanorum redegit. ea .n. cum antea vsq; ad Tiberii tempora in turri, quam Barin vocabant, seruaretur, ita, vt pridie sacrificiorum, adhibito pontificis iudęi sigillo & ducis pręsidii Ro. promeretur, & peractis sacris, eodē inspiciente, cōderetur, Tiberius in gratiā Agrippę regis, stolā potestati oīno iudęorum permiserat. hanc igitur Cassius cum Cuspio Fado procuratore iudęę, ī Antonianā (sic.n. turrim, quæ prius Baris dicebatur, in Antonii gratiā Herodes rex vocari iusserat) turrim deponi iussit. Romanos.n. vt prius, principes esse oportere. neq; de veteri iure quidq̄ detrahi. id.n peciturus de iudęis Caspius, veritus ne non obtemperaret gens religionis & sacrorum tenacissima, cui tum ipse pręerat, Cassium ex Syria cum magnis copiis acciuerat. roganti igitur populo, vt pręsides spatium indulgerent legatos ad Claudiū Cęsarem super ea re mittendi, cōcessū est, acceptis filiis obsidibus. tādemq; res a Cęsare impetrata. Et, cum legati Parthorum Meherdatem eius gentis, qui

tum

tum Romę erat, in regem aduerſus tyrannidem Gotarzis expetiſſent, princeps miſſum Meherdatem cum literis, Caſſio, vt ad ripam Eufratis amnis deducat, mandat. Caſſius ea tempeſtate cęteros prçeminebat peritia legum. militares enim artes per otium ignotę, induſtrioſq;, ac ignauos pax in æquo tenet. attamen, quantum ſine bello dabatur, reuocare prçciſum morem, exercere legiones, cura, prouiſu perinde agere, ac ſi hoſtis ingrueret, ita dignũ maioribus ſuis & familia Caſſia, per illas quoq; gẽtes, ob virtutem egregiã C. Caſſii eius, qui C. Iulium Cęſarem tyrannum interemerat, & Pompei legatus eam aliquando prouinciam obtinens bella cũ Parthis geſſerat, celebrata, ratus. igitur excitis iis, quorum de ſententia petitus rex fuerat, poſitiſq; caſtris apđ Zeuma, vnde maxime peruius amnis, poſtquã illuſtres Parthi, rexq; Arabum Abbarus aduenerat, monet Meherdatẽ Caſſius, barbarorum impetus primo acres, cunctatione inde langueſcere, aut in perfidiã mutari. ita q; vrgeret cępta. quod ſpretum fraude Abbari, Meherdatẽ in perniciem

perniciem ac manus inimicorũ deduxit. Post nouẽnium, Nerone iam dominatum exercente, nunciata de Parthis victoria, cum finis non fieret agendis supplicationibus, referendisq; inter festos diebus, quibus parta victoria, & ad senatũ nunciata relataq; esset, aliaq; in eandem formam nimis modũ egressa decernerentur, Cassius cohiberi nõ potuit, quin, de cęteris honoribus assensus, diceret in senatu, si pro benignitate fortunę diis gratię agerentur, ne totum quidem annum supplicationibus sufficere, ideoq; oportere diuidi sacros, & negociosos dies, quibus diuina colerentur, neq; humana impedirentur. Eodem anno, tumultuãtibus seditione plebis in senatorium ordinem Puteolanis, Cassius adhibẽdo remedio delectus ẽ, cuius cùm seueritatem nõ tolerarent, precante eo, ad alios ea cura translata ẽ. Triennio inde, cum ageretur in senatu de nece Pedanii Secũdi pręfecti vrbis, quem seruus eius, seu propter negatam libertatem, cui pręcium pepigerat, siue amori exolcti infensus, & dominũ emulum non tolerans, interfecerat, & ex ve

tet

teri more familiam omnẽ, quæ sub eodem tecto mansitauerat, ad supplicium agi oporteret, ac concursu plebis, quę tot innoxios protegebat, ad seditionem vsq; ventũ esset, senatoribusq; studiis in cõtrarias partes inclinãtibus, inter eos, qui nihil mutandum censebãt, Cassius sententię loco in hunc modum disseruit. Sępe numero P. C. in hoc ordine interfui, cum contra instituta, & leges maiorum noua senatus decreta postularẽtur, neq; sum aduersatus, non quia dubitarem super omnibus negotiis melius atq; rectius olim prouisum, &, quę conuerterentur, in deterius mutari, sed ne nimio amore antiqui moris studium meum extollere viderer. simul, quicquid hoc in nobis autoritatis est, crebris contradictionibus destruendum non existimabam, vt maneret integrum, si quando Respubl. consiliis eguisset. quod hodie euenit, consulari viro domi suæ interfecto per insidias seruiles, quas nemo prohibuit, aut prodidit, quamuis nondum concusso senatus consulto, quod supplicium toti familiæ minitabatur. de-
cernite

cernite hercule impunitatem. at quem dignitas sua defendet, cum præfectura vrbis non profuerit? quem numerus seruorum tuebitur, cum Pedanium Secundum quadringenti non protexerint? cui familia opem feret, quæ ne in metu quidē pericula nostra auertit? an, vt quidam fingere non erubescūt, iniurias suas vltus est interfector? quia de paterna pecunia trāsegerat, aut auitum mancipium detrahebatur, pronūciemus vltro dominum iure cęsum videri. libet argumenta conquirere in eo, quod sapientioribus deliberatū est. sed, & si nunc primum statuēdum haberemus, creditis ne seruum interficiendi domini animum ita sumpsisse, vt nō vox minax excideret? nihil per temeritatem proloqueretur? sane consilium occuluit, telum īter ignaros parauit, nū excubias transiret? cubiculi fores recluderet? lumē inferret? cędem patraret? omnibus nesciis. Multa sceleris indicia prępeniunt. serui si prodant, possumus singuli inter plures, tuti inter anxios, postremo, si pereundum sit, non inulti īter nocētes agere. Suspecta maioribus

nostris

nostris fuerunt ingenia seruorum, etiã cum in agris aut domibus iisdem nasce rentur, charitatemq; dominorũ statim acciperent. postquam vero nationes in familiis habemus, quibus diuersi ritus, externa sacra, aut nulla sunt, colluuiem istam non nisi metu cohercueris. at qui dam insontes peribũt. num & ex fuso exercitu, cum decimus quisq; fuste feri tur, etiam strenui non sortiũtur? habet aliquid ex iniquo omne magnum excẽ plum, quod cõtra singulos, vtilitate pu blica, rependitur. Sentẽtiæ Cassii, vt ne mo vnus cõtraire ausus est, ita dissonę voces respondebant, numerum aut ętatem, aut sexum, ac plurimorum dubiã innocentiam miserantium. Pręualuit tamen pars, quæ supplicium decernebat. Quadriennio post, cum Poppeę Neronis coniugi mortuę funus fieret, Cassio Nero officia exequiarũ prohibuit. qđ primum illi indicium malifuit, neq; in longum dilatum est. igitur missa ad senatum oratione, remouendum Cassiũ a Rep. disseruit, obiectauitq;, ꝙ in vetere gentili stemmate, inter imagines maiorum, etiam C. Cassii tyrãnoctoni effi-

giem restituisset, ita īscriptam, duci partium. semina enim belli ciuilis & defectionem a domo Cęsarum quęsitā, ac, vt memoria tantum infensi nominis ad discordias vteretur, assumpsisse L. Syllanum iuuenem, genere nobilem, animo promptum, quem nouis rebus ostentaret. Is disciplina Cassii, apud quem educatus fuerat, ad magnam claritudinem euaserat. Inducit posthac sub nomine indicum, qui in Lepidam Cassii vxorē, amitam Syllani, incestum cum fratris filio, & diros sacrorum ritus cōfingerēt. Tunc senatus consulto exilia Cassio, & Syllano decernuntur. de Lepida Cęsar statueret. Deportatus est in īsulam Sardiniā Cassius, & senatus iussus expectabatur. Syllanus quoq; relegatus paulo post iussu Neronis submisso percussore occiditur. Alii deinde multi, vt conscii, vexati sunt. adeo calamitas illa dira ciuitati Ro. incubuerat, vt senem iuris peritissimum luminibus orbatum (nā id quoq; de Cassio traditur) nullo crimine, nisi ꝙ opibus vetustis & grauitate morum pręcelleret, affligere non dubitauerit. & sunt (si diis placet) q principis

cipis vnius libidinem publicę libertati, vbi & ſentire, quę velis, & quæ ſentias, dicere liceat, anteponendam putent. Cęterum ad Caſſium redeamus. qui beneficio longiſſimę ętatis, Rep. ad meliorem principem delata, a Veſpaſiano de relegatione reuocatus, vitam in patria finiuit. domũ habuit, quę poſtea teſtamẽto Numidiæ Quadratillæ ad Quadratum oratorẽ deuenit. Fuit & alius Longinus ex equeſtri ordine, q poſtea ad pręturã vſq; peruenit. ad quẽ cur potius exilium retulerit Aimarus Allobrox, quam ad conſularem illum iuris conſultum, equidem cauſam non inuenio, cum ex Tacito apertiſſime cõſtet de iuris perito dictũ. Aliũ C. Caſſium quidam memorant per Hadriani tempora, qui decem iuris ciuilis libros ſcripſerit. ad quem mulierem quãdam cum quinq; liberis, vno partu editis, adductã ait. Caſſium & Macrobius citat. Inuenio etiam L. Caſſium Longinum iiſdem temporibus plebeio genere, verum antiquo honoratoq;, qui ſeuera patris diſciplina educatus, facilitate ſępiuſq̃ induſtria cõmendatus fuerit. Cui

Error Riuallii.

cuius consultissimus fuit, septem, de senatoris officio vnum, de iure sacrificiorum decem, commentarium etiam de iudiciis publicis. ex iis operibus pmulta citantur a Gellio, Festo, Macrobio, Nonio, Frontino.

M. Cocceius Nerua pater, & filius.

M. Cocceius Nerua iurisconsultus, Cocceium Neruam patrẽ habuit, qui cum L. Gellio triũuirali dominatu consul fuit, & conciliãdę inter Antonium & Octauium amicitię sese cum Męcenate interposuit. Narniense familię genus. Nerua ipse iuriscõsultus Labeonis sectam excepit, & dissensiones disciplinarum cum Capitonis successoribus adauxit. Is omnis diuini atq; humani iuris sciens, eaq; cognitione illustris, familiarissimus atq; assiduus Tiberio Cęsari fuit. In curatione aquarum (quod munus principibus in ciuitate viris dari cõsueuerat) Satrio Rufo successit, Seruio Cornelio Cethego L. Visellio Varrone Coss. anno post natum Christum quinto ac vigesimo.

mo. Biennio post solus ex senatorio ordine Cęsarem in Campaniam atq; insulam Capreas secedentem secutus est, ibiq; cũ eo annos ferme octo permansit. Traditur etiam ante consulatu functus, quod extra ordinario ac suffectitio munere ei contigisse existimo, atq; ideo nullum annum in commentariis conficit, nec sciri potest, quibus coss. gesserit consulatum. Anno, postquã secesserat, ferme octauo, cum Tiberius omnia cędis ac libidine repleuisset, vir priscę probitatis Nerua, eius cõsuetudinis impatiens, integro statu, corpore illeso, moriendi consilium cępit. qđ vt Tiberio cognitum est, assidere Nerue, causas requirere, addere preces, fateri postremo, graue cõscientię, graue famę suę, si proximus amicorum nullis moriendi rationibus vitam fugeret. auersatus sermonem Nerua, cum diu nullis ꝑcibus elici ab eo respõsum potuisset, abstinentiam cibi continuauit, atq; ita vitam finiuit. causę mortis pręcipue ferebantur a gnaris cogitationũ eius, ꝙ, quanto ꝓpius mala Reip. intueretur, pręira ac metu, dum integer, dũ

intentatus esset, honestum finem voluerit. alii prçter alias hanc addũt, q leges a Cçsare positas de condemnationibus reperiret, vnde infidelitatis plurimum, ac tumu tus prouenire oporteret. Cçterum adeo commotus est tacito mortis eius conuitio Tiberius, vt cõfestim ad mitigandas vsuras vigintiquinq sestertiorum millia in publicum contulerit, vnde gratuito indigentibus in trienniũ mutuo daret, & celeberrimos, ac notissimos quosq accusatores iusserit vno die interfici. Reliquit filium Neruã eadem iuris cognitione celebrem, qui libros de vsucapiõibus reliquit. Eo natus est Nerua ille, qui Ro. imperium optime omnium gessit, vt non modo Nerua hic probitate cõspicuus ipse fuerit, sed filio, nepote, ac deinceps propinquis, prçsertim vero arrogato Traiano opt. principe iurisq diuini atq humani consultissimo, deincepsq adoptione optimorum principum ad Commodum vsq censendus sit. Nerua filius (si Vlpiano credimus) annum agens çtatis septimum ac decimum, aut paulo plus de iure publice respondit. Fuerunt &

Syllii

Syllii & Licinii Neruę, sed alię gentes, nec nisi cognomine similes.

Masurius Sabinus.

MAsurius Sabinus e plebe homo, Atteio Capitoni in disciplina iuris successit, & Cocceium Neruam emulum habuit. Receptus ē in equestrem ordinem iam grandis natu, & annorum fere quinquaginta. ei neq; amplę facultates fuerunt, sed plurimum a suis auditoribus sustentatus est. obtinuitq; a Tiberio Cęsare, vt sibi de iure respondere liceret. atq; ita publice primus rescripsit. Nam, vt obiter sciamus, ante tempora Augusti, publice respondendi ius non a principibus dabatur, sed, qui fiduciam studiorum suorū habebant, consulentibus respondebāt, neq; responsa, vtiq; signata, dabant, sed plerūq; iudicibus ipsis scribebant, aut testabantur illos, ii, a quibus consulti fuerant. primus Oct. Augustus, vt maior iuris autoritas haberetur, constituit, vt ex autoritate eius responderēt. & ex illo tempore peti hoc pro benefitio cępit.

Vnde paulo post effectum est, vt pestis humani generis Caligula, inter cętera liuoris, ac malignitatis ĩ omnes claros viros scelera, de iuris quoq; consultis, quasi scientię eorum omnem vsum aboliturus, sępe iactauerit, se mehercle effecturũ, ne quid respondere possent, prçter ęquum. Postea deinde optimus princeps Adrianus, quasi pristinũ morem, & libertatem relaturus, cum ab eo viri periti peterent, vt sibi liceret respõdere; rescripsit eis, hoc nõ peti, sed prę stari, atq; effici solere. & ideo, si quis fiduciam sui haberet, placiturũ se populo, ad respondendum se prępararet. Postremo res eo deuenit, vt, retcto Augusti more, nemo iuris consultus appellaretur, aut publice ius ĩterprętaretur, deque eo responderet, nisi eam autoritatẽ a principe impetrasset. quorum omniũ sententię, & opiniones in tantum honoris venere, vt ex principum constitutionibus recedere ab eorum responso iudicibus non liceret. & ex horum tantummodo scriptis Iustinianus confici pãdectas suas, cęteris reiectis, voluerit. Extat de Masurio illud in satyra Persii

carmen

carmen in persona Libertini: vindicta postquam meus a prętore recessi, cur mihi non liceat, iussit quodcunq; volũtas, excepto, siqd Masurii, rubrica vetauit. & (vt quidam putant) epistola Plinii Cęcilii lib. iiii. qua eum vt religiosũ defensorem supremarum voluntatum laudat, sed ego ad illa tempora non puto peruenisse Masuriũ. Opera hæc ab eo feruntur relicta, memorabiliũ libri xii. iuris ciuilis tres, cõmentarii de indigenis, liber de furtis vnde multa Gellius Macrobiusq; nominatim sumpsere.

Cassius Longinus.

CAssii patritii iam inde ab initio Ro. libertatis magni atq; ampli extitere. Sp. enim Cassius, cognomento Becillinus (Vscellinum, Vicellinum autores aut librarii variant) octauo post pulsos reges anno cos. duos deinde alios, & magisterium equitum primus gessit. postremo, cum iactanda lege agraria, quæ nunquam deinde sine maximis motibus rerum agitata est, ea largitiõe captare animos plebis, & sibi

viam ad tyrannidem facere videretur, vbi primum magistratu abiit, dãnatus necatusq; est. sunt, qui patrem autorem eius supplicii ferant, eum, cognita domi causa: verberasse ac necasse, peculiumq; filii Cereri consecrauisse, signũ inde factum esse, & ĩscriptũ, ex Cassia familia datum. sed, quæ familia primũ molitorem tyrannidis dederat; eadem post multos insignes viros, accerrimũ vindicem libertatis protulit C. Cassiũ, Iulij Cęsaris ĩterfectorem. Longini cognomen habuisse primus legitur Q. Cassius Cos. anno V. C. Dxc. multiq; deinde amplissimis functi magistratibus, insignis est in genere & L. ille Cassius prętor, cuius tribunal, propter nimiam seueritatem, scopulus reorum dicebatur. Ex hac gente, Cassius Longinus, natus ex filia Tuberonis, nepte Seruii Sulpitii, prope hæreditariam iuris ciuilis scientiam exercuit, cum proauum Sulpitium, Tuberonem auũ maternos habuisset. Is Masurio Sabino successit, & Cassianorum nomen suis reliquit, princepsq; & parens eius scholę est habitus. Hũc alii C. alii L. prænominant.

minant. Consul fuit cum Quartino quem alii M. Vinitium vocāt, anno imperii Tiberii Cesaris decimo septimo. In quo quid gesserit, vir alioqui ingentis spiritus, quoniam eius anni historia apud Tacitum desideratur, sciri non satis potest. Sequēti anno, cum atroces in senatu sententiæ in Iuliam Tiberii quondam vxorem dicerentur, & vt bona Seiani, qui ex maxima principis gratia in seuissimam ignominiam ac necē deciderat, ęrario ablata ī fiscum referrētur, in iis & Cassius idem asseueratione multa censuit. Extremo deinde Caligulę principatu, cum Asię proconsul esset, & fortunę Antiatinę principi respondissent, vt a Cassio caueret, immemor princeps Cassium Chereę quoq; a quo postea occisus est, esse nomen, interficiendum Cassium Longinum delegauerat, sed fatalis necessitas ingruens Caligulæ Longinum seruauit. Rerū inde potiente Claudio, Cassius Syrię prefectururam accepit Marso succedens. qua in prouincia cum esset, sacerdotalem stolam pontificis Iudęorum, qua ille solēnibus modo sacrificiis vtebatur.

batur,magna sumptu elaboratam, ĩ cu
stodiam Romanorum redegit . ea .n.
cum antea vsq; ad Tiberii tempora in
turri,quam Barin vocabant, seruare-
tur,ita,vt pridie sacrificiorum,adhibito
pontificis iudęi sigillo & ducis pręsidii
Ro.promeretur,& peractis sacris,eodē
inspiciente,cōderetur,Tiberius in gra
tiā Agrippę regis,stolā potestati oīno
iudęorum permiserat.hanc igitur Cas-
sius cum Cuspio Fado procuratore iu-
dęę,ĩ Antonianā(sic.n.turrim,quæ pri
us Baris dicebatur, in Antonii gratiā
Herodes rex vocari iusserat)turrim de
poni iussit.Romanos.n.vt prius,prin-
cipes esse oportere . neq; de veteri iure
quidq̄ detrahi. id.n petiturus de iudęis
Caspius,veritus ne non obtemperaret
gens religionis & sacrorum tenacissi-
ma , cui tum ipse pręerat, Cassium ex
Syria cum magnis copiis acciuerat. ro
ganti igitur populo , vt pręsides spa-
tium indulgerent legatos ad Claudiū
Cęsarem super ea re mittendi, cōcessū
est,acceptis filiis obsidibus.tādemq; res
a Cęsare impetrata.Et,cum legati Par-
thorum Meherdatem eius gentis , qui
tum

tum Romę erat, in regem aduersus tyrannidem Gotarzis expetissent, princeps missum Meherdatem cum literis, Cassio, vt ad ripam Eufratis amnis deducat, mandat. Cassius ea tempestate cęteros pręeminebat peritia legum. militares enim artes per otium ignotę, industriosq; ac ignauos pax in æquo tenet. attamen, quantum sine bello dabatur, reuocare pręcisum morem. exercere legiones, cura, prouisu perinde agere, ac si hostis ingrueret, ita dignũ maioribus suis & familia Cassia, per illas quoq; gẽtes, ob virtutem egregiã C. Cassii eius, qui C. Iulium Cęsarem tyrannum interemerat, & Pompei legatus eam aliquando prouinciam obtinens bella cũ Parthis gesserat, celebrata, ratus. igitur excitis iis, quorum de sententia petitus rex fuerat, positisq; castris apud Zeuma, vnde maxime peruius amnis, postquã illustres Parthi, rexq; Arabum Abbarus aduenerat, monet Meherdatẽ Cassius, barbarorum impetus primo acres, cunctatione inde languescere, aut in perfidiã mutari. ita q; vrgeret cœpta. quod spretum fraude Abbari, Meherdatẽ in perniciem

perniciem ac manus inimicorū dedu⸗
xit. Post nouēnium, Nerone iam do⸗
minatum exercente, nunciata de Par⸗
this victoria, cum finis non fieret agen⸗
dis supplicationibus, referendisq; inter
festos diebus, quibus parta victoria, &
ad senatū nunciata relataq; esset, aliaq;
in eandem formam nimis modū egres⸗
sa decernerentur, Cassius cohiberi nō
potuit, quin, de cęteris honoribus assen⸗
sus, diceret in senatu, si pro benignitate
fortunę diis gratię agerentur, ne totum
quidem annum supplicationibus suffi⸗
cere, ideoq; oportere diuidi sacros, &
negociosos dies, quibus diuina colerē⸗
tur, neq; humana impedirentur. Eo⸗
dem anno, tumultuātibus seditione ple⸗
bis in senatorium ordinem Puteolanis,
Cassius adhibēdo remedio delectus ē,
cuius cùm seueritatem nō tolerarent,
precante eo, ad alios ea cura translata ē.
Triennio inde, cum ageretur in senatu
de nece Pedanii Secūdi pręfecti vrbis,
quem seruus eius, seu propter negatam
libertatem, cui pręcium pepigerat, siue
amori exolcti infensus, & dominū emu⸗
lum non tolerans, interfecerat, & ex ve
ter

teri more familiam omnē, quæ sub eo-
dem tecto mansitauerat, ad supplicium
agi oporteret, ac concursu plebis, quę
tot innoxios protegebat, ad seditionem
vsq; ventū esset, senatoribusq; studiis in
cōtrarias partes inclinātibus, inter eos,
qui nihil mutandum censebāt, Cassius
sententię loco in hunc modum disseru
it. Sępe numero P. C. in hoc ordine in-
terfui, cum contra instituta, & leges ma
iorum noua senatus decreta postularē
tur, neq; sum aduersatus, non quia dubi
tarem super omnibus negotiis melius
atq; rectius olim prouisum, &, quę con
uerterentur, in deterius mutari, sed ne
nimio amore antiqui moris studium
meum extollere viderer. simul, quic-
quid hoc in nobis autoritatis est, cre-
bris contradictionibus destruendum
non existimabam, vt maneret inte-
grum, si quando Respubl. consiliis
eguisset. quod hodie euenit, con-
sulari viro domi suæ interfecto per
insidias seruiles, quas nemo prohi-
buit, aut prodidit, quamuis nondum
concusso senatus consulto, quod sup-
plicium toti familiæ minitabatur. de-
cernite

noſtris fuerunt ingenia ſeruorum, etiã cum in agris aut domibus iiſdem naſcerentur, charitatemq́ dominorũ ſtatim acciperent. poſtquam vero nationes in familiis habemus, quibus diuerſi ritus, externa ſacra, aut nulla ſunt, colluuiem iſtam non niſi metu cohercueris. at quidam inſontes peribũt. num & ex fuſo exercitu, cum decimus quiſq́ fuſte feritur, etiam ſtrenui non ſortiũtur? habet aliquid ex iniquo omne magnum exẽplum, quod cõtra ſingulos, vtilitate publica, rependitur. Sententiæ Caſſii, vt nemo vnus cõtraire auſus eſt, ita diſſonę voces reſpondebant, numerum aut ętatem, aut ſexum, ac plurimorum dubiã innocentiam miſerantium. Pręualuit tamen pars, quæ ſupplicium decernebat. Quadriennio poſt, cum Poppeę Neronis coniugi mortuę funus fieret, Caſſio Nero officia exequiarũ prohibuit. qđ primum illi indicium mali fuit, neq́ in longum dilatum eſt. igitur miſſa ad ſenatum oratione, remouendum Caſſiũ a Rep. diſſeruit, obiectauitq́, q̃ in vetere gentili ſtemmate, inter imagines malorum, etiam C. Caſſii tyrãnoctoni effi-

giem restituisset, ita īscriptam, duci partium. semina enim belli ciuilis & defectionem a domo Cęsarum quęsitā, ac, vt memoria tantum infensi nominis ad discordias vteretur, assumpsisse L. Syllanum iuuenem, genere nobilem, animo promptum, quem nouis rebus ostentaret. Is disciplina Cassii, apud quem educatus fuerat, ad magnam claritudinem euaserat. Inducit posthac sub nomine indicum, qui in Lepidam Cassii vxorē, amitam Syllani, incestum cum fratris filio, & diros sacrorum ritus cōfingerēt. Tunc senatus consulto exilia Cassio, & Syllano decernuntur. de Lepida Cęsar statueret. Deportatus est in īsulam Sardiniā Cassius, & senatus iussus expectabatur. Syllanus quoq; relegatus paulo post iussu Neronis submisso percussore occiditur. Alii deinde multi, vt conscii, vexati sunt. adeo calamitas illa dira ciuitati Ro. incubuerat, vt senem iuris peritissimum luminibus orbatum (nā id quoq; de Cassio traditur) nullo crimine, nisi ꝙ opibus vetustis & grauitate morum pręcelleret, affligere non dubitauerit, & sunt (si diis placet) q principis

cipis vnius libidinem publicę libertati, vbi & sentire, quę velis, & quæ sentias, dicere liceat, anteponendam putent. Cęterum ad Cassium redeamus. qui beneficio longissimę ętatis, Rep. ad meliorem principem delata, a Vespasiano de relegatione reuocatus, vitam in patria finiuit. domū habuit, quę postea testamēto Numidiæ Quadratillæ ad Quadratum oratorē deuenit. Fuit & alius Longinus ex equestri ordine, q postea ad pręturā vsq; peruenit. ad quē cur potius exilium retulerit Aimarus Allobrox, quam ad consularem illum iuris consultum, equidem causam non inuenio, cum ex Tacito apertissime cōstet de iuris perito dictū. Aliū C. Cassium quidam memorant per Hadriani tempora, qui decem iuris ciuilis libros scripserit. ad quem mulierem quādam cum quinq; liberis, vno partu editis, ad ductā ait. Cassium & Macrobius citat. Inuenio etiam L. Cassium Longinum iisdem temporibus plebeio genere, verum antiquo honoratoq;, qui seuera patris disciplina educatus, facilitate sępiusq; industria cōmendatus fuerit. Cui

Error Riuallii.

Drusillam, Germanico Tiberii ex Druso fratre, nepote, & adoptiuo filio, ortã, Tiberius in matrimonium dederit, supꝙ ea re cũ leui honore iuuenis ad senatum scripserit, ac triennio post, cũ vrbs graui incendio afflicta esset, ęstimando cuiusꝙ detrimẽto, cum tribus sororiis & P. Petronio pręfecerit. eam Drusillã adeo amauit C. Caligula Imperator, quamuis sororem, vt & anté, quam Lõgino collocaretur, virginem prętextatus adhuc vitiauerit, & in concubitu etiam eius quondam depręhensus sit ab auia Antonia, apud quam simul educabantur. mox Lõgino nuptam abduxit, & in modum iustę vxoris prč palã habuit. hęredem quoꝙ bonorum atꝙ imperii ęger instituit. eadem defuncta, iustitium indixit, in quo risisse, lauasse, cęnasse cum parentibus aut coniuge liberis ve capitale fuit. ac meroris impatiens, cum repente noctu profugisset ab vrbe, trãscurrissetꝙ Campaniam, Syracusas petiit. rursusꝙ ĩde propere rediit, barba capilloꝙ promisso. nec vnquam postea, quantiscunꝙ de rebus, ne pro cõcione quidem populi, aut apud mili

tes.

tes nisi per nomen Drusillę deierauit. Hęc addidimus, quod aut filius fuisse, aut omnino aliquid attinuisse Longino is iuuenis existimari poterat. nam, vt hic ille sit, qui ad pręturam vsque peruenit, impedit, quod consularem eum appellat Suetonius. Apposuimus etiam epigrāma quoddam vetus libertorum Longini, Romæ repertum.

D. M.

C. Cassius Verecundus fecit sibi, & Cassię Damalidi libertæ carissimæ & bene mer. idem coniugi, & C. Cassio Cotino, & Cassię Moschidi parentibus, suis isdē patron. libertis C. Cassii Longini, & libertis suis, libertabusque, posterisque eorum.

Aminius Rebius.

AMinii Rebii nihil pręter mortē & epitaphium inuenimus. sed, quia eum Tacitus peritia legum inter primores numerat, visum est inserere. De maioribus nihil comperi. ipse pecuniæ ditissimus, famæ non admo

dum bonę fuit, ob libines mulicbriter infamis, mortem tamē opinione hominum cōstantius tulit, atq; adeo sumpsit. cruciatus enim ægræ senectæ, misso p venas sanguine, effugit. obiit imperii Neronis anno tertio.

Proculus.

SCholam, & disciplinā Neruæ patris Proculus excepit. magna is autoritate fuit, ac plurimū potuit nō in ciuili modo scientia, in qua tanti fuit, vt, q prius a Labeone, ac Nerua nomen accipiebant, ab eo Proculiani cæpti sint dici, sed (opinor) etiam in Rep. hunc non eum esse arbitror (multi enim & priscis temporibus, & illo æuo Proculi extitere) qui C. Acerronius Proculus vocatus, & cū C. Pontio Nigrino Cos. fuerit, extremo Tiberii principis anno. Caligula dominationem ingressus, cū decretum intercessisset, vt Coss. magistratu se abdicarēt, quo principi darēt, id quidem abnuit Imperator, sed vna tamen ipse ac Claudius patruus cū illis consulatum gessere. Sed ne eum quidē

puto,

puto, quem Cocceium Proculum vocat Tacitus, & spiculatorem fuisse indicat, nec quem Plinius Ceclius vt poetã bonum memorat. sed Licinium illum Proculum, qui Othonianas partes secutus, cæso Galba, præfectus ꝑtorio creatus ẽ. fuerat is ĩtima familiaritate Othoni coniunctus, ac suspectus cõsilia eius fouisse. Post, Ohone iam rerum potito, cum seditio, ac tumultus militum ipsorum in vrbe exortus esset, Proculus milites allocutus, ꝓmissis quinis millibus numum, turbas sedauit. Cũq; Otho obuiam ire Vitellio contenderet, plurimũ spei & fiduciæ ĩ Proculo collocauit. ita q; eum peditum equitumq; copiis præfecit. is enim vrbanæ militiæ impiger, bellorum insolẽs, cæteros criminãdo, prauus & callidus bonos & modestos anteibat. Cum prope hostes ventũ eẽt, agitante cõsilia Othone, an bellũ trahi oporteret, cæteris ducibus trahendum putantibus, Proculus inclinatum in diuersam sententiam principem adulatione atq; imperita properatione iuuit. fortunam enim, q; & copiæ alacres, & victoria recens esset, & princeps hostium

Vitellius aberat, deos quoq; & numen Othonis adesse cõsiliis, vna cum Ticia no fratre principis testabat̃. itaq;, postq̃ pugnari placuit, idem autor principi, ne prelio interesset, vt Brixellum se cõferret, impulit, ibiq; dubiis præliorũ exemptus summæ rerum & imperio se ipse reseruaret. quæ res in primis partes eius afflixit. profecto itaq; Brixellum Othone, honor imperii penes Titianum fratrem, ius atq; potestas ad Proculum resedit. qui, positis ridicule castris, inter media flumina atq; aquas milites siti cõficiebantur. &, cum postridie in hostem procedere vellet, itinere viginti milliũ amplius, neq; Paulinus collega assẽtiretur, superuenere a Bebriaco Othonis literæ, quibus rem quamprimum decernere iubebantur. Vbi igitur ventum in pugnam est, cõfuso agmine, fusi Othoniani: ita vt apparuerit non ignauia militum, sed ducum temeritate peccatum. in fuga Proculus castra vitauit. Aliquãto post veniẽte in Italiam Vitellio (nã duces absente eo ad Padum Othonianos deuicerant) cum cæteris ducibus occurrit & Proculus, quem cum Suetonio

nio Paulino primum tristi mora squallidũ tenuit: donec auditi cũ necessariis magis defensionibus q̃ honestis vterẽtur: proditionem vltro sibi imputabant: spatium longi ante prœlium itineris: fatigationem Othonianorum: permixtum vehiculis agmẽ: ac plęraq; fortuita fraudi suæ assignãtes. ita Vitellius credidit de perfidia: & fidẽ absoluit. Hæc omnia ideo de iurisconsulto dici interpræstati sumus: q; plurimum potuisse eum Põponius tradit: id quod de nullo alio Proculo his tẽporibus reperiebamus. nam neq; prętorii pręfectura a iuris cõsulto abhorrebat, quã postea & Papinianus, tantus in ciuili facultate vir, aliiq; gesserint. Neq; vltra quidquã nobis de Proculo compertum est, nisi quod eũ Vlpianus quasi non leuem iuris autorẽ nominat ex rescripto diuorum fratrũ. Celsus vero etiam filium Proculum autorem iuris, habuisse videtur.

Cęlius Sabinus.

SVccessit Longino in disciplina iuris Cęlius Sabinus. is ab Othone bimestrem

viam ad tyrannidem facere videretur, vbi primum magiſtratu abiit, dānatus necatuſq; eſt. ſunt, qui patrem autorem eius ſupplicii ferant, eum, cognita domi cauſa: verberaſſe ac necaſſe, peculiumq; filii Cereri conſecrauiſſe, ſignū inde factum eſſe, & īſcriptū, ex Caſſia familia datum. ſed, quæ familia primū molitorem tyrannidis dederat; eadem poſt multos inſignes viros, accerrimū vindicem libertatis protulit C. Caſſiū, Iulij Cęſaris īterfectorem. Longini cognomen habuiſſe primus legitur, Q. Caſſius Cos. anno V. C. Dxc. multiq; deinde ampliſſimis functi magiſtratibus, inſignis eſt in genere & L. ille Caſſius prętor, cuius tribunal, propter nimiam ſeueritatem, ſcopulus reorum dicebatur. Ex hac gente, Caſſius Longinus, natus ex filia Tuberonis, nepte Seruii Sulpitii, prope hæreditariam iuris ciuilis ſcientiam exercuit, cum proauum Sulpitium, Tuberonem auū maternos habuiſſet. Is Maſurio Sabino ſucceſſit, & Caſſianorum nomen ſuis reliquit, princepſq; & parens eius ſcholę eſt habitus. Hūc alii C. alii L. prænominant.

minant. Consul fuit cum Quartino quem alii M. Vinitium vocãt, anno imperii Tiberii Cesaris decimo septimo. In quo quid gesserit, vir alioqui ingentis spiritus, quoniam eius anni historia apud Tacitum desideratur, sciri non satis potest. Sequẽti anno, cum atroces in senatu sententiæ in Iuliam Tiberii quondam vxorem dicerentur, & vt bona Seiani, qui ex maxima principis gratia in seuissimam ignominiam ac necẽ deciderat, ęrario ablata ĩ fiscum referrẽtur, in iis & Cassius idem asseueratione multa censuit. Extremo deinde Caligulę principatu, cum Asię proconsul esset, & fortunę Antiatinę principi respondissent, vt a Cassio caueret, immemor princeps Cassium Chereę quoq; a quo postea occisus est, esse nomen, in cerficiendum Cassium Longinum delegauerat, sed fatalis necessitas ingruens Caligulæ Longinum seruauit. Rerũ inde potiente Claudio, Cassius Syrię pręfectururam accepit Marso succendens. qua in prouincia cum esset, sacerdotalem stolam pontificis Iudęorum, qua ille solẽnibus modo sacrificiis vtebatur.

batur, magna sumptu elaboratam, ĩ cu stodiam Romanorum redegit. ea .n. cum antea vsq; ad Tiberii tempora in turri, quam Barin vocabant, seruare- tur, ita, vt pridie sacrificiorum, adhibito pontificis iudęi sigillo & ducis prędidii Ro. promeretur, & peractis sacris, eodẽ inspiciente, cõderetur, Tiberius in gra tiã Agrippę regis, stolã potestati oĩno iudęorum permiserat. hanc igitur Cas- sius cum Cuspio Fado procuratore iu- dęę, ĩ Antonianã (sic.n, turrim, quæ pri us Baris dicebatur, in Antonii gratiã Herodes rex vocari iusserat) turrim de poni iussit. Romanos.n. vt prius, prin- cipes esse oportere. neq; de veteri iure quidq̃ detrahi. id.n petiturus de iudęis Caspius, veritus ne non obtemperaret gens religionis & sacrorum tenacissi- ma, cui tum ipse pręerat, Cassium ex Syria cum magnis copiis acciuerat. ro ganti igitur populo, vt pręsides spa- tium indulgerent legatos ad Claudiũ Cęsarem super ea re mittendi, cõcessũ est, acceptis filiis obsidibus. tãdemq; res a Cęsare impetrata. Et, cum legati Par- thorum Meherdatem eius gentis, qui tum

tum Romę erat, in regem aduersus tyrannidem Gotarzis expetissent, princeps missum Meherdatem cum literis, Cassio, vt ad ripam Eufratis amnis deducat, mandat. Cassius ea tempestate cęteros prçeminebat peritia legum. militares enim artes per otium ignotę, industriosque, ac ignauos pax in æquo tenet. attamen, quantum sine bello dabatur, reuocare prçcisum morem, exercere legiones, cura, prouisu perinde agere, ac si hostis ingrueret, ita dignũ maioribus suis & familia Cassia, per illas quoque gẽtes, ob virtutem egregiã C. Cassii eius, qui C. Iulium Cęsarem tyrannum interemerat, & Pompei legatus eam aliquando prouinciam obtinens bella cũ Parthis gesserat, celebrata, ratus. igitur excitis iis, quorum de sententia petitus rex fuerat, positisque castris apd' Zeuma, vnde maxime peruius amnis, postquã illustres Parthi, rexque Arabum Abbarus aduenerat, monet Meherdatẽ Cassius, barbarorum impetus primo acres, cunctatione inde languescere, aut in perfidiã mutari. itaque vrgeret cępta. quod spretum fraude Abbari, Meherdatẽ in

perniciem ac manus inimicorū dedu-
xit. Post nouēnium, Nerone iam do-
minatum exercente, nunciata de Par-
this victoria, cum finis non fieret agen-
dis supplicationibus, referendisq; inter
festos diebus, quibus parta victoria, &
ad senatū nunciata relataq; esset, aliaq;
in eandem formam nimis modū egres-
sa decernerentur, Cassius cohiberi nō
potuit, quin, de cęteris honoribus assen-
sus, diceret in senatu, si pro benignitate
fortunę diis gratię agerentur, ne totum
quidem annum supplicationibus suffi-
cere, ideoq; oportere diuidi sacros, &
negociosos dies, quibus diuina colerent-
tur, neq; humana impedirentur. Eo-
dem anno, tumultuātibus seditione ple-
bis in senatorium ordinem Puteolanis,
Cassius adhibēdo remedio delectus ē,
cuius cūm seueritatem nō tolerarent,
precante eo, ad alios ea cura translata ē.
Triennio inde, cum ageretur in senatu
de nece Pedanii Secūdi pręfecti vrbis,
quem seruus eius, seu propter negatam
libertatem, cui pręcium pepigerat, siue
amori exoleti infensus, & dominū ęmu-
lum non tolerans, interfecerat, & ex ve-
ter

teri more familiam omnē, quæ sub eodem tecto mansitauerat, ad supplicium agi oporteret, ac concursu plebis, quę tot innoxios protegebat, ad seditionem vsq; ventū esset, senatoribusq; studiis in cōtrarias partes inclinātibus, inter eos, qui nihil mutandum censebāt, Cassius sententię loco in hunc modum disseruit. Sępe numero P. C. in hoc ordine interfui, cum contra instituta, & leges maiorum noua senatus decreta postularētur, neq; sum aduersatus, non quia dubitarem super omnibus negotiis melius atq; rectius olim prouisum, &, quę conuerterentur, in deterius mutari, sed nē nimio amore antiqui moris studium meum extollere viderer. simul, quicquid hoc in nobis autoritatis est, crebris contradictionibus destruendum non existimabam, vt maneret integrum, si quando Respubl. consiliis eguisset. quod hodie euenit, consulari viro domi suæ interfecto per insidias seruiles, quas nemo prohibuit, aut prodidit, quamuis nondum concusso senatus consulto, quod supplicium toti familiæ minitabatur. decernite

nostris fuerunt ingenia seruorum, etiã
cùm in agris aut domibus iisdem nasce
rentur, charitatemq; dominorũ statim
acciperent. postquam vero nationes in
familiis habemus, quibus diuersi ritus,
externa sacra, aut nulla sunt, colluuiem
istam non nisi metu coherceueris. at qui
dam insontes peribũt. num & ex fuso
exercitu, cum decimus quisq; fuste feri
tur, etiam strenui non sortiũtur? habet
aliquid ex iniquo omne magnum exẽ-
plum, quod cõtra singulos, vtilitate pu
blica, rependitur. Sentẽtiæ Cassii, vt ne
mo vnus cõtraire ausus est, ita dissonę
voces respondebant, numerum aut ęta
tem, aut sexum, ac plurimorum dubiã
innocentiam miserantium. Prçualuit ta
men pars, quæ supplicium decernebat.
Quadriennio post, cum Poppeę Nero
nis coniugi mortuę funus fieret, Cassio
Nero officia exequiarũ prohibuit. qđ
primum illi indicium mali fuit, neq; in
longum dilatum est. igitur missa ad se-
natum oratione, remouendum Cassiũ a
Rep. disseruit, obiectauitq; q in vetere
gentili stemmate, inter imagines maio
rum, etiam C. Cassii tyrãnoctoni effi-

giem restituisset, ita ĩscriptam, duci partium. femina enim belli ciuilis & defectionem a domo Cęsarum quęsitã, ac, vt memoria tantum infensi nominis ad discordias vteretur, assumpsisse L. Syllanum iuuenem, genere nobilem, animo promptum, quem nouis rebus ostentaret. Is disciplina Cassii, apud quem educatus fuerat, ad magnam claritudinem euaserat. Inducit posthac sub nomine indicum, qui in Lepidam Cassii vxorẽ, amitam Syllani, incestum cum fratris filio, & diros sacrorum ritus cõfingerẽt. Tunc senatus consulto exilia Cassio, & Syllano decernuntur. de Lepida Cęsar statueret. Deportatus est in ĩsulam Sardiniã Cassius, & senatus iussus expectabatur. Syllanus quoq; relegatus paulo post iussu Neronis submisso percussore occiditur. Alii deinde multi, vt conscii, vexati sunt. adeo calamitas illa dira ciuitati Ro. incubuerat, vt senem iuris peritissimum luminibus orbatum (nã id quoq; de Cassio traditur) nullo crimine, nisi q; opibus vetustis & grauitate morum pręcelleret, affligere non dubitauerit, & sunt (si diis placet) q principis

cipis vnius libidinem publicę libertati, vbi & sentire, quę velis, & quæ sentias, dicere liceat, anteponendam putent. Cęterum ad Cassium redeamus. qui beneficio longissimę ętatis, Rep. ad meliorem principem delata, a Vespasiano de relegatione reuocatus, vitam in patria finiuit. domũ habuit, quę postea testamẽto Numidiæ Quadratillæ ad Quadratum oratorẽ deuenit. Fuit & alius Longinus ex equestri ordine, q postea ad pręturã vsq; peruenit. ad quẽ cur potius exilium retulerit Aimarus Allobrox, quam ad consularem illum iuris consultum, equidem causam non inuenio, cum ex Tacito apertissime cõstet de iuris perito dictũ. Aliũ C. Cassium quidam memorant per Hadriani tempora, qui decem iuris ciuilis libros scripserit. ad quem mulierem quãdam cum quinq; liberis, vno partu editis, adductã ait. Cassium & Macrobius citat. Inuenio etiam L. Cassium Longinum iisdem temporibus plebeio genere, verum antiquo honoratoq;, qui seuera patris disciplina educatus, facilitate sępiusq̃ industria cõmendatus fuerit. Cui

Error Riuallii.

Drusillam, Germanico Tiberii ex Druso fratre, nepote, & adoptiuo filio, ortã, Tiberius in matrimonium dederit, supq; ea re cũ leui honore iuuenis ad senatum scripserit, ac triennio post, cũ vrbs graui incendio afflicta esset, ęstimando cuiusq; detrimẽto, cum tribus sororiis & P. Petronio pręfecerit. eam Drusillã adeo amauit C. Caligula Imperator, quamuis sororem, vt & ante, quam Lõgino collocaretur, virginem pretextatus adhuc vitiauerit, & in concubitu etiam eius quondam depręhensus sit ab auia Antonia, apud quam simul educabantur. mox Lõgino nuptam abduxit, & in modum iustę vxoris prepalã habuit. hęredem quoq; bonorum atq; imperii ęger instituit. eadem defuncta, iustitium indixit, in quo risisse, lauasse, cęnasse cum parentibus aut coniuge liberis ve capitale fuit. ac meroris impatiens, cum repente noctu profugisset ab vrbe, trãscurrissetq; Campaniam, Syracusas petiit. rursusq; ĩde propere rediit, barba capilloq; promisso. nec vnquam postea, quantiscunq; de rebus, ne pro cõcione quidem populi, aut apud mili-

ces nisi per nomen Drusillę deierauit. Hęc addidimus, quod aut filius fuisse, aut omnino aliquid attinuisse Longino is iuuenis existimari poterat. nam, vt hic ille sit, qui ad pręturam vsque peruenit, impedit, quod consularem eum appellat Suetonius. Apposuimus etiam epigrāma quoddam vetus libertorum Longini, Romæ repertum.

D. M.

C. Cassius Verecundus fecit sibi, & Cassię Damalidi libertæ carissimæ & bene mer. idem coniugi, & C. Cassio Cotino, & Cassię Moschidi parentibus, suis isdē patron. libertis C. Cassii Longini, & libertis suis, libertabusque, posterisque eorum.

Aminius Rebius.

AMinii Rebii nihil pręter mortē & epitaphium inuenimus. sed, quia eum Tacitus peritia legum inter primores numerat, visum est inserere. De maioribus nihil comperi. ipse pecuniæ ditissimus, famæ non admo

dum bonę fuit, ob libines mulicbriter infamis, mortem tamē opinione hominum cōstantius tulit, atq; adeo sumpsit. cruciatus enim ægræ senectæ, misso p venas sanguine, effugit. obiit imperii Neronis anno tertio.

Proculus.

SCholam, & disciplinā Neruæ patris Proculus excepit. magna is autoritate fuit, ac plurimū potuit nō in ciuili modo scientia, in qua tanti fuit, vt, q prius a Labeone, ac Nerua nomen accipiebant, ab eo Proculiani cæpti sint dici, sed (opinor) etiam in Rep. hunc non eum esse arbitror (multi enim & priscis temporibus, & illo æuo Proculi extitere) qui C. Acerronius Proculus vocatus, & cū C. Pontio Nigrino Cos. fuerit, extremo Tiberii principis anno. Caligula dominationem ingressus, cū decretum intercessisset, vt Coss. magistratu se abdicarēt, quo principi darēt, id quidem abnuit Imperator, sed vna tamen ipse ac Claudius patruus cū illis consulatum gessere. Sed ne eum quidē

puto,

puto, quem Cocceium Proculum vocat Tacitus, & ſpiculatorem fuiſſe indicat, nec quem Plinius Ceclius vt poetã bonum memorat, ſed Licinium illum Proculum, qui Othonianas partes ſecutus, cæſo Galba, præfectus ꝓtorio creatus ẽ. fuerat is ĩtima familiaritate Othoni coniunctus, ac ſuſpectus cõſilia eius fouiſſe. Poſt, Ohone iam rerum potito, cum ſeditio, ac tumultus militum ipſorum in vrbe exortus eſſet, Proculus milites allocutus, ꝓmiſſis quinis millibus numum, turbas ſedauit. Cũq; Otho obuiam ire Vitellio contenderet, plurimũ ſpei & fiduciæ ĩ Proculo collocauit. ita ꝙ eum peditum equitumq; copiis præfecit. is enim vrbanæ militiæ impiger, bellorum inſolẽs, cæteros criminãdo, prauus & callidus bonos & modeſtos anteibat. Cum prope hoſtes ventũ ẽẽt, agitante cõſilia Othone, an bellũ trahi oporteret, cæteris ducibus trahendum putantibus, Proculus inclinatum in diuerſam ſententiam principem adulatione atq; imperita properatione iuuit. fortunam enim, ꝙ & copiæ alacres, & victoria recens eſſet, & princeps hoſtium

nio Paulino primum tristi mora squalidũ tenuit: donec auditi cũ necessariis magis defensionibus q̃ honestis vterẽtur: proditionem vltro sibi imputabant: spatium longi ante prælium itineris: fatigationem Othonianorum: permixtum vehiculis agmẽ: ac pleraq; fortuita fraudi suæ assignãtes. ita Vitellius credidit de perfidia: & fidẽ absoluit. Hæc omnia ideo de iurisconsulto dici interpretati sumus: ꝙ plurimum potuisse eum Pōponius tradit: id quod de nullo alio Proculo his tẽporibus reperiebamus. nam neq; prætorii præfectura a iuris cõsulto abhorrebat, quã postea & Papinianus, tantus in ciuili facultate vir, aliiq; gesserint. Neq; vltra quidquã nobis de Proculo compertum est, nisi quod eũ Vlpianus quasi non leuem iuris autorẽ nominat ex rescripto diuorum fratrũ. Celsus vero etiam filium Proculum autorem iuris, habuisse videtur.

Cælius Sabinus.

SVccessit Longino in disciplina iuris Cælius Sabinus, is ab Othone bimestrem

bimeſtrem Quintili.ſ.& Sextili menſe conſulatum cũ Flauio Sabino ante ac-ceperat. quorũ honori ne Vitellius quidem victor interceſſit. Veſpaſiani tamẽ poſtea temporibus plurimum potuit, ſiue ꝙ cum fratre eius Flauio Sabino amicitia & conſulatu cõiunctus fuerat, ſiue quia initiũ Veſpaſiano imperii primo eius conſulatus die Cal. ipſis Sext. fęliciter occeperat, Alexãdro Tiberio in Veſpaſiani ſacramentum Alexãdriæ adigente, iſꝗ primus principatus dies in poſterum celebratus eſt. Librum de edicto ędilium curulium ſcripſiſſe dicitur, in quo multa ſcripſit de venaliũ ſeruoꝶ legibus, id enim erat præcipuum argumentum edilitii edicti.

Sex. Pedius.

QVo tempore vixerit Pedius, in incerto eſt. mihi non admodum abeſſe a vero videt̃, hominẽ circa hæc tempora ponere, illũꝗ ipſum eſſe, quẽ ſignificat Perſius in Satyra etiam oratorem eloquentiſſimum extitiſſe, illis verſibus,

Fur es,

Fur es,ait Pedio, Pedius quid? carmina rasis
Librat in antithetis,doctas posuisse figuras,laudatur.

Nisi tamen malimus in Persio eum accipere,de quo & Horatius(solet n. Persius vti nomībus & psonis Horatianis.)
Cum Pedius causas exudet publicus.
Traditur & de Pedio Blęso temporibus Neronis,qui sit repetundarū & furti damnatus.Sed,quicunq; fuerit is iure consultus,& quacunq; ætate,libros reliquit de stipulationibus, item ad edictū quinq; ac viginti vnde multa citantur a plęrisq; autoribus Iustiniani digestorū. quod indicio est hominem & satis antiquum esse:& magnę autoritatis.

Pegasus.

PRoculus successionem disciplinę reliquit Pegaso. Is temporibus Vespasiani Cos.fuit,cum pusiōe. quo magistratu ī verba eius factum est S.C.vt ei,qui rogatus esset hęreditatē restituere:perinde liceret quartam partē retinere, sicut per legē falcidiam ex legatis

gatis retinere iampridē licuerat. ex singulis quoq; rebus per fideicōmissum relictis eadem permissa retentio est. illud quoq; eodem S.C. cauebatur, vt, si recusasset scriptus hæres adire hęreditatem quasi suspectam atq; damnosam, desiderante fideicōmissario, iussu prętoris adiret, & restitueret hęreditatē. cuius decreti multa abrogauit Iustinianus, multa ī Trebellianū S.C. trāstulit, pp captiosas nescio quas stipulationes. certe Pegasianum ab eo nomen habuit. Eodem īmperante pręfectus vrbis fuit, atq; etiā Domitiano, quod significare videtur Iuuenalis, honorificentissimo hominis testimonio. ait enim.

Rapta properabat abolla
Pegasus, attonitę positus modo villicus
vrbi.
An ne aliud tum pręfecti? quorum
optimus atq;
Interprę s legum sanctissimus, omnia,
quamquam
Temporibus diris, tractanda putabat
inermi
Iustitia. Vexabat.n.
tunc Romam Domitianus.

Priscus

SVcceſſit Cælio Sabino Priſcus Iabolenus. Is officiis interfuit, adhibitus conſiliis eſt, ac de iure publice reſpondit. tametſi ſunt, qui eum inter male ſanos numerēt. Ad Antonini Pii imperium vſq; peruenit. eoq; eſt vſus princeps iuriſperito, cū multa iura ſanciret. Argumentū dementiæ eius illud fertur, q, cum Paſſenius Paulus ſplendiduseques Ro. & in primis eruditus, ſcriptor elegorum, municeps & gētilis Propertii, recitaret, & ita carmen cæpiſſet dicere, Priſce iubes? ad hoc Iabolenus Priſcus (aderat.n. vt Paulo amiciſſimus) ego vero non iubeo. hic tibi riſus, ioci, eo maiores, quo vir grauioris profeſſionis deſipuerat, & quod Paulo aliena delitratio aliquantum frigoris attulerat. E Caſſio quindecim libros, epiſtolarū quatuordecim, quinq; ad Plautium reliquit. Fuit enim & Plautius īter iuris prudētes celeberrimus. de quo & ſi nihil comperti in vita habeo, ſæpe tamen in libris legum accitur, multoſq; & præcipuos iuris prudentes vel ad eū vel in opera eius ſcripſiſſe cōſtat. quāq; eo quoq; cum multis tacuit Pompon.

Iuuentius

Iuuētius Celſus, pater ac filius.

CElſus pater Pegaſo ſucceſſit. de Mario quodā Celſo multa apud Tacitum in rebus Othonis inuenio, quorum nihil petinere ad hunc no ſtrum arbitror. Is Celſus & apud Traianū magno ī honore, & Hadriano prīcipi inter iudicandum pręcipue in con ſilio fuit, cum ille non amicos ſuos, aut comites ſolum, ſed iuris conſultos etiā, quos tamē ſenatus omnis ꝓbaſſet, adhi beret. Filius quoq̀, quē quidam Iulium vocāt, eodem ſtudio clarus, duos conſulatus ꝑ Hadriani, vt ferūt, princi patum geſſit, vnum cum Neratio Marcello, poſteriorem cū Iulio Balbo, quē apud Caſſiodorum nō comperio. ſed & pro Marcello, Marcellinū ponit. Plinius tamē Cecilius Marcellum ſeruat. eſt ſane apud eūdem Caſſiodorū cos. Celſus cum Criſpino per Traiani prin cipatum, anno xiix. ante conſulatum il lum cum Neratio. vt poſſit is honos ad patrē etiam ptinere. Filius libros reliq̄t digeſtorum xxxix. inſtitutionū xx. epiſtolarum xiii. Hadriano in cōſilio fuit. De Iuuentiorum gente, ſatis ſupra demonſtrauimus. Extat hodie apud Albe tinos

rinos Romæ marmor cū iis inscriptio
nibus libelli precum.

VELIVS FIDVS IVBENTIO
CELSO
COLLEGAE SVO SALVTEM.

desideri frater Arri Alphii Arriæ Fa-
dillæ domini. N. Imp. Antonini Aug.
matris liberti libellū tibi misi cogniti
mihi ex longo tempore primæ iuben-
tutis etiam miratus cū ab ædibus essem
quot eo lo. se cōtulisset, a quo didici cau
sa se requitionis set & religiōis magno Requietio-
pe a domino N. Imp. impetrasse ita ne nis P.R.
qua mora videatur ei per nos fieri libel
lum subscriptum per eudem publicū
sine mora mihi remittas. opto te saluon
& febcem es.

EXEPLV LIBELLI DATI

Cum ante hos dies coiugem & filium
amiserim & pressus necessitate corpora
eorum fictili sarcofago commendaue-
rim doni quies locus quē emeram ædi Donec quæs-
ficaretur via Flaminia inter miliar. II. tis P.R.
& III. euntibus ab vrbe parte læua cu-
stodia monumēti Fla. Thumeles Ame
solæ M. Sini Orgili rogo domine per-
mittas mihi in eodem loco in marmo-

reo sarcofago quem mihi modo comparaui ea corpora colligere vt cuando ne ego esse desier pariter cũ eis ponar.
Decretũ P.R. secretum fieri placet. Iubentius Celsus promagister subscripsi iii. non. Nocb. Antio Polione & Opimiano Kos. ordinalis Seuero & Sabiniano Cos.

Neratius Priscus.

IS quoq; scholã Celsi patris excepit. Traianus princeps optimus tantopere eum probauit, vt frequẽs opinio fuerit, eum ĩ animo habuisse, Neratiũ, non Hadrianum, successorem relinquere, multis id ei amicis assentiẽtibus, vsq; adeo, vt Prisco aliquando dixerit, cõmendo tibi prouincias, si quid mihi fatale contigerit. nam & Traianus ipse (vt quidam tradũt) iuris diuini atq; humani consultissimus fuit. quod magni huic studio honoris loco habendũ est. Sed tamen Hadriano, seu fauore Plotinæ, seu propter suspicionem affectatæ a Palma & Celso inimicis eius contra Traianum tyrãnidis, in adoptione atq; imperii successionẽ promoto, Neratius inter

inter præcipuos iudiciario cõsilio affuit. consulatum etiam,(incertum,quo tẽpore)administrauit. quidam addunt ei collegam Antonium aut Antoninum. eius hæc ferebantᷓ volumina, membranarum libri septem, quęstionum tres, responsorum quinq;, e Plautio decẽ, quattuor epistolarum, regularũ quindecim, vnus de nuptiis, vnde Gellius morem sponsaliorum latinorum annotat. Neratios pręter hunc aliquot legimus. Neratiũ Marcellum, vt dixi, nominat Cęcilius. est vero apud Gellium ex libris Labeonis nequam ille Neratius, qui ꝑ oblectamento hẽbat, os hominis liberi sua manu verberare, sequente seruo cũ loculis plenis assium. &, quemcunq; dominus depalmauerat, numerari statim ex xii. tab. asses xxv. iubebat. propterea prętores edixerunt, se iniuriis æstimandis recuperatores daturos, atq; ita paulatim lex abolita desuetudine est.

Domitius Labeo.

GEntis Domitiæ originem ac progressus, ad imperatorios titulos Neronis a Suetonio relatos, non

tam inertia hoc loco ꝑtermittimus, quã instituto & cõsilio, sua apud quemꝗ autorem relinquendi, nihilꝗ, tantum vt trãscribam, transcribendi, & quod, is Labeo familiæ ne ac stirpis Domitiæ fuerit, nobis in ambiguo est, cum præsertim ea nominum inditione plebeiorum hominum, qui se ipsi adoptabant, & maiorum gentium titulis nũcupabant, magna ex parte corruptam Ro. historiæ veritatem, Cicero affirmet. Is, quacũꝗ progenie fuerit, Hadriani temporibus floruisse dicitur, & libros epitomatum vnum, epistolarum complures ab eo relictos, vnde ea sint omnia, quæ Tribunianus suis digestis inseruit Labeonis nomine, nõ ab Antistio. quem Politiani errorẽ, repetitũ, vt plæraꝗ, a Cotta, Riuallius Allobrox non absurde coarguit. cuius sententiam vt probem, facit a Labeone citata sæpe Labeonis in legibus autoritas. sic enim malo accipi, quã, vt mihi quoꝗ ipsi aliquando placuit, patrem a filio laudari. quos ambos supra memorauimus.

ff. de cond. & dem. l. xxxix & xl. §. pen.

T. Aristo.

T quoq; Aristonem, & si omisit Pomponius, nobis non est visũ præterire. fuit enim iuris consultus & doctus, & priuati iuris ac publici peritissimus. quod non modo Gellius indicat, sed Plinius quoq; iunior honorificentissimis ad eum literis testatur. cõsulit enim hominem de obscuro iure quodã senatorio (quod, & si corruptis exemplaribus, partem ait esse publici.) an sententias diuidi, an iri in singulas oportuerit. aitq; Aristoni, in omniũ pene negligentia, & temporum Domitiani iniquitate, supfuisse curæ, sic iura publica, vt priuata, sic antiqua, vt recentia, sic rara, vt assidua, tractare. apud eundẽ alia epistola se purgat, de recitatis versiculis molliusculis, in quo illum amice ac simpliciter a quibusdã repræhensum docuerat. scripsit Aristo volumina de decretis Frontinianis. Frõtinum enim & Corelliũ (vt ne hos quidem prętercam) ait idem Cæcilius spectatissimos in ciuitate viros extitisse sua tẽpestate, & a se in consilium adhibitos super inofficioso testamento, quos tamẽ nescias an inter iuris peritos numeres, idẽ certe

Castigatus Cecilii locus.

Plinius mortem Corellii, ſine vlla eius profeſſionis mentione, deſcribit. ideoq; omittimus.

Alburnius Valens & Tuſcianus.

IAboleni auditores, Alburnius Valens, quem quidam Eburniũ, Capitolinus Saluium nuncupat, (niſi vero duo ſint, alter ab altero diuerſus Valẽs atq; Alburnius, ſiue malis Eburniũ) & Tuſcianus, parum omnino habent, quod in eorum vita memorari poſſit. niſi q; Valẽs traditur Antonino Pio operam ſuam in iure condendo, atq; vſum præſtitiſſe, ac reliquiſſe fideicommiſſorum libros ſeptem. Neq; vero ſatis conſtitutum habeo, hunc illum eſſe Valentem, ad quem ſunt Plinii Cęcilii literæ, cum nonnulla tamen ſignificatione vel iuri vel aduocatiõibus dediti hominis. illum quidã cũ Vero fuiſſe cos. tradũt.

Vindius Verus, Vlpius Marcellus.

HOs quoq; Antonino Pio fuiſſe in conſilio, cum iura conderet, quibus non mediocriter incubuit,

buit, Capitolinus est autor, sed ita, vt quibusdam quattuor, aliis duo videantur, quod propius vero est. Vlpium igitur Marcellum etiam Seueri imperio floruisse ferũt, & reliquisse libros digestorum vnum, vel, vt est apud alios, octo & triginta, responsorum vnum, sex ad leges. quibus adiicit Riuallius quæstionum xxiix. de iure militari duos, quinque de officio cos. Vtraque familia & Vera & Marcella nobilissimæ, illa vero etiam imperatoria, sed quarum nescias ii necne fuerint progenies. Marcella durat in hodiernum Venetiis, & pristinã nobilitatẽ retinet. vt & aliæ aliquot Ro. Calua, Memmia, Balba, Veturia, &, vt quibusdã placet, Cornelia, ex fuga seruitutis & barbariei in portum libertatis principatusque seruatæ.

Arrianus.

HAdriani atque Antonini tempora vt pacata & iusta, multos iuris prudentes tulere, in iis etiã Arrianum. qui libros fertur scripsisse complures, præsertim de re militari. Suntque

existiment, hunc illum esse, qui res gestas Alexandri Macedonis græce scripserit. quibus ego non facile assentiar. citius illum extitisse putem, ad quē multæ sunt Cęcilii epistolæ, quibus eū non tam quasi iurisconsultum, quam vt aduocatum & oratorem, atq; adeo Demostheni & Caluo vi oratiōis parem alloquitur. significatq; & in senatu versatū, tandemq; in otium secessisse.

Tertullianus.

EIdem ætati ascribitur Tertullianus, qui libros quæstionum quattuor, vnū de castrensi peculio edidit. quidam eum & cos. fuisse produnt. quod ego apud Cassiodorum non reperio, sed Tertullū, quē Cęcilius Cornutum uocat, principatu Antonini Pii, collegam Sacerdotis ad cuius etiam relationem factum interprętor S. C. Tertullianum, sed Hadriani imperio, de successione matris in bona filii intestati, ad quæ per xii tab. antea nō admittebatur sunt, qui coniiciant eūdem esse Tertullianum, qui postea religionem

Christi amplexus, egregios pro ea libros reliquerit. id mihi nondum plane liquet. extat alioqui apud D. Hieronymum inter scriptores christianos.

Saluius Iulianus.

SAluius Iulianus cognomento Seuerus origine Mediolanensi, nobili familia, iuris peritissimus fuit. quam cognitionem a Prisco Iaboleno acceperat. is perpetuum edictũ diligentissime composuit, suppleuitq́ etiã, nouo addito capite, quo liberi emancipato patri coniungerentur in bo. possesso onibus successionum prætoriarũ, anno post natum Christum. cxxxiiii. per Hadriani imperium. cui etiam in consilio, cum iudicaret, assedit. Antonino deinde Pio ac DD. fratribus carus & magno ĩ honore fuit. eum enim quodam rescripto & amicum suum & V. C. appellãt. extat eius apud Pomponium memorabilis illa vox, & si alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc tamẽ addiscere vellem. consulatus duos gessit, & pfecturam vrbis. sed iuris ciuilis scientia

maxime nobilitatus est. reliquit libros digestorum nonaginta, de ambiguitatibus vnum, ad Minutium sex, ad Vrseium quattuor. Hunc nonnulli vetustissimum putant, inter eos, quorũ ex operibus digesta Iustiniani Tribunianus confecerit. constat ex antiquissimis & illi æuo proximis autoribus, paternũ proauum fuisse iurisperitũ Didio Iuliano, qui, post Pertinacem, imperium Ro. a militibus pecunia redemit. tametsi apud alios leuioris fidei scriptores auum, a Politiano autem (per errorem credo) auunculus dicatur. nam ex iurisconsulti filio natus Petronius Didius Seuerus, principem ex clara Aemilia genuit. Saluium ad Commodi vsq; tempora peruenisse, ab eoq; ĩter principes viros cæsum, memoriæ proditur a græcis quibusdam autoribus. quorum fidei temporum interualla non satis congruunt, nisi ad extremam senectam venerit. Imperator ipse proauum iuris gloria adæquasse creditus. cuius vitam ꝙ optimis plurimisq; autoribus, ampliore titulo, inter imperatorias traditam habemus, conscribendi consilium non fuit. Sepultus est

Politiani error.

tus eſt vterq; via Labicana, milliario ab vrbe quinto. ſunt, quibus placeat, etiam Iulianum illum chriſtianæ religionis deſertorem, Ro. principem, ex hac familia nonnullam originem ducere. quod nobis non ſatis cõſtat. ille enim ex Cõſtantio Conſtãtini magni fratre germano eſt natus, proſapia paterna Dardanę originis, matre Baſilina nobiliſſima. per quam ſi forte Iulianorum domum cõtingebat, ſatis impii nomine & ſcriptis teſtatam ſui memoriam reliquit.

L. Voluſius Metianus.

ANtoninus Pius, & (vt Politianus addit) Hadrianus etiam hoc quoq; iuris perito ſunt vſi. Marcus vero Antoninus philoſophus, cum iuuenis adhuc iuri operam daret, eundem hunc magiſtrum habuit. quod haud mediocris laudis loco equidem poſuerim, cum ille vere diuinius princeps tantopere vel ſtudia coleret, quibus meliorem fieri vitam negari non poteſt, vel magiſtros honoraret. ſolebat enim ille imagines præceptorum aureas in

larario

lalario habere, & mortuorũ ſepulchra, adhibitis hoſtiis & floribus, ſemp ornare. Traditur a Lampridio Metianus etiã diſcipulus fuiſſe Papiniani, & Alexandri imperatoris familiaris, & in cõſilio ſocius, vt ratione temporum adducar, ne eũdem Metianum putem. fuerunt alter utrius aut vtriuſq; opera hæc, fideicõmiſſorum libri ſexdecim, publicorum quattuordecim. addit Riuallius quæſtionum ſingularem.

Martianus. Mauricianus.

VT ſimilia nomina, quæ ſępe mutuo viciantur, cõiungamus, fuit per eadem ſane aut paulo ĩferiora tempora, Aelius Martianus autor iuris non inceleber. eum Didius Iulianus imperator iuſſerat occidi. ſed elapſus diſcrimi, poſtea in conſilio Alexandri fuit. Libri eius hi ferebantur, inſtitutorũ ſexdecim, regularum quinq;, de appellationibus duo, totidem publicorum, ſingulares tres, de delatoribus, hypothecaria, ad Senatus Cõſultum Turpilianũ. Sane eadem hic quoq;, quæ & in Metiano,

no, ambiguitas. Martianum enim Lampridius inter discipulos Papiniani, familiaresque socios & consiliarios Alexandri principis numerat, ad quem sunt ab Hadriano anni amplius centum, a Iuliano feme quinquaginta. sed tamen nõ habeo autorẽ veterem de intentata ei a Iuliano cęde. & pugna est non inter Capitolinum & Lampridium, sed ĩter hũc & Politianum, quique eius autoritatem secuti sunt. Mauricianũ prȩterea quẽdam numerat Riuallius, cuius fuerint ad leges libri sex.

Serbidius Sceuola.

M. Antoninus, quem sapiẽtiæ studium, philosophi cognomine honestauit, hoc præcipue iuris perito & sanciẽdis legibus, & in cõsilio impator est vsus, & ante imperiũ, vt nõ nulli tradũt, etiam præceptore. Docuit præterea Serbidius Septimium Seuerũ Afrum, qui post Iulianũ gloriosissime imperauit, & Papinianũ etiam. solebat dicere, ius ciuile vigilantibus esse scriptũ. reliquit libros quæstionũ viginti.

digestorum

digeſtorum xxxx.reſponſorum ſex, regularum quattuor, de quæſtiõe familiæ vnum, alium quæſtionum publice tractatarum. in reſponſis eam ſemper cautionem adhibuit, vt ius ad facti cõditionem qualitatemq́ accommodaret. itaq́ ſemper illa clauſula vtitur, ſecũdum ea, quæ proponerentur.

Aemilius Papinianus.

IVris ciuilis cognitionẽ Papinianus, Hoſtilio Papiniano, atq́ Eugenia Gracili natus, a Sceuola didicit. procurationem fiſci poſt Septimium Seuerum exercuit. cui q́ vel ex condiſcipulatu, vel affinitate per ſecundam vxorem (nã id quoq́ traditũ) vel cõſuetudinis gratia, amiciſſimus erat, vbi ille rerum potitus eſt, Papinianũ præfectum prætorio conſtituit, non, vt ait Politianus & Cotta, vrbis. quo in magiſtratu Paulum atq́ Vlpianum diſcipulos ſuos aſſeſſores habuit. idem princeps ei moriens filios ſuos commendauit. quorum alter Antoninuus Baſſianus Caracalla a patre poſt habitus, ad imperium tamen

Error Politiãi & Cottæ

men fauore exercitus cum peruenisset, Getãq; de medio tollere in animo haberet, & de insidiis eius apud prætorianos milites ĩ castris questus esset, Papinianus, etiam tum prætorii præfecturã obtinens, fratrum concordiam, quã potuit maxime, fouit, egitq;, ne Geta occideret. qua de re, cæso iã fratre, ĩfensus ei Caracalla, tametsi eum cum cęteris concordiæ autoribus ꝑdere destinasset, ei tamen innitens, a Capitolio in palatium rediit. nec multo post, aliis compluribus sublatis, qui fautores fuerant Getæ, a militibus, non solum permittente verum etiam suadente Caracalla, occisus traditur. sunt, qui in conspectu eius securi percussum, & a militibus confossum scribãt, ideoq; carnifici dixisse principem, gladio te exequi oportuit iussũ meũ. causa mortis, vtcũq;, aut ꝓtextus certe atq; occasio, amor Papiniani non tam in fratrem, quam in concordiam vtriusq;, fuit. proditum tamen varie memoriæ est. multi dixerunt, Caracallam, occiso fratre, mãdasse Papiniano, vt & in senatu per se & apud populum facinus dilueret, illũ respondisse, non tam

facile

facile paricidium excusari posse, quam fieri. alii rogatum ferunt a principe, vt orationem, qua inueheretur in fratrē, sibi dictaret, recusasse, ac dixisse, aliud est paricidium, accusare innocētem occisum. quam causam tametsi quidā improbent, cur nō cōueniat, haud equidē video: in iuris perito præsertim, qui nō minorem dicēdi quam armorum facultatem haberet. illud cōstat, diuinam ab eo in morte editam vocem. nam, cum raptus a militibus ad palatium traheretur occidendus, dixit, stultissimum fore, qui sibi succederet, præfectum, nisi violatam crudeliter, præfecturam vindicaret. quod & factum est. nam successor Papiniani Opilius Macrinus, & ipse a iuris studio nō abhorrēs, occiso Caracalla, ex præfecto prætorii imperium inuasit. cuius Macrini vitam, ꝙ multis imperii nomine conscripta est: non conficiemus, sicut nec Traiani quidē aut Iuliani aut deniq; cæterorum imperatorū confecimus. Hunc finē immeritissimo habuit vir sanctitate morum, sciētia ac rebus gestis īclytus, qui iuris Asylum, qui doctrinæ legum thesaurus fuerat,

ex cujus ludo, tanquam ex equo Troiano, innumerabiles ciuilis ſcientiæ proceres exierant. atq; ideo habuit, q; parricidium excuſare noluerat, ne homini p ſe & ſua cõſcientia magno dignitas ſaltem deeſſet. verum enim vero longe tũ is ea de morte fęlicior, quam ille de imperio, qui ſe fęliciſſimum omnium exiſtimabat. Neq; tamen tanto ſcelere ſatiari rabies tyrannica potuit. ſed innocentiſſimi filii cędem patris ſanguini addidit. qui quũ triduo ante quęſtor opulẽtum munus edidiſſet, intereẽptus eſt. & paucis diebus ĩnumeri, qui Getæ partibus fauebant. ita, quantum in illa fuit peſte, atq; immaniſſima bellua, ſeminarium omne iuris interciderat, niſi cõplures, atq; omnes, quos infra ſubnectam, hauſtam e Papiniani fontibus diſciplinã, vnde ipſi Papinianiſtę ſunt dicti, cõſeruaſſent, & volumina eius, quæ hæc fuere, libri reſponſorum xix. quæſtionũ xxxvii. definitionum duo, de adulteriis vnus, ad edictum ędiliũ curuliũ vnus, digeſtorum xiix. Fertur hominis epitaphium duplex. nã Socinus filius ſcribit, ætate ſua, vt ex patre audierit, vrnã

argenteam,

argenteam, a quodam rustico Romæ inuentam, ossaq; inde in Tiberim proiecta, vbi hic titulus fuerit.

Aemilii Papiniani iureconsulti & præfecti prætorio requiescunt hic ossa, cui infęlix pater & mater sacrum fecerunt, mortuo anno suæ ætatis xxxviii.

Alterũ ex marmoribus, quod ego diu quęsitum Romæ non cõperi, tale fuit.

D. M.

Aemilio Paulo Papiniano præfect. prætor iurisconsulto qui vixit annis xxxvi. diebus x. M. iiii. Papinianus Hostilius Eugenia Gracilis turbato ordine in senio heu parentes fecerũt filio opt.

Fabius Sabinus.

PAtrem Fabii Sabini Sabinum cõstat insignem virum & consularẽ fuisse. qui, cum senatus, iussu Heliogabali, cędem consobrini sui Alexandri, qui post eum imperauit, agitantis, vrbe excessisset, ipse q; remanserat, vocato per principem centurione, molliotibus verbis occidi est iussus. cęterum surdaster cẽturio, vt vrbe Sabinus pelleretur,

leretur, mādari sibi ratus, hominem eiecit. idq; viciū saluti Sabino fuit. Ad eū sunt scripti libri, ab Vlpiano, Paulo, Pōponio, qui ad Sabinum feruntur. Filius Fabius Sabinus intimus Alexādro & consiliarius, Cato sui temporis est dictus. de illo Politianus & Cotta dubitāt vter (nam alterutrum constat) Papiniano operam dederit, & libros scripserit iuris ciuilis tres, epistolarū octo, ex Proculo singularem, quibus addit Riuallius responsorum tres, ad Vitellium xx. digestorum, ad edictum prætoris Vrbani quinq;. hæcq; filio attribuit. illud præterit, ī quo iidem illi ambigunt, vter fuerit, qui consularis & præfectus vrbi, sub Maximino fuste percussus in populo, atq; occisus, & in publico relictus sit. id Zasius patri, iuris scientiā filio cōcedit.

Domitius Vlpianus.

INsignem is etiam famam inter iuris consultos & viuens & post fata obtinuit, Pheniciæ vrbe Tyro, vt ipse fatetur, oriundus. Iam primū Papiniani disciplina eruditus, eidem prætorii præfecto assedit, atq; in consilio fuit. moreq;

iam inde a M. & Commodo per Pescē nii Nigri motū tradito atq; obseruato, cum sacrorum scriniorum Alexandri principis magister & consiliarius asses sorq; fuisset, ac ad libellos apparuisset, statim præfectus prætorio & ipse est factus. alii ab Heliogabalo delatū ei hūc honorem scribunt. vt cunq;, Heliogabali (imperio dicam an tyrannide?) vt vir bonus a rep. remotus est, cum illa impura bellua cędibus, exiliis, libidine cuncta repleret, vixq; vitam retinuit. cęterum, cum diutius ferre ciuitas tantam nequitiam non potuisset, trucidato turpissime, atq; ī Tiberim proiecto Helio gabalo, fęlicius Alexander remp. accepit, prudentius administrauit. cumq; inter cętera, quę illi diuinitus egregia contigere, nullam causam tractaret, nisi viris doctis adhibitis, negotiaq; & causas prius a scriniorum principibus & doctissimis iurisperitis & sibi fidelibus tractari ordinariq;, atq; ita referri ad se pręcepisset, leges ad hæc multas de iure populi & fisci moderatas sanciret, neq; vllam cōstitutionem sacraret sine viginti iuris peritis, & doctissimis ac sapiētibus viris,

viris,iisq; disertissimis,non minus quinquaginta,vt non pauciores in consilio essent sententiæ,quam quot S. C.conficerent,& id quidem ita,vt iretur p sententias singulorum,ac scriberetur, quid quisq; dixisset,dato tamen spacio ad disquirendum cogitandumq; prius, quã dicerent,ne inpræmeditati verbafacere cogerentur de rebus ingẽtibus, in hoc egregio opere principem habuit Vlpianum.& intoto imperio ita honorauit, vt familiaris ac socius principis diceretur.cuius amplitudinis culmen nõnulli a consulatu Anniani & Maximi ordiũtur,qui fuit quartus imperii Alexandri. Idem princeps,cum in animo haberet omnibus officiis genus vestis propriũ dare,& omnibus dignitatibus, vt ex vestitu dignoscerẽtur,& omnibus seruis, vt in populo possent agnosci, nequis seditiosus esset,simul ne serui ĩgenuis miscerent,id Vlpiano Pauloq; displicuit, dicentibus plurimarum rixarũ causam fore,si abiecti homines iniuriis exponerentur.itaq; iis autoribus res moderata est.Illud erat summi amoris indicium, q princeps,cũ post epistolas,simul om

nes amicos soleret admittere, cum omnibus pariter loqui, nec vnquam solum quemquam excipere, Vlpianū modo præfectū & assessores suos remotis arbitris introduci sinebat. &, si quis cum illis adhibendus esset, Vlpianum semper rogabat. neq; vllum vnquam alium, ne ex domesticis quidem, solum in palatio quam Vlpianum vidit. cumq; iter suos conuiuaretur, Vlpianum frequenter accersebat, qui cū literatos aliquos sermones, quibus se recreari dicebat & pasci, habebat. Deniq; eū pro tutore habuit, primo repugnāte Mammea matre, cui princeps tribuebat plurimum, dein gratias agente. Eiusdem sæpenumero purpurę obiectu ab ira militum enixe defēsus est Vlpianus. constititq; ideo sūmū illum imperatorem extitisse, q Vlpiani præcipue consiliis remp. gubernasset. Merito igit̃ quærenti Constantino magno, quid fuisset, quamobrē homo alienigena & Syrus & adolescens Alexander in talem euasisset principem, cū Tiberii, Caligulæ, Claudii, Nerones, Galbæ, Othones, Vitellii, Domitiani, Cōmodi, Iuliani, ante illū principes, italici

ac Ro. ſanguinis, imperatorium nomẽ dignitatemq; fœdaſſent, reſcriptum eſt a prudentiſſimo rerum autore Lampri-dio, id potiſſimũ probitati ac moribus eorum eſſe accepto ferẽdum, quos ille princeps in conſilio habuerat, quorũ & ſi primas tenuit Vlpianus, tantæ tamen gloriæ partem &, qui dicẽtur, cæteri iu ris prudentes ſibi ac ſodalitium vendi-cant. Vtinamq; noſtris principibus libe ret interdum ad hæc animum intende-re, vt, quos ratio ac religiónis, quã pro-fitentur, autoritas non mouet, exempla ſaltem prophanorum hominum excita rent. Verum illud integritati Vlpiani (vt omnibus aliquid fato negatũ eſt) defuit, ꝙ Chriſti pietatem, a qua non valde princeps eius abhorrebat (ſiqui-dem Chriſtum in larario atq; Abrahã coluit) eſt inſectatus. nam libro. v. de of ficio procos. reſcripta principum cõtra chriſtianos collegit, vt doceret, quibus pœnis affici oporteret eos, qui ſe culto-res veri dei confiterentur. ſed id nimirũ vitio temporum Vlpiano cõtigit. Inue nio apud quoſdam Vlpiani baſilicam Romæ nominari. Ei tãtũ a Modeſtino

aliisq; tributum est, vt vertex legum, nobilissimus atq; egregius diceret. Reliquit ingentem numerum librorũ, quibus potissimum referta sunt Iustiniani digesta, decem libros pro tribunali, totidẽ de officio procos. ad edictũ lxxxiii. xx. ad leges, septem regularum, fideicõmissorũ sex, de adulteriis quinq;, de appellationibus quattuor, ad Sabinum li. opinionũ sex, de officio cos. tres. respõsorum duos, sex de censibus, institutorũ duos, septem singulares, de spõsalibus, de officio præfecti vigilũ, de prætoris tutelaris, de quæstoris, regularum rursus, de officio præfecti vrbi, de curatoris reip. & publicarum disceptationum.

Iulius Paulus.

EIdem Papiniano, quem præceptorẽ iuris habuerat, Paulus Patauinus, cuius statuã hodieq; patria colit, assessor atq; in consilio fuit, ac dein principis a memoria. perq; hos gradus, ad præturam & consulatum, demumq; ad prætorii præfecturam, summum tunc a principe locum, peruenit.
eadem

eadem familiaritate, societateq́, ac grauitate atq́ honore & consilii munere, quibus Vlpianus, apud Alexandrum floruit. nec minus de hoc, ab vtro praefecturam acceperit, Heliogabalo ne, an Alexandro, ambigitur. eandem constitutionem de vario hominũ vestitu improbauit. deniq́, post Vlpianũ, nemo plus apud optimum principem Alexãdrum valuit. vt appareat, quantum vel boni aulici ac ciues principibus, vel boni principes, scientiis ac moribus prouehendis, reip. conferant. Itaq́ Paulus Vlpiano honore ac doctrina par, numero scriptorum etiam superior fuit. tres enim & viginti responsorum libros cõscripsit. quaestionũ sex supra viginti. ad edictum octoginta. tris & viginti breuium. ad Plautium duodeuiginti. ad Sabinum sexdecim, decem ad leges. regularum septem, sententiarum vel factorũ sex. sententiarum rursus quinq́. ad Vitellium quattuor, ad Neratiũ quattuor, fideicommissorũ tres, de adulteriis tres, decretorum tres. manualium tres. de officio proconsulis duos. ad legem Iuliã duos, Institutorum duos, de iure fisci

duos, ad legem Aeliam Sentiam tres. libros præterea singulares reliquit. regularum rursus, regularum tertio. de officio præfecti vigilum. de pęnis paganorum. de officio præfecti vrbi. de pęnis militum. de vsuris, de iure codicillorũ. de officio prætoris tutelaris, de pęnis omnium legũ. de gradibus & affinibus, de excusationibus tutelarum, ad S. C. Orificianum. ad S. C. Tertullianum, ad S. C. Velleianum, ad S. C. Libonianũ, seu Claudianum, ad S. C. Syllanianum. ad regulam Catonianam. de extraordinariis criminibus, de hypothecaria, ad municipalẽ, de publicis iudiciis. ad orationem diui Seueri. de inofficioso testamento. de secundis tabulis, ad orationẽ diui Marci. de tacito fideicõmisso, de septemuiralibus iudiciis, de iuris & facti ignorantia, de iure singulari. ad legem Falcidiam, ad legem Velleiam, ad legẽ Cinciam, de portiõibus, quæ liberis dãnatorum conceduntur. de adulteriis, de iure libellorum. de iure patronatus, de testamentis. de instructo & instrumento. de appellationibus. de iure patronatus, quod ex lege Iulia & Papia venit. de actionibus.

de actionibus. de intercessionibus fœminarum, de concurrentibus actionibus. de legibus. de libertatibus dandis. de donationibus inter virum & vxorem. de legitimis hæreditatibus, & de S. C. librũ etiã singularẽ, de variis actionibus, & octo digestorũ. extant hodie lib. v. receptarũ sn̄iarũ ad filiũ, ex tã multis.

Pomponius.

FElici illo imperio Alexandri, floruit & Pomponius, vir legum peritissimus, doctrina Papiniani imbutus, familiaris, ac pene socius, consiliarius principis. is discẽdi studium vnam optimam viuẽdi rationem existimabat, eamq; in octauum & septuagesimum ætatis annum perduxit. quamobrem multa eius fuere volumina, illud extat eius singulare in hãc disciplinam beneficium, q̃ omnes ad Iulianum vsq; peritos iuris diligẽter collegit. qui labor nostrum hoc opus plurimũ adiuuit. Scripsit libros omnino, quorum sit habita ratio in conficiendis digestis, quorum nunc iure vtimur, ad Q. Muciũ lectio-

num xxxix. ad Sabinum xxxv. epiſtolarum xx. variarum lectionũ xv. ad Plautium ſeptem. fideicõmiſſorum quinque, ſenatuſconſultorum totidẽ. enchiridii duos. regularum vnum. iis adiungit Riuallius, ad ædem octoginta, ad edictum lxxxiiii. digeſtorum xl. de ſtipulationibus xvii. Gens Pomponia nõ in poſtremis clara vnum habuit in libera ciuitate cos. ſed bis, M. Pomponium Mathonem, anno V.C. Dxx. & biennio interiecto iterum. & xiiii. poſt magiſtrũ equitum & prætorem eodem prænomine, itidemque inſequenti anno, ac multis poſtea. vnum cos. ĩ ſerua reperio L. Põponiũ Flaccũ, principatu Tiberii.

Herennius Modeſtinus.

EIſdẽ honoribus, ætate, magiſtro Modeſtinus eſt vſus. acceſſit honos ex diſcipulo imperatore, Maximino filio, & ex conſulatu, quẽ geſſit principatu Alexandri. verſus etiã factitauit, quorũ extant in Virgilii libros argumenta, falſo quondã tributa Ouidio. ſed operibus legũ lõge clarior, ſcripſit libros

libros respõsorũ xix. pãdectæ duodecĩ, regularũ decẽ, differentiarum nouem, de pęnis quattuor, singulares nouem, de præscriptionibus, de inofficioso testamento, de manumissionibus, de legatis & fideicõmissis, de testamentis, de eurematicis, de enucleatis casibus, de differẽtia dotis, de ritu nuptiarũ. excusationũ præterea sex libros dicit̃ reliquisse, qđ nescias an idem sit opus cum eo, quod de excusatione tutelæ & curæ fertur de græco vertisse in latinum, ipsis legum verbis interdũ positis, siqua ĩcurrissent parum apta latinitati. quod tamen Politianus negat, & ĩepto alicui ascribere eã ĩterpretationẽ mauult. certe Tribonianus ĩnde magnã partẽ tituli de excusatione tutorum in sua digesta transcripsit.

Aliquot aceruatim.

Reliqui sunt ex his, qui instructi a Papiniano, Alexandri tẽpora & imperiũ illustrauere, primiq; etiã Seueri & Antonini, aut paulo superiora, de qbus nihil pene præter libros habeo dicere. Tarruntius paternus scripsit

psit libros militariũ quattuor. Macer militariũ, publicorũ, ď officio præsidis, I caston, de appellationibus, binos. Terentius Clemens ad leges xx. Me nãder militariũ quatuor. Archadius vnũ de testibus. Ruffinus regularum xii. Papirius Fronto quattuor respon sorum. Anthius, vel Publius Furius Anthianus partis edicti quinq;. Maximus ad legẽ falcidiã. Hermogenia nus epitomatũ sex. Africanus quæstionũ nouẽ. Florentinus institutorũ xii. Tryphonianus disputationũ xxi. Iustus constitutionũ xx. Calistratus de cognitiõibus sex, de iure fisci quattu or, institutorũ tres, quæstionũ tres, edictorũ monitoriorum sex. Venuleius stipulationũ xix. actionũ x. vnũ ď pęnis paganorũ, tres publicorũ, de interdictis sex, quattuor de officio procos. Cel sus carissimus Alexandro, xxxiii. ad Sa binũ digestorũ libros, quæstionũ xxi. Fuere præterea per Alexandri tẽpora, quorũ nomina operũ nulla extant, Her mogenes, Alphenus iunior, Metianns iunior, Proculus, & Iulius Frontinus, cuius forte est opusculũ de limitibus,

non

non eius,qui vixit per Traiani tẽpora. Incertæ aũt ætatis Saturninus x. libros ad edictũ reliquit. Suphus quæstionũ duos. Hadrianus de iterdictis totidẽ. Puteolanus assessorũ aliquot. Verriũ etiã Flaccũ Festus, Macrobius, Diomedes, vt iurisperitũ, nõ semel laudant.

Tribonianus,& focii.

CONstãtini,q primus Ro.imp. sedẽ, deteriore euẽtu q̃ cõsilio mutauit, facto cõtigit, vt trãsmarini ẽt periti iuris cẽsendi sint. quos iter Tribonianus primas facile tenet, vt cuius ĩmonitu & opa Iustinianus, dispsum antea infinitis voluminibus ciuile ius, & crebris opinionũ dissensionibus, quasi ĩtestinis bellis, fluctuãs, in hãc, q̃ post. M. an. adhuc durat, breuitatẽ cõcordiãq; cõtraxerit. id qđ tãto ante C. ipsi Cæsari dictatori ĩ aĩo fuerat. Is igit̃ Tribonianus Macedoniani F. genere Pãphilius fuit, inter fori principes, cos. Iustiniano magister officiorũ, assessor, & quæstor, qđ munus tũ apud Cõstãtinop. impp. solẽne erat. Euenit septimo principatus

anno,

anno, vt Veneti Prassiniq;, seditiosa factionũ noĩa, ita conspirarent, vt, fugato imp. ac senatu, vrbe magna ex parte inflãmata, ædes multas pub. q̃ opa incẽderint. quẽ tumultũ vt sedaret imp. Tribonianũ & Ioãnẽ præt. præf. in siccariorũ grãm magr̃atu mouit. id. n. magnis vocibus, pp exercitã ĩ se antea qetis rebus seueritatẽ, ab armata plebe vndiq; flagitabatᷣ, probra ĩ vtrũq; tota vrbe iactabãtur, ipsiq; ad necẽ diu frustra q̃siti erant. Triboniano Basilides successor datus, vir mãsuetudine ac ęqtate ĩter patritios clarus. postea tñ Tribonianus in suũ locũ rediit. quo pfunctus, multos post annos morbo decessit. Vir fuit ingenio miti atq; humano, vt nihil vnq̃ ꝑterea a quoq̃ ingratũ sit passus. Quibus moribus & singulari oĩum artium doctrina vnũ auaritiæ crimẽ facile obscurabat. cũ tñ nõ nisi iustũ sectaretᷣ lucrũ, legesq; assidue aliquas ex vsu aut antiquaret, aut cõderet. qd' q oĩno arguũt, nę illi instabilẽ rerũ humanarũ cõditionẽ parũ intelligũt. Hæc de Triboniano Procopius, historicus haud paulo melior, q̃ Suidas nescioqs, a quo tradiᷣt Tribonianus

nus auaritiæ morbo misere laborasse, vt ius ipsum ꝑcio q̃si ꝓmercale hũerit, ac leges ad vtriusq; ptis vsum nũc tule- rit, nũc abrogarit, & q̃si q̃stuarias ꝓstitu erit, nullũ putasse eẽ deũ, pęnitusq; a re- ligiõe abhorruisse, adulatorẽ atq; impo- storẽ fuisse, vt q Iustiniano ꝑsuaserit, nõ moriturũ eũ, sed cũ ipso corpore ĩ cælos iri sublatũ. Sed hæc qs credat in certo autori? cũ cõtra stet scriptor gra- uis eoꝶ tẽpoꝶ Procopius, nec Iustinia ni opt. &, vł Suidę ipsius testimonio, re ligiosiss. principis prudẽtia & pietas pas sura fuisse, ne dũ altura & ꝓuectura eius modi mõstrũ videaẽ. Fuit eodẽ tpe Tribonianus alter, ex Sida Pãphiliæ vr be, primarius & ipẽ causidicus, vir mul tæ eruditiõis & multoꝶ opeꝶ, q̃ ponit Suidas, nihil ad ius attinẽtia. Theophi lus quoq;, Dorotheus, Isidorus, Crati- nus, Talleleus, Theodorus, Anatolius, viri ills. & peritiss. iuris adhibiti a Iusti niano ad purgãdas seligẽdasq;, qbus vti mur, leges, insigne ab eo testimoniũ do ctrinæ ac fidei meruerunt.